

Sveučilište u Zagrebu

PRAVNI FAKULTET
Poslijediplomski specijalistički studij
Pravo društava i trgovačko pravo

Marija Kišan

OBILJEŽJA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA PREMA HRVATSKOM OBVEZNOM PRAVU

Završni rad

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

PRAVNI FAKULTET
Poslijediplomski specijalistički studij
Pravo društava i trgovačko pravo

Marija Kišan

OBILJEŽJA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA PREMA HRVATSKOM OBVEZNOM PRAVU

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Jasenko Marin

Zagreb, 2024.

University of Zagreb

Faculty of law
Postgraduate specialist studies
Company law and commercial law

Marija Kišan

FEATURES OF LIFE INSURANCE CONTRACTS ACCORDING TO CROATIA OBLIGATORY LAW

Final thesis

Supervisor: prof. Jasenko Marin Ph.D.

Zagreb, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja Marija Kišan izjavljujem da sam autorica završnog rada pod nazivom:

Obilježja ugovora o osiguranju života prema hrvatskom obveznom pravu

Potpisom jamčim:

- da je predloženi rad isključivo rezultat mog vlastitog istraživačkog rada
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje koristim, jasno navedeni i označeni u tekstu, te u popisu literature.

Zagreb, rujan 2024.

Kišan Marija

OBILJEŽJA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA PREMA HRVATSKOM OBVEZNOM PRAVU

SAŽETAK

U ovom završnom specijalističkom radu obrađuju se obilježja ugovora o osiguranju života prema hrvatskom obveznom pravu. U uvodu je prikazan gospodarski, financijski i socijalni aspekt osiguranja života. Pravna regulativa ugovora o osiguranju života prikazana je kroz pravo Europske unije, nacionalno zakonodavstvo te ulogu sudske prakse i pravne znanosti u praksi. Prikazane su definicije, bitni elementi ugovora, ugovorne strane i druge osobe na koje se ugovor odnosi. Objašnjena su osnovna obilježja ugovora, sklapanje i prestanak ugovora. Obrazlažu se prava i obveze osiguratelja i ugovaratelja osiguranja u stadiju prije i nakon sklapanja ugovora, prava i obveze osiguranika i korisnika osiguranja te prava osobe u čiju je korist polica osiguranja založena ili vinkulirana. S obzirom da na tržištu postoji veliki broj raznih vrsta ugovora o osiguranju života, kao i njihove inačice, u radu su prikazana i specifična obilježja pojedinih vrsta ugovora o osiguranju života. Autor zaključuje kako je pravo osiguranja živuća grana prava koja se neprestano razvija te da možemo u budućnosti očekivati pojavu novih vrsta, kao i pojavu novih inačica već postojećih vrsta ugovora o osiguranju života, a kojima će biti pokriveni neki novi rizici. Takav daljnji razvoj ugovora na području osiguranja života vezan je uz razvoj gospodarstva i društva u cjelini te uz pojavu novih rizika čije će osiguranje zahtijevati dodatnu regulativu kako na nacionalnoj, tako i na europskoj razini.

Ključne riječi: ugovor o osiguranju života, osnovna obilježja ugovora o osiguranju života, specifična obilježja pojedinih vrsta ugovora o osiguranju života, osiguranje života za slučaj smrti, osiguranje života za slučaj doživljenja

FEATURES OF LIFE INSURANCE CONTRACTS ACCORDING TO CROATIA OBLIGATORY LAW

SUMMARY

In this final specialist thesis, the features of life insurance contracts according to Croatian obligatory law are discussed. The introduction presents the economic, financial and social aspects of life insurance. The legal regulation of life insurance contracts is presented through European Union law, national legislation, and the role of court practice and legal science in practice. Definitions, essential elements of the contract, contractual parties and other persons to whom the contract applies are presented. The basic features of the contract, conclusion and termination of the contract are explained. The rights and obligations of the insurer and the policyholder in the stage before and after the conclusion of the contract, the rights and obligations of the insured and the beneficiary of the insurance, and the rights of the person in whose favor the insurance policy is pledged or vindicated are explained. Given that there are a large number of different types of life insurance contracts on the market, as well as their versions, the thesis also presents the specific features of certain types of life insurance contracts. The author concludes that insurance law is a living branch of law that is constantly developing and that in the future we can expect the appearance of new types, as well as the appearance of new versions of already existing types of life insurance contracts which will cover some new risks. Such further development of contracts in the field of life insurance is related to the development of the economy and society as a whole, and to the emergence of new risks, the insurance of which will require additional regulation both at the national and European level.

Keywords: life insurance contract, basic features of life insurance contract, specifics features of certain types of life insurance contract, life insurance in case of death, life insurance in case of survival

Sadržaj:

1. UVOD.....	1
2. PRAVNI IZVORI.....	7
2.1. PRAVO EUROPSKE UNIJE.....	9
2.2. HRVATSKI ZAKONSKI I PODZAKONSKI PROPISI.....	14
2.2.1. Zakon o obveznim odnosima.....	16
2.2.2. Zakon o osiguranju.....	20
2.2.3. Pravilnici i drugi propisi Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga....	23
2.3. SUDSKA PRAKSA I PRAVNA ZNANOST.....	25
3. UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA – zajednička obilježja svih vrsta toga ugovora	27
3.1. DEFINICIJA I BITNI ELEMENTI UGOVORA, UGOVORNE STRANE I DRUGE OSOBE NA KOJE SE UGOVOR ODNOSI.....	27
3.2. OSNOVNA OBILJEŽJA UGOVORA.....	48
3.3. SKLAPANJE UGOVORA.....	58
3.3.1. Uvjeti osiguranja kao sastavni dio ugovora.....	62
3.3.2. Polica osiguranja života.....	66
3.3.3. Druge isprave.....	70
3.4. PRESTANAK UGOVORA.....	76
3.5. PRAVA I OBVEZE UGOVORNIH STRANA I DRUGIH OSOBA.....	80
3.5.1. Prava i obveze osiguratelja.....	81
3.5.1.1. Osigurateljeve obveze u stadiju prije sklapanja ugovora.....	82
3.5.1.2. Osigurateljeve obveze u stadiju nakon sklapanja ugovora.....	87
3.5.2. Obveze ugovaratelja osiguranja.....	89
3.5.2.1. Ugovarateljeve obveze u stadiju prije sklapanja ugovora.....	90
3.5.2.2. Ugovarateljeve obveze u stadiju nakon sklapanja ugovora.....	99
3.5.3. Prava i obveze osiguranika i korisnika osiguranja.....	106
3.5.4. Prava osoba u čiju je korist polica životnog osiguranja založena ili vinkulirana	111
4. SPECIFIČNA OBILJEŽJA POJEDINIH VRSTA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA.....	114
4.1. UGOVOR O O OSIGURANJU ŽIVOTA ZA SLUČAJ SMRTI (RIZIKO OSIGURANJE ŽIVOTA).....	114

4.1.1. Ugovor o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom	118
4.1.2. Doživotno osiguranje za slučaj smrti.....	120
4.2. UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA ZA SLUČAJ DOŽIVLJENJA.....	121
4.3. MJEŠOVITO OSIGURANJE ŽIVOTA ZA SLUČAJ SMRTI I DOŽIVLJENJA (MJEŠOVITO OSIGURANJE ŽIVOTA).....	123
4.3.1. Osiguranje života s povratom premije.....	127
4.4. INVESTICIJSKO OSIGURANJE ŽIVOTA.....	128
4.5. OSIGURANJE KRITIČNIH BOLESTI.....	137
4.6. UGOVOR O RENTNOM OSIGURANJU.....	138
4.7. DRUGI UGOVORI VEZANI UZ ŽIVOTNO OSIGURANJE.....	142
5. ZAKLJUČAK.....	148
POPIS LITERATURE:.....	154

1. UVOD

Današnji način života uvelike se razlikuje od života naših predaka. Ubrzani tempo života te želja za osobnom financijskom sigurnošću i sigurnošću vlastite obitelji glavni su pokretači donošenja odluka o ulaganju financijskih sredstava.

Način ulaganja raspoloživih financijskih sredstava prvenstveno ovisi o željama i potrebama pojedinaca. Većina stanovništva Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: i RH) koja raspolaže znatnijim financijskim sredstvima (ili će s njima raspolagati putem kredita) odluku o ulaganju financijskih sredstava najčešće vezuje uz kupnju stana ili kuće. Tek manji dio ljudi je spreman preuzeti veći financijski rizik te uložiti raspoloživa financijska sredstva u poduzetničke pothvate s ciljem ostvarivanja dugoročnih financijskih prihoda, dok će se većina ipak odlučiti za sigurniji „klasični“ oblik štednje u bankama. Međutim, mlađe generacije, koje su znatno financijski pismenije u odnosu na starije generacije, teže financijskim ulaganjima koja će im, pored financijske koristi, donijeti i određenu sigurnost u budućnosti, bilo u novčanom ili nekom drugom obliku. Jedan od načina ostvarenja tih ciljeva svakako je sklapanje ugovora o osiguranju života.

Iako ugovori o osiguranju života na tržištu egzistiraju desetljećima, možemo reći, da tek u novije vrijeme dobivaju sve više na važnosti. Tome je svakako pridonijela sve veća informiranost stanovništva o svrsi (prednostima) ugovora o osiguranju života, ali i u činjenici, da se pored klasičnih ugovora o osiguranju života pojavljuju nove vrste ugovora, kao i podvrste postojećih ugovora, kojima se pokrivaju neki novi rizici ili se pruža dodatna sigurnost/zaštita koju država kroz svoju socijalnu funkciju ne može ostvariti ili ne može ostvariti u dovoljnoj mjeri (ono se prije svega odnosi na pružanje zdravstvene zaštite i ostvarivanje mirovinskih primanja dovoljnih za dostojan život u starosti zbog čega se pojedinci često odlučuju na ugovaranje dopunskog zdravstvenog osiguranja, odnosno rentnog osiguranja), zbog čega i broj sklopljenih ugovora o osiguranju života postaje sve veći.

U kontekstu današnjih društvenih/državnih zbivanja institut osiguranja života poprima sve veći značaj koji se najbolje može prikazati kroz njegov gospodarski, socijalni i financijski aspekt. Kada govorimo o navedenim aspektima tada svakako moramo imati na umu da se oni međusobno prožimlju te se ne mogu promatrati pojedinačno, već u korelaciji jedan naspram

drugog.¹ Stupanj razvijenosti djelatnosti osiguranja u pojedinoj državi predstavlja polaznu točku promatranja kod sva tri navedena aspekta. Udio zastupljenosti djelatnosti osiguranja u ukupnom gospodarstvu neke države jedan je od pokazatelja njene razvijenosti.² Gospodarski značaj djelatnosti osiguranja očituje se kroz broj sklopljenih ugovora o osiguranju u pojedinoj državi. Što je broj sklopljenih ugovora veći, to je država razvijenija. S druge strane, niska stopa penetracije ukazuje na nerazvijenost životnih osiguranja i u konačnici na nerazvijenost gospodarstva u cjelini.³ Svakako treba imati na umu da na rast ili pad djelatnosti osiguranja utječe i stanje u gospodarstvu na mikro i makro razini. Pad investicija je najbolji pokazatelj krize u gospodarstvu, što ima negativne konotacije i na tržište osiguranja. S druge strane, trend rasta sklopljenih polica životnih osiguranja pozitivan je pokazatelj rasta gospodarstva u cjelini.⁴

Kada govorimo o gospodarskom aspektu osiguranja važno je istaknuti ulogu osiguratelja kao gospodarskih subjekata koji kroz svoje poslovanje, ulaganje kapitala na tržištu, ostvarene prihode, broj zaposlenih, itd. doprinose stabilnosti financijskog tržišta, što u konačnici ima značajan utjecaj na cjelokupni razvoj tržišta i gospodarstva u cjelini.⁵

¹Aspekte osiguranja možemo razmatrati pomoću više kriterija: djelatnost osiguranja i svrhu koja se tom djelatnošću nastoji ostvariti, značenje djelatnosti osiguranja za pojedinca i državu kao cjelinu, učinke osiguranja na mikro i makro razini te ostvarene rezultate.

²Stupanj razvijenosti tržišta osiguranja utvrđuje se uz pomoć tri kriterija: udjel premije osiguranja u bruto društvenom proizvodu ili osigurateljna penetracija, premija osiguranja po stanovniku ili osigurateljna gustoća, udjel premije životnog osiguranja u ukupnoj premiji osiguranja. Smatra se da se radi o razvijenim tržištima osiguranja ako je udio premije osiguranja u BDP-u iznad 6%, ako je godišnje ulaganje u osiguranje po stanovniku više od 2.500 USD i ako je udjel premije životnog osiguranja u ukupnoj premiji iznad 50%. Hrvatski ured za osiguranje, „Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj 2022.“, 2023., str. 7.

³Mašić, N., „Životno osiguranje – Osnovni principi“, Zagreb, 2008., op. cit., str. 30. „... niska stopa penetracije znači da je u zemlji slaba sklonost štednji, premda to isto tako može biti povezano i s konkurencijom bankarskog ili investicijskog sektora...“

⁴Za vrijeme krize koja je trajala u razdoblju od 2009. - 2014. tržište osiguranja je stagniralo, odnosno ostvarivalo negativne stope raste u odnosu na prethodno razdoblje. U 2015.g. povećala se ukupna premija osiguranja u odnosu na prethodnu godinu od +1,9%. U 2016.g. životna osiguranja zabilježila su pad od -0,5%, u 2017.g. životna osiguranja zabilježila su rast od +0,8%, u 2018.g. zabilježen je rast životnih osiguranja od 6,6%. Hrvatski ured za osiguranje, „2018. Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj“, 2019., str. 13.

⁵Osiguravajuća društva nastupaju kao investitori na tržištu te su dužna ulagati imovinu za pokriće tehničke i matematičke pričuve. Zakon o osiguranju („Narodne novine“, broj 90/94, 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22; dalje skraćeno ZOS), poglavlje IV. Ulaganja čl. 159.–162. Vidi „Pravilnik o vrstama i obilježjima imovine za pokriće tehničkih pričuva, pravila za disperziju i ograničenje ulaganja imovine za pokriće tehničkih pričuva, njihovo vrednovanje, usklađenost, pravila za upotrebu izvedenih financijskih instrumenata te način i rok izvještavanja“ („Narodne novine“, broj 119/2009, 155/09, 01/12, 39/12, 79/13, 2015/13)

Financijski i socijalni aspekt osiguranja u odnosu na težnju pojedinca za ostvarenjem određenog cilja ima mnogo dodirnih točaka te ih je potrebno promatrati zajedno. Cilj osiguranja kod ugovora o osiguranju života je ostvarivanje ekonomske zaštite korisnika osiguranja isplatom unaprijed utvrđenog iznosa osigurnine od strane društva za osiguranje – osiguratelja, u slučaju nastupa osiguranog rizika.⁶ Pored tako ostvarenog novčanog iznosa, kod nekih vrsta ugovora o osiguranju života ugovara se i isplata „dodatnog“ novčanog iznosa u visini ugovorene kamatne stope po isteku ugovorenog razdoblja osiguranja. Zbog toga se često ističe da ugovor o osiguranju života sadrži i štednu komponentu što mu daje obilježje klasične štednje.⁷

Socijalni aspekt osiguranja kod sklapanja ugovora o životnom osiguranju dolazi do izražaja na više načina. Naime, osiguranik se ne može zaštititi od nastupa štetnog događaja koji bi imao negativne posljedice po njemu ili korisniku osiguranja, kao što je npr. nastanak invaliditeta ili nesposobnosti za privređivanje, nastup smrti, ali ih može znatno financijski ublažiti budući je sklapanjem ugovora o osiguranju osiguratelj preuzeo obvezu da u slučaju nastupa osiguranog rizika isplati osigurninu.⁸ Iznos osigurnine koji će se isplatiti korisniku osiguranja (u daljnjem tekstu: i korisnik) znatno je veći u odnosu na iznos premije osiguranja koju se ugovaratelj osiguranja (u daljnjem tekstu: i ugovaratelj) obvezao platiti. Stoga možemo reći da sklapanjem ugovora o životnom osiguranju osiguranik ulaže u svoju budućnost stvaranjem nekog oblika financijske sigurnosti odnosno koristi.

⁶Djelatnost pružanja ekonomske zaštite javlja se u dva temeljna pojavna oblika: uzajamno osiguranje i premijsko osiguranje. Pored njih postoje i drugi oblici zaštite od rizika koji ugrožavaju imovinu i osobe. Npr. samoosiguranje koje ustvari nije oblik profesionalnog obavljanja djelatnosti osiguranja i koje se ne temelji na sklopljenom ugovoru o osiguranju. Marin, J. „Pravo osiguranja“, u: „Privatno pravo Europske unije – posebni dio“ (ur. Josipović, T.), Narodne novine, Zagreb, 2022., str. 987.

⁷Sličnu komponentu štednje nalazimo i kod dobrovoljne mirovinske štednje. Sklapanje ugovora o životnom osiguranju i ulaganje u dobrovoljne mirovinske fondovi temelji se na slobodnoj volji pojedinca. Slobodnim odabirom oba financijska proizvoda, pojedinac si osigurava dodatni prihod u budućnosti. Mlađe generacije financijski su pismenije te novac sve više ulažu u životna osiguranja i u dobrovoljne mirovinske fondove kao jedan od oblika štednje. Takvom načinu ulaganja svakako su pridonijele i sve niže kamate na oročenu štednju što je godinama, većini građana, bio prvi izbor ulaganja novca te reakcije stanovništva na potrese u Zagrebu i Petrinji 2020. kao i epidemija bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 2020.g.

⁸Osiguranje imovine i osoba u načelu je dobrovoljno, ali su, primjerice, Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu („Narodne novine“, broj 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14, 155/23), propisani slučajevi kada je osiguranje osoba od određenih rizika obvezno (obvezno osiguranje putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja, osiguranje vlasnika odnosno korisnika motornih vozila, zrakoplova i brodica na motorni pogon od odgovornosti za štete počinjene trećim osobama). Socijalni aspekt osiguranja kod osiguranja osoba izražen je kroz ekonomsku zaštitu koja je na taj način pružena pojedincu.

Razmatrajući financijski i socijalni aspekt osiguranja kroz njegove pozitivne učinke na financijsko stanje korisnika osiguranja možemo zaključiti da je i u interesu države da što veći broj osoba, kroz životno osiguranje, dodatno financijski zaštiti sebe i svoju obitelj. Često pojedinci postanu socijalno ugroženi zbog smanjenih prihoda uslijed nesposobnosti za privređivanjem, bilo zbog starosti bilo zbog bolesti.⁹ Isplatom ugovorene osigurnine donekle će se poboljšati ekonomska situacija pojedinca, koji zbog toga neće biti, ili neće biti u tolikoj mjeri, financijski ugroženi.¹⁰ Naime, država putem raznih socijalnih naknada brine o socijalno-ekonomskoj sigurnosti svojih građana. Što je manji broj socijalno ugroženih osoba to će obveza države za pružanjem financijske ili neke druge vrste pomoći biti manja, čime će i financijski izdaci države u okviru socijalne politike biti manji. Time će se više novčanih sredstava moći usmjeriti u druge projekte i time potaknuti dodatni razvoj gospodarstva i blagostanja. Ukratko rečeno, „životna osiguranja mogu preuzeti dio tereta socijalne države“¹¹ i tako pridonijeti, na gore opisan način, daljnjem razvoju gospodarstva.

Proučavajući utjecaj osiguranja kroz gore navedene aspekte u odnosu na pojedinca i svijet na globalnoj razini možemo zaključiti da stanovništvo još uvijek nije dovoljno educirano o pozitivnim učincima životnog osiguranja na budućnost pojedinca.

Uspoređujući zastupljenost ugovora o osiguranju života u ukupnoj industriji osiguranja u Republici Hrvatskoj u odnosu na udjele kod ostalih država svijeta, možemo reći da je ono slabo razvijeno.¹² Tome u prilog govori i činjenica da se stanovništvo Republike Hrvatske i

⁹Matić, Z., „Pravni i društveno – ekonomski aspekti osiguranja od odgovornosti“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 67 No. 6, 2017., str. 1017.- 1041., op. cit., str. 1017., „Sa socijalnog aspekta od odlučne je važnosti omogućiti oštećenim osobama izvjesnu i brzu naknade štete, osobito onim osobama koje su uslijed pretrpljene štete onemogućene osigurati vlastitim radom sredstva za život.“

¹⁰Društva za osiguranje proširila su lepezu svojih proizvoda tako da sada pored klasičnog osiguranja života pružaju i razne oblike dopunskog zdravstvenog osiguranja, kao i rentno osiguranje koje omogućuje isplatu ušteđevine u mirovini. Takvi osigurateljski proizvodi pružaju dodatnu sigurnost čovjeku, bilo u vidu zdravstvene skrbi ili dodatnog izvora novčanog prihoda u razdoblju života kada više neće biti sposoban za privređivanje kao prije, bilo zbog bolesti, bilo zbog starosti.

¹¹Ćurković, M., „Ugovor o osiguranju osoba život – nezgoda – zdravstveno“, Inženjerski biro d.d. 57., Zagreb, 2009., op. cit., str. 17.

¹²Globalno gledajući, stupanj razvoja tržišta osiguranja mogli bismo promatrati kroz udio premija osiguranja pojedinih kontinenata u ukupnoj svjetskoj premiji osiguranja. Jedan od mnogobrojnih pokazatelja razvoja gospodarstva i tržišta u cjelini je udio premije osiguranja u bruto društvenom proizvodu (BDP-u), kao i podaci o gustoći osiguranja, odnosno zaračunatoj bruto premiji po stanovniku. Ramljak, B., „Pravo osiguranja“, Mate d.o.o., 2018., op. cit., str. 11.-12., „Upravo udio premije osiguranja u bruto društvenom proizvodu ili osigurateljna penetracija služe kao pokazatelji razvijenosti tržišta. Udio premije osiguranja u BDP-u iznad 7% svakako karakterizira razvijeno tržište osiguranja i gospodarstvo.“ „Zaračunata bruto premija životnih osiguranja

dalje najviše opredjeljuje za klasični oblik štednje, zbog čega ostali oblici financijskog ulaganja, uključujući i ugovor o životnom osiguranju, nisu dovoljno zastupljeni.¹³ Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju (u daljnjem tekstu: i EU) hrvatsko tržište osiguranja postalo je dio jedinstvenog tržišta financijskih usluga EU, koje je u području osiguranja drugo najveće svjetsko tržište. Danas se na području Sjeverne Amerike, Europe i Azije nalaze najrazvijenije zemlje svijeta zbog čega je na navedenom područje i tržište osiguranja najrazvijenije.¹⁴

Ukratko rečeno, utjecaj djelatnosti osiguranja na tržište, gospodarstvo i društvo u cjelini je neupitan.¹⁵ S obzirom na važnost ugovora o osiguranju općenito u današnjem svijetu te na kontinuirani razvoj i važnost djelatnosti osiguranja na tržištu, u ovom radu bavit ćemo se jednim segmentom osiguranja, a to su ugovori o osiguranju života.

Institut osiguranja života reguliran je pravnom stečevinom Europske unije te nacionalnim zakonodavstvom. Na primjenu instituta osiguranja života u praksi utječe i sudska praksa, kao i pravna znanost. Kroz prikaz pravnih izvora ugovora o osiguranja života učinjen je uvod u temu ovog rada.

Kroz rad se prikazuju obveznopravna obilježja ugovora o osiguranju života prema hrvatskom zakonodavstvu. Iako u hrvatskom zakonodavstvu ne postoji definicija ugovora o osiguranju života, isti se može, u odnosu na ostale vrste ugovora, lako prepoznati u pravnom prometu po svojim osnovnim obilježjima, načinu sklapanja (polica osiguranja), kao i prestanku njegovog

uključuje sve premije osiguranja koje su naplaćene do kraja obračunskog razdoblja, bez obzira odnose li se ti iznosi u cijelosti ili djelomično na kasnije obračunsko razdoblje ili razdoblja. U osnovi se ne obračunavaju prijenosne premije već se oblikuje matematička pričuva kao dio premije koji ima karakter štednje.“
<https://www.grawe.hr/pitanja-i-pojmovi/> stranica posjećena 20.05.2024.

¹³Broj osiguranja na kraju 2022. iznosio je 11.312.791 polica neživotnog osiguranja (u 2021.g. 10.647.081) i 1.302.169 polica životnog osiguranja (u 2021.g. 1.349.454). „Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj 2022.“, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2023., str. 34.

¹⁴HUO, bilj. 2., str. 7., Struktura svjetske premije osiguranja pokazuje kako je u 2021.g. najveće svjetsko tržište osiguranja bilo sjevernoameričko (s udjelom od 35,13% u svjetskoj premiji), zatim Europa (27,22%), Azija (25,77%,) te Južna Amerika, Oceanija i Afrika (zajedno s udjelom od 4,64%). Udjeli premija osiguranja pojedinih kontinenata u ukupnoj svjetskoj premiji osiguranja mijenjaju se tijekom godina. Hrvatsko tržište osiguranja bilo je neznatno u odnosu na svjetsko tržište s udjelom od 0,03 % u ukupnoj svjetskoj premiji u 2021.g. U odnosu na europsko tržište osiguranja udio hrvatskog tržišta osiguranja je iznosio 0,10% u 2020.g., „2021. Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj“, Hrvatski ured za osiguranje, 2022., str. 7.

¹⁵Marin., J., op. cit., bilj. 6., str. 988. „Iz perspektive globalnoga gospodarstva, osiguranje je jedan od logističkih temelja odvijanja prometa osoba, robe i usluga na globalnoj razini.“

egzistiranja. U radu se sve navedeno detaljnije obrađuje, uključujući bitne elemente ugovora o osiguranju života (stranke ugovora o osiguranju života, osigurani predmet, osigurana svota, osigurani rizici, premija osiguranja, osigurnina – ugovorena svota, trajanje osiguranja), s posebnim osvrtom na obveze osiguratelja i ugovaratelja osiguranja u stadiju prije i nakon sklapanja ugovora, kao i prava i obveze osiguranika i korisnika osiguranja te prava osoba u čiju je korist polica životnog osiguranja založena ili vinkulirana.

Dio rada posvećen je prikazu pojedinih vrsta ugovora o osiguranju života uz navođenje njihovih specifičnih obilježja po kojima se međusobno razlikuju. Obrađene su sljedeće vrste ugovora: ugovor o osiguranju života za slučaj smrti (riziko osiguranje života) s detaljnijim prikazom ugovora o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom, doživotno osiguranje za slučaj smrti, ugovor o osiguranju života za slučaj doživljenja, mješovito osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje života), osiguranje života s povratom premije, investicijsko osiguranje života, osiguranja kritičnih bolesti, ugovor o rentnom osiguranju te drugi ugovori o životnom osiguranju.

Svakako treba imati na umu da pored “osnovnih” ugovora o osiguranju života koji su obrađeni u ovom radu postoje i njihove brojne varijante „kreirane” prema posebnim uvjetima osiguranja pojedinih osiguratelja.

U zaključnom dijelu rada autor daje kratak osvrt na najvažnije dijelove rada uz iznošenje osobnog mišljenja o važnosti, ulozi i utjecaju djelatnosti osiguranja za gospodarstvo i društvo u cjelini te važnosti ugovora o osiguranju života u budućnosti i njegov daljnji razvoj.

2. PRAVNI IZVORI

Institut osiguranja kakav poznajemo danas razvijao se stoljećima.¹⁶

Počeci instituta osiguranja vezani su uz razvoj trgovine na kopnu. Kasnijim razvojem pomorstva i prijevoza robe morem počinje se razvijati pomorsko pravo osiguranja, koje se razvilo prije svih drugih vrsta osiguranja.¹⁷ Temelji instituta osiguranja kakvo poznajemo danas počivaju na pomorskom pravu osiguranja.

Obavljanjem gospodarske djelatnosti osiguranja¹⁸ nastaju mnogobrojni pravni odnosi između subjekata javnog i privatnog prava koji su detaljno regulirani pravnim propisima koji spadaju

¹⁶Potrebe i prilike društva utjecale su na težnju pojedinaca da zaštite svoju imovinu i sebe od štetnih posljedica neželjenih događaja. Tako nastaju prva „udruživanja“ pojedinaca gdje zajednica dogovorno preuzima teret rizika nastanka štetnih posljedica. Nastale zajednice djelovale su dogovorno, prema vlastitim pravilima i načelima. Počeci „udruživanja“ koji su prethodili osnivanju osiguravajućih društava vezuju se uz Edwarda Lloyda u čijoj su se kavani „Lloyd's Coffee House“ (1686.g. u Londonu) skupljali trgovci, mornari, brodovlasnici i druge osobe zainteresirane za pomorski transport s ciljem prikupljanja i razmjenjivanja informacija. Paralelno s razvojem pomorstva i sve većim rizicima na moru, pojavljuju se pojedinci koji raspolažu dovoljnim kapitalom koji im omogućuje sklapanje ugovora o osiguranju života s pomorcima i preuzimanje rizika isplate otkupnine u slučaju njihova zarobljavanja, a za uzvrat su im pomorci plaćali premiju. Isplata otkupnine ustvari je preteća današnje osigurarine. Za rane oblike osiguranja bile su tipične kratkoročne police osiguranja gdje se premija za takvu vrstu osiguranja računala na temelju putovanja na koja su pomorci odlazili. Kasnije dolazi do sklapanja dugoročnih ugovora o osiguranju gdje dob osiguranika postaje važan čimbenik procjene rizika. Daljnji razvoj pomorstva dovodi do sve većih rizika praćenih sve većim štetama koje pojedinci više nisu mogli sami podmiriti. Pojedinci se počinju udruživati i formirati prva osiguravajuća društva. Osniva se Lloyd's Underwriters Association odnosno udruženja individualnih osiguratelja – fizičkih osoba koje postoji i danas. „Lloyd's“ je danas vodeća osiguravajuća kuća u svijetu te predstavlja jedno od najznačajnijih svjetskih tržišta osiguranja. Ono je sinonim organizacije za osiguranje i reosiguranje. Izradila je niz pravila i normi po kojima se danas provodi cjelokupno pomorsko osiguranje u svijetu. 1699. godine osnovano je prvo društvo za osiguranje života pod nazivom Society for the Assurance of Widows and Orphans. <http://www.fortius.hr/hr/vise-o-osiguranju/osnovni-podaci-o-osiguranju/povijesni-razvoj-osiguranja/>, stranica posjećena 20.05.2024. Djelatnost osiguranja u Republici Hrvatskoj započela je osnivanjem prve osiguravajuće zadruge „Croatia“ 1884.g. Prvotna djelatnost bila joj je ograničena na osiguranje od rizika požara za Grad Zagreb, da bi se s vremenom njena svrha proširila i na druge vrste osiguranja. Danas posluje pod nazivom „Croatia osiguranje“. Na razvoj osiguravajućih društava te na osnivanje i razvoj zavoda za reosiguranje na području Republike Hrvatske značajno je utjecalo državno uređenje pojedinog razdoblja. Djelatnost osiguranja u Republici Hrvatskoj danas je prilagođena tržišnom gospodarstvu.

¹⁷Ramljak, B., bilj. 12., vidi str. 7.-11., „2.1. Pregled povijesnog razvoja osiguranja“

¹⁸Bikić, E., Grgić, D., „Ugovor o osiguranju“, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, br.21, god. 11., 2018., op. cit., str. 155., „Osiguranje je privredna (gospodarska) djelatnost u kojoj se subjektima pruža zaštita od različitih opasnosti koje ugrožavaju njihovu imovinu ili tjelesni integritet.“ Mašić, N., op. cit., bilj. 3., str. 43., „Svoju osnovnu funkciju osiguranje ostvaruje mehanizmom raspodjele štete među sudionicima sustava osiguranja i kroz to, u konačnici, zamjenu male i izvjesne štete s velikom i neizvjesnom štetom.“

u granu pravo osiguranja. Pojam prava osiguranja može se definirati na različite načine.¹⁹ Pojam prava osiguranja može se odrediti s obzirom na pravnu narav te predmet reguliranja. Tako pravo osiguranja možemo podijeliti na pravo nadzora u osiguranju, pravo društava za osiguranje te ugovorno pravo osiguranja.²⁰ Dio navedene podjele može činiti i pravo posredovanja i zastupanja u osiguranju, odnosno posredničko osigurateljevo pravo.²¹

Primjenom pravnih propisa iz okvira prava osiguranja nastaju mnogo složeniji pravni odnosi i pravni učinci, nego što se to na prvi pogled čini. Šira definicija pojma prava osiguranja obuhvaćala bi i pravna pravila kojima se određuju subjekti, njihova prava i obveze u pravnim poslovima na području osiguranja. Uzevši u obzir sve gore navedeno, pojam prava osiguranja mogli bismo definirati kao skup pravnih normi, pravnih načela i sudske prakse kojima se reguliraju poslovi osiguranja, odnosi nastali u okviru obavljanja gospodarske djelatnosti osiguranja te pravne učinke i posljedice tako nastalih odnosa.²²

Institut osiguranja, odnosno reguliranje djelatnosti osiguranja počelo se prvotno razvijati u poslovnoj praksi kao običajno pravo trgovaca i pomoraca, da bi preko uzanca i prvih zbirka pravila osiguranja, koje su zapravo bile zbirke već postojećih običaja i prakse, danas bio uređen posebnim zakonima kojima zakonodavac regulira pravne odnose iz ugovora o osiguranju.

Prve pisane tragove o osiguranju pronalazimo u stoljećima starim zapisima. Pravi razvoj osiguranja započeo je u srednjem vijeku u Italiji gdje je 1347.g. izdana najstarija pisana polica osiguranja (Genova).

Na području Republike Hrvatske najstariji ugovor o pomorskom osiguranju vezan je uz

¹⁹Pojam prava osiguranja najjednostavnije bi se definirao polazeći od načina sklapanja ugovora o osiguranju i svrhe osiguranja kao skup pravnih normi koje uređuju uvjete sklapanja i pravne učinke sklopljenih pravnih poslova vezanih uz djelatnost osiguranja.

²⁰Ramljak, B., bilj. 12., vidi str. 4.-6.

²¹U teoriji i drugim pravnim izvorima postoje razni kriteriji podjele osiguranja. S obzirom na pravnu narav osigurateljeve obveze na isplatu osigurnine osiguranja možemo podijeliti na odštetna osiguranja (u koje se ubrajaju imovinska osiguranja i osiguranje od odgovornosti) i neodštetna osiguranja – osiguranja na osiguranu svotu (osiguranje osoba, rentno osiguranje i zdravstveno osiguranje). Pravo Europske unije, odnosno aneksi europskih direktiva životnog i neživotnog osiguranja sadrže razne vrste osiguranja. Riječ je o klasifikaciji koja se temelji na načinu upravljanja zajednicom rizika te koji reguliraju nadzor djelatnosti osiguranja.

²²Pak, J., „Pravo osiguranja“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2011., op. cit., str. 187., „Često se osiguranje definira kao ugovor o osiguranju što nije odgovarajuće jer se osiguranje tako svodi samo na njegovu pravnu dimenziju.”

Dubrovnik te datira iz 1395.g. Važno mjesto među povijesnim dokumentima o pomorskom osiguranju svakako pripada dubrovačkom Zakonu o pomorskom osiguranju iz 1568.g. koji se smatra najstarijim zakonom na svijetu na području osiguranja.²³

U ovom dijelu rada bavit ćemo se važećim pravni izvorima ugovora o osiguranju života. Radi lakšeg snalaženja, a i s obzirom da je Republika Hrvatska punopravna članica Europske unije, pravne izvore EU obradit ćemo odvojeno od propisa nacionalnog zakonodavstva.²⁴ Također ćemo se kratko osvrnuti i na važnost sudske prakse i pravne znanosti na području prava osiguranja.

2.1. PRAVO EUROPSKE UNIJE

Stjecanjem punopravnog članstva u EU, pravna stečevina EU postala je sastavni dio nacionalnog pravnog poretka Republike Hrvatske. Temeljni pravni akt EU koji predstavlja temelj za primjenu prava osiguranja svakako je Ugovor o funkcioniranju Europske unije koji sadrži pravila o slobodi poslovnog nastana, slobodi pružanja usluga i slobodi kretanja kapitala.²⁵

U odnosu na institut osiguranja, pravna stečevina EU (pravni izvori prava osiguranja) inkorporirana je u pravni poredak Republike Hrvatske kroz Zakon o osiguranju.²⁶

²³Bašić, Đ., „Pomorstvo Dubrovnika od XII. do početka XX. stoljeća“, Pomorski zbornik 44 (2006)1, str. 139.-177. Zakonski propisi o pomorskom osiguranju donesenim u Dubrovačkoj Republici npr. “Pomorski red” iz 1511.g., “Ordo marinaritie” iz 1535.g., Pravilnik (propise) Dubrovačke Republike o nacionalnoj plovidbi (Pomorski edikt - *Regolamenti della Republica di Ragusa per la navigazione nazionale*) iz 1784.g., str. 147.

²⁴Republika Hrvatska je 01. srpnja 2013.g. postala punopravna članica Europske unije.

²⁵Ugovor o funkcioniranju Europske unije (2016/C 202/01), Službeni list EU, 07.06.2016., pročišćena verzija, vidi Poglavlje 2. - Pravo poslovnog nastana - članak 49. (bivši članak 43. UEZ-a), Poglavlje 3. – Usluge - Članak 57. (bivši članak 50. UEZ-a), Članak 58. (bivši članak 51. UEZ-a) st. 2.

²⁶Međutim, treba uzeti u obzir da je pravna stečevina EU inkorporirana u zakonodavstvo RH i kroz druge zakone, kao što je npr. Zakon o obveznim osiguranjima u prometu. Ramljak, B., op. cit., bilj. 12., str. 38., „Poseban značaj europskog prava osiguranja proizlazi upravo iz činjenice da je aktualno hrvatsko pravo osiguranja oblikovano pravnom stečevinom Europske unije. Europsko pravo je odredilo hrvatsko pravo osiguranja u značajnim dijelovima.“

Pravo osiguranja EU očituje se kroz razne direktive o osiguranju²⁷ koje se nacionalnim aktom inkorporiraju u nacionalno zakonodavstvo.²⁸ S obzirom da svaka država članica EU ima svoje vlastito nacionalno zakonodavstvo koje se razlikuje od nacionalnog zakonodavstva ostalih država članica, EU donoseći uredbe i direktive usklađuje pravne poretke država članica.²⁹ Uredbe i direktive razlikuju se po svojoj pravnoj snazi.³⁰ Odluke koje donosi EU u potpunosti obvezuju one kojima su upućene, dok preporuke i mišljenja nemaju obvezujuću snagu.

U području prava osiguranja važnu ulogu imaju i dokumenti, odnosno propisi Europskog nadzornog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu: EIOPA).³¹ EIOPA djeluje na europskoj razini i uvelike utječe na pravo osiguranja na nacionalnoj razini. Donesenim propisima detaljnije određuje način na koji subjekti nadzora trebaju postupati kako bi poslovali u skladu s regulativom EU. Riječ je o propisima treće razine.³²

²⁷Europsko pravo osiguranja sastoji se od tri generacije direktiva; za neživotna i životna osiguranja koje su nekoliko puta izmijenjene te su Direktivom 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Direktiva Solventnost II) stavljene izvan snage.

²⁸Ćurković, „Ugovor o osiguranju - Komentar odredaba Zakona o obveznim odnosima“, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2017., vidi str. 18.-20.

²⁹Ibid, op. cit., str. 18., „...unatoč brojnim inicijativama, zbog tri različita naslijeđena pravna sustava – germanskoga, romanskoga i *common law*, u ujednačavanju pravila građanskog prava, pa tako i prava osiguranja, nije se daleko stiglo.“

³⁰Uredbe imaju opću primjenu te su u cijelosti obvezujuće za države članice. Putem uredaba unificira se europsko pravo na način da se nacionalno zakonodavstvo država članica zamjenjuje europskim normama. Direktive također obvezuju države članice u smislu postizanja određenog rezultata njihove primjene. Međutim, direktive omogućuju državama članicama izbor načina na koji će postići određeni rezultat, što dovodi do različitih rješenja u pojedinim pravnim porecima, ali s istim krajnjim rezultatom. Rodin, S., Čapeta, T., „Učinci direktiva Europske unije u nacionalnom pravu s izabranim presudama Europskog suda u punom tekstu i komentarom“, Pravosudna akademija; Nakladnik Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, 2008., op. cit., str. 8., „Iz tog je razloga i praksa koja se tiče direktiva složenija od prakse koja je objašnjavala i dodatno razvijala ostale akte u EU“; op cit., str. 18., „Pravni učinci direktiva i njihov značaj uvelike su određeni praksom Europskog suda, a pretežit broj odluka koje su ih odredile donesene su u postupku koji se vodio temeljem Čl. 234 Ugovora o EZ.“

³¹EIOPA je osnovana 01.01.2011. Uredbom EU br 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24.11.2010. o osnivanju Europskog nadzornog tijela (Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje), o izmjeni Odluke broj 716/2009/EZ i o stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2009/79/EZ (SL L 331, 15.12.2010.) kao sljednik Odbora europskih nadzornih tijela za područje osiguranja i mirovina (CEIOPS-a). O ovlastima EIOPA-e više <https://www.eiopa.europa.eu/>, stranica posjećena 22.05.2025., Ramljak, B., bilj. 12., O strukturi i zadaći EIOPA-e vidi str. 54.-62.

³²Regulativu EU koja se izravno primjenjuje u RH možemo podijeliti na regulativu prve i druge razine. Uredbe EU koje su usvojili Europski parlament i Vijeće čine propise prve razine. Propise druge razine čine delegirane i provedbene uredbe Europske komisije, a koje se usvajaju na temelju ovlasti koje su definirane u direktivama ili uredbama usvojenima od Europskog parlamenta i Vijeća. Propise treće razine čine dokumenti europskih

Direktiva 79/267/EEZ od 5. ožujka 1979. o ujednačavanju zakonskih, podzakonskih i upravnih akata koji se odnose na započinjanje i obavljanje djelatnosti direktnog osiguranja života (tzv. Prva direktiva život)³³ imala je važnu ulogu u počecima stvaranja unutarnjeg tržišta osiguranja te je bila usmjerena ka njegovom ujednačavanju zbog čega zaslužuje da je se spomene. Prva direktiva 79/267/EEZ iz skupine životnog osiguranja navodi devet kategorija životnih osiguranja: životno osiguranje, rentno osiguranje i dodatno životno osiguranje; bračno osiguranje i osiguranje za slučaj porođaja; životno osiguranje i rentno osiguranje povezano s investicijskim fondovima; trajno zdravstveno osiguranje koje postoji u Irskoj i Velikoj Britaniji koje nije moguće otkazati; tontini koje mogu koristiti nasljednici preživjelog ili korisnici osiguranja; osiguranje kredita; upravljanje grupnim mirovinskim fondovima uključujući investicije i osiguranje temeljnog kapitala; osiguranje poslovanja osiguravajućih društava; osiguranja za trajanje života na osnovi propisa socijalnog osiguranja.

Za tržište životnih osiguranja EU važna je i Treća direktiva iz skupine životnih osiguranja (92/96/EEZ i 2002/83/EZ) kojom su objedinjene sve tri direktive o životnom osiguranju, kao i sve druge direktive koje su se odnosile na životno osiguranje. Njenim donošenjem uvedena je preglednost u pravni sustav koja do tada zbog velikog broja direktiva, preklapanja odredaba i pozivanja jedne direktive na drugu nije postojala.³⁴

U odnosu na pravo osiguranja među važnije direktive spadaju Direktiva Solventnost II³⁵ i Direktiva (EU) 2016/97 o distribuciji osiguranja (Insurance Distribution Directive – skraćeno IDD) od 20. siječnja 2016.³⁶

nadzornih tijela kojima se detaljnije propisuje način na koji subjekti nadzora trebaju postupati kako bi poslovali u skladu s regulativom Europske unije. Ramljak, B., op. cit., bilj. 12., str. 60., „Iako one nisu pravno obvezujuće, EIOPA može de facto izvršiti pritisak na nadzorna tijela koja se ne drže smjernica i preporuka primjenjujući načelo *comply or explain*.“

³³Službeni list EU, No L 63/1, 13.03.1979.

³⁴Direktivom 2002/83/EZ o osiguranju života od 5. studenog 2002., Službeni list EU-a, L345. 19.12.2002. uvedene su brojne obveze društvima za osiguranje vezane uz obavješćivanje prije i nakon sklapanja ugovora o osiguranju u cilju zaštite ugovaratelja osiguranja. Ramljak, B., bilj. 12., vidi str. 42.-46. „2.3. Tri generacije direktiva“, Pak, J., bilj. 22., vidi str. 60.-63. „Prva direktiva životnih osiguranja“, vidi str. 82.–85. „Druga direktiva životnih osiguranja“, str. 89. „Treća direktiva životnih osiguranja“

³⁵Službeni list EU-a, L 335/1, 17.12.2009. Implementirana u zakonodavstvo RH kroz ZOS koji se primjenjuje od 01.01.2016.g.

³⁶Direktiva (EU) 2016/97 o distribuciji osiguranja (Insurance Distribution Directive) od 20. siječnja 2016., Službeni list EU-a, L 26, 02.02.2016. Implementirana u zakonodavstvo RH Izmjenama i dopunama ZOS-a (NN 112/18). Cilj joj je da se odnosi na sve sudionike u distribuciji osiguranja.

Implementacija europskog prava osiguranja u nacionalna zakonodavstva država članica EU, a poglavito reforma „Solventnost II“ od iznimnog je značaja. Riječ je o velikoj reformi prava osiguranja koja je dovela do značajnih promjena u supranacionalnom europskom i nacionalnom pravu osiguranja. Potreba za time proizašla je iz promjena na financijskom tržištu koje su se dogodile od implementacije Treće direktive iz 1994.g. i s time uzrokovanim potrebama za izmjenom nadzornog prava osiguranja.³⁷

Primarni cilj Direktive Solventnost II je zaštita ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja.³⁸ Sekundarni ciljevi koji se nastoje postići Direktivom Solventnost II su stabilnost financijskog sustava u EU. Direktiva Solventnost II propisuje sve zahtjeve vezane uz osnivanje i organizaciju društava za osiguranje, obavljanje poslova osiguranja, vrednovanje, nadzor nad cjelokupnim poslovanjem društava za osiguranje, nadzor grupe društava za osiguranje i obvezi izvještavanja te objavljivanja.³⁹

Direktiva (EU) 2016/97 o distribuciji osiguranja sadrži odredbe vezane uz predugovornu obvezu osiguratelja na informiranje o distribuciji osiguranja potencijalnog ugovaratelja osiguranja. Navedena direktiva je implementirana u ZOS koji određuje distribuciju osiguranja kao djelatnost predlaganja i sklapanja ugovora o osiguranju, savjetovanja o ugovorima o osiguranju ili obavljanja drugih pripremnih radnji za sklapanje ugovora o osiguranju, ili sklapanja takvih ugovora, ili pružanja pomoći pri upravljanju takvim ugovorima i njihovu izvršavanju, posebice u slučaju rješavanja odštetnog zahtjeva, uključujući pružanje informacija o jednom ili više ugovora o osiguranju u skladu s kriterijima koje odabiru stranke putem internetske stranice ili nekog drugog medija i sastavljanje rang-liste proizvoda osiguranja, uključujući i usporedbu cijena i proizvoda ili popust na cijenu ugovora o osiguranju, ako stranka može izravno ili neizravno sklopiti ugovor o osiguranju na internetskoj stranici ili drugom mediju. Također je striktno određeno tko se može baviti

³⁷Direktiva Solventnost II preuzeta je u postupku koji se sastojao od 4 razine poznatim pod nazivom Lamfalussyjev proces. Do donošenja Direktive Solventnost II europsko pravo osiguranja bilo je opsežno i sadržano u mnogobrojnim direktivama. Njenim stupanjem na snagu prestale su važiti 13 direktiva te su sve postojeće objedinjene u jednu.

³⁸Direktiva Solventnost II, točka 16. Preambule, čl. 27. i 28.

³⁹Pravila sadržana u Direktivi Solventnost II mogu se podijeliti na tri stupa. Prvi stup sadrži kvantitativna pravila, drugi stup kvalitativna pravila o sustavu upravljanja rizicima koja moraju poštivati društva za osiguranja i nadzorna tijela u obavljanju nadzora, a treći stup pravila vezana uz tržišnu disciplinu, transparentnost i obveze izvještavanja društava za osiguranje prema nadzornom tijelu i prema javnosti. Ramljak, B., bilj. 12., vidi str. 67.-69.

poslovima distribucije osiguranja.⁴⁰

2009.g. Lando komisija objavila je pravila o europskom ugovornom pravu osiguranja pod nazivom Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)⁴¹. Pojam PEICL koristi se kao naziv za europsko ugovorno pravo osiguranja.⁴² Važno je napomenuti da PEICL ne nadomješta nacionalno pravo osiguranja već predstavlja dodatni pravni režim, a njegova primjena ovisi o odabiru ugovornih strana. Primjena PEICL-a kod konkretnog ugovora o osiguranju života ovisi o sporazumu stranaka uz uvjet da je primjena PEICL-a dopuštena pravom koje se na određeni ugovor primjenjuje. Ukoliko se ugovori primjena PEICL-a tada se moraju primijeniti pravna pravila i osnovna načela koja sadrži, bez mogućnosti sporazumnog isključivanja istih. PEICL sadrži prisilna ili poluprisilna pravila (odnose se na posebne vrste osiguranja) čija ugovorena primjena dovodi do određenog ujednačavanja na tržištu EU. Prisilne norme usmjerene su ka zaštiti potrošača (kod ugovora o osiguranju ono se odnosi na ugovaratelja osiguranja, osiguranika, korisnika osiguranja kao fizičke osobe), a o čemu će više riječi biti u nastavku rada, poglavlju vezanom uz obveze osiguratelja u stadiju prije sklapanja ugovora. Riječ je o obvezi predugovornog informiranja i obvezi savjetovanja. PEICL ustvari predstavlja skup općih pravila ugovornog prava osiguranja koja su primjenjiva na sve ugovore o osiguranju te kao takva mogu zamijeniti nacionalne propise. Donošenje PEICL-a usmjereno je na ujednačavanje unutarnjeg tržišta osiguranja EU u cilju nesmetanog funkcioniranja.

Kada govorimo o pravu osiguranja na međunarodnoj razini važno je naglasiti da pravo osiguranja nije međunarodno ujednačeno. Naime, ne postoje međunarodne konvencije koje bi regulirale područje osiguranja. Stoga EU nastoji putem obvezujućih pravnih akata –

⁴⁰ZOS, čl. 401.

⁴¹Načela europskog ugovornog prava o osiguranju (Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)), dostupno na <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:0e4dca21-bb3e-4fb8-a189-e3a5e2ccb0dd/peicl-en.pdf>, stranica posjećena 25.05.2024. 1999.g. formirana je projektna grupa Lando komisija s ciljem revizije europskog ugovornog prava osiguranja (Restatement of European Insurance Contract Law) prema američkom modelu Restatements of the Law i pravilima europskog ugovornog prava (Principles of European Contract Law – PECL). Ramljak., B., bilj. 12., vidi str. 85.–87.

⁴²PEICL ne predstavlja kodifikaciju ugovornog prava osiguranja te upućuje na primjenu općih Načela europskog ugovornog prava (PECL) u svim pitanjima koja ne regulira, odnosno u slučaju daljnjih postojanja praznina primjenjivala bi se opća načela zajednička pravima država članica EU utvrđena od strane nacionalnih sudova, a u konačnici i praksa Europskog suda pravde. Keglević, A., „Načela europskog ugovornog prava osiguranja - razvoj, status i perspektive“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, 3/2013., vidi str. 661.–687.

direktiva⁴³ izjednačiti primjenu prava na području osiguranja stvarajući europsko nadnacionalno privatno pravo.

2.2. HRVATSKI ZAKONSKI I PODZAKONSKI PROPISI

Tijekom povijesti institut osiguranja na području Republike Hrvatske bio je reguliran brojnim pravnim pravilima koja su bila odraz društvenog uređenja pojedinog doba.⁴⁴

Danas, pravo osiguranja u Republici Hrvatskoj nije uređeno jedinstvenim pravnim aktom, već ga čini veliki broj zakona i na njima donesenim podzakonskim aktima koji su predmet čestih izmjena. Sve to čini pravo osiguranja nepreglednim, što znatno otežava njegovu primjenu u praksi te ujedno pridonosi i pravnoj nesigurnosti.

Općeprihvaćena podjela pravnih izvora ugovora o osiguranju života je na statusno pravne i materijalno pravne izvore.

Statusno pravni izvori⁴⁵ predstavljaju skup pravnih normi kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje, kao i nadzor nad radom tih društava.

⁴³Belanić, L., „Harmonizacija prava osiguranja u Europskoj uniji s osvrtom na ugovorno pravo osiguranja“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60 No. 6, 2010., op. cit., str., 1351.–1352. „Donošenjem treće generacije smjernica postignut je do sada najveći stupanj stvaranja unutarnjeg tržišta osiguranja na području Unije. Donesenim smjericama unutarnje tržište osiguranja uređeno je javnopravnim normama jedinstveno za čitavo područje Unije. Međutim, navedene smjernice ne provode ustavnu harmonizaciju ugovornog prava osiguranja među državama članicama Unije. U literaturi se upravo naglašava da postojanje različitih privatnopravnih uređenja ugovora o osiguranju među državama članicama velike otežava ostvarivanje unutarnjeg tržišta osiguranja.“

⁴⁴Na području Republike Hrvatske, na institut osiguranja kroz povijest se primjenjivalo običajno pravo. Tako se sve do 1941. kao običajno pravo primjenjivao francuski „Code de commerce“ iz 1807., dok se za pomorska osiguranja supsidijarno primjenjivao sve do 1978. „Hrvatski trgovački zakonik“ iz 1875.g. primjenjivao se na području Hrvatske i Slavonije. 1978.g. doneseno je nekoliko važnih zakona kojima se regulirao institut osiguranja: Zakon o obveznim odnosima, Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi i Zakon o obveznim i osnovnim materijalnopravnim odnosima u zračnoj plovidbi.

⁴⁵Marin., J., op. cit., bilj. 6., str. 989. „Statusno pravo u užem smislu (bez nadzornog prava osiguranja) obuhvaća... i odnose između dioničara društva za osiguranje i članova uprave te nadzornog odbora tog društva, kao i njihov odnos prema samom društvu. U tom smislu riječ je o specijaliziranom pravu osigurateljnih (trgovačkih) društava koje su privatnopravnog karaktera, i koje bi prema pravu društava bilo u položaju posebnog pravnog uređenja prema općem.“ Odredbama statusno-nadzornog prava osiguranja koje uređuju unutarnje tržište pružanja osigurateljnih usluga na razini EU postignut je maksimalni stupanj harmonizacije.

Temeljni nacionalni propis statusnog prava je ZOS,⁴⁶ dok se supsidijarno primjenjuju odredbe Zakona o trgovačkim društvima (dalje u tekstu ZTD).⁴⁷ Statusno pravni izvor čine i Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga⁴⁸ kao i niz podzakonskih propisa koje donosi Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (dalje u tekstu: i HANFA) te Direktive EIOPA-e.

Materijalno pravni izvori predstavljaju skup pravnih normi koje uređuju obveznopravne odnose iz osiguranja; odnos „osiguratelj – osiguranik“ s jedne strane i odnos „osiguratelj – oštećenik“ s druge strane. Izvori materijalnog prava osiguranja su Zakon o obveznim odnosima (dalje skraćeno ZOO)⁴⁹, opći i posebni uvjeti osiguranja, pravna znanost, sudska praksa i trgovački običaji.

Kada se govori o izvorima prava osiguranja, a time i o podjeli prava osiguranja, pored materijalnog i statusnog prava osiguranja, postoji i nadzorno pravo osiguranja koje obuhvaća pravna pravila kojima ovlaštena nadzorna tijela (u RH to je HANFA) nadziru zakonitost rada subjekata koji obavljaju djelatnost osiguranja.⁵⁰ Ustvari se radi o pravilima koja uređuju odnose između države (posredstvom HANFA-e) i subjekata koji obavljaju djelatnost osiguranja.

Važan pravni izvor za ugovore o osiguranju života je Zakon o zaštiti potrošača (dalje skraćeno: ZZP)⁵¹ koji uređuje ugovor o osiguranju sklopljen na daljinu u okviru ugovora o prodaji financijskih usluga. Važnost navedenog zakona poglavito dolazi do izražaja zbog zaštite koju pruža potencijalnim ugovarateljima osiguranja/osiguraniku, poglavito u vidu zaštite od nepoštenih odredaba u potrošačkom ugovoru.

Možemo reći da su na području prava osiguranja najvažniji nacionalni izvori prava koji

⁴⁶ZOS, vidi čl. 1. (predmet Zakona) i čl. 3. (Pojmovi)

⁴⁷„Narodne novine“, broj 111/93, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23. ZOS kao lex specialis sadrži pravila o obliku i djelatnosti društva za osiguranje i društva za reosiguranje, dok se odredbe ZTD-a primjenjuju podredno, ako ZOS-om nije drukčije propisano.

⁴⁸„Narodne novine“, broj 140/05, 154/11, 12/12

⁴⁹„Narodne novine“, broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23

⁵⁰Vezanost između primjene pravnih propisa koji ulaze u okvir prava osiguranja i ugovornog prava osiguranja kao dijela građanskog prava te prava nadzora u osiguranju kao dio upravnog prava vidljiva je prilikom supsidijarne primjene odredaba Zakona o općem upravnom postupku, „Narodne novine“, broj 47/09, 110/21

⁵¹„Narodne novine“, broj 19/22, 59/23

reguliraju ugovor o osiguranju života ZOO i ZOS. ZOO regulira pitanja iz predugovorne i ugovorne faze sklapanja ugovora. Potrebno je spomenuti da ZOS sadrži odredbe obveznogpravnog karaktera, statusno nadzorne odredbe te prenosi u pravni poredak Republike Hrvatske Direktivu EU o distribuciji osiguranja. Kada pogledamo podjelu osiguranja u navedenim zakonima vidjet ćemo da je zakonodavac podjeli pristupio primjenom različitih kriterija, o čemu će više riječi biti u daljnjim poglavljima⁵².

2.2.1. Zakon o obveznim odnosima

S obzirom na specifičnosti ugovora o osiguranju, u teoriji se često postavlja pitanje treba li ugovor o osiguranju biti reguliran u okviru općeg propisa o obveznim odnosima (građanski zakonik, zakon o obveznim odnosima) ili u posebnom zakonu o ugovoru o osiguranju. U Republici Hrvatskoj ugovor o osiguranju reguliran je u okviru ZOO-a, iako u praksi europskih država pronalazimo oba rješenja.⁵³

Danas najznačajniji izvor materijalnog prava u Republici Hrvatskoj koji regulira institut osiguranja je ZOO. ZOO je opći propis obveznog prava koji u odnosu na ZOS sadrži detaljne odredbe zajedničke za sve vrste ugovora o osiguranju.⁵⁴ Svakako je potrebno istaknuti da su pojedine vrste osiguranja regulirane i drugim zakonima koji se primjenjuju kao *lex specialis* u odnosu na ZOO,⁵⁵ što znači da se na sva pitanja koja nisu regulirana posebnim zakonima

⁵²*Infra*, t. 2.2.2.

⁵³Tako je npr. u rumunjskom zakonodavstvu ugovor o osiguranju reguliran u Građanskom zakoniku Rumunjske (Codul civil al României, (obično se naziva Noul Cod Civil – Novi građanski zakonik), službeno Zakon br. 287/2009 o Građanskom zakoniku, usvojen od strane Parlamenta 17. 07.2009., stupio na snagu 01.10.2011.), u Estoniji u Zakonu o obveznim odnosima (Law of Obligations Act (LOA), stupio na snagu 01.07.2002.), dok je u njemačkom zakonodavstvu ugovor o osiguranju reguliran u posebnom zakonu Zakon o ugovoru o osiguranju (Versicherungsvertragsgesetz, VVG, od 23.11.2007. (Savezni glasnik i, stranica 2631.), kako je posljednji put izmijenjen člankom 13a Zakona od 17.07.2009. (Savezni vjesnik i, stranica 1990.))

⁵⁴ZOO sadrži odredbe koje definiraju ugovor o osiguranju, osigurani slučaj, vrijeme i način sklapanja ugovora, trajanje ugovora o osiguranju, uređuju prava i obveze ugovornih strana u stadiju prije i nakon sklapanja ugovora.

⁵⁵Tako npr. ZOS uređuje osiguranje imovine i osiguranje osoba, Pomorski zakonik Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 181/04, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19) uređuje pomorska osiguranja obuhvaćajući i djelatnosti vezane uz pomorstvo, Zakon o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu („Narodne novine“, broj 132/98, 63/08, 134/09, 94/13) uređuje zračno osiguranje, itd.

primjenjuju odredbe ZOO-a kao *lex generalisa*.⁵⁶

ZOO se, što se tiče sistematizacije odredaba vezanih uz ugovor o osiguranju, temelji na dualističkoj koncepciji ugovora o osiguranju svrstavajući predmete osiguranja u dvije skupine: osiguranje imovine i osiguranje osoba.⁵⁷ Tako već iz same koncepcije ZOO-a proizlazi osnovna podjela osiguranja na osiguranje imovine i osiguranje osoba. ZOO sadrži cijeli niz odredaba koje se primjenjuju na sve vrste ugovora o osiguranju, kao i odredbe kojima se uređuje odnos između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja. Pored tzv. općih odredaba, ZOO sadrži i posebne odredbe koje se odnose isključivo na osiguranje imovine, odnosno osiguranje osoba.⁵⁸ Neki autori navode da se na neka osiguranja, ovisno o sadržaju utvrđene obveze osiguratelja, primjenjuju i pravila imovinskog osiguranja i pravila osiguranja osoba.⁵⁹ Međutim, činjenica je da neživotna osiguranja, kao i životna osiguranja, imaju svoje specifičnosti po kojima se međusobno razlikuju te svaka od njih sadrži daljnju podjelu prema vrsti rizika koji pokriva.⁶⁰

ZOO kada govori o ugovorima o osiguranju osoba poznaje dvije vrste osiguranja: osiguranje života i osiguranje od posljedica nesretnog slučaja.⁶¹

⁵⁶Ćurković, M., „Zakon o obveznim odnosima – sazrelo vrijeme za promjenu odredbi o ugovoru o osiguranju“, Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije, Hrvatski dani osiguranja 2018., Hrvatski ured za osiguranje, Zg, 2018., smatra da bi za sam ugovor o osiguranju bilo korisno da se različite odredbe o ugovoru o osiguranju iz različitih zakona objedine u jednu jedinstvenu cjelinu, str. 10.-11.

⁵⁷Ako se polazi od toga da je kod osiguranja osoba predmet osiguranja čovjek tada bi se u osiguranje osoba, pored osiguranja života, moglo uvrstiti i osiguranje od posljedica nesretnog slučaja i zdravstveno osiguranje. Možemo reći da je kod osiguranja od posljedica nesretnog slučaja i zdravstvenog osiguranja predmet osiguranja zdravlje osobe, dok je kod osiguranja života predmet osiguranja život.

⁵⁸ZOO sadrži zajedničke odredbe za osiguranje imovine i osiguranje osoba te odredbe koje se isključivo odnose na svaku pojedinu vrstu osiguranja, čl. 921.–989.

⁵⁹Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 21., „Osiguranje nezgode i zdravstveno osiguranje spadaju u osiguranja koja obezbeđuju naknadu troškova liječenja i izgubljenu zaradu koja treba da obešteti osiguranika i isplatu ugovorene osigurane sume, tako da se na ta dva osiguranja primjenjuju pravila imovinskog osiguranja i pravila osiguranja osoba zavisno od toga da li je obaveza utvrđena paušalno ili do visine nastalih troškova i gubitaka.“

⁶⁰Ibid, str. 22., navodi da su u praksi najviše zastupljena osiguranja života, i to osiguranje za slučaj smrti i osiguranje za slučaj doživljenja. Postoje više modaliteta ovih osiguranja, a zajedničko im je što nastanak obveze osiguratelja ovisi o trajanju ljudskog života. U drugu skupinu osiguranja osoba spadaju osiguranje od nezgode (ili nesretnog slučaja), zdravstveno i mirovinsko osiguranje. Bikić, E., bilj. 18., str. 156., smatra da je razvrstavanje osiguranja prema skupinama i vrstama važno sa stajališta primjene, formuliranja zakonskih i autonomnih izvora prava, stručnog proučavanja, obračuna poslovnih rezultata, formiranja rezervi i posebnih računa za neke vrste osiguranja i dr.

⁶¹Osiguranje od posljedica nesretnog slučaja također je osiguranje osoba, koje se bitno razlikuje od osiguranja života. Ugovor o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja ne sadrži štednu komponentu karakterističnu za

Iako ZOO sadrži zajedničke odredbe koje se primjenjuju i na osiguranje imovine i na osiguranje osoba, između ove dvije temeljne podjele osiguranja postoje bitne razlike. Poznavanje njihovih specifičnosti važno je za bolje razumijevanje predmeta ovoga rada – obilježja ugovora o osiguranju života prema hrvatskom obveznom pravu. Iako se radi o institutu osiguranja razlike su mnogobrojne od kojih ćemo spomenuti najvažnije.

U osiguranje imovine spadaju razne vrste osiguranja pokretnih i nepokretnih stvari, dok je kod osiguranja osoba predmet osiguranja život.

Kod osiguranja imovine uvjet za ostvarivanje prava iz ugovora o osiguranju je postojanje materijalnog interesa da se šteta ne dogodi. Kod osiguranja osoba, uvjet da se zaključi ugovor o osiguranju nije postojanje interesa da osigurani slučaj ne nastane (smrt ili ozljeda osiguranika). Kod osiguranja osoba interes je zaštititi svoj ili tuđi život. Riječ je o interesu koji nije potrebno dodatno dokazivati.

Kod osiguranja imovine osiguraniku se pruža imovinska zaštita u slučaju uništenja ili oštećenja predmeta osiguranja za vrijeme trajanja osiguranja, a uslijed nastanka štetnog događaja koji je pokriven osiguranjem. Osiguratelj se obvezuje da, kada nastane osigurani slučaj, naknadi štetu osiguraniku ili trećoj oštećenoj osobi ovisno o procijenjenoj visini štete uzrokovanoj osiguranim slučajem⁶². Kod osiguranja osoba sasvim je drugačija situacija jer isplata osiguranog iznosa ne ovisi o procjeni eventualno nastale štete (npr. financijski gubitak za obitelj uslijed smrti osiguranika). Naime, kod osiguranja osoba osiguratelj se obvezuje u slučaju nastupa osiguranog slučaja u cijelosti isplatiti unaprijed ugovorenu svotu ili rentu u korist ugovaratelja osiguranja ili drugog korisnika, a čija visina ne ovisi o visini nastale štete, dok se ugovaratelj obvezuje platiti premiju čija visina zavisi od ugovorene svote.⁶³ Osigurani slučaj nastaje nastupom smrti, doživljenjem, bolesti ili povredom osiguranika. Isplatom

ugovore o osiguranju života, već prevladava obilježje rizičnosti. Budući se u ugovoru o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja mogu osigurati rizici tipični za imovinsko osiguranje kao što su troškovi liječenja, gubitak zarade itd., možemo reći da ono ima odštetni karakter, čemu u prilog govori i isplata osigurane svote u slučaju pretrpljene štete. Neki autori zbog toga osiguranje od posljedica nesretnog slučaja svrstavaju među imovinska osiguranja, dok neki smatraju da se radi o mješovitom osiguranju. Uzevši u obzir karakteristike osiguranja od posljedica nesretnog slučaja možemo zaključiti da bi se ono, baš kao i osiguranje od profesionalne odgovornosti, kroz svoj daljnji razvoj moglo izdvojiti u posebnu, zasebnu, vrstu osiguranja.

⁶²Zbog toga se ova skupina osiguranja naziva i osiguranje od šteta.

⁶³Pak, J., bilj. 22., str. 29., smatra da je osiguranje života posebno korisno za one koji nemaju mirovinu ili im mirovina nije dovoljna zbog čega se ono smatra značajnim izvorom dopunskih mirovina i ulazi u tzv. treći stup suvremenih mirovinskih sustava osiguranja.

ugovorene svote obveza osiguratelja iz ugovora prestaje. Ova skupina osiguranja često se naziva i osiguranje kapitala.⁶⁴

Kod osiguranja imovine teret dokazivanja da je nastao rizik i teret dokazivanja iznosa pretrpljene štete su na ugovaratelju osiguranja, dok kod osiguranja osobe, osiguranik ili drugi korisnik osiguranja treba samo dokazati da je nastupio osigurani rizik.

Ako je imovina istodobno osigurana od istog rizika kod više osiguratelja, u slučaju nastupa osiguranog rizika ugovaratelj osiguranja ne može ostvariti naknadu veću od iznosa stvarno pretrpljene štete. S druge strane, u slučaju višestrukog osiguranja iste osoba, svaki pojedinačno sklopljen ugovor, ako nastupi osigurani slučaj, izvršava se zasebno.

Kod osiguranja imovine, ugovaratelj osiguranja ne može nastalu štetu nadoknaditi i od osiguratelja i od odgovorne osobe. Kod sklapanja ugovora o osiguranju osobe, u slučaju nastupa osiguranog slučaja, osigurana osoba ima pravo zahtijevati isplatu osigurane svote po osnovi sklopljenog ugovora, ali isto tako ima i pravo na naknadu štete od osobe odgovorne za nastanak osiguranog slučaja.⁶⁵

Zastarni rokovi kod osiguranja života različiti su od zastarnih rokova kod ostalih ugovora o osiguranju. Zastarni rokovi razlikuju se i s obzirom na osobe o čijim je tražbinama riječ.⁶⁶ Zakonodavac je kod ugovora o osiguranju osoba odredio duži rok zastare u odnosu na zastarni rok kod „ostalih“ ugovora o osiguranju (ugovor o osiguranju imovine, ugovor o osiguranju od odgovornosti i ugovor o osiguranju od nesretnog slučaja). Razlog takvog reguliranja zastarnog roka možemo tražiti u jednostavnoj činjenici da korisnici osiguranja kod ugovora o osiguranju života često niti ne znaju da su određeni za korisnika, odnosno da protekom dužeg vremena po smrti osiguranika za isto saznaju. Zbog toga im je putem dužeg zastarnog roka

⁶⁴Ugovaratelj osiguranja odgovara do unaprijed određene svote osiguranja tzv. princip ograničenog pokrivača. Ako stvarni iznos štete koju je pretrpio korisnik osiguranja prelazi ugovoreni iznos, korisnik razliku može tražiti izravno od štetnika (npr. ako smrt osiguranika nastupi kao posljedica automobilske nesreće).

⁶⁵Jovanović, S., Počuča, M., „Subrogacija u osiguranju, sličnosti i razlike sa drugim institutima“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 4-2014., str. 27., navodi da se ponašanje neke osobe koje dovodi do nastanka štete može kvalificirati i kao počinjene kaznenog djela protiv imovine i osobe, pa je moguće i postojanje kaznenopravne odgovornosti dotične osobe. Međutim, postojanje kaznenopravne odgovornosti nema utjecaja na pravo oštećene osobe da zahtijeva naknadnu štetu od štetnika. Nastup događaja koji je osiguran policom osiguranja može stvoriti dvostruki osnov osiguraniku za nadoknadu štete: temeljem ugovora o osiguranju osiguranik ima pravo direktne tužbe prema osiguratelju te na osnovu počinjenog delikta pravo na tužbu radi nadoknade štete prema štetniku.

⁶⁶Institut zastare uređen je ZOO-om (čl. 214.–246.). Riječ je o općim pravilima budući i drugi propisi kao *lex specialis* sadrže pravila kojima se uređuje navedeni institut. Zakonom su određeni posebni rokovi ovisno o tome da li se radi o tražbini ugovaratelja osiguranja odnosno treće osobe ili o tražbini osiguratelja.

omogućeno da ostvare svoja prava iz ugovora, koji bi u suprotnome vjerojatno propustili.⁶⁷

Važno je napomenuti da se u neživotno osiguranje ubrajaju i osiguranje od nezgode (nesretnog slučaja), zdravstveno osiguranje i osiguranje od odgovornosti.

2.2.2. Zakon o osiguranju

Nakon raskida državnopravnih veza sa SFRJ i osamostaljenja, Republika Hrvatska donijela je Zakon o preuzimanju saveznih zakona iz oblasti financija koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuju kao republički zakoni⁶⁸. Tim Zakonom Republika Hrvatska je preuzela jugoslavenski Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba⁶⁹, a koji je činio osnovu kasnijeg prvog hrvatskog Zakona o osiguranju iz 1994.

Zakon o osiguranju kao temeljni nacionalni propis statusnog prava sadržava odredbe kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje,⁷⁰ društava za reosiguranje i društava za uzajamno osiguranje; uvjete pod kojim društva za osiguranje i društva za reosiguranje iz drugih država članica i trećih država mogu obavljati poslove osiguranja/reosiguranja u RH; odredbe o nadzoru društava za osiguranje i društava za

⁶⁷Rokovi zastare kod ugovora o osiguranju, ZOO čl. 234. Prema Landovim načelima (PEICL) stranke mogu sporazumno odrediti rokove zastare, uz uvjet da ne mogu biti kraći od jedne godine, niti dulji od 30 godina. O tome, kao i o institutu zastare kod ugovora o osiguranju, a poglavito o zastari tražbina iz ugovora o osiguranju života i iz „ostalih“ ugovora o osiguranju te iz ugovora o osiguranju od odgovornosti vidi Bosnić, M., „Zastara kod ugovora o osiguranju“, završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2016., str. 38.-44. i str. 54.-55.

⁶⁸„Narodne novine“, broj 53/91

⁶⁹„Službeni list SFRJ“, broj 17/90 i 82/90

⁷⁰Prema službenim podacima u Republici Hrvatskoj je na kraju 2022. na tržištu osiguranja poslovalo ukupno 15 društava za osiguranje sa sjedištem u Republici Hrvatskoj: Adriatic osiguranje d.d., Agram life osiguranje d.d., Allianz Hrvatska d.d., Croatia osiguranje d.d., Euroherc osiguranje d.d., Generali osiguranje d.d., Grawe Hrvatska d.d., Groupama osiguranje d.d., HOK osiguranje d.d., Hrvatsko kreditno osiguranje d.d., Merkur osiguranje d.d., Triglav osiguranje d.d., Uniqa osiguranje d.d., Wiener osiguranje Vienna Insurance Group d.d., Wüstenrot životno osiguranje d.d. Od ukupnog broja društava za osiguranje u 2022.g., 3 ih je obavljalo isključivo poslove životnih osiguranja, 4 društava isključivo poslove neživotnih osiguranja, dok je preostalih 8 društava za osiguranje obavljalo poslove životnih i neživotnih osiguranja. Također su bile aktivne 3 podružnice društava za osiguranje iz drugih država članica EU. Poslove zastupanja u osiguranju odnosno posredovanja u osiguranju i reosiguranju na dan 31. prosinca 2022. obavljao je veliki broj subjekata registriranih za zastupanje i posredovanje u osiguranju. U Republici Hrvatskoj u 2022.g. nije poslovalo niti jedno društvo za reosiguranje. HUO, bilj. 2., str. 18.

reosiguranje u grupi; nadzor nad subjektima nadzora; odredbe koje se odnose na povjerenika, reorganizaciju, posebnu upravu, likvidaciju i stečaj društava za osiguranje, društava za reosiguranje te društava za uzajamno osiguranje; odredbe o načinu izvještavanja EIOPA-e, Europske komisije i suradnja s drugim nadležnim tijelima; odredbe o zaštiti potrošača; poslovanju udruženja (*pool*) osiguranja odnosno reosiguranja i nacionalnog ureda za osiguranje; odredbe o uvjetima za osnivanje, poslovanje i prestanak obavljanja poslova distribucije osiguranja i poslova distribucije osiguranja i/ili reosiguranja, te na kraju prekršajne odredbe.

S obzirom na temu ovog rada važno je naglasiti da ZOS sadrži i obveznopravne odredbe koje su usmjerene na zaštitu zainteresiranih osoba. ZOS propisuje obvezu distributera osiguranja da u predugovornoj fazi stranku informira o određenim zakonom propisanim podacima te da joj dostavi informacije o proizvodu osiguranja prije sklapanja ugovora o osiguranju. ZOS naglasak stavlja na „preda”, što znači da nije dovoljno samo usmeno priopćavanje. Da je osiguratelj ispunio svoju obvezu u pravilu se dokazuje potpisom zainteresirane osobe.

ZOS sadrži odredbe kojima se regulira obveza distributera osiguranja vezana uz obavještavanje zainteresiranih osoba, oblik i sadržaj prethodne obavijesti. Također sadrži odredbe kojima se nameću obveze distributerima osiguranja oko promidžbenih aktivnosti i informacija vezanih uz osiguravajuće društvo i proizvoda koje nude na tržištu. Važne su odredbe kojima se propisuje način obrade osobnih podataka potencijalnih ugovaratelja te odredbe koje nameću obvezu osiguratelju da prikupljene osobne podatke, do kojih je došao u postupku koji je prethodio sklapanju ugovora kao i tijekom ugovora, čuva i s njima raspolaze kao s poslovnom tajnom. Ova obveza vezana je i uz dužnost osiguratelja da postupi sukladno odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca i financiranju terorizma (dalje u tekstu: i ZSPNFT)⁷¹. Riječ je o odredbama kojima je cilj zaštititi ugovaratelja osiguranja kao potrošača, a o čemu će više riječi biti u daljnjim poglavljima⁷².

Zakon o osiguranju kao *lex specialis* osiguranje dijeli na neživotno osiguranje⁷³ i životno osiguranje⁷⁴, navodeći daljnju podjelu na pojedine vrste osiguranja.

⁷¹ „Narodne novine“, broj 108/17, 39/19, 151/22

⁷² *Infra*, t. 3.5.1.1.

⁷³ ZOS čl. 7. st. 2.

⁷⁴ Životno osiguranje možemo podijeliti prema više kriterija. Tako ga možemo podijeliti: prema osiguranom riziku: osiguranje za slučaj doživljenja, osiguranje za slučaj smrti, doživotno osiguranje, mješovito osiguranje;

ZOS životno osiguranje dijeli na sljedeće vrste osiguranja:⁷⁵

1. životna osiguranja

2. osiguranje za slučaj vjenčanja ili sklapanja životnog partnerstva ili rođenja je osiguranje koje pokriva rizik vjenčanja ili sklapanja životnog partnerstva ili doživljenja unaprijed određene dobi ili rođenja

3. osiguranje života i rentno osiguranje kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja je osiguranje vezano uz vrijednost udjela UCITS fonda kako je definiran zakonom kojim se uređuje osnivanje i poslovanje otvorenih investicijskih fondova s javnom ponudom, uz vrijednost imovine unutarnjeg fonda ili uz dionički indeks, odnosno drugu referentnu vrijednost

4. tontine su osiguranja u kojima se osnivaju udruženja članova kako bi zajednički kapitalizirali svoje doprinose i potom raspodijelili tako prikupljena sredstva preživjelim članovima ili korisnicima umrlih članova

5. osiguranje s kapitalizacijom isplate je osiguranje temeljeno na aktuarskim izračunima kod kojeg se u zamjenu za jednokratno, odnosno višekratno plaćanje unaprijed ugovorenog iznosa premije preuzimaju obveze isplate iznosa u određenoj visini kroz određeno razdoblje

6. upravljanje sredstvima zajedničkih mirovinskih fondova koji uključuju očuvanje kapitala ili plaćanje minimalnih kamata.

ZOS životna osiguranja dalje dijeli na sljedeće podskupine uz navođenje rizika koji ih pokrivaju:

a) osiguranje života koje pokriva sljedeće rizike:

– osiguranje života za slučaj doživljenja

– osiguranje života za slučaj smrti

prema osobi osiguranika: osiguranje vlastitog života i osiguranje života treće osobe; prema načinu zaključenja ugovora o osiguranju odnosno broju osiguranih osoba: individualno osiguranje i kolektivno osiguranje; prema načinu određivanja vrijednosti premije i osigurane svote: indeksirani ugovori gdje se vrijednost premije i osigurane svote povremeno usklađuje odnosno indeksira; i fiksne ili neindeksirane; prema valuti: osiguranja s valutnom klauzulom i osiguranje u kunama; prema načinu isplate osigurane svote: osiguranje rente i jednokratna isplata

⁷⁵ZOS, čl. 7. st. 3., čl. 7. st. 5. i 6. društvo za osiguranje može obavljati isplate iz dobrovoljnog mirovinskog osiguranja u obliku mirovinske rente, čl. 20. st. 6.

- mješovito osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja
- osiguranje života s povratom premija
- osiguranja kritičnih bolesti
- doživotno osiguranje za slučaj smrti
- i ostala osiguranja života

b) rentno osiguranje je osiguranje periodičnih isplata tijekom određenog razdoblja ili doživotno⁷⁶

c) dopunska osiguranja uz osiguranje života su osiguranja koja se ugovaraju uz životno osiguranje te mogu pokriva razne rizike kao što su: ozljede uključujući nesposobnost za rad, smrt zbog nezgode i invaliditeta zbog nezgode ili bolesti

Postoji i niz vrsta osiguranja života vezana uz investicijske fondove koja će svoj procvat na tržištu osiguranja tek doživjeti, posebno: unit linked police (unit linked pure police, partial guaranteed units police, guaranteed units linked police), index linked police i sl.

2.2.3. Pravilnici i drugi propisi Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga⁷⁷ ima značajnu ulogu na tržištu osiguranja ne samo zbog činjenice što vrši nadzor nad radom društava za osiguranje u Republici Hrvatskoj i nadzor nad provođenjem ispunjenja predugovornih i ugovornih obveza iz ugovora o osiguranju,⁷⁸ već i zbog donošenja pravne regulative na području osiguranja.

⁷⁶Mašić, N., op. cit., bilj. 3., str. 47. i 48., „Svrha rentnog osiguranja je zaštita od mogućnosti da ostanemo bez dovoljno prihoda za život u kasnoj životnoj dobi, što je upravo suprotno od svrhe osiguranja života gdje se traži financijska zaštita korisnika osiguranja protiv gubitka prihoda u slučaju prerane smrti osiguranika.”

⁷⁷Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga, čl. 3 „Agencija je samostalna pravna osoba s javnim ovlastima u okviru svog djelokruga i nadležnosti propisanih ovim i drugim zakonima, odgovorna Hrvatskom saboru.“ HANFA je osnovana 2005.g. spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrijednosne papire, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za osiguranje.

⁷⁸Keglević, A., „Ugovorno pravo osiguranja: obveza obavješćavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu”, Školska knjiga, Zagreb, 2016., op. cit., str. 276., „U kontekstu nadzora nad ispunjenjem zakonskih obveza vezanih uz ugovor o osiguranju HANFA ispunjava dvije značajne funkcije: socijalno-informativnu i zaštitnu funkciju.” O provođenju nadzora Agencije govori i ZOS u glavi XIV ”Nadzor”

Da bi olakšala primjenu ZOS-a, HANFA temeljem ZOS-a donosi niz podzakonskih provedbenih propisa (pravilnika) kojima pobliže uređuje materiju iz navedenog zakona. U okviru svog djelokruga rada HANFA donosi i mišljenja o provedbi zakona iz svoje nadležnosti, kao i smjernice, preporuke i upute.⁷⁹

Na području osiguranja važnu ulogu ima Pravilnik o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja odnosno reosiguranja. U navedenom Pravilniku HANFA propisuje raspored vrsta rizika osiguranja po skupinama osiguranja, podskupinama osiguranja, linijama poslovanja i vrstama osiguranja unutar skupina osiguranja.⁸⁰ Skupine osiguranja dijeli na neživotna osiguranja i životna osiguranja.

S obzirom da je rad posvećen osiguranju života navest ćemo, prema gore navedenom Pravilniku, daljnju podjelu na vrste osiguranja unutar Skupine životnih osiguranja: životna osiguranja, rentno osiguranje, dopunsko osiguranja uz osiguranje života, osiguranje za slučaj vjenčanja ili sklapanja životnog partnerstva ili rođenja, osiguranje života i rentno osiguranje kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja, tontine, osiguranje s kapitalizacijom isplate.

Unutar vrste životna osiguranja su osiguranja koja pokrivaju rizike: Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje), Osiguranje za slučaj smrti, Osiguranje za slučaj doživljenja, Doživotno osiguranje za slučaj smrti, Osiguranje kritičnih bolesti, Ostala osiguranja života.

⁷⁹Tako je, između ostalog, donijela: Pravilnik o reviziji u društvu za osiguranje („Narodne novine“ broj 20/23), Smjernice za provedbu revizije informacijskog sustava subjekata nadzora od strane revizorskih društava, Preporuke o sadržaju i dostavi dokumenata s ključnim informacijama za životna osiguranja kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja, Uputu za postupanje distributera osiguranja pri distribuciji proizvoda osiguranja za koje je obveza sklapanja ugovora o osiguranju propisana posebnim zakonima, Mišljenje o upotrebi tablica smrtnosti u izračunu matematičke pričuve, itd. Propisi dostupni na web stranici <https://www.hanfa.hr/regulativa/trziste-kapitala/>, stranica posjećena 23.05.2025.

⁸⁰„Narodne novine“, broj 23/16, 27/16, 42/19, 142/22, čl. 6. i 8.

2.3. SUDSKA PRAKSA I PRAVNA ZNANOST

Važnu ulogu u tumačenju i primjeni pravnih izvora ugovora o osiguranju života imaju presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Suda Europske unije.

Suci sudova Republike Hrvatske obvezni su primjenjivati pravo EU. Pravo EU sadržano je i u presudama Europskog suda zbog čega suci nacionalnih sudova moraju biti upoznati s praksom Europskog suda, a ono obuhvaća i presude donesene prije 01.07.2013. odnosno prije negoli je Republika Hrvatska postala država članica EU.⁸¹ Od velikog značaja su obrazloženja donesenih odluka u kojima Europski sud zauzima određeno pravno shvaćanje o značenju određene pravne norme, a na kojima se temelje kasnije odluke suda.⁸²

Sudska praksa u Republici Hrvatskoj nema značaj izvora prava. Njena važnost očituje se u tumačenju i primjeni pojedinih normi u konkretnom slučaju. Ona ustvari predstavlja neizravan, neobvezujući izvor prava. Značaj sudske prakse kod ugovora o osiguranju života najviše dolazi do izražaja prilikom donošenja presuda u kojima se obrazlažu uvjeti osiguranja. Na taj način sud ustvari u sudskom postupku vrši naknadnu kontrolu donesenih uvjeta osiguranja. Argumentirajući svoju odluku sud utječe na izmjene postojećih i/ili donošenje novih uvjeta osiguranja kao izvora prava osiguranja od strane osiguravajućih društava.

⁸¹Mnogi pravni sustavi objavljuju sudske odluke. U RH odluke Vrhovnog suda, Upravnog suda i županijskih sudova dostupne su na web stranici <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>. Sudska praksa općinskih i županijskih sudova, trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda te prijevod izabranih odluka **Europskog suda** na hrvatski jezik u odnosu na postojeće hrvatsko pravo objavljuju se na web stranici <http://www.sudacka-mreza.hr>. Sudska praksa objavljuje se i u tiskanim izdanjima Vrhovnog suda Republike Hrvatske pod nazivom "*Izbor odluka*". Presude Europskog suda dostupne su na web stranici <http://eur-lex.europa.eu> na jezicima svih država članica te u uvezanom izdanju European Court Reports, kao i na web stranici Europskog suda <http://www.curia.eu>

⁸²Rodin, S., Čapeta, T., op. cit., bilj. 30., str. 18., „Europski sud svoja pravna shvaćanja ne mijenja često, a kada ih promijeni, ona to posebno naglasi, te istakne razloge zbog kojih je tako postupio.“, kao npr. u poznatom predmetu Keck gdje je između ostalog navedeno „Za razliku od toga, potrebno je utvrditi da, suprotno onomu kako je dosad suđeno, primjena na proizvode iz drugih država članica nacionalnih odredaba koje ograničavaju ili zabranjuju određene načine prodaje ne ograničava izravno ili neizravno, stvarno ili potencijalno, trgovinu između država članica u smislu presude Dassonville (presuda od 11. srpnja 1974., 8/74, Recueil, str. 837.), pod pretpostavkom da se te odredbe primjenjuju na sve relevantne trgovce koji obavljaju djelatnost na nacionalnom području i pod pretpostavkom da na isti način utječu, pravno ili činjenično, na stavljanje u promet domaćih proizvoda i proizvoda iz drugih država članica.“. Spojeni predmeti C-267/91 i C-268/91, Keck i Mithuard (1993) ECR I-06097, Presuda Suda od 24.11.1993. Op. cit. str. 22. „Prema Poslovniku ES, države članice mogu podnijeti svoja pravna shvaćanja Sudu i to redovito čine. ES ponekad njihova shvaćanja prihvaća, a ponekad ne. Pri tome valja znati da je za ES izuzetno teško obrazlagati odluke koje idu suprotnim smjerom od onoga koji sugeriraju države članice. U takvim slučajevima argumentacija Suda mora biti naročito uvjerljiva.“

Pravnu znanost bismo isto mogli svrstati u neizravan izvor prava budući zauzeto pravno stajalište prilikom tumačenja pojedine zakonske norme ne obvezuje sud. Ono više služi kao „pomoć” pri tumačenju primjene određene pravne norme u konkretnom slučaju.

Izvor prava su trgovački običaji čiju su primjenu ugovorne strane ugovorile, kao i praksa koju su trgovci međusobno razvili u svom poslovnom odnosu, pod uvjetom da nisu protivni prisilnim propisima.⁸³

⁸³ZOO čl. 12.

3. UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA – zajednička obilježja svih vrsta toga ugovora

Razvojem prava osiguranja ugovor o osiguranju općenito te ugovor o osiguranju života nametnuo se kao specifični ugovor sa vlastitim pravnim obilježjima. Kao što smo naprijed naveli, postoji više vrsta i podvrsta unutar pojedine vrste, ugovora o osiguranju života koji se po svojim karakteristikama međusobno razlikuju.

Osnovne karakteristike svih vrsta ugovora o osiguranju života su: nastanak osiguranog slučaja isključivo ovisi o trajanju života osigurane osobe te postojanje obveze osiguratelja na isplatu unaprijed utvrđenog iznosa ugovorene svote u slučaju nastanka osiguranog slučaja, neovisno o iznosu pretrpljene štete.

U nastavku rada bavit ćemo se obveznopравnim obilježjima ugovora o osiguranju života koja su zajednička svim vrstama toga ugovora, a po kojima se razlikuju od drugih pravnih poslova.⁸⁴ Na kraju rada posvetit ćemo se specifičnostima pojedinih vrsta ugovora o osiguranju života.

3.1. DEFINICIJA I BITNI ELEMENTI UGOVORA, UGOVORNE STRANE I DRUGE OSOBE NA KOJE SE UGOVOR ODNOSI

Ugovor o osiguranju definiran je Zakonom o obveznim odnosima.⁸⁵ ZOO navodi da se ugovorom o osiguranju osiguratelj obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurninu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj osiguranja se

⁸⁴O obilježjima životnog osiguranja Ćurak, M., Jakovčević, D., „Osiguranje i rizici“, RRIFF-plus, Zagreb, 2007., str. 148.

⁸⁵„Ugovor o osiguranju prema novom ZOO“, (zbornik radova, grupa autora), Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2005., poglavlje „Ugovor o osiguranju u svjetlu općeg dijela građanskog prava“, autor Radolović, A., op. cit., str. 4.,...mora upozoriti na temeljnu razliku u „filozofiji“ osiguranja koja je postojala 1978. godine od one koja postoji 2005. godine. Osiguranje nije više „udruživanje sredstava“ niti je načelo solidarnosti jednakopravan element s načelom uzajamnosti. Sada osiguranje postaje komercijalan pravni posao, najčešće temeljen na načelu uzajamnosti.“. Ćurković, M., bilj. 28., str. 32., navodi da je definicija ugovora o osiguranju u ZOO iz 1978. bila utemeljena na socijalističkim načelima udruženog rada.

obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja.⁸⁶ Riječ je o općoj definiciji ugovora o osiguranju koja sadrži bitne elemente ugovora o osiguranju te se kao takva odnosi na ugovore o osiguranju imovine i na ugovore o osiguranju osoba.

Ugovor o osiguranju definiran ZOO-om čini dio obveznog prava. Navedenom definicijom zakonodavac je striktno odredio bitne elemente ugovora o osiguranju, po kojima se ugovor o osiguranju razlikuje od ostalih ugovora na koje nailazimo u praksi.

Neki autori smatraju da je definicija sadržana u ZOO-u nepotpuna te da ostajanje na jednoj definiciji koja obuhvaća sve vrste osiguranja uvjetuje širinu i nepreciznost. Polaze od stajališta da je definicija ugovora o osiguranju preuska te da ne odgovara svakodnevnim potrebama tržišta, zbog čega bi bilo „lakše napustiti jedinstvenost pojma i definirati ugovor o osiguranju po njegovim specifičnostima za pojedinu vrstu osiguranja”.⁸⁷

Svaki autor na sebi svojstven način obrazlaže i definira osiguranje i ugovor o osiguranju, kao dva međusobno različita, ali isprepletena pojma.⁸⁸ Postoje autori koji pojam ugovora o osiguranju vezuju uz pojam osiguranja kao djelatnosti⁸⁹, navodeći da je osiguranje kao djelatnost vrlo kompleksna, u kojoj se susreću komponente mnogih znanosti.⁹⁰ Iako se

⁸⁶ ZOO čl. 921.

⁸⁷ Ćurković, M., „Ugovor o osiguranju“, Pravo u gospodarstvu, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, 2005., op. cit., str. 265.

⁸⁸ Prema nekim autorima definicija pojma osiguranja ovisi o točki gledišta. Mašić, N., op. cit., bilj. 3., str. 44., „S točke gledišta pojedinca, ugovaratelja osiguranja, osiguranje možemo definirati kao ugovor gdje jedna strana (ugovaratelj osiguranja, odnosno vlasnik police) plaća unaprijed dogovoreni novčani iznos (premiju) drugoj ugovornoj strani (osiguratelju) koji se za uzvrat obvezuje da će isplatiti unaprijed ugovoreni novčani iznos (osiguranu svotu) ako se osiguranoj osobi dogodi osigurani slučaj tijekom trajanja ugovora o osiguranju. Gledajući iz šire društvene perspektive, osiguranje bismo mogli definirati kao društveni mehanizam koji omogućuje pojedincima prijenos financijskih rizika povezanih s gubitkom života ili zdravlja na grupu pojedinaca.” Svrhu osiguranja najbolje opisuje sljedeća rečenica. Op. cit., str. 46., „Osiguranje je zamišljeno da nas zaštiti od ekonomskih posljedica rizika koji su prisutni neovisno o nama i uglavnom su izvan naše kontrole.“

⁸⁹ Pavić, D., „Ugovorno pravo osiguranja - komentar zakonskih odredaba“, Tectus, Zagreb, 2009., op.cit., str. 7., „Osiguranje je gospodarska djelatnost u kojoj se zainteresiranima pruža ekonomska zaštita od različitih opasnosti koje ugrožavaju njihovu imovinu ili tjelesni integritet. Ta se zaštita ostvaruje sklapanjem ugovora o osiguranju, pa pod pojmom osiguranje podrazumijevamo i pravni odnos zasnovan tim ugovorom.” Op. cit., str. 46., „Definirati pojam ugovora o osiguranju znači odrediti bitan obveznopravni sadržaj toga pojma, kako bi se izrazila njegova specifična pravna obilježja u odnosu na ostale ugovore obveznog prava.“

⁹⁰ Ćurković, M., bilj. 28., str. 32., navodi da postoji čitav niz definicija pojma ugovora o osiguranju koje proizlaze iz same djelatnosti osiguranja, kao što su: funkcionalna koja uzima u obzir svrhu osiguranja kao djelatnosti, tehnička koja uzima u obzir način organiziranja zaštite od rizika, aktuarska koja uzima u obzir očekivani rizik i potrebnu premiju za njegovo pokriće, ekonomska koja se svodi na upravljanje rizicima, investiranje sredstava osiguranja, ostvarivanje profita i drugo, te pravna koja obuhvaća skup pravila koja reguliraju odnose između

definicije ugovora o osiguranju pojedinih autora međusobno razlikuju, zajedničko im je što sve sadrže elemente karakteristične za ugovore o osiguranju.⁹¹ Neki autori smatraju da je teško dati definiciju ugovora o osiguranju koja bi bila zadovoljavajuća duže vrijeme budući se radi o vrsti pravnog posla kojim se reguliraju odnosi koji se neprestano mijenjaju i prilagođavaju svakodnevnim promjenama društvenih aktivnosti.⁹² S takvim stajalištem bi se mogli složiti imajući na umu činjenicu da se djelatnost osiguranja relativno brzo razvija, posljedično čega se osigurava sve veći broj novih rizika kroz nove vrste ugovora o osiguranju te da bi definiranje ugovora o osiguranju za svaku pojedinu vrstu osiguranja dovelo do nepreglednosti u pravnoj teoriji.

U svakom slučaju, definicija ugovora o osiguranju sadržana u ZOO-u je preopćenita. Međutim, ako polazimo od stajališta da postoji veliki broj vrsta ugovora o osiguranju, kao i njihove inačice, a svaki od njih karakterizira neka specifičnost, tada se moramo složiti s time da se jedino općenitom definicijom može postići svrha, a to je razlikovanje ugovora o osiguranju od drugih vrsta ugovora koji se pojavljuju u pravnom prometu. To se prvenstveno postiže navođenjem bitnih dijelova ugovora o osiguranju, obveza i prava ugovornih strana koje su tipične za ugovor o osiguranju, a koji su sadržani u samoj definiciji ugovora o osiguranju. S druge strane, osiguratelji u svojim Općim uvjetima osiguranja uvijek mogu detaljnije definirati specifičnosti za svaku pojedinu vrstu ugovora o osiguranju. U praksi ugovor o osiguranju sadrži elemente karakteristične upravo za pojedinu vrstu osiguranja ovisno o osiguranom riziku. Stoga je najprihvatljivije rješenje da se ugovor o osiguranju definira općom definicijom, a da elementi specifični za pojedinu vrstu ugovora o osiguranju čine sastavni dio tako sklopljenog ugovora.

Hrvatski zakonodavac nije definirao ugovor o osiguranju života. Zakon o osiguranju kao *lex specialis* ne sadrži definiciju ugovora o osiguranju života već samo navodi da poslovi osiguranja obuhvaćaju sklapanje i ispunjavanje ugovora o neživotnom, odnosno ugovora o životnom osiguranju osim obveznih zdravstvenih, obveznih mirovinskih osiguranja i ugovornih strana.

⁹¹Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 187., „Ugovor o osiguranju je sporazum između osiguratelja i fizičke ili pravne osobe kojim se utvrđuju predmet i uvjeti nekog osiguranja čiji je sadržaj određen zakonom i sporazumom ugovornih strana u mjeri u kojoj zakon to dozvoljava.“ Pak, A., „Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju“, doktorska disertacija, Univerzitet Edukons Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad, 2016., op. cit., str. 33., „Ugovor o osiguranju predstavlja sporazum osiguratelja i fizičkog ili pravnog lica radi osiguranja od nekog rizika čija je sadržina određena zakonom i sporazumom ugovornih strana.“

⁹²Pak, A., bilj. 91., str. 33.–34.

obveznih socijalnih osiguranja.⁹³

Na općenitoj razini, ugovor o osiguranju života mogli bismo najjednostavnije odrediti kao pravni posao koji se sklapa između dvije ugovorne strane; s jedne strane ugovaratelja osiguranja koji osigurava svoj život ili život neke treće osobe i koji preuzima obvezu uplate ugovorene premije osiguranja osiguratelju, te s druge strane osiguratelja koji preuzima obvezu osiguranja i isplate osigurane svote ili rente korisniku osiguranja u slučaju nastupa osiguranog slučaja (doživljenja ili smrti osiguranika).⁹⁴

Neki autori smatraju da je ugovor o osiguranju života ustvari ugovor u korist trećeg, budući ugovaratelj osiguranja vodi računa o financijskoj sigurnosti korisnika osiguranja u budućnosti⁹⁵, dok neki ugovor o osiguranju osoba smatraju trostranim pravnim poslom.⁹⁶ U svakom slučaju, sklapanjem ugovora o osiguranju života posljedično nastaje indirektan odnos između osiguratelja i korisnika osiguranja koji će se „aktivirati“ u slučaju isplate osigurane

⁹³ZOS čl. 7. st. 1. Čl. 24. i 453. određeno je da u Republici Hrvatskoj društvo za osiguranje može dobiti odobrenje HANFA-e za obavljanje poslova osiguranja za skupinu neživotnih osiguranja ili za skupinu životnih osiguranja, pojedinu vrstu osiguranja unutar skupine neživotnog ili životnog osiguranja, rizike koji pripadaju određenoj vrsti osiguranja te podskupine neživotnih osiguranja. Iznimno, društvo za osiguranje koje je na dan 1. srpnja 2013. istodobno obavljalo poslove životnog i neživotnog osiguranja moglo je nastaviti obavljati navedene poslove pod uvjetom da se poslovima životnog i poslovima neživotnog osiguranja zasebno upravlja u skladu s odredbama ZOS-a. Direktiva 79/267/EEZ od 5. ožujka 1979. dopunjena Direktivom 92/96/EEZ, uvodi zabranu istodobnog obavljanja poslova životnog i neživotnog osiguranja od strane istog osiguratelja. Razlog tome može se tražiti u činjenici da se životna osiguranja sklapaju na duže razdoblje te da se njihova svrha (štednja) u potpunosti razlikuje od svrhe ugovora o neživotnom osiguranju (najčešće obvezna osiguranja). Na taj način želi se osigurati svrha životnog osiguranja i spriječiti da se eventualni gubici iz neživotnog osiguranja podmiruju iz životnog osiguranja. Međutim, dopušteno je da osiguratelj istodobno obavlja poslove neživotnog i životnog osiguranja, ali uz uvjet odvojenog upravljanja poslovanjem. Pak, J., bilj. 22., str. 30.-31., smatra da je zabrana istovremenog obavljanja poslova neživotnih i poslova životnih osiguranja posljedica činjenice da se poslovi međusobno znatno razlikuju te da se kod neživotnih osiguranja obaveza osiguratelja sastoji u isplatama naknade štete iz sredstava premije prikupljene u razdoblju osiguranja tijekom kojega osiguratelj raspodjeljuje između osiguranika izloženih istom riziku ukupnu premiju koju su platili svi članovi zajednice. Kod životnih osiguranja osiguratelj izvršava preuzetu obvezu po isteku ugovorenog vremena iz sredstava koja su prikupljena dugogodišnjim uplatama premije zbog čega je dužan sačuvati vrijednost tehničkih rezervi. Poslovi životnih osiguranja često se nazivaju i poslovima kapitalizacije.

⁹⁴Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 297., „Na osnovi ugovora o osiguranju života jedna strana (ugovaratelj osiguranja) plaća premiju, a druga strana (osiguratelj) isplaćuje ugovorenu osiguranu svotu ili rentu ugovaratelju osiguranja ili drugoj osobi kada nastane događaj koji predstavlja osigurani slučaj.“

⁹⁵Klasičan primjer je ugovor o osiguranju za slučaj smrti čija je svrha financijski osigurati određene treće osobe u slučaju smrti osiguranika. Korisnici osiguranja najčešće su nasljednici osiguranika.

⁹⁶Radolović, A., op. cit., bilj. 85., str. 13., „Ugovor u korist trećeg (i osiguranje u korist trećeg) je ipak samo ugovor između vjerovnika i dužnika i teško je „protegnuti“ teoriju o trostranom pravnom poslu. Trostrani pravni posao nije isto što i trostrani pravni odnos.“

svote.

U okviru prava Europske unije možemo pronaći nekoliko definicija ugovora o osiguranju.

U Uredbi Europske komisije br. 2236/2004 od 29. prosinca 2004. ugovor o osiguranju definiran je kao ugovor prema kojem jedna strana (osiguratelj) prihvaća da osigura značajan rizik druge strane (ugovaratelja osiguranja) pristajući da izvrši nadoknadu ugovaratelju osiguranja ako određeni neizvjesni budući događaj (osigurani slučaj) negativno utječe na ugovaratelja osiguranja.⁹⁷

„Ugovor o osiguranju” podrazumijeva ugovor kojim se jedna ugovorna strana, osiguravač, obavezuje drugoj ugovornoj strani, ugovaraču osiguranja, da će nadoknaditi određeni rizik u zamjenu za premiju osiguranja.⁹⁸

U zakonodavstvu nekih država članica Europske unije postoji definicija ugovora o osiguranju. Tako rumunjski zakonodavac definira ugovor o osiguranju prema kojem se ugovaratelj osiguranja ili osiguranik obvezuje platiti premiju osiguratelju, dok se osiguratelj obvezuje platiti odštetu u slučaju nastupa osiguranog slučaja, osiguraniku, korisniku osiguranja ili oštećenoj trećoj strani.⁹⁹ Španjolski zakonodavac odredio je da je ugovor o osiguranju onaj kojim se osiguratelj obvezuje, uz naplatu premije, u slučaju kada se dogodi događaj čiji je rizik pokriven, nadoknaditi, u dogovorenim granicama, štetu koju je osiguranik pretrpio ili će platiti kapitalni iznos, stanarinu ili drugu dogovorenu naknadu.¹⁰⁰

Zakonodavstva nekih država članica Europske unije ugovor o osiguranju definiraju kroz glavne obveze ugovornih strana. Tako zakonodavstvo Estonije određuje da se sukladno ugovoru o osiguranju, osoba (osiguratelj) obvezuje da će, nakon nastanka osiguranog slučaja,

⁹⁷„Uredba Komisije (EZ) br. 2236/2004 od 29. prosinca 2004. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1725/2003 o usvajanju određenih međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) br. 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu međunarodnih financijskih standarda izvještavanja (MSFI) br. 1, 3 do 5, Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) br. 1, 10, 12, 14, 16 do 19, 22, 27, 28, 31 do 41 i tumačenja Odbora za standardno tumačenje (SIC) brojevi 9, 22, 28, i 32 teksta od značaja za EGP“, Službeni list EU, L392/1, 31.12.2004., vidi Dodatak A. Navedena Uredba nije na snazi od 02.12.2008., implicitno ukinuta sa 32008R1126

⁹⁸PEICL, Drugi dio, čl. 1:201 Ugovor o osiguranju, st. 1.; 01.11.2015.

⁹⁹Codul civil al României, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/109884>, stranica posjećena 25.05.2024.

¹⁰⁰Ley 50/1980, de Contrato de Seguro, LCS, stupio na snagu 17.04.1981., čl. 1. https://www.boe.es/eli/es/l/1980/10/08/50/con_, stranica posjećena 25.05.2024.

nadoknaditi štetu prouzročenu osiguranim slučajem ili platiti dogovoreni novčani iznos u paušalnom iznosu ili u ratama, ili izvršiti ugovor kako je drugačije ugovoreno (obveza osiguranja), dok se druga osoba (ugovaratelj osiguranja) obvezuje platiti premije osiguranja osiguratelju¹⁰¹. U njemačkom zakonodavstvu ne postoji definicija ugovora o osiguranju već je određeno da se sklapanjem ugovora o osiguranju osiguratelj obvezuje pokriti određeni rizik osiguraniku ili trećoj osobi plaćanjem naknade po nastupu dogovorenog osiguranog slučaja. Ugovaratelj osiguranja dužan je platiti dogovoreni doprinos (premiju osiguranja) osiguratelju.¹⁰² U grčkom zakonodavstvu pronalazimo isti način definiranja ugovora o osiguranju.¹⁰³

Zakonodavstva nekih država članica Europske unije uopće nisu pristupila definiranju ugovora o osiguranju, već su taj posao prepustile sudskoj praksi i pravnoj doktrini. Takvo rješenje npr. pronalazimo u Francuskoj¹⁰⁴, Kraljevini Švedskoj¹⁰⁵, Finskoj, itd.¹⁰⁶ Najvažniju ulogu u tome svakako ima Vrhovni sud koji na taj način stvara presedane u tumačenju, između ostalog, izuzeća klauzula odgovornosti u policama osiguranja.¹⁰⁷

¹⁰¹Law of Obligations Act (LOA), čl. 422. st.1.

¹⁰²Versicherungsvertragsgesetz, VVG, od 23.11.2007.

¹⁰³Insurance contract law No. 2496/97, čl. 1.

¹⁰⁴U francuskom Zakonu o osiguranju (Insurance Code) ne postoji pravna definicija ugovora o osiguranju. Ipak, ugovori o osiguranju podliježu mnogobrojnim pravilima sadržanim u mnogim zakonima. O ulozi sudske prakse na ugovore o osiguranju u francuskom pravu vidi Pak, A., bilj. 91., str. 34.

¹⁰⁵U zakonodavstvu Kraljevine Švedske ne postoji definicija ugovora o osiguranju. Temeljni zakon koji se odnosi na osiguranje je Zakon o ugovorima o osiguranju (ICA) - Försäkringsavtalslag (2005:104), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2015. U nedostatku zakona koji bi definirao pojam ugovora o osiguranju, važnu ulogu ima pravna doktrina i sudska praksa koja pridonosi tumačenju načela osiguranja.

¹⁰⁶ U finskom Zakonu o ugovoru o osiguranju (Vakuutusopimuslaki (543/1994), stupio na snagu 01.08.1995, amandmani 426/2010) ne postoji definicija ugovora o osiguranju. Djelatnost osiguranja definirana je praksom i pravnom literaturom sa sljedećim karakteristikama: rizik mora biti neizvjestan (ne neizbježan) te mora uključivati potencijalnu ekonomsku štetu.

¹⁰⁷Visoki sud Švedske NJA 2018 s. 834, u svom obrazloženju poziva se na raniju praksu uz navođenje pojedinih slučajeva <https://lagen.nu/dom/nja/2018s834>, stranica posjećena 25.05.2024. Zakonska definicija ugovora o osiguranju ne postoji u zakonodavstvu Velike Britanije (stupanjem na snagu Sporazuma o povlačenju 31.01.2020. Ujedinjena Kraljevina prestala je biti država članica Europske unije te je započelo prijelazno razdoblje koje je trajalo do 31.12.2020.). Zakon o markama iz 1891 (Stamp Act), drugi dio, čl. 98. st. 1. navodi „Polica životnog osiguranja znači policu osiguranja za bilo koji život ili živote ili za bilo koji događaj ili nepredviđeni slučaj koji se odnosi ili ovisi o bilo kojem životu ili životima, osim police osiguranja od nezgode.“ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/54-55/39/part/II/crossheading/policies-of-insurance-except-policies-of-sea-insurance/enacted/data.pdf>, stranica posjećena 25.05.2024. U tumačenju opisa ugovora o osiguranju važnu ulogu ima opis suca Channella J. danog u predmetu „Prudential Insurance Co protiv povjerenika za unutarnje prihode“ 1904.g. „Ugovor o osiguranju, mora biti ugovor o uplati novčanog iznosa ili za neku odgovarajuću korist kao što je obnova kuće ili popravak broda, koja treba dospjeti u slučaju događaja, koji

Kada govorimo o definiranju ugovora o osiguranju, možemo zaključiti da ne postoji općeprihvaćena definicija, a pogotovo ne u poredbenopravnim sustavima. Pojedine vrste osiguranja imaju specifična obilježja zbog čega se definicije ugovora o osiguranju često nalaze u onom pravnom propisu koji regulira navedenu vrstu osiguranja.¹⁰⁸

Bitni elementi ugovora o osiguranju, a koji su sadržani i u definiciji ugovora o osiguranju u ZOO-u su: stranke ugovora o osiguranju, osigurani predmet, osigurana svota, osigurani rizik, premija osiguranja, osigurnina, osigurani slučaj i trajanje osiguranja.

Stranke ugovora o osiguranju života su osiguratelj i ugovaratelj osiguranja. Sklopljen ugovor o osiguranju života proizvodi određene učinke koji se odrazuju i na osiguranika i na korisnika osiguranja, iako oni, formalno, nisu stranke sklopljenog ugovora. Korisnik osiguranja, kao i osiguranik, ne sklapa ugovor o osiguranju te nije stranka ugovora. U ugovoru o osiguranju života javljaju se kao „treća“ strana u ugovornom odnosu.

Osiguratelj je pravna osoba (trgovačko društvo za osiguranje)¹⁰⁹ koja s ugovarateljem osiguranja sklapa ugovor o osiguranju života te se obvezuje da će korisniku osiguranja isplatiti ugovorenu svotu u slučaju nastupa osiguranog slučaja (smrt ili doživljenje osiguranika). U odnosu na osiguratelja, kao ugovornu stranku, ne postoje posebni propisi prava osiguranja, već se na njega primjenjuju odredbe građanskog prava.¹¹⁰ Međutim, osiguratelji su u obavljanju poslovne djelatnosti osiguranja podvrgnuti posebnim propisima

događaj mora imati određenu dozu nesigurnosti, i mora imati karakter koji je više ili manje nepovoljan za interese osobe koja vrši osiguranje.“ (<https://swarb.co.uk/prudential-insurance-co-v-inland-revenue-commissioners-1904/>, stranica posjećena 25.05.2024. Zakon o potrošačkom osiguranju (otkrivanje i zastupanje) iz 2012., odjeljak 1., (The Consumer Insurance (Disclosure and Representations) Act 2012), stupio na snagu 06.04.2013., definira ugovor o osiguranju potrošača <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/6/enacted>, stranica posjećena 25.05.2024.

¹⁰⁸Zakon o pomorskom osiguranju iz 1906, odjeljak 1., (Marine Insurance Act 1906) sadrži definiciju ugovora o pomorskom osiguranju <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/41>, stranica posjećena 25.05.2024.

¹⁰⁹Društvo za osiguranje može biti osnovano kao dioničko društvo, Europsko društvo (Societas Europea – SE) ili kao društvo za uzajamno osiguranje, dok društvo za reosiguranje može biti osnovano kao dioničko društvo ili europsko društvo (Societas Europea – SE). Zakonodavac je striktno odredio pod kojim uvjetima i tko u RH može obavljati poslove osiguranja, odnosno reosiguranja. Društva za osiguranja smiju obavljati poslove osiguranja i reosiguranja samo u onim vrstama poslova za koje imaju odobrenje HANFA-e za obavljanje poslova osiguranja i reosiguranja, a društva za reosiguranje samo za obavljanje poslova reosiguranja. Poslove reosiguranja mogu obavljati društva za reosiguranje i društva za osiguranje koja imaju odobrenje za obavljanje poslova reosiguranja kada obavljaju poslove reosiguranja za društvo za reosiguranje, odnosno za društvo za osiguranje koje ima odobrenje za obavljanje poslova reosiguranja.

¹¹⁰Osiguratelj kao stranka ugovora o osiguranju života mora ispunjavati sve one uvjete koji se na temelju građanskog prava zahtijevaju od svake ugovorne strane.

upravnog i trgovačkog prava, kojima se uređuju specifični odnosi u pravu osiguranja.¹¹¹ Pored osiguratelja, poslovima vezanim uz ugovore o osiguranju, a temeljem ovlasti osiguratelja, mogu se baviti i zastupnici osiguranja.¹¹²

„Ugovaratelj osiguranja je osoba koja izražava svoju volju da sa osiguravajućim društvom sklopi ugovor o osiguranju.“¹¹³ U pravilu, pojedinac koji sklapa ugovor o osiguranju života sklapa ga radi osiguranja vlastitog života te je istodobno i osiguranik. Ugovaratelj osiguranja tada sklapa ugovor u svoje ime i za svoj račun. Ovisno o predmetu osiguranja, ugovaratelj osiguranja istodobno može biti i korisnik osiguranja (osiguranje za slučaj doživljenja), odnosno kao korisnik osiguranja može se javiti i neka druga osoba (osiguranje za slučaj smrti).¹¹⁴ Međutim, situacija može biti i drugačija. Tako netko može sklopiti ugovor o osiguranju u ime druge osobe, bez njenog ovlaštenja ili za tuđi račun ili za račun koga se tiče. U odnosu na ugovaratelja osiguranja ne postoje posebni propisi prava osiguranja već se primjenjuju odredbe građanskog prava. To znači da ugovaratelj osiguranja može biti svaka pravno sposobna osoba koja ima poslovnu sposobnost. Međutim, ako u ugovoru o osiguranju života nije navedeno da se isti sklapa za drugoga, tada se smatra da je ugovaratelj osiguranja ujedno i osiguranik. U tom slučaju mora dodatno ispunjavati i posebne uvjete koji se prema propisima u poslovima osiguranja zahtijevaju od osiguranika.¹¹⁵

Općenito govoreći, osiguranik je osigurana osoba, odnosno osoba čiji je interes (imovina, život, zdravlje) osiguran ugovorom o osiguranju te kojoj pripadaju prava iz osiguranja u slučaju nastupa osiguranog slučaja.¹¹⁶ Kod ugovora o osiguranja života osiguranik je osoba na čiji život se sklapa polica osiguranja.¹¹⁷ Osiguranik je osoba čije doživljenje ili smrt

¹¹¹Bikić, E., bilj. 18., str. 161.

¹¹²ZOO čl. 930.

¹¹³Bikić, E., op. cit., bilj. 18., str. 161.

¹¹⁴Ugovaratelj osiguranja istodobno ne može biti i korisnik osiguranja kod osiguranja za tuđi račun ili za račun koga se tiče.

¹¹⁵Bikić, E., bilj. 18., str. 161.

¹¹⁶Osiguranik je osoba od čijeg doživljenja, smrti, invaliditeta ili narušenog zdravlja ovisi isplata nadoknade iz osiguranja. www.moj-bankar.hr/Kazalo/O/Osiguranik, stranica posjećena 25.05.2024.

¹¹⁷S obzirom na broj osiguranih osoba obuhvaćenih jednim ugovorom o osiguranju života, možemo govoriti o individualnom i kolektivnom osiguranju. Individualnim osiguranjem osigurava se samo jedna osoba. Svrha kolektivnih ugovora je zaštititi interese pojedinaca koji ustvari predstavljaju zajednički interes grupe koju čine te su njime obuhvaćene dvije ili više osoba koje mogu biti poimenično navedene, ili ugovor može sadržavati opću formulaciju prema kojoj je osiguranjem obuhvaćena određena skupina osoba, ili može sadržavati dodatni kriterij

predstavlja rizik, odnosno odlučujući faktor o kojemu ovisi nastup osiguranog slučaja.

Kod ugovora o osiguranju života ugovaratelj osiguranja najčešće je i osiguranik. Međutim, kada ugovaratelj osiguranja i osiguranik nisu iste osobe, za sklapanje police osiguranja za slučaj smrti treće osobe, potrebna je pisana suglasnost te treće osobe - osiguranika. To je opravdano iz razloga što bi ugovaratelj osiguranja ili netko treći mogao imati poseban interes za smrt tako osigurane osobe. Bez takve suglasnosti ugovor je apsolutno ništav. S druge strane, kada se ugovara osiguranje za slučaj doživljenja, nije potrebna suglasnost jer svatko ima interes da osiguranik doživi vrijeme na koje je ugovor sklopljen jer će se samo u tom slučaju isplatiti osigurana svota.

Može se postaviti pitanje da li osiguranik može jednom danu suglasnost za sklapanje ugovora, a bez koje sklopljeni ugovor ne bi bio valjan, naknadno povući. S obzirom da je predmet osiguranja život osiguranika, a ugovori o osiguranju života se sklapaju na duže vremensko razdoblje unutar kojega se mogu znatno promijeniti okolnosti koje su utjecale na donošenje odluke o davanju suglasnosti, stajališta smo da osiguranik u bilo koje vrijeme može povući svoju suglasnost.

Što se tiče odnosa osiguranika i korisnika osiguranja, ako se radi o osiguranju za slučaj doživljenja, osiguranik i korisnik osiguranja može, ali i ne mora biti u istoj osobi, dok po samoj prirodi osiguranja za slučaj smrti osiguranik i korisnik osiguranja moraju biti različite osobe. Iz navedenog proizlazi da, kod ugovora o osiguranju života, ugovaratelj osiguranja, osiguranik i korisnik osiguranja mogu, ali i ne moraju biti iste osobe.

Kod ugovora o osiguranju života korisnik osiguranja je pravna ili fizička osoba koja u slučaju nastupa osiguranog slučaja (smrti ili doživljenja osiguranika) ima pravo na isplatu osigurane svote temeljem ugovora o osiguranju života. Ovisno o vrsti osiguranja života razlikujemo korisnika za slučaj smrti osiguranika i korisnika za slučaj doživljenja. O načinu imenovanja, odnosno određivanju korisnika bit će više riječi u daljnjim poglavljima¹¹⁸.

Predmet osiguranja kod ugovora o osiguranju osoba je život osiguranika te se govori o osiguranju za slučaj smrti ili o osiguranju za slučaj doživljenja.

pomoću kojega će se točno utvrditi koje su osobe obuhvaćene osiguranjem. Ugovori o kolektivnom osiguranju su danas u poslovnom svijetu sve češći te ih najčešće sklapaju poslodavci u svrhu osiguranja svojih zaposlenika, ali i razne organizacije i interesne skupine u svrhu osiguranja svojih članova.

¹¹⁸*Infra*, t. 3.5.3.

„Osigurana svota je novčani iznos na koji je sklopljen ugovor o osiguranju.“¹¹⁹ Svota na koju će se sklopiti osiguranje ovisi o vrijednosti osiguranog predmeta izraženog u novcu.¹²⁰

„Osigurana svota je maksimalni iznos ugovorene osigurateljeve obveze prema osiguraniku odnosno korisniku osiguranja ukoliko nastupi osigurani slučaj.“¹²¹

ZOO-om je izričito propisano da se u ugovorima o osiguranju osoba (osiguranje života i osiguranje od nesretnog slučaja), visina osiguranog iznosa koji je osiguratelj dužan isplatiti kad nastupi osigurani slučaj utvrđuje u polici prema sporazumu ugovornih strana.¹²² Preduvjet isplate osigurane svote je nastup osiguranog slučaja (smrt ili doživljenje osiguranika) te visina isplaćene osigurane svote ne ovisi o stvarno nastaloj šteti. „Osigurani rizik ostvaruje se na osobi osiguranika, čija se vrijednost ne može izraziti u novcu, pa se ni „šteta“ koja se dogodi na osobi ne može izraziti u novcu“.¹²³

Kod osiguranja života za slučaj smrti osiguratelj će biti u obvezi isplatiti osiguranu svotu samo ako je smrt osiguranika nastupila za vrijeme trajanja ugovora. Kod osiguranja života za slučaj smrti i doživljenja tzv. mješovitog osiguranja obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote postoji i u slučaju smrti osiguranika, kao i u slučaju doživljenja. Postoji i treća varijanta, osiguranje za slučaj doživljenja, gdje obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote ovisi o činjenici da osiguranik doživi istek ugovorenog roka.¹²⁴ „Kod ugovora s višekratnim plaćanjem premije moguće je ugovoriti i razna dopunska pokrića koja mogu značiti i

¹¹⁹Grawe osiguranje d.d., „Opći uvjeti životnog osiguranja (LV AB/2024)“, od 10.04.2024., 1. Uvodne odredbe https://www.grawe.hr/fileadmin/grawe_hr/Downloads/Uvjeti_osiguranja/Zivotna_osiguranja/Opci_uvjeti_zivotnog_osiguranja.pdf, stranica posjećena 26.05.2024.

¹²⁰Vrijednost osiguranog predmeta može se utvrditi na dva načina te shodno tome govorimo o ugovorenoj odnosno stvarnoj vrijednosti osiguranog predmeta. Ugovorena vrijednost osiguranog predmeta je ona vrijednost koja je dogovorno utvrđena u ugovoru o osiguranju ili u polici osiguranja te je kao takva obvezna za osiguratelja i osiguranika. Svrha navođenja osigurane svote u ugovoru ili polici je da predstavlja gornju granicu obveze osiguratelja za štete pokrivene osiguranjem, služi kao osnovica za obračun naknade štete i kao osnovica za obračun premije osiguranja.

¹²¹<https://www.agramlife.hr/rjecnik-pojmova/>, stranica posjećena 26.05.2024.

¹²²Bolanča, D., „Pravo osigurnja Republike Hrvatske“, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split, 2017., op.cit., str. 39., „Osigurana svota temeljni je element ovog ugovora.“

¹²³Čurković, M., op. cit., bilj. 11., str. 10. Za razliku od osiguranja imovine gdje je korisnik osiguranja dužan dokazati visinu nastale štete. Isplata naknade iz osiguranja trebala bi predstavljati ekvivalent šteti nastaloj nastupom osiguranog slučaja koja će se na takav način naknaditi. ZOO čl. 966.

¹²⁴U praksi se ugovaratelji osiguranja sve češće opredjeljuju za onaj osigurateljev proizvod kojim se, pored pružanja osiguranja tijekom cijelog trajanja ugovora o osiguranju, navodi da će se korisniku osiguranja po isteku ugovorenog trajanja osiguranja isplatiti osigurana svota uvećana za dobit. Ovdje treba istaknuti da osiguratelj ne jamči ostvarivanje dobiti i njene isplate, već će se ona isplatiti ukoliko se eventualno ostvari.

višestruke isplate osigurane svote, ovisno o nastanku osiguranog slučaja.“¹²⁵

Bitni element ugovora o osiguranju života je osigurani rizik. "Rizik se u teoriji osiguranja definira kao budući neizvjestan događaj."¹²⁶ „Rizik je događaj koji može da bude predmet osiguranja ako ispunjava zakonom predviđene uvjete.“¹²⁷ Rizik kao bitan element ugovora o osiguranju mora biti individualiziran, sadržavati dovoljno elemenata temeljem kojih se jasno može utvrditi koji je rizik osiguratelj preuzeo na sebe.¹²⁸ Rizik obuhvaćen osiguranjem se može odrediti kao mogućnost nastupanja nekog budućeg i neizvjesnog događaja koji je neovisan o isključivoj volji ugovaratelja osiguranja ili osiguranika, a zbog kojeg osiguranik može trpjeti štetu.¹²⁹

U praksi pronalazimo primjere gdje su se, pod određenim pretpostavkama, osigurali i događaji koji su već nastupili. Neki autori govore o retroaktivnom pokriću.¹³⁰ Sve to zahtijeva modificiranje definicije rizika u teoriji i prilagođavanje suvremenoj praksi. Treba imati na umu da se kod određenih vrsta osiguranja zahtjev da rizik bude budući i neizvjestan mora ispoštovati jer u suprotnome ugovor ne bi bio valjan. Tako se kod osiguranja života za slučaj smrti ne bi moglo retroaktivno osigurati osobu koja u trenutku sklapanja ugovora više nije živa. Zbog toga možemo reći da se ova teza ponajviše odnosi na osiguranje imovine.

Ako je u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju već nastao osigurani slučaj, ili je taj bio u nastajanju, ili je bilo izvjesno da će nastati, ili je već tada bila prestala mogućnost da on nastane, ugovor o osiguranju je ništetan. Ovo je tipičan primjer osiguranja za slučaj smrti. No, ugovorom o osiguranju može biti određeno da će osiguranjem biti obuhvaćeno određeno

¹²⁵<https://www.wiener.hr/vrste-zivotnog-osiguranja-i-njihove-razlike.aspx>, stranica posjećena 26.05.2024.

¹²⁶Stude, R., „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.58 No.1-2, siječanj, 2008., op. cit., str. 673.

¹²⁷Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 195. Smatra da je rizik najznačajniji osnovni element osiguranja jer su obračun premije, kao i nastanak slučaja u funkciji osiguranog rizika.

¹²⁸U teoriji se govori o tri elementa: događaju, mjestu i vremenu. Uz nastanak elementa rizika veže se određeni uzrok koji se može sastojati od ljudskog djelovanja ili prirodnog događaja. Uzroci štete i posljedice mogu biti razni. Bikić, E., bilj. 18., str. 164.-165.

¹²⁹Radolović, A., op. cit., bilj. 85., str. 8., „Teoretski se u privatnom osiguranju sve može osigurati, pa ne mora biti nužno da osigurani rizik uvijek ima sve ove uvjete. Pitanje je jedino hoće li i u takvom osiguranju osiguratelj naći svoj komercijalni interes.“

¹³⁰Pak, J., bilj. 22., str. 205., smatra da je moguće retroaktivno pokriće te da se u uvjetima osiguranja može predvidjeti da pokriće počinje samo pod uvjetom da je plaćena premija te je potrebno da taj podatak bude naveden u zahtjevu za plaćanje premije.

razdoblje koje prethodi sklapanju ugovora. U tom će slučaju ugovor biti ništetan samo ako je u trenutku njegova sklapanja zainteresiranoj strani bilo poznato da se osigurani slučaj već dogodio, odnosno da je već tada bila otpala mogućnost da se on dogodi.¹³¹

ZOO taksativno navodi rizike koji su kod ugovora o osiguranju osoba isključeni te prava i obveze stranaka u slučaju nastupa nekog od navedenih rizika.¹³² Tako pod isključenim rizicima navodi: samoubojstvo osiguranika¹³³, namjerno ubojstvo osiguranika, namjerno prouzročenje nesretnog slučaja i ratne operacije¹³⁴.

Zakonodavac je od rizika isključio i ratne operacije, što možemo smatrati opravdanim.¹³⁵

¹³¹Županijski sud u Rijeci, Presuda u predmetu broj Gž 1353/2016-2, od 04.04.2018., „Prihvaćajući iskaz svjedoka dr. B. te nalaze i mišljenja vještaka ocjenjuje da se ni na koji način ne može zaključiti da je Z.B. prilikom zaključenja police životnog osiguranja svjesno i namjerno zatajio i prešutio podatke o svom zdravstvenom stanju te stoga da nisu ispunjene pretpostavke iz čl. 922. st. 3. ZOO-a kojom je propisano da je ugovor o osiguranju ništetan ako je u trenutku njegova sklapanja već nastao osigurani slučaj ili je taj bio u nastupanju ili je bilo izvjesno da će nastupiti ili je već tada bila prestala mogućnost da on nastane te odbija protutužbeni zahtjev.“ <https://sudskapraksasud.hr/decisionText?id=090216ba8085d60c&q=definicija+%C5%Beivotnog+osiguranja>, stranica posjećena 25.05.2024.

¹³²ZOO čl. 973.–976.

¹³³Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 312. „Nijedno pravo ne dozvoljava isplatu osigurane svote za slučaj samoubojstva osiguranika zbog povrede vrijednosti javnog poretka.“ Grawe osiguranje d.d., bilj. 119., čl. 17. „1. U slučaju samoubojstva osiguranika u roku od 3 godine od dana sklapanja ugovora o osiguranju, osiguravatelj korisniku isplaćuje iznos matematičke pričuve na dan smrti osiguranika. 2. U slučaju samoubojstva osiguranika protekom roka od 3 godine od dana sklapanja ugovora o osiguranju postoji puno osiguravateljno pokriće.“ Zanimljivo, u novije vrijeme postavlja se pitanje da li se eutanazija smatra samoubojstvom ili ubojstvom. Neki pravni sustavi zakonski dopuštaju eutanaziju. U Republici Hrvatskoj ista nije dopuštena. Iako se kod eutanazije radi o namjernom i svjesnom izboru smrti, postavlja se pitanje što je sa samoubojstvom koje počinio osiguranik koji uslijed bolesti nije svjestan svog čina. Da li se i taj slučaj može podvesti pod općeniti pojam samoubojstva ili bi korisnik imao pravo dokazivati da osiguranik nije bio uračunljiv u trenutku donošenja odluke o samoubojstvu? Ukoliko osiguranik nije sa sviješću počinio samoubojstvo, da li bi osiguratelj bio u obvezi isplatiti osiguranu svotu? ZOO ne poznaje razliku da li je samoubojstvo učinjeno namjerno i svjesno ili ne.

¹³⁴Pavić, D., „Osiguranje ratnih rizika“, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46. 3/2009., str. 465.–492., smatra da pod pojmom ratne operacije valja razumijevati ratnim činom prouzročen događaj od strane jedne zaraćene strane protiv druge u uvjetima ratnog stanja. U ratne rizike ulaze: rat, građanski rat, revolucija, ustanak i sl. U hrvatskom zakonodavstvu o isključenju ratnih rizika govori se u ZOO-u, Pomorskom zakoniku, Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu. O ratnom riziku vidi Ćurković, M., bilj. 11., str. 123.–126.

¹³⁵ZOO čl. 976. „Ako je smrt osiguranika prouzročena ratnim operacijama, osiguratelj, ako što drugo nije ugovoreno, nije dužan isplatiti korisniku osiguranika iznos, ali je dužan isplatiti mu matematičku pričuvu iz ugovora.“ Znamo da bi u slučaju nastupa ratnog rizika broj osiguranih slučajeva bio velik što bi ugrozilo redovno poslovanje osiguravajućih društva, zbog čega je svrha ovakve zakonske odredbe prvenstveno zaštititi osiguravajuća društva. Ipak, zakonodavac nije striktno zabranio osiguranje od ratnih rizika, već je ostavio na volji osiguratelju da, ukoliko želi, ugovorom o osiguranju života može pokriti i rizik ratnih operacija. Što se smatra ratnom operacijom hrvatski zakonodavac ne navodi već je tumačenje istog prepušteno ugovornoj odredbi ili sudskoj praksi.

Isključuje se i rizik smrti ako je smrt osiguranika nastupila kao posljedica ustanka, nemira, pobune i nasilja koji nastanu iz takvih događaja ili ako je smrt osiguranika nastupila izvršenjem smrtno kazne.¹³⁶ „Ako je smrtna kazna doista posljedica kriminalne, dakle protupravne djelatnosti, onda rizik smrti nije osigurljiv jer je protupravnost suprotna kvaliteti koju osigurani rizik mora imati, a to je sukladnost s pravnim poretkom i pravilima društvenog morala.“¹³⁷ Osiguravajuća društva u slučaju nastupa smrti uslijed isključenog ratnog rizika dužna su isplatiti matematičku pričuvu osiguranja života, odnosno nisu u obvezi isplate osigurane svote. Teret dokaza da je smrt nastupila uslijed ratne operacije je na osiguratelju što je teško dokazivo. S toga bi trebalo biti dovoljno da osiguratelj učini vjerojatnim da je smrt posljedica ratne operacije, odnosno da korisnik dokaže suprotno.¹³⁸

Zakonodavac ne može prisiliti osiguratelje da osiguravaju sve rizike koji nisu striktno isključeni zakonskom normom. Stoga im daje mogućnost da ugovorom isključe i druge rizike.¹³⁹ Ako bi ugovorom bilo predviđeno isključenje iz osiguranja, a uzrok nastale štete je isključeni rizik, tada osiguranik ne bi imao pravo na naknadu osiguranog iznosa. Neki autori smatraju da bi osiguranik imao pravo na naknadu iz osiguranja ako dokaže da prilikom zaključenja ugovora nije obaviješten na pravi način o značenju odredaba ugovora koje se odnose na ograničenje pokrića iz osiguranja putem isključenja. Tu se postavlja pitanje koji je pravi način obavještavanja. Ako je osiguranik prilikom sklapanja ugovora pismeno

¹³⁶Croatia osiguranje d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod: „Doživotno osiguranje života za slučaj smrti - Krug života“, kao razlog ograničenja pokrića između ostalog navodi „ako je smrt osiguranika nastupila kao posljedica rata ili ratnih operacija odnosno neprijateljstava i ratu sličnih situacija, ako je smrt osiguranika nastupila izvršenjem smrtno kazne...“
https://crosig.hr/media/informacije_o_proizvodu_do%C5%Beivotno_osiguranje_%C5%Beivota_za_slučaj_smrti_-_krug_%C5%Beivota.pdf, stranica posjećena 26.05.2024.

¹³⁷Čurković, M., op. cit., bilj. 28., str. 250.

¹³⁸U današnje vrijeme sve smo češće svjedoci terorističkih napada. Riječ je o riziku koji nije isključen zakonom, ali ga ugovaratelji sve češće isključuju u svojim uvjetima osiguranja. U slučaju nastupa štete uzrokovane terorizmom, osiguratelji isplaćuju matematičku pričuvu.

¹³⁹Osiguratelji će, vođeni svojom poslovnom politikom, u cilju ostvarenja što boljih poslovnih rezultata, temeljem prethodno provedenih analiza odlučiti koje će dodatne rizike izuzeti od osiguranja. Isključenje određenih rizika iz osiguranja, zakonom ili ugovornom odredbom, je opravdano jer želja za ostvarenjem istih može proizlaziti iz raznih pobuda. Često će biti riječ o razlozima osobne prirode gdje bi npr. osiguranik koji se nalazi u teškom financijskom stanju, činom samoubojstva nastojao osigurati financijsku korist svojoj obitelji isplatom osigurane svote. Također bi bilo nemoralno omogućiti osobi koja počinu ubojstvo osiguranika, a nalazi se u ulozi korisnika osiguranja, da se tim kaznenim djelom okoristi. Takvo izuzeće u skladu je s moralnim načelima.

obaviješten o rizicima koji su isključeni iz osiguranja, tada nema dvojbe.¹⁴⁰

U praksi se rizik ne osigurava bez ograničenja koja su određena zakonom ili uvjetima osiguranja, bilo da je riječ o isključenju osiguranja u određenim okolnostima, bilo o isključenju nekih njegovih posljedica. Ograničenja rizika vežu se uz visinu premije. Ukoliko rizik ne bi bio ograničen, tada bi i premija bila iznimno visoka što bi predstavljalo veliki novčani izdatak za osiguranika. S druge strane, nastankom osiguranog slučaja obveze osiguratelja bile bi enormne čime bi bilo dovedeno u pitanje njegovo poslovanje.

Općenito govoreći premija osiguranja je cijena osiguranja, odnosno novčani iznos koji ugovaratelj osiguranja plaća osiguratelju temeljem sklopljenog ugovora o osiguranju u zamjenu za preuzimanje rizika u osiguranju.¹⁴¹ Plaćanje premije osiguranja osiguratelju osnovna je obveza ugovaratelja osiguranja iz ugovora o osiguranju.

„Kada se promatra sa stajališta tehnike osiguranja, premija predstavlja vrijednost osiguranog rizika.“¹⁴² Iako svaki osiguratelj ima svoju tarifu koja je i javno dostupna, a prema kojoj se utvrđuje visina premije, u praksi se često u određenim slučajevima kao rezultat pregovora, određuje visina premije i mimo navedene tarife. Stoga kažemo da premija ima ugovorni karakter.¹⁴³

Premija ima dvije funkcije: ekonomsku i pravnu. Ekonomska funkcija očituje se u stvaranju fonda za isplatu osigurnine. Fond ustvari predstavlja ukupnost uplaćenih premija osiguratelju kroz koji osiguratelj garantira ugovaratelju osiguranja isplatu osigurnine u slučaju nastupa

¹⁴⁰Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 203., „Pismo koje bi npr. osiguratelj dao ugovaraču, u koje su navedeni osigurani rizici, a zatim navedena isključenja u više članova malim slovima bez posebnog skretanja pažnje na njihov značaj i sadržinu, osiguratelj ne bi mogao koristiti kao dokaz da je uredno izvršio obavezu obavješćavanja ugovaratelja osiguranja.“ S navedenim se ne bismo mogli složiti jer i ugovaratelj osiguranja snosi odgovornost i obavezu informiranja o pravnim poslovima koje poduzima te nečitanje pismena ne može biti argument temeljem kojeg će ostvariti pravo na isplatu osigurane svote u slučaju nastupa rizika koji je izričito naveden kao isključen.

¹⁴¹Visinu premijske stope za svaki osiguratelj proizvod za svako pojedino osiguravajuće društvo izračunavaju njihovi aktuari, specijalisti za osigurateljnu matematiku. Riječ je o posebnoj metodi izračuna gdje je potrebno uzeti u obzir nekoliko važnih pokazatelja kao što su: iznos naknade koja se isplaćuje po polici mora biti utvrđena prije nastupa osiguranog slučaja, ukupna svota novca koja mora biti prikupljena prije predviđenih isplata naknada, visina premije koju plaća ugovaratelj mora biti proporcionalno određena visini rizika koju osiguratelj preuzima sklapanjem police. Mašić, N., bilj. 3., str. 65.-76.

¹⁴²Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 197.

¹⁴³Osiguravajuća društva premiju osiguranja određuju temeljem tarife ili individualne procjene težine rizika. Cjenici premija (tarife) također se smatraju uvjetima osiguranja. Utvrđuju se unaprijed u skladu sa zakonskim propisima, aktuarskim načelima i pravilima struke. Tarifa prema kojoj se određuje visina premije nije sastavni dio ugovora o osiguranju, dok utvrđena visina premije je.

osiguranog slučaja. Sa pravnog stajališta premija predstavlja obvezu koja proizlazi iz ugovornog odnosa.

Premija osiguranja može biti osnovna i dodatna. Osnovna premija plaća se za pokriće redovitih rizika. Ako osiguratelj utvrdi da osiguranik spada u rizičniju skupinu zbog postojanja faktora koji dodatno povećavaju rizik, odredit će veću, dodatnu premiju.¹⁴⁴ Dodatna premija odredit će se i za izvanredne rizike. Osiguratelj uvijek može odbiti ponudu za sklapanje ugovora ukoliko se radi o povećanom riziku koji je teško procjenjiv.¹⁴⁵

Visinu premije osiguranja osiguratelj određuje uzimajući u obzir sve okolnosti i činjenice koje utječu na stupanj vjerojatnosti nastupa osiguranog rizika i visinu tako nastale štete. Važan faktor kod određivanja visine premije osiguranja svakako je i financijska sposobnost osiguratelja da izvrši svoju obvezu isplate osiguranog iznosa u slučaju nastupa osiguranog slučaja.¹⁴⁶

Prilikom utvrđivanja vjerojatnosti nastupa osiguranog rizika, a time i visine premije, kod osiguranja osoba uzima se u obzir i dob osiguranika. Što je osiguranik mlađi, to će premija osiguranja za slučaj smrti biti niža. Prilikom određivanja visine premije kod osiguranja za slučaj smrti važnu ulogu imale su tzv. tablice smrtnosti koje su služile kao pokazatelji vjerojatnosti nastupa smrti za određenu skupinu osiguranika. Te tablice imale su značajnu ulogu u praksi osiguratelja u formiranju tarifa premija osiguranja. Naime, premije osiguranja bile su određene prema kriteriju spola, posebno za žene, a posebno za muškarce. S obzirom da statistički podaci pokazuju da su žene zdravije i da žive dulje nego muškarci, premije

¹⁴⁴Croatia osiguranje d.d., „Uvjeti za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja uz jednokratnu uplatu premije“, od 01.01.2023., čl. 9. „(4) Kod povećanog rizika mogu se ugovoriti dodatne premije ili posebni uvjeti.“, čl. 19. „(1) Ako se posebno ne ugovori povećani rizik ili tijekom trajanja osiguranja Ugovaratelj ne izvijesti Osiguratelja u smislu članka 13. stavka (1) ovih Uvjeta o povećanom riziku koji bi se dodatno ugovorio uz doplatnu premiju te uključio u puno osigurateljno pokriće da je Osiguratelj za povećani rizik znao, Osiguratelj je, ako osigurani slučaj nastupi kao posljedica tog povećanog rizika, dužan isplatiti osigurani iznos smanjen u razmjeru između plaćene premije i premije koje bi trebalo platiti prema povećanom riziku.“

¹⁴⁵Mašić, N., bilj. 3., str. 92. govori o podjeli povećanih rizika na: medicinske rizike, rizik zanimanja, sportske rizike i rizike hobija, rizik boravka u inozemstvu, financijski rizik.

¹⁴⁶Bikić, E., op. cit., bilj. 18., str. 168., „Osiguratelj mora nužno kod određivanja visine premije uzimati u obzir cjelokupno svoje poslovanje, a samo kalkuliranje je utoliko kompliciranije i osjetljivije što je ishod poslovanja nepoznat. Zbog tih razloga osiguratelj određuje visinu premije uzimajući u obzir cijelo svoje poslovanje, na temelju iskustva baziranog na statistici velikih brojeva, a sve sa stajališta predvidivih šteta koje će u određenom vremenskom razdoblju morati nadoknaditi. Elementi koji utječu na visinu premije za svako pojedino osiguranje jesu naročito: vjerojatnost nastupa osiguranog slučaja, visina svote osiguranja, zakon ponude i potražnje.“

osiguranja za žene bile su povoljnije od premija za iste dobne skupine muškaraca.¹⁴⁷

Europski sud donio je odluku kojom je kriterij spola proglašen diskriminatornim kriterijem prilikom određivanja premije osiguranja.¹⁴⁸ Iako se u dugogodišnjoj praksi hrvatskih osiguratelja visina premije određivala prema kriteriju spola, ulaskom u EU hrvatski osiguratelji bili su dužni promijeniti dotadašnju praksu. ZOS-om je određeno da društvo za osiguranje ne smije pri sklapanju novog ugovora o osiguranju prilikom izračuna premija i određivanja osiguranog iznosa uzeti u obzir osobne okolnosti spola. Iznimno može, ukoliko se radi o ugovoru o osiguranju na grupnoj osnovi, pod uvjetom, da to ne dovodi do razlikovanja na pojedinačnoj osnovi.¹⁴⁹

Osiguratelji prilikom procjene rizika nastupa osiguranog slučaja, često, ovisno od slučaja do slučaja, uz osnovne podatke traže i dodatne podatke važne za utvrđivanje svih relevantnih činjenica. Tako se traže podaci o zanimanju osiguranika, visini i težini, hobijima, sadašnjem i

¹⁴⁷Prve tablice smrtnosti izradila je engleska Royal society 1693. godine. Temeljile su se na statistici umrlih u razdoblju od 1687. do 1691. godine te su postale osnova za izračun premije osiguranja života. Kasnijim razvojem djelatnosti osiguranja dolazi do primjene aktuarskog izračuna osiguranja. U RH službene tablice smrtnosti izrađuje Državni zavod za statistiku. Izrađuju se posebne tablice smrtnosti za muškarce i za žene s obzirom na očekivani životni vijek koji se razlikuje između spola. Sadrže niz pokazatelja te se na temelju njih izrađuju aktuarske tablice koje služe za izračun životnih osiguranja. O strukturi stanovništva RH vidi više „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2022.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zg, 2022.

¹⁴⁸„Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga“, Službeni list EU, L 373/37, od 21.12.2004., čl 5. „Aktuarski čimbenici, 1. Države članice osiguravaju da ni u jednome novom ugovoru zaključenom nakon 21. prosinca 2007., prilikom izračuna premija i davanja u svrhu osiguravajućih i povezanih financijskih usluga, uporaba spola kao čimbenika ne dovede do razlika u pojedinačnim premijama i davanjima. 2. Neovisno o stavku 1., do 21. prosinca 2007. države članice mogu odlučiti da dopuste proporcionalne razlike u pojedinačnim premijama i davanjima, ako je uporaba spola kao odlučujućeg čimbenika kod procjene rizika na temelju relevantnih i preciznih aktuarskih i statističkih podataka.“ Europski sud u presudi od 1. ožujka 2011., u predmetu C-236/09, povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 234. UEZ-a, koji je uputio Cour constitutionnelle (Ustavni sud, Belgija), odlukom od 18. lipnja 2009., koju je Sud zaprimio 29. lipnja 2009., u postupku Association belge des consommateurs Test-Achats, Yann van Vugt, Charles Basselier protiv Conseil des ministres (Vijeća ministara), navodi „Članak 5. stavak. 2 Direktive Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, nevažeći je s učinkom od 21. prosinca 2012.“ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80019&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2672404>, stranica posjećena 26.05.2024.

¹⁴⁹ZOS, čl. 8. „(1) Društvo za osiguranje može uzeti u obzir faktor spola za izračun tehničkih pričuva i unutarnje određivanje cijene, za određivanje cijena reosiguranja, za promidžbu, kao i za procjenu rizika iz skupine životnih osiguranja i vrste osiguranja... (2) Za ugovore o osiguranju sklopljene prije 1. srpnja 2013. dopušteno je razlikovanje na pojedinačnoj osnovi na temelju osobnih okolnosti spola, ako je društvo za osiguranje kod određivanja premije i osiguranog iznosa uzelo u obzir osobne okolnosti spola.“

ranijem zdravstvenom stanju¹⁵⁰, sklonost alkoholu i pušačke navike, financijsko stanje, itd. Možemo reći da se radi o tipičnim informacijama vezanim uz način života osiguranika, a koje utječu na zdravstveno stanje osiguranika te time neposredno i na životni vijek pojedinca.

Ako ugovaratelj osiguranja želi sklopiti ugovor o životnom osiguranju s visokom osiguranom svotom, a koji prati i premija znatno veća od uobičajene, osiguratelj će tražiti dodatne podatke radi procjene financijskog rizika. Intencija osiguratelja je da spriječi špekulativne ugovore kod kojih bi visina osigurateljnog pokrića prelazila potencijalni financijski gubitak korisnika osiguranja u slučaju smrti osiguranika. Traženje dodatnih podataka od strane osiguratelja radi detaljnije procjene rizika u ovakvim slučajevima je opravdano.

Osiguratelji će u praksi tražiti povećanje premije osiguranja po sklopljenom ugovoru, ako tijekom trajanja ugovora saznaju da je ugovaratelj osiguranja dao netočne ili nepotpune podatke o okolnostima i činjenicama odlučnim za odlučivanje o visini premije, ako tijekom trajanja ugovora dođe po povećanja osiguranog rizika, ili ako promjena zanimanja predstavlja povećani rizik, a o čemu će više riječi biti u daljnjim poglavljima.¹⁵¹

„Osigurnina je novčani iznos kojeg osiguratelj obvezuje isplatiti osiguraniku odnosno korisniku ili korisnicima osiguranja, a temeljem sklopljenog ugovora o osiguranju. Kod osiguranja imovine osigurnina je naknada za štetu, a kod osiguranja života ugovorena svota.“¹⁵² Kod osiguranja života osiguratelj isplaćuje osigurninu osiguraniku po nastanku osiguranog slučaja. Osiguratelj je u obvezi isplatiti iznos naveden u polici osiguranja života neovisno o eventualno šteti koja je nastala. Taj iznos naziva se osigurnina.

Potrebno je razlikovati osigurninu od svote osiguranja. Svota osiguranja predstavlja najveći iznos koji osiguratelj može biti dužan platiti osiguraniku, dok je osigurnina iznos koji, u tim

¹⁵⁰Razmatrajući Uvjete osiguranja pojedinih osiguravajućih društava s obzirom na zdravstveno stanje budućih osiguranika, vidimo, da se u pravilu, mogu osigurati sve osobe bez obzira na svoju opću radnu sposobnost i zdravstveno stanje, osim osoba potpuno lišenih poslovne sposobnosti. Osiguravajuća društva u Uvjetima osiguranja striktno navode tko ne može, odnosno tko može sklopiti ugovor o osiguranju.

¹⁵¹*Infra*, t. 3.5.2.2.

¹⁵²<http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/O/Osigurnina>, stranica posjećena 26.05.2024., AGRAM LIFE osiguranje d.d., „Uvjeti za životno osiguranje AG-19 R“, od 01.02.2019., čl. 2. „12) »Osigurana svota« – ugovoreni najveći novčani iznos koji je osiguratelj obvezan isplatiti po jednom osiguranom slučaju”, čl. 2. „13) »Osigurnina« – novčani iznos koji osiguratelj isplaćuje osiguraniku i/ili korisniku osiguranja, kada se dogodi osigurani slučaj.” https://www.agramlife.hr/wp-content/uploads/2021/09/4_AGL-OPCI-UVJETI-AG-19-R.pdf, stranica posjećena 26.05.2024. Sredstva potrebna za isplatu osigurane svote osiguratelj osigurava putem uplaćenih premija. Ukupnost uplaćenih premija naziva se neto premija. Potreban iznos naknađuje i putem očekivanog prinosa od ulaganja.

granicama, osiguratelj stvarno plaća osiguraniku.

Neki autori smatraju da osigurnina kod životnih osiguranja nema karakter naknade štete koju je osiguranik pretrpio nastupom osiguranog rizika.¹⁵³ Iako za vrijeme trajanja osiguranja života, za osiguranika mogu nastupiti mnoge nepovoljne okolnosti koje utječu na njegovu sposobnost privređivanja, koja u konačnici dovodi do nemogućnosti ostvarivanja koristi u istom omjeru kao do tada, ta tzv. negativna šteta nije pokrivena životnim osiguranjem te se ista ne nadoknađuje.¹⁵⁴ No, ukoliko bi osiguranik imao pravo na naknadu tzv. negativne štete, pitanje je na koji način i primjenom kojih kriterija bi se ista procijenila.¹⁵⁵

Osigurana svota utvrđuje se prilikom sklapanja ugovora o osiguranja te se navodi na polici osiguranja. Visina utvrđene svote osiguranja ovisi o mnogim faktorima vezanim uz samu osobu osiguranika, o trajanju osiguranja i vrsti sklopljene police.

Ugovorne strane mogu ugovoriti da se svota osiguranja osnovnog životnog osiguranja poveća. Povećanje svote osiguranja prati odgovarajuće povećanje premije. Svota osiguranja povećava se na zahtjev ugovaratelja osiguranja. Postupak odobrenja povećanja svote osiguranja obuhvaća utvrđivanje zdravstvenog stanja osiguranika, što je i razumljivo s obzirom da zdravstveno stanje osiguranika predstavlja odlučujući faktor prilikom donošenja odluke o visini premije.¹⁵⁶

Nastupom osiguranog slučaja, korisnik osiguranja podnosi zahtjev za isplatu ugovorene svote. Da bi ostvario pravo na isplatu, korisnik osiguranja mora podnijeti određene dokumente

¹⁵³Bikić, E., bilj. 18., str. 190.

¹⁵⁴Lucrum cessans (latinski) - izmakla korist, odnosno negativna šteta, znači da se nije ostvarila korist koja bi se po redovitom tijeku stvari bila ostvarila da nije bilo štetne radnje, za razliku od pozitivne štete (damnum emergens), koja se sastoji u gubitku ili umanjenju postojeće imovine, koristi koja se već imala. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37381>, stranica posjećena 26.05.2024., damnum emergens (latinski) - nastala šteta, stvarna šteta, gubitak ili oštećenje; oblik imovinske štete koju je štetnik nanio oštećeniku svojim ponašanjem (umanjenje postojeće imovine, oštećenje stvari, nanosene tjelesne ozljede, neispunjenje ugovorne obveze i sl.) <https://proleksis.lzmk.hr/16796/>, stranica posjećena 26.05.2024.

¹⁵⁵Da bi se utvrdila visina negativne štete bilo bi potrebno pristupiti složenom postupku utvrđivanja mnogobrojnih činjenica i njihovog utjecaja na mogućnost stjecanja financijskih prihoda. Jedan od najvećih izazova bio bi utvrditi zdravstveno stanje osiguranika, odnosno trenutak kada je zdravlje osiguranika postalo trajno oštećeno i u kojem opsegu, koliko je smanjena sposobnost privređivanja osiguranika, a slijedom toga i umanjena buduća imovinska korist. S druge strane, uslijed nastupa bolesti, osoba ima povećane troškove, što bi se također moglo podvesti pod negativnu štetu budući se radi o troškovima koje do tada nije imala, niti bi ih imala da nije nastupio štetni događaj.

¹⁵⁶Triglav osiguranje d.d., „Opći uvjeti za životno osiguranje“, od 01.01.2023., čl. 13.

temeljem kojih se utvrđuju činjenice na kojima temelji svoj zahtjev za isplatom. Tako mora dokazati svoj identitet korisnika, priložiti policu osiguranja, smrtni list osiguranika te druge dokumente koje zahtijeva osiguratelj. Kod osiguranja za slučaj smrti korisnik osiguranja obavezno mora priložiti dokumente iz kojih su vidljive okolnosti nastupa smrti, kao što je medicinska dokumentacija o liječenju osiguranika, potvrda ili zapisnik o nastanku nesretnog slučaja uslijed kojeg je nastupila smrt osiguranika, itd. Osiguratelj isplaćuje osiguranu svotu koju može umanjiti za iznos neplaćene premije.

Isplatu koju nastupom osiguranog slučaja ostvaruje korisnik osiguranja ne čine samo sredstva akumulirana kroz uplaćene premije, već su ona uvećana za kamatu, a često i za iznos dobiti od plasmana akumulirane premije.¹⁵⁷ S toga, pored zaštite od nepredvidivih financijskih gubitaka, životno osiguranje može služiti i kao instrument za ulaganje novčanih sredstava u cilju ostvarivanja dobiti.¹⁵⁸

Ugovor o osiguranju života spada u skupinu dugoročnih ugovora budući se sklapa na duže vremensko razdoblje. ZOO sadrži odredbe kojima se regulira početak i prestanak učinka osiguranja kod osiguranja imovine. Navedene odredbe ne primjenjuju se na osiguranje života i na osiguranje od nesretnog slučaja.¹⁵⁹ S obzirom da zakonodavac navedeno pitanje nije regulirao, isto je prepušteno praksi, odnosno osiguratelji u svojim Općim uvjetima osiguranja navode podatke vezane uz početak i istek osiguranja.¹⁶⁰

Ugovor o osiguranju obvezuje ugovorne strane za ugovoreno vremensko razdoblje. Iako se ugovor o osiguranju života smatra sklopljenim kada ugovorne strane potpišu policu, početak trajanja osiguranja ne počinje danom potpisa police, već, u pravilu, prvi dan u mjesecu. Dan početka trajanja osiguranja obavezno je naznačen u polici. Pojedini osiguratelji različito

¹⁵⁷Novac uplaćen u životno osiguranje zaštićen je zakonskim instrumentima čime se jamči isplata ugovorene svote osiguranja uvećane za pripisanu dobit.

¹⁵⁸Mašić, N., bilj. 3., str. 24.

¹⁵⁹ZOO čl. 946. st. 1. i 5.

¹⁶⁰Kod ugovora o osiguranju osoba treba razlikovati materijalno-pravni početak od formalno –pravnog početka trajanja ugovora o osiguranju. Materijalno-pravni početak karakterizira trenutak od kojega osiguratelj snosi rizik osiguranja, dok formalno-pravni početak predstavlja trenutak sklapanja ugovora, što bi kod osiguranja života bio trenutak kada obje ugovorne strane potpišu policu osiguranja. Materijalni i formalni početak može, ali i ne mora nastupiti istovremeno. Materijalni početak će nastupiti uplatom prve premije osiguranja, čime će se i obveza osiguratelja na pružanje osiguranja osnažiti. Možemo reći da se formalni početak i završetak odnosi na trajanje osiguranja, a materijalno-pravni na vrijeme pokrića. Neki autori govore i o tehničkom početku ugovora. Ćurković, M., bilj. 11., str. 57. i 58.

određuju od kojeg trenutka počinje osigurateljeva zaštita.¹⁶¹ Naravno, osiguratelj je u obvezi pružiti zaštitu pod uvjetom da je ugovaratelj osiguranja ili neka treća zainteresirana osoba do tada uplatila premiju. Ovdje je važno spomenuti da ukoliko premija ne bude uplaćena do dana koji je naveden u polici kao dan početka osiguranja, smatra se da ugovor o osiguranju života nije niti sklopljen.

Ovakvo određivanje početka trajanja osigurateljeve zaštite uz uvjet uplaćene premije opravdano je iz razloga sprečavanja zlouporabe svrhe osiguranja. Naprimjer, neka bi osoba, znajući da joj je život ugrožen, odlučila sklopiti ugovor o osiguranju života u cilju ostvarivanja određene financijske koristi znajući unaprijed da će nastupiti osigurani slučaj. U tom slučaju osiguratelj bi bio dužan isplatiti ugovorenu svotu, što je u suprotnosti sa svrhom osiguranja života od nastupa budućeg nepredvidivog slučaja.

Neki osiguratelji daju tzv. privremeno jamstvo u slučaju neplaćanja prve premije do početka osiguranja. Privremeno jamstvo daju od početka osiguranja do zadnjeg dana u mjesecu početka osiguranja. Međutim, ako prva premija nije u cijelosti uplaćena do isteka privremenog jamstva, jamstvo prestaje. Jamstvo započinje istekom 24:00 sati onog dana kada je prva premija u cijelosti plaćena, pod uvjetom da se zdravstveno stanje osiguranika nije pogoršalo od potpisa ponude. Osiguratelji u Općim uvjetima osiguranja navode uvjete pod kojima je moguće privremeno jamstvo. Navedena zaštita pruža se pod određenim uvjetima kako se ne bi „izigrao“ sustav osiguranja osoba. Tako se uvjetuje da osiguranik u vrijeme podnošenja ponude nije bio nesposoban za rad, da se nije nalazio na bolovanju, liječničkoj kontroli i sl. što bi ukazivalo na postojanje zdravstvenih problema osiguranika. Izdavanjem police ili odbijanjem ponude privremena osigurateljeva zaštita prestaje.¹⁶²

¹⁶¹Agram Life osiguranje d.d., bilj. 152., čl. 13. „(3) Osiguranje proizvodi pravni učinak od isteka dvadeset četvrtog sata dana koji je u polici upisan kao dan početka trajanja osiguranja, pod uvjetom da je do tada uplaćena premija ili prvi obrok premije i potpisana polica osiguranja, a traje do isteka dvadeset četvrtog sata dana koji je u polici upisan kao istek osiguranja.” Generali osiguranje d.d., „Opći uvjeti za osiguranje života“, od 28.11.2022., čl. 7. „(1) Početak, trajanje i istek osiguranja određeni su na ponudi i polici. Osigurateljeva obveza počinje 00.00 sata onoga dana koji je u polici naveden kao početak osiguranja, pod uvjetom da su Osiguratelju prije toga pravovremeno plaćena jednokratna odnosno godišnja premija ili prvi obrok premije. Ako premija nije plaćena do početka osiguranja, obveza Osiguratelja počinje istekom 24.00 sata dana kada je u cijelosti plaćena godišnja odnosno jednokratna premija ili prvi obrok premije.“ Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 3. „Osiguranje se može sklopiti jedino tako da počne važiti prvoga dana u mjesecu. Osiguranje počinje u 00:00 sati onoga dana koji je u polici naveden kao početak osiguranja. Tada počinje i jamstvo Triglav d.d., ako je do tada uplaćen iznos cijele prve premije.”

¹⁶²Wiener osiguranje VIG d.d., „Opći uvjeti za osiguranje života WU 1901.01-0324“, od 01.03.2024. čl. 12. „(3) Privremena osigurateljna zaštita je na snazi samo ako je osiguranik u vrijeme podnošenja ponude bio sposoban

Osigurani slučaj je događaj prouzročen osiguranim rizikom.¹⁶³ Osigurani slučaj mora biti budući, neizvjestan i nezavisan od isključive volje ugovaratelja osiguranja ili osiguranika. Točan trenutak njegovog nastanka nije unaprijed poznat. Trenutak nastanka osiguranog slučaja važan je jer o njemu ovisi obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote. Obveza osiguratelja postoji samo ako se osigurani rizik ostvario za vrijeme trajanja osiguranja.¹⁶⁴ Nastupom osiguranog slučaja, uz uvjet da su zadovoljeni svi propisani uvjeti, korisnik osiguranja stječe pravo na isplatu ugovorene svote.

Kod ugovora o osiguranju života gdje se kao rizik osiguranja javlja smrt ili doživljenje postoji određena specifičnost vezana uz trenutak nastanka osiguranog slučaja, a ovisi o tome da li se osigurava rizik smrti ili doživljenja. Naime, kod osiguranja za slučaj smrti trenutak nastanka osiguranog slučaja nije unaprijed poznat, ali je poznato razdoblje unutar kojega se osigurani slučaj može dogoditi, a to je vrijeme od sklapanja ugovora o osiguranju do isteka njegovog trajanja. Ako smrt osiguranika nastupi unutar navedenog razdoblja, osigurani slučaj je nastupio. Kod osiguranja za slučaj doživljenja poznat je trenutak u kojemu će nastati osigurani slučaj. To će biti u trenutku isteka roka na koji je ugovor sklopljen pod uvjetom da kod osiguranika nije nastupila smrt.

za rad i ako se nije nalazio na liječenju, ili liječničkoj kontroli, bolovao od neke bolesti ili se bavio zanimanjem ili sportom koji bi ograničili ili isključili obvezu Osiguratelja te ako obveza Osiguratelja nije isključena prema članku 24. ovih Uvjeta ili ograničena prema člancima 5. i 23. ovih Uvjeta. (4) Privremena osigurateljna zaštita prestaje izdavanjem police ili odbijanjem ponude.“

¹⁶³ZOO čl. 922. st. 1.

¹⁶⁴Problem utvrđivanja trenutka nastupa osiguranog slučaja mogao bi se javiti kod ugovora o osiguranju života zbog smrti kada se iz određenih razloga kao što je npr. proglašavanje nestale osobe umrlom, utvrđivanje točnog trenutka nastupa smrti na području koje je pogodila elementarna nepogoda i sl., ne može utvrditi bez poduzimanja prethodnih radnji. Kod osiguranja života za slučaj doživljenja samo u iznimnim slučajevima će se javiti problem utvrđivanja točnog trenutka nastanka osiguranog slučaja. To će biti slučaj kada je smrt osiguranika nastupila, ali se ne može sa stopostotnom sigurnošću utvrditi da li je smrt nastupila još za vrijeme trajanja ugovora ili kasnije, o čemu ovisi i nastup osiguranog slučaja. Kod drugih vrsta osiguranja nastup osiguranog slučaja može ovisiti o stručnoj procjeni. Tako Pak, J., bilj. 22., str. 200. navodi da se kod zdravstvenog osiguranja smatra da je osigurani slučaj nastao kada je liječnik utvrdio postojanje bolesti, a ne trenutak kada je osiguranik osjetio simptome bolesti.

3.2. OSNOVNA OBILJEŽJA UGOVORA

Ugovor o osiguranju života pripada u grupu imenovanih, konsenzualnih, formalnih¹⁶⁵, dvostrano obvezujućih, kauzalnih, formularnih, naplatno obveznih, aleatornih ugovora. Pored navedenog, ugovor o osiguranju života je i ugovor po pristupu, ugovor s trajnim činidbama, ugovor dobre vjere te ujedno predstavlja trgovačko-pravni posao.

a) Imenovani i konsenzualni ugovor

Tijekom povijesti ugovor o osiguranju života se pojmovno i sadržajno afirmirao kao specifični pravni posao s vlastitim obilježjima koja ga čine različitim od ostalih ugovora.¹⁶⁶ Upravo to ga čini imenovanim ugovorom, određenim kao tipičnim pravnim poslom. Zakonom su precizno određeni svi bitni elementi ugovora o osiguranju te mu je i samim zakonom određen naziv.

Ugovor o osiguranju života je konsenzualni ugovor jer nastaje suglasnošću volja ugovornih strana o bitnim sastojcima ugovora. Ugovorne strane sporazumom postignutim suglasnom voljom utvrđuju prava i preuzimaju obveze koje moraju ispuniti.

b) Formalni ugovor

Ugovor o osiguranju života tradicionalno je formalni ugovor gdje je pisani oblik preduvjet valjanosti pravnog posla koji proizvodi određene pravne učinke.¹⁶⁷ Kod sklapanja ugovora o

¹⁶⁵U hrvatskom obveznom pravu vrijedi načelo neformalnosti. ZOO čl. 286. „Ugovor se može sklopiti u bilo kojem obliku, osim ako je zakonom drukčije određeno.“ S obzirom da se u radu bavimo ugovorima o životnom osiguranju, važno je naglasiti da je ugovor o osiguranju osoba formalni pravni posao, dok su ugovor o osiguranju imovine i ugovor o osiguranju od odgovornosti neformalni pravni poslovi.

¹⁶⁶Već u prvim kodifikacijama trgovačkog prava (Code de commerce, 1807., Handelsgesetzbuch, 1897.) i građanskog prava (austrijski AGZ, 1811.) ugovor o osiguranju nazvan je posebnim imenom i od tada se smatra imenovanim ugovorom

¹⁶⁷Radolović, A., bilj. 85., str. 10., smatra da je, vezano uz formu pravnog posla osiguranja, ZOO iz 1978., odnosno 1991. polazio od jakog načela formalnosti s nekim odstupanjem, dok ZOO iz 2005. polazi od načela

osiguranju osoba posebno dolazi do izražaja formalnost ugovora.¹⁶⁸ Ugovor o osiguranju osoba sklopljen je kada strane potpišu policu osiguranja, što predstavlja bitan uvjet njegovog nastanka, odnosno ako on nije ispunjen, ugovor nije niti nastao.¹⁶⁹ Međutim, zakonom je određeno da je ugovor valjan iako nije sklopljen u propisanom obliku pod uvjetom da su ugovorne strane ispunile, u cijelosti ili u pretežitom dijelu, ugovorne obveze, osim ako iz cilja radi kojega je propisan određen oblik ne proizlazi nešto drugo.¹⁷⁰ To bi značilo da ugovor o osiguranju osoba koji nije sklopljen u pisanom obliku može konvalidirati ako su ugovorne strane u cijelosti ili u pretežitom dijelu ispunile svoje ugovorne obveze. Da li je ugovor o osiguranju života koji nije sklopljen u propisanom obliku konvalidirao ili se radi o stjecanju bez osnove, procjenjuje se od slučaja do slučaja. Možemo reći da se pomoću instituta konvalidacije ugovora može „zaobići“ propisana zakonska obveza sklapanja ugovora u pisanom obliku.

c) Dvostrano – obvezujući (sinalagmatičan) ugovor

Ugovor o osiguranju života je dvostrano obvezujući (sinalagmatičan) ugovor. Sklapanjem ugovora o osiguranju života nastaje obveznopravni odnos u kojemu su određena prava i obveze ugovornih strana, osiguratelja i ugovaratelja osiguranja. Obje ugovorne strane se istodobno nalaze u položaju vjerovnika i dužnika. To znači da obveza jedne strane predstavlja pravo druge strane. Tako je ugovaratelj osiguranja u svojstvu dužnika u obvezi platiti premiju osiguranja, dok u svojstvu vjerovnika, u slučaju nastupa osiguranog slučaja, ima pravo osiguratelja tražiti isplatu ugovorene svote. S druge strane, osiguratelj u svojstvu dužnika ima obvezu isplatiti osiguranu svotu u slučaju nastupa osiguranog slučaja, dok u svojstvu

neformalnosti s nekim recidivima formalnosti.

¹⁶⁸O formalnosti ugovora o osiguranju života, *infra*, t. 3.3.2.

¹⁶⁹PEICL, Čl. 2:301 govori o formi ugovora o osiguranju navodeći da ugovor o osiguranju života ne mora biti zaključen ili dokazan u pisanom obliku niti podliježe bilo kojem drugom zahtjevu glede oblika. Ugovor se može dokazati na bilo koji način, uključujući usmeno svjedočenje. Iz navedenog članka proizlazi neformalnost ugovora o osiguranju života jer se ne zahtijeva zadovoljavanje posebne forme ugovora o osiguranju života kao uvjet valjanosti samog ugovora.

¹⁷⁰ZOO čl. 294.

vjerovnika ima pravo tražiti ugovaratelja osiguranja da plati premiju osiguranja.¹⁷¹

O dvostrano obvezujućem karakteru ugovora o osiguranju života postoje oprečna mišljenja. Neki autori smatraju da je ugovor o osiguranju sinalagmatičan¹⁷², dok drugi smatraju da nije riječ o dvostrano obvezujućem ugovoru jer u slučaju da osigurani slučaj ne nastupi osiguratelj nije u obvezi isplatiti osigurninu, dok obveza ugovaratelja osiguranja postoji i dalje.¹⁷³

U svakom slučaju, ugovor o osiguranju života nikako ne možemo smatrati jednostrano obvezujućim ugovorom opravdavajući takvo stajalište činjenicom da u trenutku njegovog sklapanja postoji samo obveza ugovaratelja osiguranja prema osiguratelju u vidu plaćanja premije osiguranja, budući ne možemo sa sigurnošću znati da li će se obveza osiguratelja na isplatu ugovorene svote „aktivirati“. Isto tako, osiguratelj ne može sudskim putem prisiliti ugovaratelja osiguranja na plaćanje premije iako je on obvezu plaćanja preuzeo sklapanjem ugovora. Osiguratelj je u obvezi pružiti zaštitu (osiguranje) tijekom cijelog trajanja ugovora o osiguranju života. Sve to govori u prilog tezi da se radi o dvostrano obvezujućem ugovoru koji počiva na načelu reciprociteta. Znači, u trenutku sklapanja ugovora i osiguratelj i ugovaratelj osiguranja preuzimaju na sebe određene obveze.¹⁷⁴

Pitanje sinalagmatičnosti ugovora o osiguranju života moglo bi se postaviti i iz sljedećih razloga. Kod ugovora o osiguranju osoba u slučaju neplaćanja prve premije osiguranja smatra se da ugovor nije niti sklopljen. S obzirom da osiguratelj nije u mogućnosti prisilno naplatiti neplaćene premije osiguranja, postavlja se pitanje kakve posljedice neplaćanje kasnijih premija ima na sklopljen ugovor o osiguranju. U tom slučaju, ovisno o broju plaćenih premija, pod određenim uvjetima, postoji mogućnost primjene instrumenta otkupa ili kapitalizacija police, o čemu će više riječi biti u daljnjim poglavljima.¹⁷⁵ S druge strane, kada se govori o obvezi osiguratelja na isplatu osigurane svote kod ugovora o osiguranju osoba, osiguratelj

¹⁷¹*Infra*, t. 3.5.1.2. i t. 3.5.2.

¹⁷²Čurković, M., bilj. 28., str. 36., smatra da je sinalagmatičnost ugovora vidljiva kroz dva značenja. Kroz opće značenje sinalagmatičnost se očituje kroz obostrane obveze iz ugovora o osiguranju, dok se funkcionalni značaj očituje kroz imovinu ugovaratelja koja služi za plaćanje premije, a imovina osiguratelja za isplatu osigurnine kada se ostvari osigurani slučaj.

¹⁷³Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 188.-189., „... ugovor je u svakom slučaju dvostran kada se dvije ugovorne strane obavežu jedna prema drugoj već prilikom zaključenja ugovora. ...kod jednostranih ugovora prilikom njihovog zaključenja obaveze su samo na jednoj ugovornoj strani... Osiguravač i osiguranik se obavezuju uzajamno.“

¹⁷⁴*Ibid*, op. cit., str. 189., „Recipročnost obaveza u okviru jednog sinalagmatičnog ugovora objašnjava da osiguratelj ima obvezu samo kada je osiguranik ispunio svoje obveze.“

¹⁷⁵*Infra*, t. 3.3.3.

neće uvijek biti u obvezi istu isplatiti. Tako npr. kod ugovora o osiguranju za slučaj smrti osigurana svota će se isplatiti samo ako smrt osiguranika nastupi u ugovorenom vremenskom razdoblju. Ako osiguranik „nadživi“ razdoblje na koje je ugovor sklopljen, osiguratelj nije u obvezi isplatiti osiguranu svotu. Da li će obveza osiguratelja „zaživjeti“ ili ne ovisi o životnom vijeku osiguranika.

d) Kauzalni ugovor

Svaki ugovor ima svrhu svog nastanka. Ugovaratelji osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju života najčešće su motivirani financijskim razlozima: ostvarivanje određene financijske koristi u budućnosti, štednja, itd. „Kod ugovora o osiguranju ugovaratelj želi ostvariti ekonomsku zaštitu od štetnih posljedica nekog događaja.“¹⁷⁶ Svrha sklapanja ugovora o osiguranju života je ostvarivanje određene ekonomske sigurnosti korisnika osiguranja u slučaju nastupa osiguranog slučaja, što ga svrstava u skupinu kauzalnih ugovora. Kod sklapanja ugovora o osiguranju života obje ugovorne strane vođene su financijskim interesom. Dok osiguratelj smatra da će ukupan iznos prikupljenih premija iz svih ugovora o osiguranju biti znatno veći od ukupno isplaćenih osiguranih svota, ugovaratelj osiguranja smatra da će se uplatom relativno male premije zaštititi od znatno veće štete koja bi nastala nastupom osiguranog slučaja, a koju ne bi sam mogao podnijeti.¹⁷⁷

¹⁷⁶Čurković, M., bilj. 28., op. cit., str. 36. Svrha sklapanja ugovora o osiguranju razlikuje se ovisno o tome da li se radi o imovinskom ili osobnom osiguranju. Kod imovinskog osiguranja svrha sklapanja ugovora je naknada štete u slučaju nastupa osiguranog slučaja.

¹⁷⁷Radolović, A., bilj. 85., str. 21.

e) Formularni i naplatno obvezni ugovor

Ugovor o osiguranju života spada u skupinu formularnih ugovora budući se sklapa prema unaprijed pripremljenim obrascima (formularima) od strane osiguratelja, odnosno primjenom osigurateljevih uvjeta osiguranja.¹⁷⁸

Bitan element ugovora o osiguranju života je plaćanje premije osiguratelju od strane ugovaratelja osiguranja. To znači da ugovor koji ne bi sadržavao navedenu obvezu plaćanja premije ne bi spadao u skupinu naplatno obveznih ugovora pa samim time se ne bi niti radilo o ugovoru o osiguranju života. Nema besplatnog osiguranja, što znači da ugovor o osiguranju ulazi u skupinu naplatno obveznih ugovora.¹⁷⁹

f) Aleatorni ugovor

„Načelo aleatornosti je ugrađeno u institut prava osiguranja.“¹⁸⁰ Ugovor o osiguranju života je uvijek aleatoran posao budući u trenutku zaključenja ugovora nije u potpunosti poznat odnos prava i obveza između ugovornih strana.¹⁸¹ Element aleatornosti mora postojati na obje strane, što znači da se mora raditi isključivo o dvostrano obveznim pravnim poslovima.¹⁸² Aleatornost može biti u neizvjesnosti osiguranog slučaja ili u neizvjesnosti trenutka u kojemu će se osigurani slučaj dogoditi.¹⁸³

U pravnoj teoriji aleatorni ugovor je onaj kod kojeg u trenutku sklapanja nisu u potpunosti

¹⁷⁸Time se osigurava ujednačenost sadržaja ugovornog odnosa, pojednostavljuje se i olakšava sklapanje ugovora te se postiže veći stupanj pravne sigurnosti stranaka. O formularnosti ugovora o osiguranju života, *infra*, t.3.3.1.

¹⁷⁹Pavić, D., bilj. 89., op. cit., str. 58., „Ponekad osiguratelji iz promotivnih razloga pružaju besplatno osiguranje (najčešće sami sebi plaćaju premiju iz posebnih fondova), ali to ne mijenja naplatno obilježje ugovora.“

¹⁸⁰Ibid, op. cit., str., 57.-58.

¹⁸¹Izraz „aleatorni ugovor“ nije sadržan niti u jednom propisu građanskog prava u RH. Da li se radi o aleatornom ugovoru ovisi isključivo o njegovom sadržaju.

¹⁸²Pridjev „aleatoran“ dolazi od latinske riječi *alea* – kocka. U smislu aleatornih pravnih poslova ono bi se tumačilo kao neizvjesnost, nepoznatost konačnih obveza ugovornih strana, odnosno da li će se sadržaj činidbe uopće izvršiti budući ono ovisi o nepredvidljivom, budućem slučaju, ili se čak ne zna da li će se obje ugovorne strane naći u položaju i vjerovnika i dužnika ili samo dužnika ili vjerovnika

¹⁸³Gorenc, V., i dr., „Komentar Zakona o obveznim odnosima“, Narodne novine, 2014., str. 1448.

poznata prava i obveze strana, a ponekad niti njihove stranačke uloge, već se sve to čini zavisnim o nekom vanjskom, neizvjesnom događaju.¹⁸⁴ Iz toga proizlazi da u trenutku sklapanja ugovora mora postojati određena nepoznanica: bilo u vidu neodređenosti stranačkih uloga i/ili neodređenosti njihovih činidaba u vrijeme sklapanja ugovora te da se prava i obveze svjesno čine zavisnim o nekom neizvjesnom i budućem događaju.¹⁸⁵ Kod ugovora o osiguranju života odnos obveze osiguratelja prema ugovaratelju osiguranja je nepoznat. Obveza isplate osigurane svote nije unaprijed određena već je odrediva te ovisi o eventualnom nastupu osiguranog slučaja, koji je budući i neizvjestan. U trenutku sklapanja ugovora poznato je da će se obveza osiguratelja „aktivirati“ samo ako se ostvari osigurani slučaj. Ta činjenica ne utječe na valjanost ugovora koji je sklopljen kada su stranke postigle suglasnost volje. Upravo zbog toga u teoriji postoje razna stajališta vezana uz pravnu prirodu osigurateljeve obveze prema osiguraniku.¹⁸⁶ Tako neki autori smatraju da aleatornost više postoji na strani osiguranika jer se od rizika aleatornosti osiguratelj može zaštititi reosiguranjem.¹⁸⁷

Neki autori smatraju da karakteristiku aleatornosti imaju i oni ugovori o osiguranju života kod kojih je izvjesno da će budući osigurani slučaj nastupiti, ali se točno vrijeme njegovog nastanka ne može unaprijed odrediti ili ako je vjerojatnost njegova nastanka velika. Upravo je zbog toga potrebno u svakom pojedinom slučaju ispitati da li je osiguranik znao ili mogao znati da je rizik nastao ili je bio u nastajanju.¹⁸⁸

Na ugovor o osiguranju treba gledati kao na određenu ekonomsku sigurnost u slučaju nastupa osiguranog slučaja. „Ugovaratelj ustvari plaćanjem premije osiguranja kupuje sigurnost i neutralizira aleatornost.“¹⁸⁹ Npr. kod životnog osiguranja za slučaj smrti svakako će doći do

¹⁸⁴Klarić, P., Vedriš M., „Građansko pravo“, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 111.

¹⁸⁵Akrap I., Rodin M., „Ograničenja u primjeni valutne klauzule načelima moralnog sadržaja“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 36, br. 2, str. 997.-1024. (2015), str. 1017.

¹⁸⁶Bikić, E., op. cit., bilj. 18., str. 191., „...polazi od stajališta, da prema građanskom pravu, kod ugovora koji se zaključuju pod suspenzivnim uvjetom, ni jedna ni druga stranka ne mogu zahtijevati ispunjenje ugovorne obveze sve dok suspenzivni uvjet ne nastupi. To, doduše, ne vrijedi kod aleatornih ugovora, ali se ovaj element ugovoru o osiguranju poriče.“

¹⁸⁷Radolović, A., bilj. 85., str. 20.

¹⁸⁸Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 189., „*Alea* postoji i kod izvjesnih rizika (u osiguranju života za slučaj smrti), jer se ne zna kada će rizik nastati i koliko dugo će ugovaratelj osiguranja plaćati premiju. To za osiguranika ne mora biti iznenađan događaj, ali mora biti neizvjesno njegovo nastupanje.“

¹⁸⁹Čurković, M., op. cit., bilj. 28., str. 36.

ostvarenja rizika. Jedino je neizvjesno kada će nastupiti osigurani slučaj. Neki autori smatraju da zbog toga neki ugovori o osiguranju života nisu aleatorni u pravom smislu riječi, nego samo da posjeduju element aleatornosti.¹⁹⁰ Također navode da osigurateljima današnji mehanizmi izračuna rizika nastupa pojedinog slučaja omogućuje da postave takve uvjete koji će mu onemogućiti da posluje s gubitkom zbog čega i nestaje element neizvjesnosti. Zbog toga neki autori smatraju da djelatnost osiguranja nije aleatorna, dok pojedini ugovori o osiguranju i dalje zadržavaju element aleatornosti.¹⁹¹

g) Adhezioni ugovor ili ugovor po pristupu

Ugovor o osiguranju života spada u skupinu adhezionih ugovora ili ugovora po pristupu jer osiguratelj unaprijed određuje elemente ugovora i uvjete osiguranja, a ugovaratelj osiguranja odlučuje da li će na njih pristati ili ne bez mogućnosti da ih mijenja. Tako ugovaratelj osiguranja pristupa ugovoru koji je unaprijed sastavljen od strane osiguratelja, a u čijem nastajanju nije sudjelovao.¹⁹² Zbog toga neki autori smatraju da ugovor o osiguranju života nije ugovor već da se radi o jednostranom aktu ekonomski jače ugovorne strane, osiguratelja, dok je na drugoj strani odluka da li će takve uvjete prihvatiti ili ne.¹⁹³ „Ugovori o osiguranju koji se sklapaju s osiguranicima pojedincima spadaju u jednu od onih vrsta ugovora kod kojih je neravnoteža pravnih pozicija između ugovorih strana očita.“¹⁹⁴ Ekonomska nadmoć jedne ugovorne strane označava ugovor o osiguranju kao adhezioni.¹⁹⁵ Da bi se izbjegla početnička pregovaračka neravnoteža između stranaka, postoji predugovorna obveza osiguratelja o

¹⁹⁰Prije se smatralo da su aleatorni ugovori podvrsta naplatnih ugovora.

¹⁹¹Pak, A., bilj. 91., str. 39.

¹⁹²U praksi često velike kompanije sklapaju ugovore o osiguranju svojih zaposlenika, a čijem sklapanju prethode pregovori te su ugovaratelji osiguranja u poziciji da pregovaraju o uvjetima sklapanja ugovora. Riječ je o ugovaranju osiguranja većih rizika koja se razlikuju od standardnih uvjeta, te se kao takvi posebno navode u polici osiguranja.

¹⁹³Nikolić, V., N., „Ugovor o osiguranju“, Državni osiguravajući zavod, Beograd, 1957., str. 21.

¹⁹⁴Keglević, A., „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 34, br. 1, str. 209-237 (2013), op. cit., str. 209. i 210., „Radi uklanjanja navedene neravnoteže i osiguranja učinkovitog funkcioniranja tržišta osiguranja potrebno je osiguranicima pojedincima pružiti odgovarajuću zaštitu. Zato zaštita osiguranika pojedinaca zauzima sve značajnije mjesto u praksi osiguranja“

¹⁹⁵Pak, A., bilj. 91., str. 37.

informiranju ugovaratelja osiguranja o svim bitnim elementima ugovora kako bi mu se omogućila usporedba postojećih ponuda na tržištu i omogućilo donošenje razumne, za njega najpovoljnije odluke o sklapanju ugovora o osiguranju. Iz navedenog proizlazi da se ugovor o osiguranju života ipak sklapa temeljem suglasnosti volje ugovornih strana, izražene volje ugovaratelja osiguranja da prihvća postojeće uvjete osiguranja - bitne elemente ugovora, dok je većina ostalih elemenata ugovora sadržana u općim ili posebnim uvjetima osiguranja osiguratelja koje je ugovaratelj osiguranja „prisiljen,, prihvatiti.

h) Ugovor s trajnim činidbama

Ugovor o osiguranju života traje određeno vrijeme na koje je sklopljen. Ono spada u skupinu ugovora s trajnim činidbama budući obveze ugovornih strana postoje za cijelo vrijeme njegova trajanja. Tako osiguratelj tijekom trajanja ugovora izvršava svoju obvezu osiguranja te je po nastupu osiguranog slučaja obvezan isplatiti osiguranu svotu korisniku osiguranja. Ugovaratelj osiguranja pored obveze plaćanja premije osiguranja, obvezan je tijekom cijelog ugovornog razdoblja obavješćivati osiguratelja o svim činjenicama i promjenama važnim za ugovorni odnos.

Da se radi o ugovoru s trajnim činidbama vidljivo je i iz zakonskog uređenja prema kojemu osiguratelj može, u slučaju da ugovaratelj osiguranja ili neka druga zainteresirana osoba nije na njegov poziv uplatila dospjelu premiju u određenom roku i ako su do tada plaćene najmanje tri godišnje premije, samo izjaviti ugovaratelju osiguranja da smanjuje osigurani iznos na iznos kapitalizirane svote. Jedino u suprotnom slučaju, osiguratelj može raskinuti ugovor.¹⁹⁶

¹⁹⁶ZOO čl. 969.

i) Ugovor dobre vjere

Jedno od temeljnih načela sklapanja ugovora o osiguranju života je načelo dobre vjere, odnosno načelo savjesnosti i poštenja.¹⁹⁷ Načelo dobre vjere proteže se kroz opće propise.¹⁹⁸ Načelo dobre vjere prvenstveno možemo smatrati etičkim načelom čiji je smisao savjesno i pošteno postupanje svih sudionika obveznog pravnog odnosa.¹⁹⁹ Neki autori govore o tzv. „moralnom riziku“ koji u osiguranju snosi ugovaratelj osiguranja.²⁰⁰

Hrvatski zakonodavac odredio je da su sudionici obveznih odnosa prilikom njihovog zasnivanja i ostvarivanja prava i obveza iz tih odnosa dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.²⁰¹ Prema tome, navedeno načelo primjenjuje se i na odnose iz osiguranja.

Prilikom sklapanja ugovora o osiguranju života, načelo dobre vjere itekako dolazi do izražaja. Izraženo je u obvezi ugovaratelja osiguranja da osiguratelju pruži istinite podatke temeljem kojih se procjenjuje rizik nastupa osiguranog slučaja, određuje visina premije osiguranja i u konačnici donosi odluka da li će se i pod kojim uvjetima sklopiti ugovor o osiguranju života.

U praksi se često javljaju slučajevi gdje ugovaratelji osiguranja, ne samo prilikom sklapanja ugovora nego i kasnije nastoje, davanjem netočnih informacija ili neobavješćivanjem

¹⁹⁷Načelo savjesnosti i poštenja (*Bona fides*) potječe od latinske riječi *bonus* – dobar, čestit, i *fides* – poštenje, vjera. Javlja se već u rimskom pravu, a njegov razvoj vezan je uz nastanak i razvoj ostalih načela obveznog prava te doktrinu *equity* u engleskom pravu. Đuras, I., „Savjesnost i poštenje u sudskoj praksi“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019, str. 717. smatra da je načelo savjesnosti i poštenja u konačnici imanentno pojmu pravičnog (poštenog) suđenja.

¹⁹⁸Baretić, M., „Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2003., str. 571.-615.

¹⁹⁹Pavić, D., bilj. 89., op. cit., str. 60. „To je načelo etičko pravilo o savjesnom i poštenom postupanju. Ono je izvanpravni kriterij za ocjenu ponašanja u međusobnim odnosima sudionika obveznog odnosa iz osiguranja i to izvan onoga što je izrijekom ugovoreno ili propisano.“

²⁰⁰Matić, Z., bilj. 9., str. 1030.-1031.

²⁰¹Prilikom ispunjavanja svoje obveze sudionik u obveznom odnosu dužan je postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažnja dobrog domaćina), odnosno s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka) ako se radi o ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti. U nekim poredbenopravnim sustavima izričito je propisana dužnost postupanja u dobroj vjeri u odnosima iz osiguranja. Tako je u čl. 1134. Francuskog Građanskog zakonika izričito navedeno da ugovori moraju biti ispunjeni u dobroj vjeri. ZOO čl. 4. i 10.

osiguratelja o nastalim promjenama, pribaviti neopravdanu korist.²⁰² Tu se postavlja pitanje s kojom pažnjom ugovaratelj osiguranja mora pristupiti utvrđivanju svih relevantnih činjenica te obavješćivanju osiguratelja o istima. Smatra se da je dovoljna „obična pažnja“ koju bi primijenila svaka punoljetna osoba u istoj ili sličnoj situaciji. Osiguratelj je također dužan postupati u skladu s načelom dobre vjere tijekom trajanja ugovora, ali i nakon nastupa osiguranog slučaja u smislu isplate osigurane svote.

Iako neki autori smatraju da se načelo savjesnosti i poštenja ne primjenjuje u dovoljnoj mjeri u hrvatskoj sudskoj praksi²⁰³, praksa dokazuje suprotno. U pojedinim slučajevima sudovi se pozivaju na navedeno načelo prilikom obrazlaganja svojih odluka.²⁰⁴

j) Ugovor građanskog i trgovačkog prava

Ugovor o osiguranju života može biti i ugovor građanskog i ugovor trgovačkog prava.²⁰⁵ Društva za osiguranje u okviru obavljanja svoje djelatnosti sklapaju ugovore o osiguranju života radi ostvarivanja određene dobiti. Oni se uvijek na tržištu nalaze u ulozi trgovca, dok se druga ugovorna strana može, ali i ne mora, nalaziti u ulozi trgovca. Stoga je jasno da su ugovori o osiguranju života rezultat određenog trgovačkog pravnog posla s obilježjima

²⁰²Ramljak, B., op. cit., bilj. 12., str. 19., „navođenjem neistinitih podataka o stanju rizika u trenutku sklapanja ugovora, namjernim ostvarivanjem osiguranog slučaja, prijevarom u vezi s nastankom štete ili iznosom štete.“

²⁰³Autori upozoravaju na važnost izučavanja načela savjesnosti i poštenja, ne samo u vlastitom zakonodavstvu i praksi, već i u poredbenopravnim sustavima. Smatraju da će se tako umanjiti opasnost prekoračenja ovlasti sudova u slučajevima koji nisu predviđeni normom, a koje podvode pod opću odredbu rješavajući slučaj pravično i u duhu zakona. Pored toga, postavlja se „pitanje u kojem trenutku dolazi do narušavanja trodiobe vlasti zadiranjem sudbene vlasti u zakonodavnu vlast“. Osrečak, J., „Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja“, Zagrebačka pravna revija, Elektronički časopis poslijediplomskih studija Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Svezak 3, br. 1, (2014); str. 53.-77., op. cit., str. 53.

²⁰⁴Županijski sud u Zadru, Presuda broj: 12 Gž-162/19-2, od 29.08.2019. „Dakle, ugovor o osiguranju je dvostrano obveznopravni posao, a posebne okolnosti što prate sklapanje ugovora o osiguranju i ispunjavanje ugovornih osoba nalažu da u obostranom interesu stranaka mora postojati viši stupanj njihova međusobnog povjerenja: takav odnos osigurava primjena načela dobre vjere (čl. 4. ZOO) i međusobno poštivanje specifičnog standarda profesionalne pažnje (čl. 10. ZOO). Ta dužnost tereti obje ugovorne stranke i postoji ne samo pri sklapanju ugovora nego i pri ostvarivanju prava iz ugovora, pa sve do njegova prestanka.“ <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba809c5ca7&q=%C5%BEivotno+osiguranje+lije%C4%8Dni%C4%8Dki+pregled> stranica posjećena 30.05.2024.

²⁰⁵Radi se o važnoj značajci o kojoj ovisi primjena trgovačkog, odnosno građanskog zakona, kao i o sudskoj nadležnosti u slučaju spora iz takvog ugovora. Ćurković, M., bilj. 28., str. 37.

trgovačkog prava. „I u slučaju kada jedna od stranaka iz ugovornog odnosa nije trgovac, ugovor o osiguranju za potrebe primjene materijalnog prava ne gubi obilježje trgovačkog pravnog posla. To su tzv. relativni trgovački poslovi.“²⁰⁶

3.3. SKLAPANJE UGOVORA

Na općenitoj razini Zakonom o obveznim odnosima određeno je da je ugovor sklopljen kad su se ugovorne strane suglasile o bitnim sastojcima ugovora.²⁰⁷ Kod ugovora o osiguranju zakonodavac je detaljnije definirao trenutak sklapanja ugovora. Ugovor o osiguranju sklopljen je kad je ponuda o osiguranju prihvaćena, iznimno kod ugovora o osiguranju osoba, kada strane potpišu policu osiguranja. To znači da je obostrana potpisana polica osiguranja obvezatan oblik sklapanja ugovora o osiguranju života. U praksi se ne sklapa poseban ugovor o osiguranju već je osiguratelj obvezan bez odgađanja ugovaratelju osiguranja predati uredno sastavljenu policu osiguranja ili neku drugu ispravu o osiguranju (list pokrića i sl.) kao dokaz sklopljenog ugovora.²⁰⁸ Međutim, ugovorne strane mogu ugovoriti da je oblik ugovora u formi police osiguranja.²⁰⁹

Osiguravajuća društva često u Općim uvjetima osiguranja preciziraju trenutak sklapanja ugovora o osiguranju. „Ugovor o osiguranju sklapa se prihvatom ponude za sklapanje ugovora o osiguranju uz istovremeno prihvaćanje – s Vaše strane - naših Uvjeta osiguranja koji se primjenjuju uz ugovor o osiguranju.“²¹⁰ Ugovor o životnom osiguranju koji je sklopljen temeljem Općih uvjeta za životno osiguranje smatra se osnovnim osiguranjem.²¹¹

Osiguratelji mogu u Uvjetima osiguranja odrediti da se ugovor o osiguranju života smatra

²⁰⁶Pavić, D., op. cit., bilj. 89., str. 65.

²⁰⁷ZOO čl. 247. Sklapanju ugovora o osiguranju života prethodi tzv. predugovorna fazi u kojoj su osiguratelj i potencijalni ugovaratelj osiguranja dužni ispuniti niz zakonskih obveza, *infra*, t. 3.5.1.1. i t. 3.5.2.1.

²⁰⁸ZOO, čl. 925. st. 1., 2. i 3.

²⁰⁹Čurković, M., bilj. 11., str. 51

²¹⁰Adriatic osiguranje d.d., Master(opći) uvjeti za „Osiguranje od požara i druga osiguranja imovine“ (Vrsta osiguranja 8 i 9), Zagreb, 2022., op. cit., str. 9.

²¹¹Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 1. 3)

sklopljenim u trenutku plaćanja premije.²¹² Riječ je o odredbi koja se rijetko primjenjuje u praksi iako bi njena primjena znatno smanjila troškove poslovanja i pojednostavnila postupak sklapanja ugovora o osiguranju.²¹³ Plaćanje premije možemo tumačiti kao način izražavanja volje za prihvatom ponude osiguratelja kojoj su u praksi mogli prethoditi dugotrajni pregovori. Plaćanjem premije po zadnjoj ponudi osiguratelja dolazi do sklapanja ugovora o osiguranju. Takav način sklapanja ugovora prihvatljiv je kod kolektivnog sklapanja tipiziranih ugovora, kao i kod tipiziranih ugovora koji ne sadrže dodatne i/ili posebne odredbe. Uslijed novonastalih situacija izazvanih pandemijom korona virusa, koja je obilježila 2020. i 2021. g. i proglašenja lockdowna, primjena ove odredbe svakako je trebala doći više do izražaja u praksi osiguratelja. Naime, nadležna tijela izdala su upute prema kojima su međusobni kontakti osoba bili svedeni na minimum. Novonastala situacija pokazala je potrebu za izmjenom zakonskog uređenja načina sklapanja ugovora o osiguranju života, u smislu sklapanja ugovora na daljinu.²¹⁴ Iako je zakonodavac izrijekom odredio da je ugovor o osiguranju osoba sklopljen kada stranke potpišu policu osiguranja, fizičku prisutnost osobe prilikom vlastoručnog potpisivanja police osiguranje moguće je zamijeniti elektroničkim potpisom. U tom smislu postoji određena zakonska regulativa. Iako je ugovor o osiguranju života specifičan zbog činjenice osiguranja određene osobe, može se postaviti pitanje na koji način utvrditi identitet osiguranika i ugovaratelja osiguranja ukoliko bi se pristupilo sklapanju ugovora na daljinu. Zakonodavna rješenja bi, radi olakšavanja poslovanja, trebala pratiti razvoj informatizacije te bi u tom smjeru zakonodavac trebao urediti pravnu regulativu, odnosno izmijeniti postojeće ili donijeti nove zakonske propise. S druge strane, osiguravajuća društva, u okviru važećih propisa, koriste blagodate informatizacije kako bi unaprijedili svoje poslovanje i olakšali pružanje usluga svojim klijentima.²¹⁵

²¹²ZOO čl. 927. „Uvjetima osiguranja mogu biti predviđeni slučajevi u kojima ugovorni odnos iz osiguranja nastaje samim plaćanjem premije.“

²¹³Ćurković, M., „Sklapanje ugovora o osiguranju plaćanjem premije“, Pravo i porezi, časopis za pravnu, poreznu i upravnu praksu, br. 12/18, op. cit. str. 30. „U dosadašnjoj osigurateljnoj praksi, ..., odredba čl. 927. koja glasi *Uvjetima osiguranja mogu biti predviđeni slučajevi u kojima ugovorni odnos iz osiguranja nastaje samim plaćanjem premije*, nije nalazila primjenu, pa se s pravom mislilo da je to „mrtva“ odredba...“

²¹⁴Pintar, G., „Sklapanje ugovora o osiguranju života“, završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, 2023., o ovoj problematici vidi „4. Aktualna pitanja sklapanja ugovora o osiguranju na daljinu potaknuta globalnom pandemijom koronavirusa“, str. 110.-126.

²¹⁵ZOS čl. 380. st. 8. Tako npr. osiguravajuća društva objavljuju uvjete osiguranja na svojim mrežnim stranicama te ih prilikom sklapanja ugovora o osiguranju preko interneta, dostavljaju ugovaratelju osiguranja putem elektroničke pošte na e-mail adresu ugovaratelja osiguranja. Osiguravajuća društva u R Hrvatskoj još nemaju razvijenu praksu sklapanja ugovora o životnom osiguranju putem interneta. Takva mogućnost kod većine

Iako se ugovor o osiguranju života temelji na sporazumu stranaka, praksa pokazuje da se radi o tipiziranim ugovorima gdje se osiguratelj već na samom početku nalazi u boljem ekonomskom i profesionalnom položaju u odnosu na ugovaratelja osiguranja. Upravo zbog slabije početne pozicije ugovaratelja osiguranja zakonodavac ga dodatno štiti ograničavajući volju stranaka propisanim prisilnim normama, a o čijem poštivanju ovisi valjanost ugovora.²¹⁶ Tako neki autori smatraju da zakonodavac, želeći zaštititi ugovaratelja osiguranja i treće osobe, nizom prisilnih odredaba zapravo ograničava slobodu volje osiguratelja da slobodno uredi odnose u poslu osiguranja.²¹⁷ Zakonskim uređenjem ugovornog odnosa, prvenstveno definiranjem prava i obveza ugovornih strana, zakonodavac uspostavlja ravnotežu između interesa ugovornih strana pružajući određenu zaštitu ugovaratelju osiguranja i osiguraniku, onemogućivši osiguratelja da kao jača strana u ugovornom odnosu, ugovaratelju osiguranja kao slabijoj strani, nametne uvjete koji su isključivo u njegovom interesu.²¹⁸ Time zakonodavac utječe na položaj ugovornih strana na tržištu, što se odražuje i na cjelokupnu ekonomiju pojedine države.²¹⁹

Zakonskim odredbama uređene su pravne posljedice sklapanja ugovora u ime drugog bez ovlaštenja, kao i u slučaju osiguranja za tuđi račun ili za račun koga se tiče.²²⁰

Kod sklapanja ugovora o osiguranju u ime drugoga bez njegova ovlaštenja, ugovaratelj osiguranja odgovara osiguratelju za sve obveze koje proizlaze iz ugovora sve do trenutka kada onaj u čije je ime ugovor sklopljen, ugovor ne odobri. Zakonom nije propisan rok u kojemu osoba u čije je ime ugovor sklopljen isti mora odobriti, kao niti njegova dužnost da odobri

osiguratelja predviđena je za osiguranje od automobilske odgovornosti, osiguranje imovine, dopunsko zdravstveno osiguranje, itd.

²¹⁶Riječ je o pravilima koja se temelje na načelima ugovornog prava te zakonskim pravilima kojima se uređuje ugovor o osiguranju.

²¹⁷Pak, J., bilj. 22., str. 186., smatra da je specifična tehnika osiguranja i položaj ugovaratelja osiguranja kao slabije strane u ugovornom odnosu utjecala na to da se prava i obveze ugovaratelja osiguranja i osiguratelja detaljnije reguliraju u odnosu na prava i obveze ugovornih strana iz drugih obveznopравnih odnosa.

²¹⁸Važnu ulogu u zaštiti ugovaratelja osiguranja ima ZZP te obveza osiguratelja da dostavi ugovaratelju osiguranja sve predugovorne informacije. Europski zakonodavac je normama kojima uređuje tržište osiguranja pružio zaštitu ugovarateljima osiguranja odnosno korisnicima osiguranja i osiguraniku propisujući određene predugovorne i ugovorne obveze osiguratelja.

²¹⁹Radolović, A., op. cit., bilj. 85., str. 5., „Što je neko područje za državu i društvo pravno – politički važnije, to je i veći broj intervencija države donošenjem propisa prinudnog karaktera. Osiguranje stoga ne može izbjeći određeni obujam državne pravne intervencije.“

²²⁰ZOO čl. 928. i 929.

ugovor. Tako zakon daje mogućnost da osoba u čije je ime ugovor sklopljen isti odobri i nakon što se dogodi osigurani slučaj. Iz toga proizlazi da će zainteresirana osoba moći odobriti ugovor po nastanku osiguranog slučaja i određene koristi za nju. Odobrenje zastupanog djeluje retroaktivno, od trenutka sklapanja ugovora. Isto je i u slučaju odbijanja davanja odobrenja. Sve do tog trenutka ugovaratelj osiguranja odgovara osiguratelju za obveze iz tako sklopljenog ugovora. Ako osoba u čije je ime sklopljen ugovor o osiguranju, naknadno ne da svoje odobrenje za sklapanje ugovora, tada ugovaratelj osiguranja duguje premiju za razdoblje do dana obavijesti o odbijanju odobrenja. S druge strane, osiguratelj cijelo vrijeme do davanja izjašnjenja snosi rizik osiguranja. Zbog toga ima i pravo u slučaju odbijanja odobrenja zahtijevati od ugovaratelja osiguranja plaćanje premije. Ovakvo zakonsko rješenje je prihvatljivo budući nema zakonske osnove za stvaranje obveza (plaćanja premije) drugoj osobi bez njenog odobrenja. Međutim, tu se postavlja pitanje da li je takav ugovor pravno valjan, odnosno da li je ugovaratelj uopće mogao sklopiti ugovor s ugovarateljem osiguranja u ime druge osobe bez njenog, unaprijed danog ovlaštenja. Možemo prihvatiti stajalište zakonodavca da ugovaratelj osiguranja duguje platiti premije osiguranja jer je slobodnom voljom sklopio ugovor i preuzeo ugovorom određene obveze. S druge strane, poslovođa bez naloga koji je obavijestio osiguratelja da istupa bez ovlaštenja u ime i za račun drugoga, ne odgovara za obveze iz osiguranja.

Međutim, ugovaratelj osiguranja dužan je ispuniti obvezu plaćanja premije, kao i sve ostale obveze koje proizlaze iz ugovora, ako se radi o osiguranju za tuđi račun ili za račun koga se tiče. No, on ne može ostvariti prava iz osiguranja, čak i kad drži policu, bez pristanka osobe čiji je interes osiguran i kojoj ona pripada. Kod ovakvog odnosa ne postoji obveza ugovaratelja osiguranja da preda policu zainteresiranoj osobi dok mu ta osoba ne nadoknadi premije isplaćene osiguratelju, uključujući i troškove ugovora.

Zakon zabranjuje sklapanje ugovora o osiguranju života osoba mlađih od 14 godina ili osoba potpuno lišenih poslovne sposobnosti. S obzirom da se radi o maloljetnim osobama, odnosno osobama koje nemaju sposobnost razumnog odlučivanja ovakva zakonska odredba je prihvatljiva. Možemo reći da je zakonodavac na taj način pružio dodatnu zaštitu navedenim osobama s kojima bi se, s obzirom na njihovu dob i/ili zdravstveno stanje, moglo lako manipulirati. Takav ugovor je ništetan, te je osiguratelj dužan vratiti ugovaratelju osiguranja

sve premije primljene po osnovi takva ugovora.²²¹ Za pravovaljanost osiguranja za slučaj smrti treće osobe starije od četrnaest godina potrebna je pisana suglasnost njezina zakonskog zastupnika te pisana suglasnost svake osigurane osobe.²²²

Ako pođemo od zakonskog uređenja da ugovor o osiguranju može sklopiti samo pravna osoba koja ima odobrenje HANFA-e za obavljanje poslova osiguranja – osiguravajuće društvo, tada bi ugovor koji bi sklopila fizička ili pravna osoba koja nema potrebno odobrenje, u ulozi osiguratelja, bio apsolutno ništav. Takav ugovor bi se eventualno mogao tumačiti kao neimenovani ugovor o jamstvu.

3.3.1. Uvjeti osiguranja kao sastavni dio ugovora

U važan pravni izvor ugovora o osiguranju života svakako spadaju opći, posebni i dopunski uvjeti osiguranja koje donose profesionalna udruženja - osiguravajuća društva nastupajući u ulozi osiguratelja.²²³ Donošenjem uvjeta osiguranja osiguravajuća društva olakšavaju postupak sklapanja ugovora o osiguranju života. Opći uvjeti osiguranja sadrže uvjete koji se odnose na sve ugovore o osiguranju određene vrste regulirajući na opći način bitne elemente ugovora, odnosno uređuju sva ona pitanja koja nisu uređena zakonskim normama. Time se pridonosi ujednačenosti sadržaja određene vrste ugovora, većoj pravnoj sigurnosti te ujednačenosti prakse. Prihvatanjem ponude opći uvjeti postaju sastavni dio ugovora o osiguranju života. Dok su opći uvjeti doneseni samovoljno od strane osiguratelja i o njima nema mogućnosti pregovora, posebni uvjeti osiguranja mogu biti predmet pregovora te ih ugovaratelj osiguranja prihvaća po svom izboru. Njima se detaljnije uređuju pojedini rizici te imaju prednost pred općim uvjetima osiguranja budući se odnose na pojedinačni ugovor o osiguranju. Dopunskim uvjetima osiguranja dopunjuju se opći i posebni uvjeti osiguranja definirajući specifičnosti karakteristične za određeni ugovor o osiguranju, koji u pravilu nije uobičajen u praksi, iz razloga što se njime osiguravaju rizici koji se rijetko javljaju u praksi

²²¹Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 1. „5) Ništetan je ugovor za smrt treće osobe mlađe od navršениh 14 godina i osobe potpuno lišene poslovne sposobnosti, te je TRIGLAV d.d. dužno vratiti ugovaratelju osiguranja sve premije primljene po osnovi takvog ugovora.“

²²²ZOO čl. 971.

²²³Ramljak, B., op. cit., str. 95., bilj. 12., „Uvjetima osiguranja može se smatrati sve što ima regulatoran karakter kao na primjer sve klauzule, odredbe, tiskani dijelovi teksta ili rukopisni tekst od strane zastupnika u osiguranju na zahtjevu za sklapanje ugovora.“

osiguravatelja kao što je npr. specifično zanimanje kojim se želi osigurati specifičan rizik vezan isključivo uz to zanimanje. Riječ je ustvari o posebnim uvjetima sadržanim u ugovoru o osiguranju o kojima ovisi nastup osiguranog slučaja.

Opći uvjeti osiguranja koje objavljuje osiguratelj ne smatraju se općom ponudom jer ne sadrže sve bitne elemente koje ugovor o osiguranju života mora sadržavati.²²⁴ Ono predstavlja poziv zainteresiranim osobama da stave ponudu. Opći uvjeti poslovanja sastavni su dio ponude za sklapanje ugovora o osiguranju života. Iz toga proizlazi da se u praksi češće kao ponuditelj pojavljuje ugovaratelj osiguranja, a ne osiguratelj koji se bavi djelatnošću osiguranja.

Ponuditelj (ugovaratelj osiguranja) može osiguratelju dostaviti ponudu za sklapanje ugovora o životnom osiguranju. U tom slučaju smatra se da je ugovor sklopljen u trenutku kada je ponuda prispjela osiguratelju (a ne kad strane potpišu policu osiguranja), ako u navedenom roku ne bude odbijena. U tom smislu i ugovaratelji u Općim uvjetima određuju trenutak sklapanja ugovora.²²⁵ Time se ujedno pridonosi i ekonomičnosti posla, jer osiguratelj nema potrebe dodatno obavještavati ponuditelja o prihvatu ponude već se ono protekom određenog roka, sukladno zakonskoj regulativi, podrazumijeva. Međutim, u ovom slučaju zakonodavac je pružio određenu zaštitu osigurateljima određivši da se ugovor smatra sklopljenim pod uvjetom da učinjena ponuda ne odstupa od uobičajenih uvjeta pod kojima osiguratelj sklapa ugovor o osiguranju života te da pisana ponuda obvezuje ponuditelja osam dana od kada je prispjela osiguratelju, osim ako sam ponuditelj nije odredio kraći rok. S obzirom na specifičnost predmeta osiguranja (život, smrt) kod ugovora o osiguranju života, zakonodavac je odredio da ponuda obvezuje ponuditelja trideset dana ako je potreban liječnički pregled. Ovakav stav zakonodavca je opravdan jer na odluku o sklapanju ugovora o osiguranju života i uvjeta pod kojima će se isti sklopiti utječe utvrđivanje svih relevantnih činjenica, a zdravstveno stanje osiguranika, za čije utvrđivanje je potrebno duže vrijeme, svakako je jedan

²²⁴ZOO čl. 253. st. 1. „Ponuda je prijedlog za sklapanje ugovora učinjen određenoj osobi koji sadrži sve bitne sastojke ugovora.“ Tako npr. opći uvjeti osiguratelja ne sadrže visinu premije što predstavlja bitni element ugovora o osiguranju života te se stoga ono niti ne može smatrati ponudom, već pozivom da se učini ponuda. Čl. 256. „, Slanje kataloga, cjenika, tarifa i drugih obavijesti te oglasi dani u tisku, lecima, radiom, televizijom, elektroničkim putem ili na koji drugi način ne smatraju se ponudom za sklapanje ugovora, nego samo pozivom da se učini ponuda pod objavljenim uvjetima, ako drukčije ne proizlazi iz takvih izjava volje.“

²²⁵Generali osiguranje d.d., bilj. 161., čl. 4. „(4) Potpis ugovaratelja osiguranja i osiguranika učinjen na ponudi smatra se potpisom na polici ukoliko Osiguratelj nije izjavio da odbija ponudu u skladu s odredbama članka 5. ovih Općih uvjeta.“

od bitnih elemenata. U suprotnome bi se temeljem svake prispjele ponude koja iz nekog razloga ne bi bila razmotrena u propisanom roku i odbijena, a sadržavala bi nerazumne uvjete smatralo da je sklopljen ugovor o osiguranju života. Pristigle ponude mogu biti nepotpune ili odstupati od uobičajenih uvjeta te tada osiguratelji traže dopunu dokumentacije. U tom slučaju ne može se smatrati da rok počinje teći od dana primitka nepotpune ponude već od dana primitka dodatno traženih podataka, što osiguratelji i navode u svojim Općim uvjetima osiguranja.²²⁶

Radi ekonomičnosti poslovanja, prilikom sklapanja većeg broja pojedinačnih ugovora, osiguratelji općim uvjetima osiguranja, koji čine sastavni dio ugovora, unaprijed obavještavaju potencijalne ugovaratelje osiguranja o uvjetima osiguranja života. Uvjeti osiguranja ustvari predstavljaju unaprijed sastavljene ugovorne odredbe koje osiguratelji donose samostalno, neovisno jedni o drugima, za pojedine grupe i vrste osiguranja.²²⁷ Uvjeti osiguranja mogu već biti sadržani u formularnom ugovoru koji predlažu drugoj ugovornoj strani ili se na njih mogu pozivati u ugovoru. Upravo zbog toga mnogi smatraju da se ugovaratelji osiguranja nalaze u nepovoljnijem položaju u odnosu na osiguratelja budući su u većini slučajeva „prisiljeni“ prihvatiti ponudu i sklopiti ugovor pod unaprijed objavljenim općim uvjetima osiguranja.²²⁸ Međutim, ukoliko bi se sadržaj pojedinačnog ugovora razlikovao od odredbi općih uvjeta osiguranja, tada se smatra da sadržaj pojedinačnog ugovora izražava pravu volju ugovornih strana. Mnogi autori uz sklapanje ugovora o osiguranju života vežu i pojam nepoštenih ugovornih odredaba te pitanje valjanosti tako sklopljenog ugovora.²²⁹

²²⁶ZOO čl. 925. st. 4., 5. i 6., Agram life osiguranje d.d., „Opći uvjeti za životno osiguranje AG-14 DG“, od 01.04.2014., čl. 3. „(5) U slučaju da osiguratelj zatraži dodatne podatke za obradu ponude, rok iz stavka 4. ovog članka, počinje teći od dana kada je osiguratelj primio dodatno tražene podatke.“, Grawe osiguranje d.d., bilj. 119., čl. 2. „3. Ako osiguravatelj izjavi da prihvaća ponudu i istodobno predloži da se ona u nečemu izmijeni ili dopuni, ugovor o osiguranju se smatra sklopljenim s danom kada je osiguravatelj obaviješten o pristanku ponuditelja na predložene izmjene odnosno dopune.“

²²⁷Riječ je o tzv. model-uvjetima koje osiguravatelji najčešće prihvaćaju uz manja ili veća prilagođavanja, iako nisu dužni. Uvjeti se moraju predložiti ugovaratelju osiguranja prilikom sklapanja ugovora te moraju biti napisani jasno i razumljivo. Pak, J., bilj. 22., str. 187.

²²⁸Najbolji i najčešći primjer u praksi su uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti.

²²⁹Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, Službeni list Europske unije, L 95/29L, 21.04.1993., čl. 3. „1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora. 2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora. Činjenica da se o određenim aspektima neke

U praksi se može dogoditi da osiguratelj u opće uvjete poslovanja unosi klauzule nerazumljive ugovaratelju osiguranja ili sitno štampani tekst što ugovaratelj može smatrati nevažnim te se time dovesti u zabludu glede postojanja određenog pokrića. Upravo zbog toga je osiguratelj u obvezi dostaviti ugovaratelju osiguranja na uvid uvjete osiguranja, a ugovaratelj osiguranja dužan je potvrditi da ih je zaprimio. Uvjeti osiguranja moraju biti objavljeni na uobičajen način od strane osiguratelja uz obvezu da upozori ugovaratelja osiguranja da su opći i posebni uvjeti osiguranja sastavni dio ugovora o osiguranju i predati mu njihov tekst ako nisu otisnuti na samoj polici osiguranja ili u polici osiguranja mora biti precizno navedeno koji točno uvjeti osiguranja čine sastavni dio ugovora.

U pravilu, ugovorne odredbe nisu predmet pregovora već su unaprijed definirane općim uvjetima osiguranja. Zbog toga je potrebno pružiti zaštitu osiguranicima pojedincima budući se radi o očitoj neravnoteži pregovaračke pozicije, stupnju znanja i financijskih sredstava između osiguranika i osiguratelja, koja u konačnici dovodi osiguranike u slabiji ugovorni položaj.

Promatrajući uvjete sklapanja ugovora o osiguranju života možemo zaključiti da osiguravajuća društva posluju prema svojim općim uvjetima poslovanja, po tzv. „pravilima osiguranja“, ²³⁰ a po kojima se osiguravajuća društva međusobno razlikuju. Sklapanjem ugovora o osiguranju života uvjeti osiguranja, opći i posebni, postaju njegov sastavni dio, što podrazumijeva njihovu materijalnopravnu valjanost.²³¹ U praksi ugovaratelj osiguranja prihvaćanje Uvjeta osiguranja prije sklapanja ugovora potvrđuje putem elektroničke pošte.

Pod uvjetima osiguranja podrazumijeva se svaki unilateralno stipulirani obrazac odnosno popis (zbirka) ugovornih odredbi (klauzula) izdan od strane osiguratelja, a koje se koriste u redovitom poslovanju prilikom sklapanja ugovora o osiguranju, a kojim je obuhvaćen osnovni sadržaj iz tog ugovora. Uvjetima osiguranja unaprijed se reguliraju ugovorni odnosi te se time

odredbe ili o nekoj određenoj odredbi pregovaralo ne isključuje primjenu ovog članka na ostatak ugovora ako opća ocjena ugovora ukazuje na to da se ipak radi o unaprijed formuliranom standardnom ugovoru.“ ZOO u čl. 296. sadrži definiciju nišetnih odredaba, a ZZP u čl. 53. st.1. ZZP čl. 45. st. 2. „Ugovorne odredbe koje su za potrošača nepovoljnije od onih propisanim Zakonom ili drugim zakonima kojima se uređuje zaštita potrošača nišetne su.“ Predugovorne obveze osiguratelja imaju za cilj da se ugovaratelju osiguranja pružaju sve potrebne obavijesti prije sklapanja ugovora i na taj način pruža zaštita stavljajući ga u ravnopravni položaj s osigurateljem kao drugom ugovornom stranom.

²³⁰Opći uvjeti osiguranja odnose se na sve ugovore koji se sklapaju po jednoj vrsti osiguranja, dok su prava iz pojedinog ugovora o osiguranju utvrđena posebnim ili dopunskim uvjetima. Mašić, N., bilj. 3., str. 124.-125.

²³¹Možemo reći da i opći uvjeti poslovanja govore u prilog adhezijskog tipa ugovora.

olakšava sklapanje ugovora o osiguranju skraćujući vrijeme od davanja ponude pa do zaključenja ugovora.²³² Važno je naglasiti da Uvjeti osiguranja ne mogu sadržavati odredbe suprotne prisilnim (kogentnim) zakonskim normama.²³³ Ako bi sadržavale takve uvjete, tada bi se te odredbe općih uvjeta smatrale ništetnim te bi ugovor o osiguranju i dalje bio važeći ako bi mogao opstati bez navedene ništetne odredbe općih uvjeta.

3.3.2. Polica osiguranja života

Polica osiguranja najvažnija je isprava o osiguranju života.²³⁴

Hrvatski zakonodavac definiciju police osiguranja nije uvrstio u odredbe ZOO-a niti ZOS-a, dok osiguratelji u svojim Uvjetima osiguranja definiraju policu osiguranja.²³⁵

Pojedini autori opisuju policu osiguranja. „Polica životnog osiguranja je financijski instrument čija je bitna odrednica dugoročnost financijske garancije. Polica sama po sebi nema nikakvu vrijednost.” Jamstvo, koje je najbitniji dio police ima vrijednost, te njegova dugoročnost.²³⁶ „Polica osiguranja u pravilu nije ugovor o osiguranju.“²³⁷

Važnost police osiguranja za valjanost ugovora o osiguranju osoba proizlazi iz zakonske norme kojom je određeno da je ugovor o osiguranju života sklopljen kada ugovorne strane

²³²Važnost uvjeta osiguranja posebno dolazi do izražaja kod sklapanja velikog broja tipiziranih ugovora o osiguranju života.

²³³Na tumačenje uvjeta osiguranja primjenjuje se čl. 320. st. 1. ZOO „U slučaju kad je ugovor sklopljen prema unaprijed otisnutom sadržaju, ili kad je ugovor na drugi način pripremila i predložila jedna ugovorna strana, nejasne odredbe tumačit će se u korist druge strane.“ To znači da će se nejasne odredbe tumačiti na štetu osiguratelja, a u korist ugovaratelja osiguranja. Čl. 924. određeno je da se ugovorom može odstupiti od odredaba odsjeka 27. (Ugovor o osiguranju) u kojima je to odstupanje izričito dopušteno ili je dana mogućnost ugovarateljima da postupe kako hoće. Odstupanje od ostalih odredaba dopušteno je samo ako je u nedvojbenom interesu osiguranika pod uvjetom da nije zabranjeno ZOO-om ili nekim drugim zakonom.

²³⁴Riječ polica dolazi od latinske riječi *policer* što znači obećavati jer njome osiguratelj obećaje da će ispuniti svoju obvezu. Prva polica životnog osiguranja sklopljena je 1536. godine. Temelji osnovnih načela životnog osiguranja, koja u osnovi vrijede i danas, vežu se uz Jamesa Dodson.

²³⁵Wiener osiguranje VIG d.d., bilj. 162., čl. 9. „(3) Polica osiguranja života je isprava o sklopljenom ugovoru o osiguranju koju je Osiguratelj obavezan bez odgađanja izdati ugovaratelju osiguranja.“

²³⁶Mašić, op. cit., bilj. 3., str. 139.

²³⁷Čurković, M., op. cit., bilj. 11., str. 51.

(osiguratelj i ugovaratelj osiguranja, odnosno ako se osiguranje odnosi na slučaj smrti treće osobe tada je za pravovaljanost ugovora potrebna i pisana suglasnost te osobe dana u polici ili u odvojenom pismenu²³⁸) potpišu policu osiguranja. Iz toga proizlazi da polica osiguranja u trenutku potpisa „postaje“ ugovor o osiguranju. Međutim, uzevši u obzir članak 925. st. 6. prema kojemu je ugovor sklopljen kad je ponuda prispjela osiguratelju (uz ispunjenje ostalih pretpostavki), tada možemo nedvojbeno reći da je polica osiguranja dokaz o ranije sklopljenom ugovoru.²³⁹

Broj izvornih primjeraka koji se izdaju nije određen te se u praksi, u pravilu, izdaje jedan primjerak ugovaratelju osiguranja, dok se jedan primjerak kopije čuva u arhivi osiguratelja. U praksi se često događa da se originalan primjerak police osiguranja izgubi, uništi ili je ukraden. Tada se postavlja pitanje da li je potrebno u postupku amortizacije izgubljenju, uništenju ili ukradenu policu osiguranja proglasiti nevažećom, odnosno ništavom.²⁴⁰ Postupak amortizacije nije propisan zakonom pa današnja praksa najčešće pribjegava najjednostavnijem rješenju izdavanja duplikata police. Izdavanju duplikata police životnog osiguranja prethodi izjava ugovaratelja osiguranja o nestanku police životnog osiguranja.²⁴¹

Polica osiguranja ima konstitutivnu snagu.²⁴² Sadrži sve bitne elemente ugovora o osiguranju te se ispostavlja prilikom ili neposredno nakon sklapanja ugovora.²⁴³

Polica životnog osiguranja može se promatrati kao jednostrani ugovor u kojemu je osiguratelj

²³⁸ZOO, čl. 970. st. 3.

²³⁹Pak, J., bilj. 22., str. 299., smatra da je polica osiguranja isprava o zaključenom ugovoru o osiguranju života.

²⁴⁰Ćurković, M., „Amortizacija izgubljene police nije potrebna“ op.cit. „Korisnik osiguranja iz izgubljene police ostvarit će svoja prava na isplatu osigurnine i bez originala police osiguranja. Ugovaratelj osiguranja će jednostavno zatražiti od svog osiguratelja da mu izda kopiju police... Insistirati na provedbi postupka amortizacije police znači bespotrebno stvoriti trošak (objava u Narodnim novinama) ugovaratelju osiguranja. To je uvidjela većina osiguratelja koja u uvjetima osiguranja života ne predviđa postupak amortizacije izgubljene, uništene, ukradene i sl. police osiguranja života.“ <https://burza.com.hr/portal/amortizacija-izgubljene-police-nije-potrebna/12141>, stranica posjećena 29.05.2024.

²⁴¹Generali osiguranje d.d., bilj. 161., čl. 31. „(1) Policu osiguranja koja je izgubljena ili uništena, Osiguratelj će zamijeniti kada mu bude podnesena pravomoćna sudska odluka kojom je izgubljena ili uništena izvorna polica osiguranja života proglašena nevažećom. (2) Osiguratelj može prema vlastitoj prosudbi odlučiti da izgubljenu policu zamijeni duplikatom i bez da mu bude podnesena pravomoćna odluka u skladu sa stavkom 1. ovoga članka.“

²⁴²Kod ugovora o osiguranju imovine nemaju konstitutivnu snagu.

²⁴³Za razliku od ugovora o osiguranju imovine gdje je polica osiguranja obvezatan oblik isprave o sklopljenom ugovoru.

preuzeo neopozivu obvezu pružanja osigurateljnog pokrića za cijelo vrijeme plaćanja ugovorene premije. S druge strane, ugovaratelja osiguranja, iako je preuzeo obvezu plaćanja premije osiguranja, a istu nije izvršio, osiguratelj niti sudskim putem ne može prisiliti na plaćanje premije osiguranja. Iz toga proizlazi da se ugovaratelj osiguranja, bez sankcija, može predomisлити i ne izvršiti svoju obvezu plaćanja premije, dok osiguratelj ne može postupiti na identičan način. Ugovaratelj osiguranja ima pravo raskinuti ugovor kad god poželi, dok obveza osiguratelja na pružanje osigurateljnog pokrića postoji cijelo vrijeme trajanja ugovora. Unatoč tome što su ugovorne strane potpisale policu osiguranja, što se smatra činom sklapanja ugovora, ugovor neće „zaživjeti“ ako prva premija nije plaćena, dok o plaćanju ostalih premija ovisi da li će i na koji način ugovor i dalje ostati na snazi. Za ugovor o osiguranju osoba specifično je da ugovaratelj osiguranja nije dužan poduzeti nijednu radnju da raskine ugovor, već naprotiv, njegovim nečinjenjem tj. neplaćanjem prve premije ugovor će prestati po sili zakona. Kada stavimo obveze stranaka u ugovornom odnosu u korelaciju možemo zaključiti da je obveza osiguratelja zavisna o ispunjenju obveze plaćanja premije od strane ugovaratelja osiguranja. Sve su to razlozi koji govore u prilog da se radi o jednostranom ugovoru u kojemu je samo obveza osiguratelja neupitna.²⁴⁴

Činom potpisa police osiguranja (ili lista pokrića) smatra se da je dana suglasnost na sadržaj istih odnosno na sadržaj ugovora o osiguranju. Učinak potpisa ima i uplata premije osiguranja budući je ugovaratelj osiguranja uplatom premije ispunio jednu od bitnih obveza preuzetih ugovorom o osiguranju, čime se smatra da je dao svoj pristanak na tako sklopljen ugovor.

Formu police, uz poštivanje zakonom propisanih elemenata, određuje sam osiguratelj.²⁴⁵

Zakonom su određeni opći elementi koje svaka polica osiguranja života mora sadržavati da bi bila valjana (riječ je o stvarno bitnim elementima ugovora o osiguranju)²⁴⁶ te dodatne podatke kao što su: ime i prezime osobe na čiji se život odnosi osiguranje, nadnevak njezina rođenja ili rok o kojem ovisi nastanak prava na isplatu osiguranog iznosa.²⁴⁷ Ovdje ćemo samo

²⁴⁴Mašić, N., bilj. 3., str. 118.

²⁴⁵U praksi se sve češće susrećemo s tipskim policama za pojedine vrste osiguranja koje su rezultat rada raznih udruženja osiguratelja.

²⁴⁶ZOO čl. 926. st. 1. i 2., da bi polica bila valjana ona mora sadržavati podatke o ugovornim stranama, osiguranoj osobi, odnosno osiguranoj stvari ili drugom predmetu osiguranja, riziku obuhvaćenom osiguranjem, trajanju osiguranja i vremenu pokrića, iznosu osiguranja ili da je osiguranje neograničeno, premiji ili doprinosu (ulog), nadnevku izdavanja police i potpise ugovornih strana.

²⁴⁷ZOO čl. 967. st. 1.

napomenuti da je navođenje datuma rođenja od iznimne važnosti zbog toga što se kod osiguranja života rizik nastupa osiguranog slučaja procjenjuje prema godinama starosti osiguranika te o toj procjeni ovise prava i obveze ugovornih strana.

Polica osiguranja života također mora sadržavati uvjete pod kojima se može zahtijevati njena otkupna vrijednost i način kako se ista izračunava, uvjete isplate predujma, mogućnost da se isplaćeni predujam vrati osiguratelju, kamatu u tom slučaju i posljedice neplaćanja kamata.²⁴⁸ Sve te navedene podatke osiguratelji dodatno reguliraju svojim Uvjetima osiguranja.

Na polici osiguranja života mogu unaprijed biti otisnuti opći i/ili posebni uvjeti osiguranja.²⁴⁹ „Prema propisima o zaštiti potrošača, a kako bi se izbjegle zloupotrebe, osiguratelji imaju obavezu da odredbe uvjeta koji se štampaju na obrascu police budu sročene jasno, razumljivo i nedvosmisleno. Ako nisu sastavljene na navedeni način u pravilu se tumače u interesu potrošača.“²⁵⁰ Police sve češće sadrže i određeni broj priloga u kojima se detaljnije obrazlažu uvjeti za osiguranje pojedinih rizika.

Polica osiguranja života ima legitimacijska svojstva jer njome osiguranik dokazuje da ima pravo od osiguratelja zahtijevati ispunjenje obveze navedene u polici osiguranja.

Polica osiguranja života može glasiti na ime određene osobe i po naredbi.²⁵¹

Polica osiguranja života može biti dana u zalog. Vinkulacija police osiguranja nije definirana zakonom, već se razvila u praksi. Također je moguć i otkup police osiguranja, a o svemu navedenom će više riječi biti u daljnjim poglavljima.²⁵²

Kroz tri osnovne funkcije možemo sažeti sve gore navedeno o polici osiguranja života. Polica osiguranja života je prvenstveno isprava o ugovoru o osiguranju života, prenosivi vrijednosni

²⁴⁸ZOO čl. 978., 979. st. 4.

²⁴⁹ZOO čl. 926. st. 3., 4., 5. i 6. Ukoliko uvjeti nisu otisnuti na polici, osiguratelj je dužan upozoriti ugovaratelja osiguranja da su navedeni uvjeti sastavni dio ugovora i predati mu njihov tekst, a ispunjenje navedene obveze navesti na polici. U slučaju neslaganja neke odredbe općih ili posebnih uvjeta i neke odredbe police zakonom je određeno koja će se odredba primijeniti.

²⁵⁰Bikić, E., op. cit., bilj. 18., str. 177.-178., Pak, J., op. cit., bilj. 22., str. 187. „Nejasne i dvosmislene odredbe uvjeta sudovi redovno tumače u interesu ugovaratelja osiguranja.“

²⁵¹Kod imovinskih osiguranja mogu se, pored navedenih, koristiti još i polica na donositelja i polica za račun koga se tiče. Izdavanje polica na donositelja zabranjena je kod osiguranja života radi zaštite osigurane osobe, odnosno njenog života.

²⁵²*Infra*, t. 3.3.3. i t. 3.5.4.

papir²⁵³ kojim se može prenositi pravna pozicija osiguranika, i naposljetku, dokaz kojim se osiguranik legitimira prema osiguratelju.

Police životnog osiguranja u praksi se često ugovaraju s dopunskim i/ili dodatnim osiguranjima ovisno o posebnim potrebama ugovaratelja osiguranja. Dodatna osiguranja regulirana su dopunskim uvjetima za dodatna osiguranja ili posebnim odredbama na polici osiguranja. Za njih osiguravajuća društva propisuju određena ograničenja. Za dodatna osiguranja karakteristično je što su vezana uz ugovor o osnovnom životnom osiguranju te prestankom važenja „glavnog“ ugovora, automatski prestaju važiti i dodatna osiguranja. Međutim, u slučaju nastupa određenih uvjeta dodatna osiguranja mogu prestati važiti i prije isteka životnog osiguranja. Dodatna osiguranja mogu se ugovoriti prilikom sklapanja osnovnog osiguranja, ali i naknadno.²⁵⁴

3.3.3. Druge isprave

ZOS-om je propisano da je osiguratelj dužan prije sklapanja ugovora o osiguranju života predati ugovaratelju osiguranja obavijest koja između ostalog sadrži i individualizirane tablice otkupnih i kapitaliziranih vrijednosti po godinama trajanja osiguranja te u kojoj mjeri su te vrijednosti garantirane (dalje u tekstu skraćeno Tablice otkupnih i kapitaliziranih

²⁵³U teoriji se postavlja pitanje da li je polica osiguranja vrijednosni papir. Polica osiguranja može biti svrstana u vrijednosne papire pod određenim uvjetima. Ali postoje i neki argumenti vezani uz osiguranja života slijedom kojih ukazuju na to da polica osiguranja života nije vrijednosni papir. Više Pintar, G., bilj. 214., str. 85. i 86.

²⁵⁴Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 21. „Dodatna osiguranja“. U praksi se najčešće uz ugovor o osiguranju života ugovara dopunsko zdravstveno osiguranje, dodatno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja, dodatno osiguranje kritičnih bolesti i ozljeda, kao i ostala slična osiguranja kojima se prvenstveno pokrivaju rizici vezani uz zdravlje osiguranika. Razlog tomu leži u činjenici što države sve više ograničavaju prava korisnika obveznog zdravstvenog osiguranja te zahtijevaju sve veću participaciju korisnika u troškovima pružene usluge. Pored osoba koje su po sili zakona korisnici obveznog zdravstvenog osiguranja, postoje i osobe koje nisu pokrivenе obveznim zdravstvenim osiguranjem. Zbog toga te osobe često sklapaju dopunska zdravstvena osiguranja. Poslodavci kod kojih je razvijena svijest o zdravlju zaposlenika također često ugovaraju kolektivna zdravstvena osiguranja za svoje zaposlenike i/ili članove njihove obitelji. Ako sagledamo razvoj zdravstva kao „državne grane“ vidimo da ono sve više poprima oblik privatne djelatnosti gdje korisnici sve više participiraju u troškovima pružene usluge. Upravo zbog toga će potreba za sklapanjem dopuskog i/ili dodatnog zdravstvenog osiguranja u budućnosti biti sve veća jer će to biti način na koji će si pojedinac osigurati zdravstvenu skrb i smanjiti troškove zdravstvene zaštite koji su poprilično visoki.

vrijednosti).²⁵⁵ Tablice otkupnih i kapitaliziranih vrijednosti čine sastavni dio police osiguranja te su u pravilu iskazane na poledini ponude i police osiguranja. Tablica otkupnih i kapitaliziranih vrijednosti uručuje se ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora o osiguranju. Ukoliko u razdoblju do sklapanja ugovora o osiguranju života dođe do promjena, uručuju mu se ispravljene, u tom trenutku važeće tablice.

Tablice prikazuju ukupne troškove za različito vrijeme trajanja ugovora iz kojih je vidljiv iznos koji će osiguratelj isplatiti ugovaratelju osiguranja u slučaju prijevremenog otkupa police. Ako je osiguranik duže bio u osiguranju tada će troškovi koji se obračunavaju prilikom prijevremenog izlaska iz osiguranja biti manji, a samim time će i iznos koji će osiguratelj isplatiti biti veći. Ugovaratelj osiguranja ima pravo na povrat dijela uplaćenih premija koji ovisi o trajanju osiguranja i proteku vremena od početka osiguranja. Otkupna vrijednost je uvijek manja od ukupno uplaćene premije.²⁵⁶

Kod ugovora o osiguranju života u slučaju neplaćanja dospjele premije, osiguratelj može uputiti poziv ugovaratelju osiguranja da uplati dospjelu premiju i za to mu odrediti rok koji ne može biti kraći od mjesec dana od dana kada mu je poziv preporučeno uručen. Ukoliko premija ne bi bila plaćena u određenom roku, osiguratelj može izjaviti ugovaratelju osiguranja da smanjuje osigurani iznos na iznos kapitalizirane svote uz uvjet da su plaćene barem tri godišnje premije, a u suprotnom slučaju da raskida ugovor. Ako je osigurani slučaj nastupio prije raskida ugovora ili smanjenja osiguranog iznosa, ovisno o tome da li su plaćene tri godišnje premije ili nisu, smatrat će se da je ugovor raskinut odnosno da je osigurani iznos smanjen.²⁵⁷

Otkup police osiguranja moguć je pod zakonom određenim uvjetima.²⁵⁸ Tako je zakonodavac odredio da je osiguratelj dužan na zahtjev ugovaratelja osiguranja života sklopljenog za cijeli život osiguranika²⁵⁹, isplatiti otkupnu vrijednost police ako su do tada plaćene barem tri

²⁵⁵ZOS čl. 380. st. 5. t. 4.

²⁵⁶Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 14. „6) Otkupna vrijednost police ne odgovara iznosu plaćenih premija.“

²⁵⁷ZOO čl. 969.

²⁵⁸ZOO čl. 978.

²⁵⁹Županijski sud u Dubrovniku, Rješenje u predmetu broj Gž 288/2019-2 od 25.09.2019., „Zaključak prvostupanjskog suda o tome da nema nezakonitosti u otkupu police je pogrešan budući je odredbom članka 31. stavak 2. Uvjeta (koji čine sastavni dio ugovora o osiguranju) propisano da je za otkup police kada je riječ o osiguranju života treće osobe, potrebna suglasnost te treće osobe. U konkretnom slučaju to je tužiteljica, a prvostupanjski sud nije utvrdio da bi takva suglasnost postojala, a iz spisa proizlazi upravo suprotno.“

godišnje premije. Međutim, osiguratelji mogu svojim Uvjetima osiguranja otkup police osiguranja s obzirom na broj uplaćenih premija osiguranja i protek određenog vremenskog razdoblja od početka osiguranja, regulirati i drugačije. Otkup police životnog osiguranja vrši se prema uvjetima navedenim u ugovoru o osiguranju.²⁶⁰

Kod otkupa police životnog osiguranja dolazi do raskida ugovora o osiguranju života prije isteka ugovorenog roka.²⁶¹

Često se osiguranik nađe u situaciji da više nije u mogućnosti redovito plaćati ugovorene premije, ali ne želi raskinuti ugovor o osiguranju života, već i dalje želi biti osiguran. U tom slučaju moguće je aktivirati instrument kapitalizacije police životnog osiguranja.

Kapitalizacija police životnog osiguranja omogućuje da ugovor o osiguranju života i dalje ostaje na snazi, da je osiguranik i dalje osiguran do isteka police osiguranja života unatoč tome što više nije u mogućnosti plaćati premije osiguranja. Neizvršavanje obveze plaćanja premije kompenzira se na način da se visina ranije ugovorene osigurane svote smanjuje na način da se formira novi umanjeni iznos za isplatu.²⁶²

Kapitalizacija police životnog osiguranja moguća je samo pod uvjetom da su plaćene premije određeni broj godina, ovisno o trajanju police osiguranja života. Zakonom nije propisano protekom koliko godina je moguća kapitalizacija police osiguranja, već o istome odlučuju

<https://www2.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2019DuGzB288A2>, stranica posjećena 25.05.2024.

²⁶⁰Wiener osiguranje VIG d.d., bilj. 162., čl. 25. „(1) Na pisani zahtjev ugovaratelja osiguranja, kod ugovora o osiguranju života za slučaj smrti i doživljenja, Osiguratelj je dužan isplatiti otkupnu vrijednost police u roku od 14 (četnaest) dana od dana podnošenja zahtjeva, ako su do tada plaćene barem 3 (tri) godišnje premije.“ Allianz osiguranje d.d., „Dokument s ključnim informacijama (KID) od dana 1.1.2024.“, proizvod „Allianz Život, M6U-300 cjenik“, „Moguć je i prijevremeni izlazak iz osiguranja, odnosno otkup osiguranja, i to za osiguranja s ugovorenim trajanjem 20 ili manje godina ako su protekle 2 godine i ako je plaćena premija za 2 godine, a za osiguranja s ugovorenim trajanjem 21 ili više godina ako su protekle 3 godine i ako je plaćena premija za 3 godine. U slučaju otkupa osiguranja isplaćuje se otkupna vrijednost osiguranja prema Tablici otkupnih vrijednosti, pri čemu je iznos otkupne vrijednosti to niži što je raniji izlazak iz osiguranja i uvijek je niži od ugovorene svote. Personalizirani prikaz Tablica otkupnih vrijednosti i kapitaliziranih svota po godinama osiguranja uručuje se klijentu prije sklapanja ugovora o osiguranju.“ https://www.allianz.hr/content/dam/onemarketing/cee/azhr/privatni/hr/files/pdfs/docfinder/zivot/%C5%BEivot/KID-Allianz_Zivot_M6U-300_od_1.1.2024.pdf, stranica posjećena 29.05.2024.

²⁶¹Osim toga, ZOO u čl. 979., dopušta da osiguratelj, ugovaratelju osiguranja života sklopljenog za cijeli život osiguranika, na njegovo traženje unaprijed isplati predujam, dio osiguranog iznosa do visine otkupne vrijednosti police, koji ugovaratelj može kasnije vratiti uz plaćanje određene kamate. Ako ugovaratelj zakasni s plaćanjem dospjelih kamata, osiguratelj će postupiti kao da je ugovaratelj zahtijevao otkup.

²⁶²Ćurković, M., bilj. 28., op. cit. str. 233., „Kapitalizacija nije ništa drugo nego usklađenje vrijednosti osigurane svote s vrijednošću do tada uplaćene premije.“

osiguratelji ponaosob svojim uvjetima osiguranja.²⁶³ Kada se pristupa kapitalizaciji police osiguranja sva dodatna osiguranja koja su priključena osnovnom životnom osiguranju prestaju važiti.²⁶⁴ To je razumljivo s obzirom da je svrha kapitalizacije da se dalje nastavi „osnovno“ osiguranje kroz kompenzaciju smanjenja osigurane svote.

Razlika između kapitalizacije i otkupa police životnog osiguranja je u tome što u slučaju otkupa ugovor prestaje važiti prije isteka roka trajanja osiguranja, što nije slučaj kod kapitalizacije. Ako se osiguranik odluči za otkup police osiguranja tada mora biti svjestan činjenice da će tim izborom prestati biti osiguran. Pored toga, otkupna vrijednost u pravilu je manja od iznosa već uplaćenih premija. Ovdje je važno napomenuti da će otkupna vrijednost police osiguranja biti veća, što će ugovaratelj uplaćivati premije osiguranja veći broj godina. Otkupom police osiguranik gubi pravo sudjelovanja u dobiti koja je predviđena za osiguranje života. Gledajući dugoročno, a uspoređujući učinak kapitalizacije i otkupa police osiguranja u odnosu na osiguranika, možemo zaključiti da je kapitalizacija bolji izbor od otkupa police, jer osiguranik i dalje ostaje osiguran te time njegova prvotna intencija da bude osiguran i dalje egzistira. Međutim, ako je osiguraniku hitno potreban novac, tada je otkup police osiguranja svakako bolji izbor.²⁶⁵

U uvjetima osiguranja osiguratelji mogu urediti mirovanje osiguranja za određeno vremensko razdoblje. Ugovaratelj osiguranja na temelju podnesenog zahtjeva može ostvariti pravo na mirovanje plaćanja premije tijekom kojega je osiguranik osiguran osiguranom svotom koja je jednaka kapitaliziranoj osiguranom svoti.²⁶⁶ Za razliku od kapitalizacije gdje sva dodatna osiguranja prestaju važiti, kod mirovanja ugovaratelj ima obvezu plaćanja premije za dodatno

²⁶³Agram Life osiguranje d.d., „Opći uvjeti za životno osiguranje AG-18C“, od 31.03.2018., čl. 17. „(2) Iznimno, ako se tako ugovori, kapitalizacija vrijednosti police moguća je i prije proteka 30 (trideset) mjeseci od početka trajanja osiguranja.“ Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 12. „Ugovaratelj može zahtijevati kapitalizaciju osiguranja ako je od početka osiguranja prošlo barem 3 (tri) godine i ako je plaćena premija za najmanje 3 (tri) pune godine.“ Allianz osiguranje navodi da je kapitalizaciju osiguranja života moguće zatražiti nakon proteka 2 ili 3 godine, ovisno o trajanju police osiguranja života.https://www.allianz.hr/hr_HR/privatni-korisnici/stete-i-info/cesta-pitanja.html#faq-pojmovnik-kapitalizacija, stranica posjećena 29.05.2024.

²⁶⁴Wiener osiguranje VIG d.d., bilj. 162., čl. 25. „(2) Ugovaratelj osiguranja može pisanim putem zahtijevati kapitalizaciju osiguranja bez daljnjeg plaćanja premije ako su od početka osiguranja protekle najmanje tri godine i ako su za to razdoblje plaćene sve premije osiguranja. U tom slučaju obveza plaćanja premije više ne postoji, a osiguranje ostaje na snazi do isteka sa smanjenom osiguranom svotom prema tablici kapitaliziranih vrijednosti i bez dopunskih pokrića, ukoliko su ista bila ugovorena.“

²⁶⁵Stajalište da je kapitalizacija bolja solucija iznosi i Ćurković Marijan, „Kapitalizacija umjesto otkupa životnog osiguranja“, „Burza portal“ <https://burza.com.hr/portal/kapitalizacija-umjesto-otkupa-zivotnog-osiguranja/7716>, posjećena 29.05.2024.

osiguranje koje vrijedi u punom opsegu. Protekom dogovorenog roka, uz izmjene police osiguranja života, osiguranik nastavlja s plaćanjem istih te se trajanje ugovora produžuje za razdoblje mirovanja. Ukoliko ugovaratelj osiguranja ne nastavi plaćati policu, osiguratelj pristupa kapitalizaciji police, s time da sva dodatna osiguranja prestaju važiti.²⁶⁷ Neka osiguravajuća društva omogućuju primjenu instituta mirovanja i više puta tijekom trajanja ugovornog odnosa.²⁶⁸

Sastavni dio uvjeta osiguranja, a posljedično i ugovora o osiguranju su i tablice za utvrđivanje postotka trajnog invaliditeta kao posljedice nastupa osiguranog slučaja koje se također moraju dostaviti ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora. Svaki osiguratelj u svojim tablicama navodi koje se ozljede i u odnosu na koji dio tijela te u kojem postotku smatraju invaliditetom.²⁶⁹ Na osnovi medicinskih nalaza, po završetku liječenja i rehabilitacije, mogli bismo reći kada stanje postane „trajno”, osiguratelj utvrđuje da li je i u kojem ukupnom postotku nastupio trajni invaliditet te sukladno tome isplaćuje ugovorenu svotu.

U praksi, u fazi informiranja (pregovora) osiguratelji potencijalnim ugovarateljima osiguranja često, povodom njihovog zahtjeva, dostavljaju tzv. Informativni izračun koji sadrži podatke o premiji osiguranja, osiguranoj svoti, trajanju osiguranja, otkupu i kapitalizaciji police i druge podatke vezane uz ugovor o osiguranju života. Na taj način osiguratelji ustvari dostavljaju ponudu potencijalnom ugovaratelju koju on može, ali i ne mora prihvatiti. S obzirom da se informativni izračun temelji na obradi osobnih podatka potencijalnog ugovaratelja osiguranja,

²⁶⁶Triglav osiguranje d.d., bilj. 156. čl. 10. „Mirovanje osiguranja”, čl. 24. „3) Na riziko životno osiguranje ne primjenjuju se odredbe članka 10. (mirovanje osiguranja)...”

²⁶⁷Agram Life osiguranje d.d., bilj 262., čl. 16. „Mirovanje ugovora (1) Ugovaratelj ima pravo da za vrijeme trajanja police osiguranja, bez obveze plaćanja premije životnog osiguranja zadrži ugovor na snazi pod povoljnijim uvjetima za razdoblje do najviše 12 (dvanaest) mjeseci. Tijekom mirovanja, nema obveze plaćanja premije životnog (osnovnog) osiguranja, ali uz smanjenu osiguranu svotu. ...ugovaratelj ima obvezu plaćanja samo premije za dodatno osiguranje koje vrijedi u punom opsegu. (2) Po isteku razdoblja mirovanja trajanje ugovora se nastavlja bez obveze za uplatom premije osiguranja za to razdoblje, ali uz produljenje trajanja osiguranja za razdoblje mirovanja. (3) Ako ugovaratelj ne nastavi s plaćanjem premije nakon razdoblja mirovanja, polica se smatra u statusu kapitalizacije, uz raskid dodatnog osiguranja od nesretnog slučaja.”

²⁶⁸Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 10. „3) Ugovaratelj može za vrijeme trajanja osiguranja zahtijevati mirovanje najviše 2 (dva) puta. Ugovaratelj može drugi put zahtijevati mirovanje samo ako su od proteklog mirovanja protekle barem 2 (dvije) godine i ako je u međuvremenu ugovaratelj redovito plaćao premiju.” Agram Life osiguranje d.d., bilj 262., čl. 16. „(1) Ugovaratelj se tim pravom može koristiti jednom za cijelo vrijeme trajanja police, na zahtjev, uz uvjet plaćene do tada dospjele premije.“

²⁶⁹Stupanj nastalog invaliditeta utvrđuje se prema tablici invaliditeta gdje su pojedine ozljede označene s određenim stupnjem invaliditeta od 0-100%.

osiguratelj mu je obvezan dostaviti dokument "Informacija o obradi podataka" koja čini sastavni dio Informativnog izračuna, a sadrži detaljne informacije o načinu obrade podataka. Da je zaprimio navedeni dokument potencijalni ugovaratelj osiguranja dokazuje svojim potpisom.

Na službenim stranicama osiguravajućih društava dostupni su „Dokumenti s ključnim informacijama” koji sadrže osnovne podatke o određenom proizvodu osiguranja na koji se odnose. Time su zainteresiranim osobama također dani osnovni podaci o osigurateljevim proizvodima.

Kada se radi o investicijskom osiguranju života osiguratelj je dužan ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora dati ključne informacije vezane uz ulaganje u izabrani fond te ga uputiti gdje može pronaći sve podatke vezane uz kretanje vrijednosti fonda i prinosa, odnosno podatke sadržane u prospektu fonda i pravilima fonda.²⁷⁰

Kada ugovor o osiguranju života predviđa mogućnost isplate i iznosa pored utvrđene osigurane svote, tada je osiguratelj dužan prije sklapanja ugovora dostaviti primjer izračuna mogućih isplata nakon isteka ugovora. Izričito je propisano da se ono ne primjenjuje u slučaju sklapanja ugovora o životnom osiguranju za slučaj smrti. Tu je važno napomenuti da osiguratelj ne jamči isplatu navedenog iznosa već je ono prvenstveno informativnog karaktera. Kada je sklopljen ugovor sa sudjelovanjem u dobiti osiguratelj je također dužan obavijestiti ugovaratelja u pisanom obliku jednom godišnje o stanju ukupnog osigurateljnog pokrića, uključujući i sudjelovanje u dobiti. Osiguratelj također obavještava ugovaratelja o razlici između dobiti koja je bila predviđena prilikom sklapanja ugovora i stvarno ostvarene dobiti. Važno je napomenuti da ostvarivanje dobiti nije zajamčeno te da rezultat ulaganja može biti i negativan. Ako je sklopljen ugovor o osiguranju kod kojega ugovaratelj snosi rizik ulaganja, osiguratelj je dužan jednom godišnje dostaviti pisanu obavijest o vrijednosti imovine po polici osiguranja.²⁷¹

Zaključno možemo reći da postoji cijeli niz isprava koje je osiguratelj dužan dati potencijalnom ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora o osiguranju života. Riječ je o predugovornoj obvezi osiguratelja i ispravama koje su informativnog karaktera temeljem kojih ugovaratelj osiguranja donosi odluku o sklapanju ugovora o osiguranju života.

²⁷⁰ZOS čl. 380. st. 6.

²⁷¹ZOS čl. 381.

Sklapanjem ugovora o osiguranju života te isprave postaju sastavni dio sklopljenog ugovora (osim isprava koje se odnose na informativni izračun).²⁷²

Ako tijekom trajanja ugovornog odnosa dođe do određenih promjena kao što je povećanje ili smanjenje premije osiguranja, takve promjene se utvrđuju suglasnošću volja ugovornih strana u pisanoj ispravi koja time postaje sastavni dio i dalje važećeg „osnovnog” ugovora o osiguranju.

3.4. PRESTANAK UGOVORA

Ugovor o osiguranju života može prestati istekom roka na koji je sklopljen, nastupom osiguranog slučaja, smrću osiguranika²⁷³, otkupom police osiguranja, raskidom ugovora od strane osiguratelja kada kapitalizacija nije moguća²⁷⁴, otkazom i odustankom od ugovora o osiguranju života. U slučaju namjerne netočne prijave ili namjernog prešućivanja neke okolnosti od značaja za ocjenu rizika od strane ugovaratelja osiguranja, osiguratelj može zahtijevati poništaj ugovora, odnosno ako se radi o nenamjernoj prijavi ili prešućivanju tada ima pravo zahtijevati raskid ugovora.²⁷⁵

U svakom ugovoru o osiguranju života navedeno je razdoblje na koje je ugovor sklopljen. Istekom navedenog razdoblja, ugovor prestaje važiti. Osiguratelji u svojim Općim uvjetima osiguranja određuju trenutak do kojeg traje osiguranje.

Kada se govori o pravu ugovaratelja osiguranja na odustanak od ugovora o osiguranju života važno je istaknuti da se radi o pravu koje ugovaratelj osiguranja može „aktivirati” samo ako je ugovor sklopljen. Možemo reći da je tu riječ o jednostranom raskidu ugovora gdje ugovaratelj osiguranja nije dužan navesti valjan razlog za donošenje svoje odluke. Ovdje naročito dolazi do izražaja zaštita koju zakonodavac pruža samo jednoj ugovornoj strani - ugovaratelju osiguranja koji se nalazi u ulozi potrošača nasuprot osiguratelja koji profesionalno obavlja

²⁷²*Infra*, t. 3.5.1.1.

²⁷³Ono se ne odnosi na ugovore o osiguranju života za slučaj smrti budući ti ugovori prestaju nastupom osiguranog slučaja, a to je smrt osiguranika koja predstavlja osigurani rizik.

²⁷⁴*Supra*, t. 3.3.3.

²⁷⁵*Infra*, t. 3.5.2.1.

djelatnost osiguranja.²⁷⁶ Naime, pravu ugovaratelja osiguranja na odustanak od ugovora o osiguranju prethodi ispunjenje predugovorne obveze osiguratelja na točno i potpuno informiranje ugovaratelja o pravu na odustanak, o čemu ovisi početak roka unutar kojega ugovaratelj može odustati od ugovora. Forma i trenutak u kojemu će ugovaratelj biti obaviješten moraju biti obavljeni u skladu sa zakonskim uvjetima ili uvjetima osiguranja osiguratelja. Osiguratelj o pravu na odustanak, bilo u fazi pregovora, sklapanja ugovora ili naknadno, mora obavijestiti ugovaratelja na jasan, nedvojben i njemu razumljiv način. Osiguratelj će najlakše dokazati da je ispunio svoju obvezu ukoliko je o istome obavijestio ugovaratelja u pisanom obliku. Naime, usmeno priopćenje osiguratelj bi teško mogao dokazati. Također, osiguratelj ne bi mogao, u slučaju izostanka upoznavanja ugovaratelja s navedenim pravom, teret dokaza prebaciti na ugovaratelja pozivajući se na njegov propust zbog neinformiranja o vlastitim pravima.

Slijedom toga, ako osiguratelj ne bi upoznao ugovaratelja osiguranju na njegovo pravo odustanka od ugovora, rok ne bi niti počeo teći, a time ne bi niti ugovaratelj mogao propustiti iskoristiti svoje pravo na odustanak. Međutim, prihvaćanje takvog stajališta dovelo bi do pravne nesigurnosti.

Države članice EU svojim nacionalnim zakonodavstvom uređuju pitanje prava na odustanak, uvjete i rok u kojemu se isto može ostvariti te sukladno nacionalnom zakonodavstvu nacionalni sudovi donose svoje odluke. Po ovom pitanju praksa nacionalnih sudova nije uvijek usklađena s pravnom stečevinom EU i stajalištima zauzetima u presudama Suda EU. Iz presuda Suda EU proizlazi da pravo na odustanak počinje teći tek od trenutka kada je osiguratelj obavijestio ugovaratelja o pravu na odustanak. To bi značilo da ugovaratelj može odustati od ugovora i nakon nekoliko godina njegovog egzistiranja, pod uvjetom da je osiguratelj propustio obavijestiti ugovaratelja o pravu na odustanak, čak i nakon što npr. zbog proteka vremena na koji je ugovor sklopljen isti prestane važiti. Takvo shvaćanje svakako ide u korist ugovaratelju osiguranja te pridonosi velikoj pravnoj nesigurnosti u području

²⁷⁶Belanić, L., bilj. 43., str. 1345., čl. 15. Druge direktive iz skupine životnog osiguranja (90/619/EEZ) uređuje pravo ugovaratelja životnog osiguranja na odustanak od sklopljenog ugovora („propisalo se za sve ugovore o životnom osiguranju sklopljene putem slobode pružanja usluga pravo na odustanak ili jednostrani raskid ugovaratelja osiguranja u trajanju od 14 do 30 dana od obavijesti o sklopljenom ugovoru, i to bez navođenja razloga.“). To ustvari znači da se sekundarnim pravom Unije, osim reguliranja pitanja javnopravne naravi koja su bitna za funkcioniranje unutarnjeg tržišta, mogu regulirati i pojedina pitanja privatnopravne materije, konkretno ugovora o životnom osiguranju, kada se za takvo što pojavi potreba na unutarnjem tržištu, kao što je u ovom slučaju potreba za zaštitom slabije strane, tj. ugovaratelja životnog osiguranja kao potrošača.

obavljanja djelatnosti osiguranja. Iako je Sud EU zauzeo svoje stajalište da rok za odustanak od ugovora počinje teći od onog trenutka kada je osiguratelj obavijestio ugovaratelja o pravu na odustanak, zakonodavci država članica EU i praksa nacionalnih sudova nisu prihvatili takvo stajalište.

Tako je u presudi donesenoj povodom zahtjeva za prethodnom odlukom u postupku Walter Endress protiv Allianz Lebensversicherungs AG Sud EU ustvrdio da pravo na otkaz ne može biti ograničeno nacionalnom odredbom koja propisuje prestanak prava ugovaratelja osiguranja na otkaz ugovora u trenutku kada ugovaratelj osiguranja nije bio obaviješten o tom pravu. U navedenom predmetu sporna je bila nacionalna odredba njemačkog zakonodavstva koja je stavljena van snage, a kojom je bilo određeno da pravo na prigovor istječe godinu dana nakon uplate prve premije, iako je osiguratelj propustio obavijestiti ugovaratelja o pravu na odustanak.²⁷⁷

Sud EU u navedenoj presudi Endress, kao i u kasnije donesenoj presudi Rust-Hackner²⁷⁸ potvrdio je svoje stajalište o neograničenom pravu na odustanak od ugovora koji počinje teći tek od trenutka kada osiguratelj obavijesti ugovaratelja o njegovom pravu. „Neograničeno trajanje roka najstroža je građanskopravna sankcija u slučaju povrede obveze informiranja o tom pravu.“²⁷⁹

Direktiva Solventnost II koristi termin „otkazno razdoblje“ unutar kojega ugovaratelj osiguranja može otkazati sklopljeni ugovor. „Otkazno razdoblje“ počinje teći od datuma kada je ugovaratelj osiguranja zaprimio obavijest da je ugovor sklopljen.²⁸⁰ Ova odredba

²⁷⁷Presuda Suda EU (prvo vijeće), C-209/12, EU:C:2013:864 od 19.12.2013., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145909&pageIndex=0&doclang=hr&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4560968>, stranica posjećena 22.05.2024.

²⁷⁸Presuda Suda EU, Rust-Hackner, spojeni predmeti C-355/18 do C-357/18 i C-479/18, od 19.12.2019., EU:C:2019:1123., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=221801&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4167109>, stranica posjećena 22.05.2024.

²⁷⁹Petrović, A., Novačić, T., „Pravo na odustanak od ugovora o osiguranju života“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 1, 1-21 (2022), op. cit., str. 8.

²⁸⁰Direktiva Solventnost II, bilj. 35., čl. 186. „Otkazno razdoblje“, 1. Države članice propisuju da ugovaratelji osiguranja koji sklope pojedinačne ugovore o životnom osiguranju mogu otkazati te ugovore u razdoblju od 14 do 30 dana od datuma zaprimanja obavijesti da je ugovor sklopljen. Dostavljanje obavijesti o otkazu od strane ugovaratelja osiguranja ima za učinak oslobađanje ugovaratelja osiguranja od bilo kojih budućih obveza koje proizlaze iz ugovora. Drugi pravni učinci i uvjeti za otkazivanje ugovora se utvrđuju prema pravu koje se primjenjuje na ugovore, posebno u pogledu sporazuma o obavješćivanju ugovaratelja osiguranja da je ugovor

nadovezuje se na raniju odredbu „Informacije za ugovaratelje osiguranja“ gdje je, između ostalih, navedena i obveza osiguratelja da ugovaratelja osiguranja prije sklapanja ugovora o životnom osiguranju obavijesti o načinu raskida ugovora.²⁸¹

Ako usporedimo tumačenje Suda EU o trenutku kada počinje teći otkazni rok s odredbom Direktive Solventnost II možemo primijetiti dva različita pristupa određivanju početka navedenog roka. Dok Sud EU početak otkaznog roka vezuje uz trenutak kada je osiguratelj obavijestio ugovaratelja osiguranja o njegovom pravu na raskid ugovora, Direktiva Solventnost II pravo na raskid ugovora veže uz predugovornu obvezu osiguratelja da obavijesti ugovaratelja o načinu raskida ugovora²⁸² te početak otkaznog roka veže uz obvezu osiguratelja da „obavijesti“ ugovaratelja osiguranja da je ugovor sklopljen. Iz navedenog proizlazi da to što je ugovaratelj bio prisutan prilikom sklapanja ugovora te samim time i svjestan da je ugovor sklopljen, ne utječe na početak otkaznog roka. Međutim, Direktiva Solventnost II ništa ne govori o pravnim posljedicama neobavješćavanja ugovaratelja osiguranja o pravu na odustanak.²⁸³

Ako uzmemo u obzir činjenicu da je prilikom potpisivanja ugovora potrebna prisutnost ugovornih strana te da je ugovor datiran, odnosno da stranke uz svoj potpis navode i datum potpisivanja, tada ne bi trebalo biti dvojbe kada je ugovor sklopljen i da je s istim ugovaratelj osiguranja upoznat. U slučaju bilo kakve dvojbe, potrebno je svaki slučaj pojedinačno razmotriti, a ne neupitno prihvatiti tumačenje da ugovaratelj nije znao da je ugovor sklopljen jer nije zaprimio „obavijest“ osiguratelja o tome.²⁸⁴

sklopljen. 2. Države članice mogu odabrati da odredbe stavka 1. neće primjenjivati u sljedećim slučajevima: a) kad je ugovor sklopljen na razdoblje od šest mjeseci ili manje; b) kad, zbog statusa ugovaratelja osiguranja ili okolnosti u kojima je ugovor sklopljen, ugovaratelju osiguranja nije potrebna posebna zaštita. Kad države članice koriste mogućnost navedenu u prvom podstavku, one će tu činjenicu navesti u svom pravu.

²⁸¹Ibid, čl. 185. „Informacije za ugovaratelje osiguranja“

²⁸²ZOS, Poglavlje II. Informacije ugovaratelju osiguranja, u čl. 380. navodi da je društvo za osiguranje dužno prije sklapanja ugovora o osiguranju predati ugovaratelju osiguranja obavijest koja sadržava određene informacije i podatke uključujući i informaciju da ugovaratelj osiguranja može odustati od ugovora o životnom osiguranju najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka obavijesti društva za osiguranje o sklapanju ugovora, a što je navedeno u st. 5. t. 5. istog članka. Iz navedene odredbe proizlazi da je početak tijeka roka za odustanak vezan uz obvezu osiguratelja da obavijesti ugovaratelja da je ugovor sklopljen. U praksi nailazimo na suprotno postupanje gdje se početak roka veže uz sklapanje ugovora. Ovakva praksa svakako ostavlja prostora za primjenu tumačenja Suda EU.

²⁸³Hrvatsko zakonodavstvo također ne govori ništa o pravnim posljedicama neobavješćavanja ugovaratelja osiguranja o pravu na odustanak.

Za razliku od Direktive Solventnost II, praksa država članica EU priklonila se stajalištu da otkazni rok počinje teći od trenutka kada je ugovor sklopljen, ne navodeći obvezu osiguratelja da dodatno, nakon sklapanja ugovora, obavijesti ugovaratelja osiguranja da je ugovor sklopljen.

Praksa Suda EU koja proizlazi iz njegovih presuda unosi pravnu nesigurnost zbog čega je potrebno pravo na otkazni rok vremenski ograničiti, imajući pritom na umu i interes ugovaratelja osiguranja kao potrošača i interes osiguratelja kao jače ugovorne strane.

Zaključno možemo reći da je odustanak od ugovora reguliran zakonskim odredbama, uvjetima osiguranja²⁸⁵, pravnom stečevinom EU i praksom Suda EU, te da zakonodavna uređenja država članica EU, a time neposredno i nacionalna praksa, odstupa od stajališta Suda EU.

3.5. PRAVA I OBVEZE UGOVORNIH STRANA I DRUGIH OSOBA

U ovom poglavlju detaljnije se bavimo pravima i obvezama ugovornih strana (osiguratelja i ugovaratelja osiguranja) te drugih osoba na koje se odnosi ugovor o osiguranju života, a koje nisu ugovorne strane (osiguranika i korisnika osiguranja). Kada govorimo o pravu jedne ugovorne strane uvijek moramo imati na umu da ono predstavlja obvezu druge ugovorne strane. Prava i obveze ugovornih strana u međusobnoj su korelaciji. Upravo kada se govori o pravima i obvezama ugovornih strana sinalagmatičnost ugovora o osiguranju života dolazi do punog izražaja.

²⁸⁴Da je ugovaratelj osiguranja znao da je ugovor sklopljen unatoč činjenici da o istome nije zaprimio obavijest osiguratelja te da je upoznat s pravom na otkaz ugovora može se dokazivati na razne načine: potpisom ugovora od strane ugovaratelja osiguranja (pod pretpostavkom da je poslovno sposobna osoba), razmjenom komunikacije pisanim putem i dostavom materijala ugovaratelju osiguranja prije i nakon sklapanja ugovora, a vezano uz način sklapanja ugovora i pravne posljedice sklopljenog ugovora. Naravno, u dostavljenom materijalu treba biti naznačeno da je ugovor sklopljen kada ga stranke potpišu kao i pravo ugovaratelja osiguranja na otkazni rok.

²⁸⁵Grawe osiguranje d.d., bilj. 119., čl. 3. „4. Ugovaratelj osiguranja može odustati od ugovora o osiguranju najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka obavijesti osiguravatelja o sklapanju ugovora o osiguranju, pri čemu ugovaratelj osiguranja ne snosi obveze koje proizlaze iz tog ugovora o osiguranju.“

3.5.1. Prava i obveze osiguratelja

U definiciji ugovora o osiguranju navedenoj u ZOO-u sadržane su obveze osiguratelja, ali ne i njegova prava.

Prava osiguratelja iz ugovora o osiguranju života možemo iščitati kroz odredbe ZOO-a i one ustvari predstavljaju obveze ugovaratelja osiguranja prema osiguratelju, o čemu će više riječi biti u daljnjim poglavljima²⁸⁶. Ovom prilikom ćemo samo spomenuti da osiguratelj ima pravo tražiti od ugovaratelja osiguranja dostavu određenih informacija koje su bitne za procjenu rizika osiguranja, izračuna premije osiguranja te svote osiguranja. Riječ je o podacima koji se prikupljaju u fazi koja prethodi sklapanju ugovora o osiguranju života²⁸⁷ ili nakon nastupa osiguranog slučaja radi utvrđivanja okolnosti nastanka osiguranog slučaja, a o čemu ovisi i obveza osiguratelja na isplatu ugovorene svote. Naime, osiguratelj se ne može pozvati na povredu obveze ugovaratelja osiguranja na davanje točnih informacija važnih za procjenu rizika, ako mu je ugovaratelj osiguranja dao netočnu ili nepotpunu informaciju o činjenici koja nije bila od značaja za procjenu rizika ili ako je takva okolnost od tada izgubila takav značaj.²⁸⁸

Za ugovor o osiguranju života karakteristično je da unatoč tome što je ugovaratelj osiguranja sklapanjem ugovora preuzeo obvezu plaćanja premije osiguranja, osiguratelj nema pravo sudskim putem tražiti uplatu premije osiguranja. Posljedice neplaćanje premije regulirane su zakonskim odredbama, o čemu je više riječi bilo u prethodnim poglavljima.²⁸⁹

U teoriji se susrećemo s raznim kriterijima podjele osigurateljevih obveza iz ugovornog odnosa. Najčešće se navodi podjela prema kriteriju važnosti u osigurateljskom odnosu i podjela s obzirom na njihov odnos na osigurani slučaj. S obzirom na kriterij važnosti u osigurateljskom odnosu osigurateljeve obveze možemo podijeliti na glavne i sporedne. Glavne obveze su one bez kojih ne bi niti bilo osiguranja. To je prije svega, obveza isplate osigurane svote. Sporedne obveze obuhvaćaju sve one obveze koje proizlaze iz

²⁸⁶*Infra*, t. 3.5.2.

²⁸⁷Riječ je o podacima koje osiguratelji prikupljaju putem upitnika koji je sastavni dio ponude, a odnose se na dob osiguranika, zdravstveno stanje, rizičnost obavljanja određenog posla, itd. S jedne strane radi se o pravu osiguratelja da pribavi sve podatke koji su značajni za ocjenu rizika, a s druge strane obveza ugovaratelja osiguranja da točne podatke dostavi osiguratelju na njegovo traženje.

²⁸⁸Pak, J., bilj. 22., str. 210.

²⁸⁹*Supra*, t. 3.3.3.

osigurateljskog odnosa, ali i bez kojih bi odnos bio valjan.

S obzirom na kriterij osigurateljevog odnosa prema osiguranom slučaju obveze dijelimo u dvije skupine. Prvu čine one obveze koje postoje nezavisno od nastanka osiguranog slučaja, kao što su izdavanje police, vraćanje premije, obveze na koje se osiguratelj obvezao ugovorom, a koje se ne odnose na nastup osiguranog slučaja. U drugu skupinu spadaju obveze koje nastaju kada se osigurani slučaj ostvari.²⁹⁰

Obveze osiguratelja prema ugovaratelju osiguranja možemo podijeliti na obveze koje prethode sklapanju ugovora o osiguranju života i na obveze nakon sklapanja ugovora koje obuhvaćaju obveze tijekom trajanja ugovora kao i obveze vezane uz nastanak osiguranog slučaja.

3.5.1.1. Osigurateljeve obveze u stadiju prije sklapanja ugovora

Polazeći od stajališta da se osiguratelj nalazi u poziciji profesionalca te da je time i bolji poznavatelj prava osiguranja, u odnosu na potencijalnog ugovaratelja osiguranja kao laika, u stadiju koji prethodi sklapanju ugovora o osiguranju života zakonodavac je posebnu pravnu zaštitu posvetio potencijalnom ugovaratelju osiguranja kao potrošaču.

Hrvatski zakonodavac regulirao je obvezu osiguratelja na pružanje informacija ugovaratelju osiguranja u stadiju prije sklapanja ugovora, kao i za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju.²⁹¹

²⁹⁰Neki autori smatraju da postoje i druge osigurateljeve opće obveze koje su nezavisne od nastupa osiguranog slučaja, kao što su poduzimanje mjera prevencije i stvaranje fondova premija. Glavna svrha tih obveza je zaštita osiguranikovih interesa. Bikić, E., op. cit., bilj. 18., str. 189., „... one, ukoliko i postoje, ne ulaze u okvir pojedinog osigurateljskog odnosa, već slijede iz ekonomske uloge osiguratelja.“

²⁹¹ZOS, „Poglavlje II. Informacije ugovaratelju osiguranja“ (čl. 380.–382.). Na predugovorne obveze iz čl. 380. nadovezuju se ugovorne obveze navedene u čl. 381. Tako se između ostalog u čl. 380. navodi obveza društva za osiguranje na predaju obavijesti ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora sa striktno navedenim informacijama i podacima, dok se u čl. 381. obvezuje društvo za osiguranje da obavijesti ugovaratelja osiguranja o promjenama koje nastupe za vrijeme trajanja ugovora, a vezane su uz određene podatke iz čl. 380. Čl. 87. st. 2. ZZP određeno je da usluge osiguranja spadaju u financijske usluge, a na koje se prema st. 1. istog članka, odnosi ugovor o prodaji financijskih usluga sklopljen na daljinu. Čl. 88. ZZP određeno je da u razumnom roku, prije sklapanja ugovora, potrošaču mora biti dana prethodna obavijest o podacima propisanim čl. 89. (Obavijest o trgovcu), čl. 90. (Obavijest o financijskoj usluzi), čl. 91. (Obavijest o pojedinostima ugovora), čl. 92. (Obavijest o načinu rješavanja sporova). Čl. 93. st. 1. određeno je „U razumnom roku prije sklapanja ugovora ili predugovora trgovac će dostaviti potrošaču ugovorne odredbe i uvjete te prethodnu obavijest iz članka 88. ovoga Zakona..., u

Tako je osiguratelj dužan prije sklapanja ugovora o osiguranju života potpuno i točno informirati zainteresiranu osobu o osigurateljevom proizvodu, svim rizicima i oblicima zaštite koju joj on kao osiguratelj može pružiti vodeći pritom računa o njezinim željama i potrebama.²⁹² Obveza osiguratelja sastoji se u pružanju svih podataka koji su relevantni za donošenje odluke o sklapanju ugovora.

Davanje potrebnih informacija sastoji se u dostavljanju pisane obavijesti odnosno uvjeta osiguranja ugovaratelju osiguranja. Dostavljeni podaci moraju biti jasni, razumljivi i nedvosmisleni,²⁹³ a minimalni sadržaj danih informacija ovisi o vrsti ugovora o životnom osiguranju.²⁹⁴ Ako su podaci sadržani u Uvjetima osiguranja koje je osiguratelj predao ugovaratelju prije sklapanja ugovora o osiguranju, tada osiguratelj nije dužan posebno dostaviti obavijest s istim informacijama, već se smatra da je ispunio svoju obvezu prethodnog informiranja. Isto se odnosi i na obvezu osiguratelja da upozna ugovaratelja

pisanom obliku ili na drugom, potrošaču dostupnom, trajnom mediju.“ Možemo zaključiti da su ZZP-om također propisane obveze koje bismo mogli svrstati u skupinu predugovornih obveza, a koje su znatno šire od obveza navedenih u ZOS-u. Pintar, G., op. cit., bilj. 214., str. 59.-60., „Osiguratelji često u praksi, taj „višak“ podataka koji ZZP predviđa za sklapanje ugovora o osiguranju života na daljinu, opreza radi uključuju u tekst predugovornih informacija iz članka 380. ZOS-a i to iz razloga ako bi došlo do toga da se proizvodi životnog osiguranja prodaju na daljinu, da se te predugovorne informacije po članku 380. ZOS-a koje se daju uz konkretan proizvod osiguranja, zbog toga ne bi morale mijenjati u tekstu. Iako su na taj način kod klasične prodaje životnog osiguranja, koja nije na daljinu, navedene informacije po članku 380. ZOS-a opširnije nego je propisano, isto nije zabranjeno jer je po općim načelima uvijek dopušteno potrošaču dati više informacija o proizvodu nego je to propisano, naravno pod uvjetom da su istinite.“ Direktiva (EU) 2016/97 o distribuciji osiguranja, bilj. 36., Poglavlje V. „Uvjeti informiranja i pravila poslovnog ponašanja“ čl. 17.–25. propisuje standard postupanja distributera osiguranja prema kupcima i obvezu pružanja detaljnih informacija prije sklapanja ugovora.

²⁹²Pak, J., bilj. 22., str. 201., navodi da je osiguratelj davatelj usluga s kojima je fizička osoba često nedovoljno upoznata tako da je obavješćavanje prije zaključenja ugovora od većeg značaja nego kod drugih ugovora.

²⁹³Kriterij prema kojemu se isti procjenjuju je sposobnost da ih svaka osoba s prosječnim znanjem i iskustvom može razumjeti.

²⁹⁴Najviše informacija i podataka osiguratelj mora dati kod ugovora o životnom osiguranju u kojemu ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja, a naročito podatke vezane uz ulaganja u pojedine fondove. „Osiguranje“ (brošura), HANFA, str. 27. Kod životnog osiguranja obavijest mora sadržavati i podatke o uvjetima za sudjelovanje u dobiti te o pravu na otkup ili kapitalizaciju ugovora. Društva za osiguranje moraju predati tablice otkupne vrijednosti koje sadrže iznose koji se isplaćuju u slučaju prekida ugovora o osiguranju prije isteka ugovorenog trajanja odnosno u slučaju otkupa police životnog osiguranja te tablice kapitaliziranih iznosa koje sadrže iznose koje je društvo za osiguranje obvezno isplatiti u slučaju kada se prestane uplaćivati premija, ali se ne želi raskinuti ugovor o osiguranju, odnosno u slučaju kada se zatraži kapitalizacija police životnog osiguranja. Kod ugovora o životnom osiguranju kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja, društvo za osiguranje dužno je ugovaratelja osiguranja, prije sklapanja ugovora o osiguranju, dodatno pisanim putem obavijestiti i o prospektu fonda, a posebice o strukturi ulaganja., <https://www.HANFA.hr/getfile/?fileId=42496>, stranica posjećena 30.05.2024.

osiguranja o svim klauzulama kojima se predviđa ništavost ugovora, isključenje određenih pokrića, gubitak prava iz osiguranja ili drugih prava iz ugovora o osiguranju. Ukoliko bi osiguratelj tijekom važenja ugovora o osiguranju mogao jednostrano mijenjati uvjete i visinu premije osiguranja, takva mogućnost mora biti izričito navedena u polici te ugovaratelj osiguranja mora o istome biti informiran.²⁹⁵

Ovakvo postupanje osiguratelja se očekuje budući on nastupa u ulozi profesionalca koji obavlja poslove osiguranja, dok mu se s druge strane nalazi, u pravilu, fizička osoba koja ne raspolaže ili ne raspolaže u dovoljnoj mjeri podacima potrebnim za donošenje, za nju najbolje odluke o sklapanju ugovora o životnom osiguranju.

Kada se govori o obvezi osiguratelja na pružanje svih relevantnih podataka na kojima se temelji odluka potencijalnog ugovaratelja o odabiru određenog osigurateljevog proizvoda moramo imati na umu da osiguratelj treba imati dovoljno podataka kako bi utvrdio stvarne želje i potrebe potencijalnog ugovaratelja te mu shodno tome ponudio određeni proizvod koji najbolje odgovara njegovim željama i potrebama, a što često zahtijeva postavljanje detaljnijih pitanja o životu i navikama pojedinca. Već u ovoj predugovornoj fazi dolazi do izražaja primjena propisa o zaštiti potencijalnog ugovaratelja kao potrošača. Upravo zbog toga, osiguratelji u praksi traže pisanu privolu potencijalnih ugovaratelja da je suglasan dati određene podatke, da ga je osiguratelj upoznao s njegovim pravima te u koju svrhu će se dobiveni podaci koristiti. S druge strane, na taj način i osiguratelj štiti sam sebe.

Promidžbene aktivnosti također bismo mogli uvrstiti u kategoriju informiranja namijenjenog širem krugu potencijalnih ugovaratelja osiguranja. Dobro osmišljena promidžbena aktivnost znatno utječe na zainteresiranost pojedinaca za pojedinim proizvodom. Zakonodavac je i ovdje nametnuo određene uvjete kojih se osiguratelji moraju pridržavati kako potencijalne ugovaratelje osiguranja neistinitim i netočnim informacijama o pojedinom osigurateljnom proizvodu ne bi doveli u zabludu.²⁹⁶

Neki pravni sustavi poznaju i institut savjetovanja potencijalnih ugovaratelja osiguranja od

²⁹⁵Pak, J., bilj. 22., str. 208.

²⁹⁶ZOS, „Poglavlje III. Promidžbene aktivnosti“ (čl. 383.-385.). Čl. 383. st. 2. navodi da promidžbene aktivnosti i informacije o društvima za osiguranje i proizvodima koje nude na tržištu moraju sadržavati jasne, istinite i potpune informacije koje se temelje na vjerodostojnim podacima. Samom sklapanju ugovora prethode brojne faze postupka kao što su: informiranje o proizvodu, ponuda, prihvata ponude, potpisivanje police osiguranja. Vidi „Pravilnik o promidžbenim aktivnostima“, „Narodne novine“ broj 93/2013

strane osiguratelja.²⁹⁷ ZOS-om je po uzoru na Direktivu o distribuciji osiguranja savjetovanje o ugovorima o osiguranju kao obveza osiguratelja uključena u distribuciju osiguranja. Savjetovanje je određeno kao davanje osobne preporuke zainteresiranoj osobi bilo na njen zahtjev ili na inicijativu distributera osiguranja u pogledu jednog ili više ugovora o osiguranju.²⁹⁸

Predugovorne obveze osiguratelja u tijesnoj su korelaciji sa zaštitom prava potrošača.²⁹⁹ Možemo reći da je razvoj prava potrošača utjecao na razvoj predugovornih obveza osiguratelja jer su one prvenstveno usmjerene na zaštitu ugovaratelja osiguranja koji se u ugovornom odnosu nalaze u nepovoljnijem položaju, u ulozi potrošača. Zaštita prava potrošača uređena je nacionalnim propisima i regulativom Europske unije.³⁰⁰ Važno je napomenuti da u slučaju nepoštivanja predugovorne obveze osiguratelj može prekršajno odgovarati.³⁰¹

²⁹⁷Čurković, M., bilj. 11., o obvezi savjetovanja potencijalnog ugovaratelja osiguranja u njemačkom pravnom sustavu vidi str. 92.-95. Iako se polazi od stajališta da je osiguratelj profesionalac koji raspolaže znanjem koje potencijalni ugovaratelj osiguranja ne može stjeći samo na osnovi prethodnog informiranja, odnosno dostave općih i posebnih uvjeta osiguranja, ipak je previše za očekivati da se osiguratelj bavi svakim potencijalnim ugovarateljem osiguranja pojedinačno i da sa svojim savjetovanjem, a temeljem prikupljenih dodatnih informacija o težnjama i željama ugovaratelja osiguranja, upotrebom svog znanja i „moći uvjeravanja“ utječe na donošenje njegove konačne odluke. Iako postoje argumenti kojima se može opravdati obveza savjetovanja osiguratelja, kao što su zaštita ugovaratelja osiguranja kao potrošača i stranke koja je laik u poslovima osiguranja, pregršt na prvi pogled sličnih, ali uvelike različitih proizvoda osiguranja na tržištu, itd. uvijek se može postaviti pitanje da li je i u kojoj mjeri osiguratelj odgovoran za „krivo“ savjetovanje temeljem kojeg je ugovaratelj donio odluku o sklapanju ugovora te na koji način i kojim sredstvima isto dokazati.

²⁹⁸ZOS čl. 399. st.1. t.1. i 15.

²⁹⁹Zaštita ugovaratelja osiguranja kao potrošača na nacionalnoj razini regulirana je ZZP-om kojim je određena obveza osiguratelja da dostavi ugovaratelju osiguranja sve predugovorne informacije. Europski zakonodavac je normama kojima uređuje tržište osiguranja pružio zaštitu ugovarateljima osiguranja odnosno korisnicima osiguranja i osiguraniku propisujući određene predugovorne i ugovorne obveze osiguratelja. Zaštitu prava ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja kao potrošača na razini EU pruža Direktiva Solventnost II i Direktiva o distribuciji osiguranja.

³⁰⁰EU je donijela mnoge propise kojima je regulirana navedena materija, npr. Provedbena Uredba Komisije (EU) 2017/1469 od 11. kolovoza 2017. o utvrđivanju standardiziranog formata dokumenta s informacijama o proizvodu osiguranja (SL L 209/19, 12.08.2017.), Delegirana uredba Komisije (EU) 2017/2359 od 21. rujna 2017. o dopuni Direktive (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu obveze informiranja i pravila poslovnog ponašanja koja se primjenjuju na distribuciju investicijskih proizvoda osiguranja (SL L 341/8, 20.12.2017). Direktiva 2002/83/EZ o osiguranju života uređuje dva bitna prava ugovaratelja životnog osiguranja: pravo na odustanak od sklopljenog ugovora (čl. 35.) koje je preuzeto iz čl. 15. Druge direktive život te pravo na informiranje ugovaratelja osiguranja (čl. 36.). Šimunović, S., „Zaštita potrošača u proizvodima životnog osiguranja s elementima ulaganja“, Poslijediplomski specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2020., str. 16.-17.

³⁰¹ZOS čl. 438. st. 1. t. 34.-39.

Obveza osiguratelja da osigura zaštitu osobnih podataka korisnika proteže se na razdoblje koje prethodi sklapanju ugovora o osiguranju života te tijekom cijelog trajanja ugovora.³⁰² Zaštita osobnih podataka dodatno je dobila na značaju Uredbom (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ³⁰³ (Opća uredba o zaštiti podataka – General Data Protection Regulation, skraćeno GDPR) koja je stupila na snagu 24.05.2016., a primjenjuju se u svim državama članicama EU počevši od 25.05.2018.³⁰⁴ Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka osigurava se provedba GDPR-a.³⁰⁵

Izmjenom i dopunom ZOS-a koja je stupila na snagu 22.12.2018. poslovi osiguranja su striktnom zakonskom odredbom određeni kao poslovi od značajnog javnog interesa, što podrazumijeva i obradu osobnih podataka, uključujući i obradu posebne kategorije osobnih podataka kao što su podaci koji se odnose na zdravlje, a što naročito dolazi do izražaja kod životnih osiguranja.³⁰⁶ Do stupanja na snagu navedene izmjene, osiguravajuća društva su imala obvezu tražiti pristanak klijenata radi obrade gore navedene posebne kategorije osobnih podataka. Nakon 22.12.2018. prestala je obveza osiguravajućih društava da traže pristanak klijenata za obradu posebne kategorije osobnih podataka ili da traže bilo koju iznimku predviđenu GDPR-om budući su poslovi osiguranja proglašeni poslovima od javnog interesa.

Za obradu ostalih podataka koji nisu u posebnoj kategoriji, a vezani su uz sklapanje ugovora o

³⁰²Važno je spomenuti da su osiguravatelji u cilju sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma (ZSPNFT) s naglaskom na utvrđivanje političke izloženosti osobe (politički izložena osoba i članovi njihove obitelji) te sprečavanja utaje poreza (Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza „Narodne novine“ broj 115/16, 130/17, 106/18, 121/19, 151/22, 114/23) obvezni prikupljati podatke o ugovaratelju/osiguraniku, provoditi analize i o istima izvještavati nadležno tijelo. Vidi npr. Triglav osiguranje d.d., „Informacije ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora za riziko životno osiguranje“, 01/23, „20. Odredbe o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma“, „Triglav d.d. je sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (dalje: Zakon SPNFT) obvezno prikupljati podatke i provoditi mjeru dubinske analize ugovaratelja/osiguranika u svrhu SPNFT i izvještavanja Ureda za sprječavanje pranja novca i drugih nadležnih državnih tijela. U sklopu dubinske analize potrebno je utvrditi podatak o političkoj izloženosti osobe temeljem članka 46. Zakona SPNFT...“ (IUO-RIZIKO 01/23 hr)

³⁰³Službeni list EU-a, L 119, 04.05.2016.

³⁰⁴Cilj GDPR-a je zaštita osobnih podataka pojedinaca prilikom njihove obrade i slobode kretanja takvih podataka. Odredbe GDPR-a spadaju u sferu zaštite potrošača te ih osiguravajuća društva kao takve imaju dužnost primjenjivati i prilikom obavljanja djelatnosti osiguranja odnosno prilikom sklapanja ugovora o osiguranju s fizičkim osobama. O uvođenju GDPR-a u hrvatski pravni sustav i njegovom učinku na obveze osiguratelja pri prikupljanju i obradi osobnih podataka klijenata vidi Pintar, G., bilj. 214., str. 78.–86.

³⁰⁵„Narodne novine“ broj 42/18

³⁰⁶ZOS čl. 7. st. 7.

osiguranju i njegovo izvršavanje, stupanjem na snagu GDPR-a osiguravajuća društva nisu dužna tražiti privolu.³⁰⁷ Obveze vezane uz zaštitu osobnih podataka osiguratelji navode u dokumentima koji su dostupni klijentima.³⁰⁸

Kod zaštite osobnih podataka treba imati na umu da se ne radi o bezuvjetnoj obvezi osiguratelja. Naime, na području životnog osiguranja važnu ulogu ima i ZSPNFT prema kojemu društvo za osiguranje treba ispuniti dodatne zakonom propisane uvjete za sprečavanje pranja novca i financiranja terorizma te u slučaju postojanja sumnje o istome obavijestiti nadležna tijela.

3.5.1.2. Osigurateljeve obveze u stadiju nakon sklapanja ugovora

Kada je riječ o životnim osiguranjima, osigurateljeve obveze u stadiju nakon sklapanja ugovora određene su ZOO-om: izdavanje police osiguranja i isplata osigurnine. Navedenim obvezama možemo dodati i obvezu obavještanja o promjeni podataka vezanih uz osiguravajuće društvo i izmjenama općih i posebnih uvjeta osiguranja ili izmjenama uvjeta ugovora za vrijeme njegovog trajanja³⁰⁹, kao i obvezu zaštite osobnih podataka koja se nastavlja iz stadija koji je prethodio sklapanju ugovora. Gore navedenim obvezama mogli bismo dodati i obvezu osiguratelja da što uspješnije investira novac prikupljen kroz uplaćene premije kako bi ostvario što veću dobit, a time i veći prinos svakog sudionika ugovornog odnosa. Ta obveza, iako nije određena zakonom kao posebna obveza, prvenstveno je vezana uz moralni i profesionalni karakter osiguratelja budući osiguratelj sam donosi odluku o načinu

³⁰⁷Prema Zakonu o zaštiti osobnih podataka „Narodne novine“ broj 103/03, 118/06, 41/08, 130/11 i 106/12 – pročišćeni tekst, koji je bio na snazi do 25.05.2018., a prestao je važiti stupanjem na snagu Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka, osiguravajuća društva su bila dužna tražiti privolu klijenata za obradu podataka.

³⁰⁸Triglav osiguranje d.d., bilj. 302., čl. 9. „Triglav d.d. tijekom svog poslovanja prikuplja i obrađuje osobne podatke svojih klijenata i korisnika. „pri čemu s Vašim podacima postupa isključivo u skladu s važećim propisima te im osigurava adekvatnu razinu zaštite i sigurnosti. Detaljne informacije o obradi podataka sadržane su u dokumentu pod nazivom “Informacija o obradi podataka” koja je sastavni dio Informativnog izračuna/Ponude/Police. Svojim potpisom Ponude/Police potvrđuje se primitak navedenog dokumenta “Informacija o obradi podataka”. Informacija o obradi podataka također Vam je dostupna na prodajnim mjestima Triglav d.d. i na www.triglav.hr“

³⁰⁹O osigurateljevoj ugovornoj obvezi obavještanja kako je uređeno odredbama PEICL-a, Keglević, A., bilj. 78., str. 112.-113.

ulaganja sredstava te ne postoje zakonske sankcije u slučaju odabira „nepovoljnije“ opcije ulaganja.

ZOO-om je striktno određeno da je osiguratelj dužan, bez odgađanja, o sklopljenom ugovoru o osiguranju predati uredno sastavljenu i potpisanu policu osiguranja ugovaratelju osiguranja.³¹⁰

Sklapanjem ugovora o osiguranju života osiguratelj preuzima obvezu da će u slučaju nastupa osiguranog slučaja, smrti ili doživljenja osiguranika, korisniku osiguranja, a u skladu s odredbama ugovora, isplatiti ugovorenu svotu.³¹¹ On, nikako, ne preuzima obvezu da će spriječiti nastanak osiguranog slučaja ili da osigurani slučaj neće nastupiti. Nastupom osiguranog slučaja stečen je pravni uvjet obveze osiguratelja na isplatu osigurnine.³¹² Ugovorena svota se isplaćuje iz novčanih fondova osiguratelja koji se formiraju prikupljanjem premija osiguranja od osiguranika.³¹³

Nastankom osiguranog slučaja osiguratelj je dužan isplatiti ugovorenu svotu određenu ugovorom u ugovorenom roku. Međutim, bezuvjetna obveza osiguratelja na isplatu ugovorene svote ne nastaje samom činjenicom da je nastupio osigurani slučaj. Naime, iako je nastupio osigurani slučaj, u određenim slučajevima obveza osiguratelja na isplatu ugovorene svote neće postojati.

Tako je zakonom određeno da je osiguratelj dužan isplatiti osigurninu u roku od 14 dana računajući od dana kada je dobio obavijest da se osigurani slučaj dogodio. Navedeni rok osiguratelj je dužan ispoštovati kada nije sporno da je osigurani slučaj nastupio sukladno ugovornim odredbama. Međutim, ako je situacija sporna, te zahtijeva poduzimanje dodatnih radnji radi utvrđivanja okolnosti nastupa osiguranog slučaja, a time, posljedično, i utvrđivanja postojanja osigurateljeve obveze isplate ugovorene svote ili njezinog opsega, zakonodavac je propisao rok od 30 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva. Naime, zakonodavac je dajući

³¹⁰O polici osiguranja detaljnije smo već govorili u ovom radu. *Supra*, t. 3.3.2.

³¹¹„Plaćeni iznos je naknada za premije što ih je uplaćivala osoba koja je, prema polici osiguranja, ugovorna strana.“ <https://www.moj-bankar.hr/kazalo/Pla%C4%87eni%20iznos%20je%20naknada%20za%20premije%20%C5%A1to%20ih%20je%20upla%C4%87ivala%20osoba%20koja%20je,%20prema%20polici%20osiguranja,%20ugovorna%20strana>, stranica posjećena 21.05.2024.

³¹²Pavić, D., bilj. 89., str. 68.

³¹³Osiguratelj mora osiguravati dovoljna financijska sredstva kako bi mogao izvršiti svoje obveze preuzete iz ugovora o osiguranju. Pravilno utvrđivanje premija i rezervi ključ je financijske stabilnosti poslovanja osiguratelja.

više vremena omogućio osiguratelju da u spornim situacijama utvrdi sve relevantne činjenice vezane uz nastanak osiguranog slučaja i njegovu obvezu isplate osigurnine. Unutar toga roka, a ovisno o utvrđenim činjenicama, osiguratelj je dužan korisniku osiguranja isplatiti osigurninu ili ga obavijestiti da njegov zahtjev nije osnovan. Možemo reći da ova zakonska rješenja pružaju ravnopravnu zaštitu objema ugovornim stranama. Korisniku osiguranja propisujući relativno kratki rok u kojemu mu je osiguratelj dužan isplatiti osigurninu ili ga obavijestiti da njegov zahtjev za isplatom nije osnovan, a osiguratelju davanjem dovoljno vremena da u slučaju bilo kakve sumnje utvrdi sve činjenice vezane uz svoju obvezu isplate osigurnine. Zakonodavac je dodatno zaštitio korisnika osiguranja u slučaju kada iznos osigurateljeve obveze nije utvrđen u naprijed navedenim rokovima određujući da je osiguratelj dužan isplatiti iznos nespornog dijela svoje obveze na ime predujma.³¹⁴ Zakonodavac je također dodatno zaštitio i osiguratelja taksativno navodeći slučajeve u kojima ne postoji obveza osiguratelja na isplatu osigurnine, budući se radi o zloupotrebi od strane osiguranika, a o čemu smo detaljnije govorili ranije u radu. Suprotna ugovorna odredba nema pravnog učinka.³¹⁵

Ugovaratelj osiguranja ima pravo na isplatu ugovorene svote u slučaju nastupa osiguranog slučaja jedino ako se, istodobno, u ugovornom odnosu nalazi i u svojstvu korisnika osiguranja jer se, tehnički gledano, radi o pravu korisnika osiguranja, a ne ugovaratelja osiguranja.³¹⁶

3.5.2. Obveze ugovaratelja osiguranja

Zakonom o obveznim odnosima propisane su obveze ugovaratelja osiguranja prema osiguratelju koje prethode sklapanju ugovora o osiguranju, kao i obveze tijekom trajanja samog ugovora. Pored zakonom propisanih obveza, dodatne obveze ugovaratelja osiguranja mogu biti određene u ugovoru o osiguranju života ili u Uvjetima osiguranja.

³¹⁴ZOO čl. 943.

³¹⁵*Supra*, t. 3.1., dio koji se odnosi na osigurane rizike

³¹⁶*Infra*, t. 3.5.3.

3.5.2.1. Ugovarateljeve obveze u stadiju prije sklapanja ugovora

Najvažnija obveza ugovaratelja osiguranja u stadiju prije sklapanja ugovora svakako je dužnost prijaviti osiguratelju sve okolnosti koje su značajne za ocjenu rizika,³¹⁷ a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate.³¹⁸ Navedena obveza striktno je određena ZOO-om.³¹⁹ Riječ je o okolnostima koje bitno utječu na procjenu rizika i općenito na donošenje odluke o sklapanju ugovora o osiguranju od strane osiguratelja.³²⁰

Teret dokaza da ugovaratelj osiguranja nije ispunio svoju obvezu je na osiguratelju. Tu se postavlja pitanje do koje je mjere ugovaratelj osiguranja dužan upoznati osiguratelja o činjenicama, odnosno koje se činjenice smatraju značajnima, a koje notornim. Mora se uzeti u obzir da se značajnost činjenica procjenjuje ovisno o pojedinom slučaju. Tako će se prilikom sklapanja jednog ugovora o osiguranju života neka činjenica smatrati značajnom, dok će se ista ta činjenica kod drugog ugovora smatrati notornom. U svakom slučaju, ugovaratelj osiguranja najbolje poznaje sve okolnosti vezane uz predmet osiguranja te bi uz prosječno znanje i iskustvo trebao prepoznati koje su činjenice relevantne i o njima obavijestiti osiguratelja. S druge strane, ne može se očekivati od osiguratelja da utvrđuje činjenice vezane uz predmet osiguranja, a o čijem postojanju nema saznanja, pod pretpostavkom da je

³¹⁷Navedena obveza ugovaratelja osiguranja opravdava se u raznim teorijama: teorija zablude, teorija savjesnosti, tehnička teorija; vidi Ćurković, M., bilj. 11., str. 72. i 73. S druge strane, tzv. liberalna teorija smatra da takvo nametanje obveze ugovaratelju osiguranja predstavlja kršenje slobode ugovaranja i autonomije volje, s čime bi se i mogli složiti jer ugovaratelj osiguranja ne može preuzeti teret obavješćivanja o svim relevantnim činjenicama budući ne može sa stopostotnom sigurnošću znati koje činjenice osiguratelj smatra relevantnima.

³¹⁸Županijski sud u Zadru, bilj. 204., „Suprotno žalbenim navodima tužitelja ovaj drugostupanjski sud u cijelosti prihvaća činjenična utvrđenja i pravne zaključke suda prvog stupnja, ovo iz razloga jer je u postupku nesporno utvrđeno da je prednik tuženice prilikom zaključenja police životnog osiguranja postupio protivno čl. 931. ZOO odnosno čl. 932. st. 1. ZOO, budući je netočno prijavio svoje zdravstveno stanje, pa je tužitelj mogao tražiti poništaj ugovora iz tih razloga, međutim imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka iz kojeg jasno slijedi da je i medicinskom laiku moglo biti jasno da ugovaratelj osiguranja nije zdrav zbog postojanja žutice, tada je pravilno primijenio čl. 935. st. 1. ZOO iz kojeg slijedi da tužitelju u trenutku zaključenja ugovora nisu mogle ostati nepoznate okolnosti koje su značajne za ocjenu rizika, a tužitelj nije dostavio dokaze na temelju kojih je mogao isključiti navedenu mogućnost, pa je pravilno primijenio materijalno pravo kada je tužbeni zahtjev odbio kao neosnovan.“

³¹⁹ZOO čl. 931., 934.

³²⁰O saznanju svih relevantnih činjenica ovisi odluka osiguratelja da li će sklopiti ugovor o osiguranju ili ne. Iz toga proizlazi da se radi o predugovornoj obvezi ugovaratelja osiguranja budući ista prethodi sklapanju ugovora o osiguranju života.

prethodno o njima zatražio podatke.³²¹ Međutim, ako su osiguratelj i ugovaratelj osiguranja već ranije uspostavili poslovni odnos u kojemu je osiguratelj bio upoznat s određenim činjenicama, tada se ne može smatrati da ugovaratelj osiguranja nije pružio tražene informacije.³²² Tada je na osiguratelju teret utvrđivanja postojanja činjenica o kojima je već prethodno imao saznanja. Shodno tome, ugovaratelj osiguranja bi trebao, pored činjenica značajnima za procjenu rizika, navesti i sve one činjenice koje su vezane, utječu ili bi mogle utjecati na procjenu rizika.³²³ Ukoliko ugovaratelj osiguranja ne bi postupio na navedeni način i izvršio svoje obveze, sva odgovornost bi se mogla prebacila na nj. Osiguratelj bi se mogao pozvati na činjenicu da ga ugovaratelj osiguranja nije obavijestio o svim činjenicama značajnima za procjenu rizika te na taj način izbjeći svoju obvezu isplate ugovorene svote u slučaju nastupa osiguranog slučaja. Ne bismo mogli prihvatiti stajalište da ugovaratelj osiguranja snosi posljedice zbog toga što nije osiguratelja obavijestio o činjenicama o kojima osiguratelj nije niti zatražio podatke. Upravo zbog toga, osiguratelji su se dužni dodatno zaštititi i zatražiti od ugovaratelja osiguranja sve podatke koje smatraju relevantnima za procjenu rizika i vjerojatnost nastupa osiguranog slučaja te shodno tome i određivanja visine premije osiguranja kod budućeg ugovora o osiguranju života. U praksi to čine kroz opće uvjete osiguranja i mnogobrojne popratne upitnike.

Pisani upitnici su često vrlo detaljni te možemo smatrati da osiguratelj značajnim okolnostima smatra one okolnosti koje su navedene u upitniku.³²⁴ Ono samo potvrđuje tezu da prosječan ugovaratelj osiguranja ne može znati koje su okolnosti u pojedinom slučaju značajne za osiguratelja te s toga niti snositi odgovornost zbog nepriopćavanja istih.³²⁵ Ugovaratelj osiguranja ima obvezu točno i istinito odgovoriti na sva pitanja navedena u upitniku. Ako se kasnije utvrdi da je u trenutku sklapanja ugovora postojala određena okolnost, koja nije bila

³²¹Čurković, M., op. cit., bilj. 11., str. 97., „Bilo bi nedopustivo da se osiguratelju nametne i obveza da sam preuzme istraživanje i individualizaciju rizika.“

³²²ZOO čl. 935.

³²³Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 6. „1) Važnim se smatraju one okolnosti za koje je Triglav d.d. pisano zatražilo u ponudi i upitniku o zdravstvenom stanju. Neovisno o tome, važnim okolnostima treba smatrati i one koje proizlaze iz opće dužnosti prijavljivanja i nisu obuhvaćene upitnikom, a važne su za procjenu rizika.“

³²⁴O predugovornoj obvezi obavješćavanja osiguranika putem ispunjavanja upitnika osiguratelja kako je uređeno odredbama PEICL-a vidi str. 101.-104. Keglević, A., bilj. 78.

³²⁵Ramljak, B., bilj. 12., str. 139., navodi da prijava mora biti točna i potpuna. Pod točnom prijavom smatra se ona prijava čiji sadržaj odgovara stvarnom stanju, a potpuna je onda kada je ugovaratelj osiguranja prijavio sve okolnosti značajne za sklapanje ugovora i za ocjenu rizika, a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate.

navedena u upitniku, a za koju osiguratelj nije znao da postoji, niti ju je ugovaratelj osiguranja priopćio osiguratelju, a bila bi od značajnog utjecaja za donošenje odluke o sklapanju ugovora o osiguranju ili bi značajno utjecala na visinu premije ili ugovorene svote, ne može se tumačiti da ugovaratelj osiguranja nije ispunio svoju obvezu prijave svih okolnosti značajnih za ocjenu rizika. Tome u prilog ide i činjenica što osiguratelj uvijek može zahtijevati od ugovaratelja osiguranja dodatne informacije prije sklapanja ugovora o osiguranju života te vlastitim istraživanjem utvrditi sve odlučujuće okolnosti. Zbog toga se ne bi moglo ugovaratelju osiguranja prigovoriti nesavjesno postupanje, odnosno da je netočno i nepotpuno prijavio sve okolnosti od značaja za ocjenu rizika.

Kod ugovora o osiguranju života u korist treće osobe, netočna ili nepotpuna prijava procjenjuje se prema znanju treće osobe – korisnika. To je iz razloga što se kao ugovaratelj osiguranja može javiti osoba koja ne mora imati saznanja o svim okolnostima značajnima za ocjenu rizika vezanim uz osiguranika kao što je npr. zdravstveno stanje osiguranika. Mnoga pitanja koja osiguratelji navode u obrascu ponude osiguranja vezane su upravo uz zdravlje osiguranika. Osiguratelji će često tražiti od potencijalnih osiguranika dostavu medicinske dokumentacije radi procjene visine povećanog rizika.³²⁶ O pravu osiguratelja da traži dostavu medicinske dokumentacije osiguranika postoje razna stajališta. Smatramo da je isto opravdano ako je osiguranik u obrascu naveo da boluje od neke teže bolesti budući kod osiguranja osoba nastup osiguranog slučaja itekako ovisi o zdravstvenom stanju osiguranika. U slučaju da potencijalni ugovaratelj osiguranja ne dostavi traženu medicinsku dokumentaciju, osiguratelj može odbiti sklapanje ugovora o osiguranju života. Korisnik osiguranja jedina je osoba koja će ostvarenjem osiguranog rizika ostvariti određenu korist zbog čega je logično da se prijava relevantnih činjenica procjenjuje prema njegovom saznanju.

³²⁶Kod osiguranja života davanje netočnih informacija najčešće je vezano uz zdravstveno stanje osiguranika. Zbog toga često sklapanju ugovora prethodi liječnički pregled. Ćurković, M., op.cit., bilj. 11., str. 100., „Liječnik nastupa u ulozi pomoćnika osiguratelja. ... ali to ne oslobađa ugovaratelja odnosno osiguranika obveze da osiguratelju priopći sve važne okolnosti vezane uz svoje zdravstveno osiguranje.“ Generali osiguranje d.d., bilj. 162., čl. 10. „(2) Prilikom prihvata u osiguranje provodi se procjena: a. zdravstvenog statusa osiguranika na osnovu upitnika o zdravstvenom stanju i dostavljene medicinske dokumentacije, b. razine rizičnosti ovisno o zanimanju ili sportu kojim se osiguranik bavi. (3) Utvrđivanje povećanog rizika za prihvata u osiguranje ima za posljedicu uvećanje premije koje se može zaračunavati kroz dio ugovorenog trajanja osiguranja ili kroz cijelo vrijeme trajanja osiguranja. (4) Osim uvećanja premije, Osiguratelj može odrediti: a. odgodu prihvata u osiguranje do izlječenja, b. odgodu prihvata u osiguranje za određeno vrijeme, a najdulje do pet godina. (5) Osiguratelj može ocijeniti osiguranikovo zdravstveno stanje odnosno rizik uslijed zanimanja ili sporta apsolutno neprihvatljivim za osiguranje i takva se ponuda ne prihvaća.“

Mnoga sporna pitanja javljaju se upravo uz obvezu obavješćivanja osiguratelja o zdravstvenom stanju osiguranika. Tu se postavlja pitanje da li i u kojoj mjeri postoji obveza osiguratelja ako osiguranik umre od bolesti koju je imao u trenutku sklapanja ugovora, a o kojoj nije obavijestio osiguratelja. Ovdje treba razlučiti situacije da li je osiguranik znao da je bolestan te ako je znao, činjenicu da je istu prešutio. Možemo reći da se u takvoj situaciji svaki slučaj treba procjenjivati zasebno uzimajući u obzir sve poznate okolnosti u trenutku sklapanja ugovora.³²⁷

S obzirom da se zdravstveno stanje svakog čovjeka s vremenom mijenja te da ljudi obolijevaju, pitanje je da li je osiguranik dužan nakon sklapanja ugovora o osiguranju obavijestiti osiguratelja o promjeni svog zdravstvenog stanja. Odgovor bi bio negativan prvenstveno iz razloga što se sa životnim vijekom zdravstveno stanje čovjeka mijenja. Stoga ne bi bila valjana ugovorna odredba prema kojoj bi osiguranik bio obavezan obavijestiti osiguratelja o svakoj promjeni u zdravstvenom stanju, kao ni ugovorna odredba kojom bi pokriće rizika bilo isključeno uslijed naknadnog nastupa određene bolesti. Naime, ugovor o osiguranju života temelji se na procjeni zdravstvenog stanja osiguranika u trenutku sklapanja ugovora, a ne na onom stanju i pojavi određenih bolesti koje bi se mogle u budućnosti pojaviti. Premija osiguranja se također određuje na temelju procjene zdravstvenog stanja osiguranika, kao i zanimanja kojim se bavi, a koje može utjecati na zdravlje.

Zakonodavac je dužan zaštititi ugovaratelja osiguranja vezano uz prijavu svih okolnosti značajnih za ocjenu rizika jer bi u suprotnome, osiguratelj uvijek mogao istaknuti prigovor da ga ugovaratelj osiguranja nije obavijestio o činjenici koja se pokazala odlučujućom u donošenju odluke o sklapanju ugovora o osiguranju života i naposljetku, odlučujućom za nastanak osiguranog slučaja. Stoga se značajnim okolnostima trebaju smatrati one okolnosti na koje se odnose pitanja koja osiguratelj navodi u obrascu ponude i popratnim upitnicima, kao i sva dodatna naknadna pitanja u pismenom obliku. Također treba uzeti u obzir činjenicu da se osiguratelj bavi djelatnošću osiguranja te kao profesionalac ima određeno iskustvo u utvrđivanju i procjeni rizika.

Možemo reći da je značajna okolnost ujedno i odlučujuća jer o njoj ovisi procjena rizika i donošenje odluke o sklapanju ugovora. Okolnosti značajne za procjenu rizika mogu biti objektivne i subjektivne prirode. Ukratko, to su sve one okolnosti koje utječu na vjerojatnost

³²⁷Pak, J., bilj. 22., vidi str. 308.

nastupa osiguranog slučaja i njegovih posljedica.

U pravilu su tarifom premije predviđene sve okolnosti značajne za procjenu rizika. No, to ne znači da osiguratelj ne može i neke druge okolnosti smatrati značajnima u pojedinom slučaju. Na njegovo traženje, ugovaratelj osiguranja dužan ih je priopćiti. Okolnosti koje su karakteristične za određenu skupinu osoba u koju spada i ugovaratelj osiguranja, ugovaratelj nema obvezu prijaviti. Značajne okolnosti u pravilu se prijavljuju putem unaprijed pripremljenog upitnika osiguratelja. S obzirom da osiguratelj odlučuje koje su informacije značajne za utvrđivanje relevantnih okolnosti, te shodno tome sastavlja pitanja navedena u upitniku, postavlja se pitanje kako tumačiti (ne)postupanje osiguratelja u slučaju kada ugovaratelj osiguranja nije dostavio sve podatke tražene u upitniku, a unatoč tome je sklopljen ugovor o osiguranju. S obzirom da osiguratelj nije dužan sklopiti ugovor o osiguranju, a isti je unatoč nedobivanju traženih podataka sklopljen, možemo smatrati da prema procjeni osiguratelja informacije koje je tražio, a na koje nije dobio odgovor nisu značajne za procjenu rizika i donošenje odluke o sklapanju ugovora, te se u tom slučaju ne bi mogao pozivati na nedostavljanje svih relevantnih podataka od strane ugovaratelja osiguranja.

ZOO ne govori ništa o značenju osigurateljevih upitnika.

Hrvatski zakonodavac razlikuje dvije situacije, namjerno i nenamjerno postupanje ugovaratelja osiguranja koje rezultira neispunjavanjem obveze obavješćivanja osiguratelja o svim okolnostima značajnim za ocjenu rizika. Zakonodavna rješenja koja stoje na raspolaganju osiguratelju koji je sklopio ugovor o osiguranju razlikuju se ovisno o tome da li se radi o namjernom ili nenamjernom postupanju ugovaratelja osiguranja kada je davao netočne, odnosno nepotpune podatke.³²⁸

Prva je situacija kada je ugovaratelj osiguranja namjerno učinio netočnu prijavu ili namjerno prešutio neku okolnost takve naravi da osiguratelj ne bi s ugovarateljem osiguranja niti sklopio ugovor o osiguranju da je znao za pravo stanje stvari.³²⁹ U tom slučaju osiguratelju je zakonodavac dao pravo da zahtijeva poništaj ugovora.³³⁰ Osiguratelj ima pravo zadržati i

³²⁸O pravu osiguratelja da predloži izmjene i dopune ugovora ili o pravu na raskid ugovora u slučaju kada osiguranik povrijedi svoju predugovornu obvezu obavješćavanja, odnosno uvođenje načela proporcionalnosti te kako je ono uređeno odredbama PEICL-a, Keglević, A., bilj. 78., str. 104.-106.

³²⁹ZOO čl. 932.

³³⁰Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj: Rev 596/03-2 od 29.09.2004., „Prvostupanjski sud je utvrdio, a ta utvrđenja je ocijenio pravilnima i sud drugog stupnja: - da je pri sklapanju ugovora tuženik dao

naplatiti premije za razdoblje do dana podnošenja zahtjeva za poništaj ugovora, ali je istodobno i u obvezi plaćanja osiguranog iznosa ako do toga dana nastupi osigurani slučaj.

Ovdje se postavlja pitanje da li zakonodavac ugovaratelja osiguranja koji je osiguratelju svjesno prešutio okolnosti značajne za ocjenu rizika, i u konačnici za donošenje odluke o sklapanju ugovora o osiguranju života, stavlja u povoljniji položaj budući osiguratelju nameće obvezu isplate osiguranog iznosa u slučaju nastupa osiguranog slučaja prije podnošenja zahtjeva za poništaj ugovora, a naročito ako se uzme u obzir da osigurani slučaj može nastupiti i prije negoli je osiguratelj uopće bio upoznat s pravim stanjem, odnosno s istinitim podacima. S druge strane, ugovaratelj osiguranja postupio je suprotno načelu izvršavanja obveza, načelu savjesnosti i poštenja te načelu dužnosti ispunjenja obveza, te unatoč tome ostvario svoj cilj jer je sve do dana podnošenja zahtjeva za poništaj ugovora bio osiguran, a u slučaju nastupa osiguranog rizika i ostvario pravo na isplatu osiguranog iznosa. Iz toga proizlazi da se ovom zakonskom odredbom štiti nepošten ugovaratelj osiguranja koji ne snosi nikakve značajnije posljedice zbog namjerne povrede zakonske obveze prijave svih okolnosti značajnih za ocjenu rizika.³³¹

Isto tako, osigurateljevo pravo da zahtijeva poništaj ugovora o osiguranju ograničeno je rokom od tri mjeseca od dana saznanja za netočnost ili za prešućivanje okolnosti koje su od utjecaja na donošenje odluke o sklapanju ugovora o osiguranju života. Ukoliko u navedenom roku osiguratelj ne izjavi ugovaratelju osiguranja da će se tim pravom koristiti, osigurateljevo pravo da zahtijeva poništaj ugovora prestaje. Iz ove zakonske odredbe proizlazi da je zakonodavac ostavio na volju osiguratelju, da prema svojoj slobodnoj procjeni svakog

negativan odgovor na pitanje o postojanju ranijih ozljeda i tako prešutio okolnost da je pretrpio više ozljeda ..., - da su te okolnosti značajne za ocjenu rizika osiguratelja, odnosno da tužitelj kao osiguratelj ne bi sklopio ugovor o osiguranju da je za te okolnosti znao ... Iako se tijekom postupka pozivao na odredbu čl. 908. st. 1. ZOO, tužitelj se nije koristio pravom na poništenje ugovora o osiguranju koje ima temeljem te odredbe, jer je tužbom zatražio utvrđenje ugovora ništavim i vraćanje iznosa kojeg je tuženik primio temeljem takvog ugovora kao naknadu nakon nastupanja osiguranog slučaja, a takav zahtjev nije mijenjao tijekom postupka. ... kako zahtjev za utvrđenje ništavim ne sadržava i zahtjev za poništenje ugovora, nižestupanjski sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili postavljeni tužbeni zahtjev za utvrđenje ništavim ugovora o osiguranju, jer su ocijenili da sklopljeni ugovor nije protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva, pa nema nedostatke koji bi ga činili ništavim u smislu čl. 103. ZOO. Pri tome je pravilno ocijenjen neosnovanim žalbeni prigovor (ponovljen i u reviziji) da se zbog postupanja tuženika radi o ugovoru koji je protivan moralu. Pravilnost takve ocjene proizlazi iz odredbe čl. 908. ZOO, koja kao posljedicu namjernog prešućivanja okolnosti odlučnih za sklapanje ugovora propisuje pobožnost, odnosno mogućnost osiguratelja da poništi takav ugovor.”

³³¹ Ćurković, M., bilj. 87., str. 269. i 270., smatra da je ovakva odredba nepravilna, da ide u korist nesavjesnom ugovaratelju osiguranja te da je nepošteni ugovaratelj stavljen u bolju poziciju od poštenog.

pojednog slučaja, odluči da li će podnijeti zahtjev za poništaj ugovora ili ne. Ako pođemo od toga da je osiguratelju ostavljeno pravo izbora poduzimanja ili nepoduzimanja daljnjih pravnih radnji, onda možemo zaključiti da je osiguratelj prije donošenja bilo kakve odluke sagledao sve okolnosti koje je naknadno saznao te utvrdio da li su od takvog značaja da su mogle utjecati na donošenje drugačije odluke. Nečinjenjem, odnosno nepodnošenjem zahtjeva za poništaj ugovora od strane osiguratelja može se zaključiti da netočne ili prešućene okolnosti nisu bile od značajnog utjecaja na ranije donesenu odluku o sklapanju ugovora o osiguranju te da bi osiguratelj sklopio ugovor o osiguranju i da su mu te okolnosti bile poznate i ranije.

Od gore opisanog slučaja namjerne netočne prijave ili prešućivanja okolnosti od značaja za ocjenu rizika od strane ugovaratelja osiguranja osiguratelju potrebno je razlikovati slučaj nenamjerne netočne ili nepotpune prijave.³³²

U ovom slučaju ugovaratelj osiguranja nije postupao namjerno pa se prema tome razlikuje i zakonodavno rješenje nastale situacije. Naime, zakonodavac je osiguratelju dao mogućnost izbora između dvije opcije. Tako osiguratelj može u roku od mjesec dana od dana saznanja za netočnost ili nepotpunost prijave izjaviti da raskida ugovor ili predložiti povećanje premije razmjerno povećanom riziku. Naravno, postoji i treća opcija koja je u praksi vrlo česta, a to je nereagiranje osiguratelja na saznanje o netočnoj ili nepotpunoj prijavi.

Obje gore navedene opcije vezane su uz zakonom propisane rokove. Tako će ugovor o osiguranju prestati važiti istekom roka od 14 dana od kada je osiguratelj priopćio izjavu o raskidu ugovora ugovaratelju osiguranja, odnosno u slučaju da je osiguratelj predložio povećanje premije, a ugovaratelj osiguranja na isto nije pristao, računajući od dana kada je primio prijedlog.

U slučaju nenamjerne netočnosti ili nepotpunosti prijave kada je došlo do raskida ugovora, osiguratelj je dužan vratiti dio premije koji otpada na vrijeme do kraja razdoblja osiguranja.

Možemo reći da je zakonodavac u slučaju nenamjerne netočne ili nepotpune prijave kada je osigurani slučaj nastupio prije nego je utvrđena netočnost ili nepotpunost prijave, ili nakon toga, ali prije raskida ugovora, odnosno postizanja sporazuma o povećanju premije, bolje i ravnopravnije regulirao prava ugovaratelja osiguranja, a poglavito osiguratelja koja proizlaze iz takvog odnosa, u odnosu na poziciju osiguratelja u slučaju kada zahtijeva raskid ugovora

³³²ZOO čl. 933.

zbog namjerne netočne ili nepotpune prijave. Naime, osiguranik je i ovdje osiguran za cijelo vrijeme trajanja ugovora uz plaćanje premije određene u manjem iznosu nego što bi bila određena na temelju potpunih i točnih podataka. Međutim, u slučaju kada se osigurani slučaj dogodio prije nego što je utvrđena netočnost ili nepotpunost prijave, ili nakon toga, ali prije raskida ugovora, odnosno prije postizanja sporazuma o povećanju premije, naknada se smanjuje u razmjeru između stope plaćenih premija i stope premije koja je trebala biti određena i plaćena prema stvarnom riziku.³³³ Ovakvo zakonsko rješenje je prihvatljivo budući se premija određuje ovisno o procjeni nastupa rizika te ako je na temelju netočnih podataka procijenjeno da je rizik manji te je time i određena manja premija nego što bi ustvari trebala biti, tada je logično da se u slučaju nastupa osiguranog slučaja i isplate ugovorene svote, ugovorena svota smanji za razliku između plaćene premije i one koja je trebala biti plaćena, te na taj način osiguratelj „namiri“ dio neobračunate premije.

U praksi se najčešće netočnost ili nepotpunost prijave, bila ona namjerna ili nenamjerna, odnosno prešućivanje svih relevantnih okolnosti, utvrdi tek po nastupu osiguranog slučaja. S obzirom da je u objema situacijama zakonodavac osiguratelju dao mogućnost odabira između dvije opcije po saznanju za netočnost ili nepotpunost prijave, sloboda izbora postupanja prepuštena je osiguratelju. U praksi često osiguratelji neće poduzimati nikakvu pravnu radnju, odnosno neće podnositi zahtjev za poništaj ugovora. Zbog toga ugovaratelji osiguranja ponekad svjesno riskiraju ne podnoseći potpune i točne prijave znajući da će osiguratelji odabrati onu opciju koja je za njih povoljnija, a to je vrlo često tumačenje da je postupanje ugovaratelja osiguranja bilo nenamjerno, što opet ide u korist ugovaratelja osiguranja jer je za manje plaćenu premiju osiguran za cijelo vrijeme trajanja ugovora.³³⁴

Važnost točnosti podataka o starosti osiguranika posebno dolazi do izražaja kod ugovora o

³³³ZOO čl. 933. st. 4.

³³⁴Pintar, op. cit., bilj. 214., str. 54. "Kad se analiziraju i uspoređuju posljedice ... dolazimo do jedne zanimljivosti koja se pojavljuje u praksi osiguratelja... za netočno prijavljivanje, prešućivanje ili nepotpunost prijave najčešće se u praksi sazna kad nastupi sam osigurani slučaj, npr. pravo na isplatu osigurnine u slučaju smrti ugovaratelja osiguranja. U tom slučaju, ako bi se radilo o namjerno netočnoj prijavi ili prešućivanju... osiguratelj bi mogao tražiti poništaj ugovora u kojem slučaju je dužan vratiti premiju osiguranja ali bi morao isplatiti cijelu svotu osiguranja s obzirom da je osigurani slučaj već nastao. Ako bi se u istom slučaju radilo o nenamjernoj netočnosti ili nepotpunosti prijave, a osigurani slučaj je već nastao, osiguratelj bi, ... imao pravo na plaćanje osigurane svote srazmjerno smanjenom iznosu, što je definitivno povoljnije za osiguratelja. Tu treba uzeti i u obzir opću odredbu ZOO-a vezanu uz prekluzivni rok za poništaj pobjnog ugovora, što znači da je često slučaj, kad za namjernu netočnost ili nepotpunost prijave sazna, da je to pravo za osiguratelja već prekludirano. Navedena zanimljivost dovodi do toga da su osiguratelji skloni u dvojbi tumačiti da se radilo o nenamjernom prešućivanju ili nepotpunosti prijave da bi ishodili povoljniju situaciju za sebe."

osiguranju života gdje je predmet osiguranja smrt ili doživljenje osiguranika. ZOO posebno regulira pitanje netočne prijave starosti osiguranika kod ugovora o osiguranju života i pravne posljedice do kojih ona dovodi. Navedene odredbe predstavljaju iznimke od naprijed razmatranih odredaba o posljedicama netočne prijave i prešućivanja okolnosti značajnih za ocjenu rizika.³³⁵

Hrvatski zakonodavac različito regulira pravne posljedice netočne prijave godina života, ovisno o tome da li stvarne godine prelaze ili ne prelaze netočno prijavljene godine starosti života.³³⁶ Godine života osiguranika kod ugovora o osiguranju života predstavljaju bitan element procjene rizika nastupa osiguranog slučaja. Što je osoba starija, vjerojatnost nastupa osiguranog rizika je veća. Što je vjerojatnost nastupa osiguranog rizika veća, to će i visina premije osiguranja koja se, između ostalog određuje i prema starosti osiguranika, biti veća.³³⁷ Iako osiguratelji u svojim Uvjetima osiguranja određuju gornju granicu starosti do koje se neka osoba može osigurati, često se osiguravaju i osobe čije godine života prelaze navedenu granicu starosti. Tada ugovori o osiguranju života sadrže posebne klauzule, a premija koja se obračunava je znatno veća budući je i rizik nastupa osiguranog slučaja veći. U tim slučajevima sklapanju ugovora često prethode dodatne provjere zdravstvenog stanja osiguranika. U slučaju nastupa osiguranog slučaja, poglavito smrti osiguranika, dodatno se ispituje valjanost police osiguranja, kao i okolnosti pod kojima je sklopljena kako bi se uklonila sumnja da je počinjenje kaznenog djela, kao što je npr. zloupotreba položaja, rezultiralo sklapanju ugovora.

U praksi osiguratelji, prilikom sklapanja ugovora o osiguranju života, sve veći značaj pridaju genetici, koja uvelike utječe na zdravlje i životni vijek pojedinca, kao jednom od elemenata pomoću kojega procjenjuju vjerojatnost nastupa rizika smrti i doživljenja. Pitanje koje se

³³⁵O poredbenopravnom prikazu rješenja prijave starosti osiguranika u hrvatskom zakonodavstvu i zakonodavstvu pojedinih europskih država, *Ibid*, t. 3.3.3., str. 93.–95.

³³⁶ZOO čl. 968. „1) ugovor o osiguranju života je ništetan i osiguratelj je dužan vratiti sve primljene premije ako su pri njegovu sklapanju netočno prijavljene godine života osiguranika, a njegove stvarne godine života prelaze granicu predviđenu u uvjetima i tarifama osiguratelja, 2) ako je netočno prijavljeno da osiguranik ima manje godina, a njegove stvarne godine života ne prelaze granicu predviđenu za osiguranje života, ugovor je pravovaljan, a osigurani iznos se smanjuje u razmjeru ugovorene premije i premije predviđene za osiguranje života osobe osiguranikovih godina, 3) kad osiguranik ima manje godina nego što je prijavljeno pri sklapanju ugovora, premija se smanjuje na odgovarajući iznos, a osiguratelj je dužan vratiti razliku između primljenih premija i premija na koje ima pravo.“

³³⁷Wiener osiguranje VIG d.d., bilj. 162, čl. 4. „(1) Osiguranje života može biti sklopljeno s ili bez liječničkog pregleda ovisno o visini osigurane svote za slučaj smrti i pristupnoj dobi osiguranika.“

postavlja je prvenstveno moralne naravi: da li je pravedno na osnovi genetike tj. mogućnosti nastupa neke bolesti s obzirom da postoje indikacije za istu, procjenjivati rizik nastupa smrti i određivati visinu premije. U teoriji se postavlja pitanje koliko je to pravično s obzirom da naslijeđene bolesti ne možemo spriječiti. Postavljaju se nova pitanja koja zahtijevaju zakonsku regulativu. ZOO ne sadrži odredbe vezane uz korištenje odnosno nekorisćenje podataka vezanih uz genetiku i obiteljsku anamnezu osiguranika. Postavlja se pitanje da li osiguratelj može i u kojoj mjeri u svojim upitnicima ili na neki drugi način zahtijevati od osiguranika podatke o obiteljskoj anamnezi, odnosno podvrgavanje genetskom testu čije će rezultate kasnije koristiti pri procjeni vjerojatnosti nastupa osiguranog rizika i donošenja odluke o sklapanju ugovora o životnom osiguranju te visini premije osiguranja.

Primjenom današnjih znanstvenih dostignuća moguće je utvrditi rizičnost nasljednih bolesti. Znanstvene metode napredovat će i dalje. Postignuća i mogućnosti na znanstvenom polju bit će sve veća. Mogućnost korištenja genetskih testova svakako ide u prilog osigurateljima prilikom procjene vjerojatnosti nastupa osiguranog rizika. Upravo zbog toga zakonodavac će morati u bliskoj budućnosti regulirati navedeno pitanje, striktno odrediti u koje svrhe se genetički testovi mogu koristiti jer se ono nikako ne može prepustiti praksi osiguratelja. Važno je napomenuti da se radi o pitanju o kojemu se treba raspraviti ne samo na nacionalnoj, već i na globalnoj razini i zauzeti jedan određeni stav.

3.5.2.2. Ugovarateljeve obveze u stadiju nakon sklapanja ugovora

Nakon što je ugovaratelj osiguranja u stadiju koji je prethodio sklapanju ugovora ispunio svoju obvezu obavješćavanja osiguratelja o svim okolnostima značajnim za ocjenu rizika, njegova obveza obavješćavanja o određenim promjenama nastavlja se i u stadiju nakon sklapanja ugovora o osiguranju života. O naknadnim promjenama kojih okolnosti je ugovaratelj dužan obavijestiti osiguratelja određeno je zakonom i Uvjetima osiguranja koji čine sastavni dio ugovora. Tako je ZOO-om određeno da je ugovaratelj osiguranja, kada je u pitanju osiguranje osoba, dužan obavijestiti osiguratelja o povećanju rizika zbog promjene zanimanja osigurane osobe ili djelatnosti koju obavlja.³³⁸ To je jedina obveza ugovaratelja

³³⁸ZOO čl. 938.

osiguranja tijekom trajanja ugovora o osiguranju osobe propisana zakonom. Istu obvezu prijave promjene zanimanja osiguranika propisanu ZOO-om osiguravajuća društva izričito navode u svojim Općim uvjetima osiguranja.³³⁹

Da li se zbog promjene zanimanja ili djelatnosti osiguranika povećao rizik procijenit će osiguratelj, te ovisno o tome postupiti na jedan od dva u nastavku opisana načina.

Ako se rizik uslijed promjene zanimanja ili djelatnosti osiguranika toliko povećao da osiguratelj ugovor ne bi niti sklopio da je takvo stanje postojalo u trenutku njegova sklapanja, osiguratelj može raskinuti ugovor. Ako je povećanje rizika toliko da bi osiguratelj sklopio ugovor, ali uz veću premiju, tada osiguratelj može ugovaratelju osiguranja predložiti novu stopu premije. Ako ugovaratelj ne pristane na novu stopu premije, osiguratelj može raskinuti ugovor. Ovdje je važno napomenuti da ugovaratelj osiguranja nije dužan pristati na povećanu premiju već ono ovisi o njegovoj slobodnoj volji. Neizmijenjeni ugovor ostat će na snazi ako

³³⁹Grawe osiguranje d.d., bilj. 119., „VIII. Povećanje rizika tijekom trajanja ugovora o osiguranju - Čl. 15. 1. Ugovaratelj osiguranja dužan je pisanim putem, bez odlaganja, obavijestiti osiguravatelja o promjeni zanimanja osiguranika ili djelatnosti koju osiguranik obavlja. 2. Ako promjena ... ima za posljedicu povećanje rizika, osiguravatelj može: 2.1. ugovaratelju osiguranja predložiti povećanje premije, ako je povećanje rizika toliko da bi osiguravatelj sklopio ugovor o osiguranju samo uz veću premiju da je takvo stanje postojalo u trenutku sklapanja ugovora; Ako ugovaratelj osiguranja pristane na povećanje premije, veća premija primjenjuje se od dospijeća sljedeće premije odnosno obroka. Ako ugovaratelj osiguranja ne pristane na veću premiju u roku od 14 dana od primitka obavijesti o povećanju premije, ugovor o osiguranju prestaje po samom zakonu. 2.2. raskinuti ugovor o osiguranju, ako je povećanje rizika toliko da osiguravatelj ne bi sklopio ugovor o osiguranju da je takvo stanje postojalo u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju. 3. Ugovor o osiguranju ostaje na snazi i osiguravatelj se više ne može koristiti ovlaštenjima da predloži ugovaratelju osiguranja povećanje premije ili da raskine ugovor o osiguranju, ako ne iskoristi ta ovlaštenja u roku od mjesec dana otkad je na bilo koji način doznao za povećanje rizika ili ako još prije isteka tog roka na neki način pokaže da pristaje na produljenje ugovora o osiguranju (ako primi premiju, isplati naknadu iz osiguranja za osigurani slučaj koji se dogodio nakon tog povećanja i sl.).“ AGRAM LIFE osiguranje d.d., bilj. 152., čl. 6. „(4) Ako u razdoblju od podnošenja ponude do sklapanja ugovora o osiguranju dođe do povećanja opasnosti koje mogu utjecati na život i zdravlje osiguranika (primjerice: promjena zanimanja, posebno teška oboljenja ili ozljeda osiguranika), podatke o tome, ugovaratelj osiguranja obvezno mora pisano prijaviti osiguratelju. (5) Ugovaratelj osiguranja obavezan je bez odgađanja prijaviti osiguratelju svaku promjenu zanimanja osigurane osobe nakon sklapanja ugovora.“ Triglav osiguranje, bilj. 156., čl. 24. „Riziko životno osiguranje, 2. Obveze osiguratelja b) „Bez obzira na odredbu članka 6. stavka 3. ovih Općih uvjeta Triglav d.d. može u roku od mjesec dana od dana saznanja za povećanje rizika, predložiti povećanje premije u razmjeru s povećanim rizikom tijekom cijelog razdoblja trajanja osiguranja ili raskinuti ugovor ako je povećanje rizika toliko da Triglav d.d. ne bi sklopilo ugovor da je takvo stanje postojalo u trenutku njegova sklapanja. Ako ugovaratelj ne pristane na novu stopu premije u roku od 14 (četnaest) dana od primitka prijedloga nove stope premije, ugovor prestaje po samom zakonu. Međutim, ugovor ostaje na snazi i Triglav d.d. se više ne može koristiti ovlaštenjima da predloži ugovaratelju novu stopu premije ili da raskine ugovor, ako ne iskoristi svoja ovlaštenja u roku od mjesec dana od saznanja za povećanje rizika, ili ako još prije isteka tog roka na neki način pokaže da pristaje na produljenje ugovora (ako primi premiju, isplati osigurninu za osigurani slučaj koji se dogodio nakon toga povećanja i sl.). “ O pravu ugovaratelja osiguranja da traži smanjenje premije uslijed smanjenja mogućnosti nastupa osiguranog rizika se ne govori.

osiguratelj saznajući da je rizik veći ne iskoristi danu mogućnost i ne predloži povećanje premije. Promatrajući ovakvo zakonsko uređenje moglo bismo reći da je ono opravdano iz razloga što je osiguratelj preuzeo obvezu isplate ugovorene svote u odnosu na rizik koji je postojao u trenutku zaključenja ugovora i u odnosu na koji je određena premija. Sklapanjem ugovora osiguratelj nije preuzeo obvezu da će osiguranjem biti pokriveno i eventualno naknadno povećanje rizika te da će isplatiti ugovorenu svotu uslijed ostvarenja osiguranog slučaja kao posljedice povećanog rizika. S druge strane, ovakvom zakonskom rješenju moglo bi se prigovoriti da su obje strane svjesno ušle u obveznopravni odnos čiji ishod unaprijed nije poznat, te da su samim time i preuzele rizik povećanja ili smanjenja vjerojatnosti nastupa osiguranog slučaja uslijed promjena okolnosti koje utječu na ostvarenje osiguranog rizika, a koje su uobičajene u životu svakog pojedinca, a jedna od njih je svakako i promjena zanimanja. Sklopljen ugovor o osiguranju života nikako ne bi smio predstavljati zapreku promjene zanimanja ili djelatnosti osiguranika, niti bi osiguranik donošenje odluke o promjeni zanimanja ili djelatnosti, kao i radnog mjesta, a poglavito onog koje predstavlja povećanu opasnost za život ili zdravlje prilikom njegovog obavljanja, trebao bazirati na sklopljenom ugovoru o osiguranju života i posljedicama koje će ono eventualno proizvesti. Unatoč ovakvom zakonskom rješenju najprihvatljivije bi bilo i za osiguratelja i za ugovaratelja osiguranja da ugovor o osiguranju života sadrži odredbu koja se striktno odnosi na povećanje rizika uslijed promjene zanimanja ili djelatnosti osiguranika, detaljno regulirajući sva pitanja vezana uz promjenu zanimanja ili djelatnosti i pravne posljedice takve promjene kao što je povećanje premije, podnošenje zahtjeva za raskid ugovora ili jednostavno da promjena zanimanja ne utječe na valjanost sklopljenog ugovora.

Zakonom o obveznim odnosima predviđeno je da u slučaju kada se osigurani slučaj dogodi prije nego što je osiguratelj obaviješten o povećanju rizika ili nakon što je obaviješten o povećanju rizika, ali prije nego što je raskinuo ugovor ili postigao sporazum o povećanju premije s ugovarateljem osiguranja, ugovor ostaje na snazi, a osigurnina se smanjuje u razmjeru između plaćenih premija i premija koje bi trebalo platiti prema povećanom riziku.³⁴⁰ Prihvatljivo je stajalište zakonodavca da rizik smanjenja osigurnine preuzima ugovaratelj osiguranja ili osiguranik na sebe ukoliko na vrijeme nije obavijestio osiguratelja o povećanju rizika. Međutim, ugovornom odredbom bi svakako trebalo regulirati rok unutar kojega je ugovaratelj osiguranja odnosno osiguranik dužan ispuniti svoju obvezu obavješćivanja. Tek

³⁴⁰ZOO čl. 939.

ukoliko propusti ispuniti svoju obvezu u propisanom roku, moglo bi se pristupiti isplati osigurnine u smanjenom iznosu. U suprotnome bi valjalo postupiti kao da nije došlo do povećanja rizika. S druge strane, isto tako je potrebno odrediti rok unutar kojeg će osiguratelj biti dužan izjasniti se da li raskida ugovor ili zahtijeva povećanje premije te će se shodno tome dalje postupati.

Rizik, osim što se može povećati, može se i smanjiti. O pravu ugovaratelja osiguranja u slučaju smanjenja rizika govori i naš zakonodavac omogućujući ugovaratelju da zahtijeva smanjenje određene premije, ako se rizik smanjio nakon sklapanja ugovora o osiguranju. Koliko će smanjenje premije ugovaratelj osiguranja zahtijevati, ovisit će u kojoj se mjeri osigurani rizik smanjio. Smanjenje može zahtijevati najranije od dana kada je o smanjenju obavijestio osiguratelja. Ako osiguratelj ne pristane na smanjenje premije, ugovaratelj osiguranja može raskinuti ugovor.³⁴¹ Niti u ovom slučaju zakonodavac ne navodi, a shodno tome niti ne pravi razliku, između smanjenja rizika do kojega je došlo voljom ugovaratelja osiguranja ili neovisno o njegovoj volji. Neki autori smatraju da bi ugovaratelj osiguranja trebao imati pravo zahtijevati smanjenje premije osiguranja ili raskid ugovora samo u slučaju kada je smanjenje rizika nastupilo nakon zaključenja ugovora zbog događaja koji ugovaratelj osiguranja nije mogao predvidjeti niti spriječiti.³⁴² Da li će ugovaratelj osiguranja moći tražiti smanjenje premije, u kojim slučajevima i u kojem iznosu najbolje bi bilo prepustiti ugovornim stranama da isto detaljno reguliraju ugovornim odredbama.

Međutim, dok zakonodavac striktno navodi da je promjena zanimanja ili djelatnosti razlog povećanja rizika, razloge smanjenja rizika ne navodi. Unatoč tome, ugovorne strane mogu same urediti to pitanje i u ugovoru odrediti nastup kojih okolnosti će se smatrati razlogom zahtijevanja smanjenja premije osiguranja. Možemo reći da se procjena smanjenja rizika i donošenje odluke o istome procjenjuje od slučaja do slučaja.

Temeljna obveza ugovaratelja osiguranja iz ugovora o osiguranju života je plaćanje premije osiguranja. Upravo u ovoj obvezi vidljiva je razlika u položaju ugovaratelja osiguranja kada je on istovremeno i osiguranik te kada se osoba ugovaratelj osiguranja i osoba osiguranik razlikuju. Tu se postavlja pitanje da li je osiguranik, koji istovremeno nije i ugovaratelj osiguranja, dužan plaćati premiju. O ovom pitanju u teoriji postoje razna gledišta. Jedni

³⁴¹ZOO čl. 940.

³⁴²Preložnjak, B., „Pravna priroda ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu (0350-2058) 61 (2011), 3; str. 984.

smatraju da se osiguranikova obveza plaćanja premije temelji na činjenici da je on osoba koja će u slučaju nastupa osiguranog slučaja biti osiguratelj vjerovnik, odnosno da će ostvariti određenu korist u vidu isplate osigurane svote. Ono polazi od stajališta da osoba mora imati i određene obveze da bi mogla steći neku korist iz ugovora. Naime, ugovor o osiguranju je prije svega dvostranoobvezni ugovor. Međutim, ovo stajalište u pravu osiguranja nije prihvaćeno. U pravu osiguranja ugovor o osiguranju u odnosu na poziciju osiguranika smatra se ugovor u korist trećega. To je jasno vidljivo kod ugovora o osiguranju života gdje osiguranik ne mora nužno biti i ugovaratelj osiguranja. Iako se ugovor o osiguranju života sklapa u interesu određene treće osobe, radi zaštite njenog života, treća osoba nije dužna plaćati premiju jer u nastali pravni odnos nije stupila kao stranka. To bi značilo da je dužna platiti obveze koje proizlaze iz odnosnog ugovora samo pod uvjetom da je na to pristala. S druge strane, osiguratelj je dužan primiti uplatu premije od svake osobe koja ima pravni interes da premija bude plaćena, a ne isključivo samo od ugovaratelja osiguranja koji je ugovorom preuzeo obvezu plaćanja premije. Premija se može platiti u ugovorenim rokovima, a ukoliko se treba platiti odjednom tada se plaća prilikom sklapanja ugovora.³⁴³

Osiguratelj ne može sudskim putem prisiliti ugovaratelja osiguranja na plaćanje premije.³⁴⁴ Neplaćanjem premije osiguranja, bilo od strane ugovaratelja osiguranja ili bilo koje druge zainteresirane osobe, do dospelosti, ugovor o osiguranju života neće prestati po sili zakona.³⁴⁵ Upravo to je specifičnost ugovora o osiguranju života. Međutim, zakonodavac je zaštitio osiguratelja u slučaju neplaćanja premije omogućivši mu da neplaćenu premiju kompenzira tako da smanji osigurani iznos na otkupnu vrijednost osiguranja ili da raskine ugovor, pod zakonom propisanim pretpostavkama.³⁴⁶ Osiguratelji u svojim Općim uvjetima također polaze od navedenog zakonskog uređenja.³⁴⁷ Zakonskom rješenju moglo bi se prigovoriti da

³⁴³ZOO čl. 936. st. 3. „Mjesto plaćanja premije je mjesto u kojem ugovaratelj osiguranja ima svoje sjedište, odnosno prebivalište, ako ugovorom nije određeno neko drugo mjesto.“

³⁴⁴Čurković, M., bilj. 28., str. 232. i 233. smatra da zabrana naplate premije kod osiguranja života ima svoje razloge s obzirom na štednu komponentu ugovora, odnosno da se nikoga ne može prisiliti na štednju.

³⁴⁵Za razliku od ugovora o osiguranju života i ugovora o osiguranju od nesretnog slučaja, neplaćanjem premije osiguranja ugovor o osiguranju imovine prestaje po sili zakona istekom zakonom propisanog roka i uz ispunjenje zakonom propisanih pretpostavki.

³⁴⁶ZOO čl. 937. i 969.

³⁴⁷Generali osiguranje d.d., bilj. 161., čl. 18. „(1) Ako ugovaratelj osiguranja na poziv Osiguratelja, koji mu mora biti dostavljen preporučenim pismom, ne plati dospjelu premiju u roku određenom u tom pismu, a koji ne može biti kraći od mjesec dana, računajući od kad mu je pismo uručeno, niti to učini koja druga zainteresirana osoba, Osiguratelj može ako su zadovoljeni uvjeti za kapitalizaciju definirani posebnim uvjetima osiguranja, izvijestiti

zakonodavac na neki način prisiljava osiguratelja da i dalje ostaje u odnosu i izvršava svoju obvezu pružanja osiguranja za razliku od ugovaratelja osiguranja kojega se ne može prisiliti da izvrši svoju obvezu plaćanja premije. S druge strane, ako se uzme u obzir svrha ugovora, a to je pored osiguranja života i štednja, tada možemo obrazložiti navedenu zakonsku odredbu na način da je zakonodavac navedenim rješenjem zapravo htio zaštititi uloženi novac ugovaratelja osiguranja. U svakom slučaju, navedenom zakonskom odredbom zakonodavac je uspio postići određeni balans i podjednako zaštititi interese obje strana. S obzirom da plaćanje premije ovisi o volji ugovaratelja osiguranja te da je zakonodavac striktno zabranio mogućnost prisilne naplate premije, možemo reći da je „cijeli životni vijek“ ugovora o osiguranju života obilježen slobodnom voljom ugovaratelja osiguranja.

Situacija kada osigurani slučaj nastupi prije raskida ugovora ili prije smanjenja osiguranog iznosa, procjenjuje se ovisno o tome da li su premije bile plaćene barem za tri godine ili nisu. Ovisno o tome smatra se da je osigurani iznos smanjen, odnosno da je ugovor raskinut.³⁴⁸ Sudska praksa navodi da iz odredaba ZOO-a i Općih uvjeta osiguranja za osiguranje života proizlazi da je osiguratelj u slučaju neplaćanja premije od strane osiguranika u određenom mu roku, mogao otkazati ugovor. U tom slučaju raskid ugovora ne nastupa automatski kao posljedica neplaćanja premije, već je osiguratelj o tome morao obavijestiti osiguranika.³⁴⁹

ugovaratelja osiguranja da smanjuje osigurani iznos na iznos kapitalizirane osiguranju. (2) Ako osigurani slučaj nastupi prije raskida ugovora ili smanjenja osiguranog iznosa, smatra se kao da je osigurani iznos smanjen, odnosno da je ugovor o osiguranju raskinut."

³⁴⁸Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj: Rev 1949/2015-2 od 10.04.2018. „...po predmetnom ugovoru o osiguranju života uplaćene premije za razdoblje duže od tri godine, to kada u ugovorenim rokovima nisu bile uplaćene daljnje dvije premije ..., a osigurani se slučaj - smrt osiguranika, dogodio prije smanjenja osigurane svote, prema stajalištu ovoga suda opravdano tuženik ukazuje na primjenu odredbe čl. 969. st. 3. ZOO-a na temelju koje je tužiteljici kao korisnici iz predmetnog ugovora isplatio umanjenu svotu osiguranog iznosa. Stoga tužiteljici ne pripada pravo na isplatu punog osiguranog iznosa, već upravo smanjeni osigurani iznos...". Protiv navedene presude Vrhovnog suda podnesena je ustavna tužba Ustavnom sudu Republike Hrvatske koja je Odlukom Ustavnog suda, broj U-III-3340/2018 od 02.10.2019. odbijena. „Ustavni sud primjećuje da u ustavnoj tužbi podnositeljica osporavajuće razloge temelji u biti na tvrdnji o pogrešnoj primjeni mjerodavnih zakonskih odredbi. Ustavni sud ocjenjuje da podnositeljici nije povrijeđeno ustavno pravo na pravično suđenje zajamčeno člankom 29. stavkom 1. Ustava.” <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRR2015RevB1949A2> stranica posjećena 25.05.2024.

³⁴⁹Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj:Rev-x 93/09-2 od 23.09.2009., „Tuženik kao osiguratelj tijekom postupka nije uspio dokazati da je on tužitelja kao osiguranika izvijestio u skladu s prethodno citiranim odredbama da otkazuje ugovor zbog kašnjenja tužitelja s plaćanjem premije. Naprotiv, tuženik je, a nakon određene prepiske sa tužiteljem prihvatio njegovu naknadnu uplatu premije za 1994. te reaktivirao postojeću policu osiguranja (reaktivirana polica ima isti broj i sve sastojke kao ona sklopljena 1993.). Sve to upućuje na zaključak kako ugovor o životnom osiguranju sklopljen između stranaka, premda je tužitelj kasnio sa uplatom godišnje premije nije nikad raskinut, a reaktiviranje ugovora u prosincu 1994. je imalo značaj osnaženja

U teoriji postoji nekoliko stajališta vezanih uz pravo osiguratelja na kompenzaciju (prijeboj).

Jedni navode da pravo osiguratelja na kompenzaciju proizlazi iz same prirode odnosa. Osiguratelj i ugovaratelj osiguranja, a koji je ujedno i osiguranik, nalaze se istovremeno i u ulozi vjerovnika i u ulozi dužnika. Prema tome, osiguratelj kao vjerovnik ima pravo prebiti svoj dug sa svojom dospelom tražbinom prema osobi koja je njegov dužnik, u ovom slučaju ugovaratelju osiguranja. Drugi slučaj je kada osiguranik i ugovaratelj osiguranja nisu iste osobe. Naime, osiguratelj je dužan isplatiti osiguraniku osigurani iznos, ali osiguranik nije dužan platiti premije osiguratelju, već je to dužan učiniti ugovaratelj osiguranja. Sada se postavlja pitanje da li u tom slučaju osiguratelj ima pravo na kompenzaciju. U teoriji i praksi postoje razna stajališta. Jedni polaze od načela pravednosti smatrajući da osiguratelj ima pravo na kompenzaciju što obrazlažu činjenicom da bi bilo nepravedno osiguratelja siliti na isplatu osiguranog iznosa, a istovremeno mu priječiti da svoju tražbinu koja potječe iz istog pravnog odnosa kompenzira sa svojim dugom. Drugi smatraju da kompenzacija nije moguća jer ne postoje međusobna potraživanja i obveze. Naime, ugovorom o osiguranju osiguratelj je preuzeo obvezu da isplati osigurani iznos trećoj osobi, dok je naplatu svoje ugovorne obveze ugovorio sa svojim sukontrahentom. Iz toga proizlazi da nema pravo od trećeg zahtijevati kompenzaciju. Kompenzacija je moguća samo ako je osiguranik dužan platiti premiju. Neki autori smatraju da bi se osiguratelju trebalo dati pravo da ne izda policu dok mu premija ne bude plaćena jer će na taj način osiguratelj izbjeći situaciju da se nađe u poziciji da mora platiti osigurani iznos osiguraniku koji nije ujedno i ugovaratelj osiguranja, a da od njega nema pravo tražiti plaćanje premije niti kompenzaciju.³⁵⁰ S ovakvim stajalištem ne bismo se mogli složiti kada je riječ o ugovoru o osiguranju života budući je kod ove vrste ugovora polica dokaz da je ugovor sklopljen. Iako osiguratelji daju mogućnost da se premija plati odjednom, u praksi su češći slučajevi mjesečnog ili kvartalnog plaćanja premije. Ako se kao uvjet izdavanja police nameće plaćanje premije, tada se polica ne bi mogla izdati sve dok bi postojala mjesečna obveza plaćanja premije, a što nije prihvatljivo.

ugovora iz 1993., što znači da je ugovor o osiguranju postojao i u vrijeme nastanka osiguranog slučaja, a čiji nastanak je dakle bio neizvjestan u vrijeme sklapanja ugovora o životnom osiguranju, što je pak zakonska pretpostavka za njegovu valjanost.“

³⁵⁰Bikić, E., bilj. 18., više str. 183.-185.

3.5.3. Prava i obveze osiguranika i korisnika osiguranja

Važno je napomenuti da prilikom sklapanja ugovora o osiguranju osiguranik kao pojedinac, za razliku od ugovaratelja osiguranja, nema nikakve obveze.

S obzirom da ugovor o osiguranju života sklapa ugovaratelj osiguranja koji je stranka ugovora, dok osiguranik nije, postavlja se pitanje da li je osiguranik dužan obavijestiti osiguratelja o okolnostima koje su značajne za ocjenu rizika, odnosno o promjeni ili nastupu novih okolnosti za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju.³⁵¹ Ovo pitanje trebalo bi tumačiti od slučaja do slučaja. Ako polazimo od načela savjesnosti, tada je osiguranik svakako dužan obavijestiti osiguratelja o svim okolnostima, bilo postojećim, promijenjenim ili novonastalim, za koje zna da utječu na povećanje ostvarenja rizika, a koje su prouzročene njegovom voljom, neovisno o tome da li su ona izričito navedena u ugovoru ili ne.³⁵² Ugovorna odredba koja bi nametnula obvezu osiguraniku na ispunjenje neke od propisane ili ugovorene obveze nakon nastupa osiguranog slučaja, te gubitak prava zbog njenog neizvršavanja smatrala bi se ništetnom.³⁵³

Korisnik osiguranja je osoba koja stječe pravo na osigurani iznos nastupom osiguranog slučaja. Određivanje korisnika osiguranja od strane ugovaratelja osiguranja zapravo je jednostrani pravni akt. Korisnika osiguranja u pravilu određuje ugovaratelj osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju života. Odredba o imenovanju korisnika osiguranja sastavni je dio ugovora. Međutim, korisnik osiguranja može biti imenovan i nakon sklapanja ugovora o osiguranja, bilo kojim drugim pravnim poslom, uključujući i oporuku.³⁵⁴

Kod osiguranja za slučaj smrti ista osoba ne može istovremeno biti osiguranik i korisnik osiguranja. To proizlazi iz same svrhe ugovora. Ugovorena svota isplatit će se korisniku osiguranja samo u slučaju ako smrt osiguranika nastupi za vrijeme trajanja ugovora. Stoga je

³⁵¹Najbolji primjer je obveza ugovaratelja osiguranja da obavijesti osiguratelja o promjeni zanimanja osiguranika ukoliko je ono od utjecaja na rizik. Obveza je striktno određena ZOO-om ugovaratelju osiguranja, a ne osiguraniku iako je on s tom okolnosti najbolje upoznat. Stoga se postavlja pitanje da li se može osiguraniku nametnuti obveza obavješćivanja osiguratelja o promjeni zanimanja.

³⁵²Prilikom tumačenja prvenstveno se polazi od volje stranaka, analizirajući ugovorne odredbe i klauzule te pozitivne propise iz osiguranja. Veliku važnost ima poslovna i sudska praksa koja je zauzela određeno stajalište vezano uz određena pitanja i tumačenja.

³⁵³ZOO čl. 942.

³⁵⁴Takvo imenovanje nema značenje posla *mortis causa*.

logično da je korisnik osiguranja kojemu će osigurani iznos biti isplaćen, osoba različita od osobe osiguranika.

S obzirom na drugačiju svrhu ugovora tj. isplatu osiguranog iznosa ako osiguranik doživi istek ugovorenog roka, kod osiguranja života za slučaj doživljenja ugovaratelj osiguranja može istodobno biti i osiguranik i korisnik osiguranja, ili samo osiguranik, uz određivanje neke druge osobe za korisnika osiguranja.

Za imenovanje korisnika osiguranja nije potrebna suglasnost osiguratelja, ali je potrebno obavijestiti osiguratelja o osobi korisnika osiguranja kako osigurani iznos ne bi isplatio pogrešnoj osobi. Budući da ugovaratelj osiguranja može u bilo kojem trenutku izmijeniti osobu korisnika osiguranja, a da se izbjegne isplata osiguranog iznosa krivoj osobi, u praksi je poželjno da se o istome obavijesti osiguratelj, a promjena izvrši u pismenom obliku izdavanjem dodatka polici ili u obliku javnobilježničkog akta. Naime, osiguratelj se ne može osloboditi obveze iz ugovora o osiguranju života ako je osigurani iznos isplatio neovlaštenoj osobi, osim u slučaju ako ga ugovaratelj osiguranja nije obavijestio o promjeni osobe.

U ugovoru o osiguranju života korisnik osiguranja ne mora biti poimence određen. Dovoljno je da ugovor o osiguranju, ili neka druga isprava kao što je oporuka, ugovor ili neki drugi dokument, sadrži dovoljno podataka temeljem kojih se korisnik osiguranja može odrediti. U tom smislu govori i zakonodavac dajući konkretna rješenja u slučajevima kada je ugovaratelj osiguranja korisnika osiguranja odredio općenito, bez navođenja konkretnih imena.³⁵⁵

Ako se osiguranje odnosi na život neke druge osobe, za određivanje korisnika potrebna je pisana suglasnost te treće osobe - osiguranika.

Korisnik osiguranja svoje imenovanje može prihvatiti u bilo kojem trenutku. Dovoljno je da

³⁵⁵ZOO u čl. 981. st. 4. navodi da ako se kao korisnici osiguranja navode djeca tada ono obuhvaća djecu koja su već rođena u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju kao i djecu koja će tek biti rođena. Ako je kao korisnik osiguranja naveden bračni drug, tada pravo na osigurninu pripada onoj osobi s kojom je osiguranik u braku u trenutku smrti, a ne osobi s kojom je bio u braku u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju. Međutim, u praksi se može postaviti pitanje koja je prava volja ugovaratelja osiguranja, da li je to volja koju zakonodavac presumira u određenom trenutku ili volja koju je ugovaratelj osiguranja iskazao u trenutku sklapanja ugovora. Naime, on nije naknadno iskazao svoju volju za promjenom osobe korisnika iako je imao tu mogućnost. Da li to znači da je on i dalje želio da korisnikom bude imenovana osoba koja je „status“ korisnika imala u trenutku sklapanja ugovora, odnosno sada bivša žena, odnosno samo djeca koja su bila tada rođena? Naš zakonodavac je nedvojbeno riješio problem gore navedenom zakonskom odredbom. Zakonska odredba se koristi formulacijom „djeca ili potomci“ što pod pojam „potomci“ svakako svrstava i naknadno rođenu djecu. Međutim, i ovdje se, a poglavito u slučaju kada su djeca imenovana, a u odnosu na naknadno rođenu djecu, postavlja isto pitanje kao i kod bračnog druga, koja je prava volja ugovaratelja osiguranja?

izrazi svoju suglasnost za primitak osiguranog iznosa. Specifičnost ugovora o osiguranju života je da izjavu o prihvatu može dati i nakon smrti osiguranika. Naime, korisnik osiguranja, sve do smrti osiguranika, ne mora biti upoznat s činjenicom da je određen za korisnika osiguranja.

Važno je napomenuti da osoba koja je imenovana korisnikom osiguranja nije dužna prihvatiti imenovanje, odnosno osigurani iznos. Tako će se po sili zakona smatrati da je imenovani korisnik odbio primiti namijenjenu mu korist, ako se poslije smrti ugovaratelja osiguranja, na poziv njegovih nasljednika, ne očituje u roku od mjesec dana da prima namijenjenu mu korist.

Ništetna je izjava kojom se određuje da je određivanje korisnika osiguranja neopozivo.³⁵⁶

Odredbu kojom se korist iz osiguranja namjenjuje određenoj osobi može opozvati samo ugovaratelj osiguranja, a ne njegovi vjerovnici ili nasljednici. To može učiniti sve do trenutka dok korisnik na bilo koji način ne izjavi da je prima, a čime odredba postaje neopoziva. Iznimno, ugovaratelj može opozvati odredbu o koristi i poslije izjave korisnika da je prima, ako je korisnik pokušao ubojstvo osiguranika, a ako se korist daje bez naknade za opoziv vrijede i odredbe o opozivu dara.³⁵⁷

Iako nije stranka ugovora o osiguranju života, ugovor proizvodi određene pravne učinke na korisnika osiguranja.³⁵⁸ Korisnik osiguranja imenovanjem stječe neposredno pravo potraživati isplatu osiguranog iznosa prema osiguratelju. O nastupu osiguranog slučaja osiguranik, odnosno korisnik osiguranja u slučaju smrti osiguranika, obavijestit će osiguratelja te zahtijevati isplatu osiguranog iznosa.

Osiguratelj je obvezan izvršiti isplatu korisniku osiguranja.

Korisnik osiguranja dužan je na zahtjev osiguratelja dostaviti potvrdu o smrti osiguranika iz koje je vidljiv način nastupa smrti. Ako je smrt nastupila iz razloga koji je zakonom ili ugovorom isključen, tada ne postoji obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote.³⁵⁹

³⁵⁶ZOO čl. 981.-982.

³⁵⁷ZOO čl. 983.

³⁵⁸Kod ugovora o osiguranju života radi se o izuzetku od pravila da ugovor proizvodi pravne učinke samo između ugovornih strana.

³⁵⁹Problem se može javiti u slučaju kada se smrt osobe ne može dokazati, kao npr. u slučaju nestanka osobe. Sve dok se ne provede postupak proglašenja nestale osobe umrlom, obveza osiguratelja na isplatu osigurane svote ne postoji.

Osigurana svota koja se kod osiguranja života za slučaj smrti treba isplatiti korisniku osiguranja, a koji je ujedno i nasljednik, podvrgnuta je posebnom pravnom režimu te u odnosu na nju vrijede posebna pravila. Osigurana svota ne ulazi u ostavinsku masu ugovaratelja osiguranja te se njome postupa odvojeno od ostavinske mase. Osigurani iznos i ostavinska masa čine dvije odvojene cjeline, čija je pravna sudbina različita.³⁶⁰

Ako je korisnik osiguranja ujedno i zakonski nasljednik, a odrekao se prava na nasljedstvo, pravo na osigurani iznos mu i dalje pripada. Pravo korisnika osiguranja ima prvenstvo pred nasljednim pravom. Korisnik osiguranja ima pravo na isplatu osiguranog iznosa od trenutka sklapanja ugovora o osiguranju neovisno o tome kako je i kad određen za korisnika te da li je izjavio svoj prihvrat prije ili poslije smrti osiguranika. Zakonom je određeno da u slučaju ako smrt korisnika nastupi prije smrti osiguranika, osigurana svota ne pripada nasljednicima umrlog korisnika već idućem korisniku kojega je ugovaratelj odredio, odnosno ako nije određen ugovaratelju osiguranja.³⁶¹ Ovakvo rješenje je prihvatljivo budući ugovaratelj osiguranja odlučuje u čiju korist se sklapa ugovor o osiguranju. Namjera ugovaratelja osiguranja nije bila da osigura „financijsku korist“ nasljednicima umrlog korisnika već određenoj osobi. Nasljednici umrlog korisnika ne mogu ostvariti nikakva prava iz ugovora o osiguranju jer se osnovni preduvjet za ostvarivanje prava na osiguranu svotu za vrijeme života imenovanog korisnika nije ostvario, a to je smrt osiguranika.³⁶²

Ako su u ugovoru o osiguranju kao korisnici osiguranja određena djeca, potomci i općenito nasljednici, a ugovaratelj osiguranja nije odredio kako će se izvršiti podjela između njih, podjela će se izvršiti razmjerno njihovim nasljedničkim dijelovima, a ako korisnici nisu nasljednici, osigurani iznos bit će podijeljen na jednake dijelove.

Ako ugovaratelj osiguranja za slučaj smrti ne odredi korisnika ili ako odredba o određivanju

³⁶⁰Tako vjerovnici ugovaratelja osiguranja i osiguranika nemaju nikakvo pravo na osigurani iznos ugovoren za korisnika, zakonodavac je u određenom slučaju propisao iznimku. To će biti u slučaju kada je ugovaratelj osiguranja uplaćivao nerazmjerno visoke premije u odnosu na njegove financijske mogućnosti u trenutku uplate. Zakonodavac je zaštitio vjerovnike ugovaratelja dajući im mogućnost pobijanja dužnikovih pravnih radnji zahtijevajući da im se preda dio premije koje su očito prelazile financijske mogućnosti ugovaratelja osiguranja. Ova iznimka je prihvaćena jer štiti vjerovnike ugovaratelja osiguranja koji je plaćanjem nerazumno visokih premija pokušao izbjeći obvezu podmirivanja dugova prema svojim vjerovnicima. Takvo rješenje daje hrvatski zakonodavac. ZOO čl. 985.

³⁶¹ZOO čl. 987.

³⁶²Važno je napomenuti da u slučaju kada se sa sigurnošću ne može utvrditi da li je smrt osiguranika ili korisnika osiguranja nastupila prva, za uređenje pravnih pitanja smatra se da je ranije nastupila smrt osiguranika.

korisnika ostane bez učinka zbog opoziva, ili zbog odbijanja određene osobe, ili zbog bilo kojeg drugog razloga, a ugovaratelj osiguranja ne odredi drugog korisnika, osigurani iznos pripada ugovaratelju osiguranja.

Kad osiguratelj isplati osigurani iznos osobi koja bi na nju imala pravo da ugovaratelj osiguranja nije odredio korisnika, on se oslobađa obveze iz ugovora o osiguranju ako u trenutku isplate nije znao niti je mogao znati da je ugovaratelj osiguranja odredio korisnika oporukom ili nekim drugim aktom koji mu nije dostavljen. Tada korisnik ima pravo zahtijevati vraćanje od osobe koja je primila osigurani iznos. Isto vrijedi i u slučaju promjene korisnika.³⁶³

Iako korisnik osiguranja nije ugovorna strana, zakonodavac mu je dao mogućnost da svoja korisnička prava po polici osiguranja prenese na drugu osobu pod uvjetom da isto učini prije nastupa osiguranog slučaja. Riječ je o pravnom poslu između korisnika osiguranja i treće osobe za koji je potreban pristanak ugovaratelja osiguranja u kojem se navodi ime osobe na koju se pravo prenosi, odnosno pristanak osobe čiji se život osigurava.³⁶⁴ Ovdje se postavlja pitanje zašto korisnik osiguranja treba pristanak ugovaratelja osiguranja za prijenos svog prava. Uvjet davanja pristanka možemo opravdati činjenicom da ugovaratelj osiguranja koji sklapa ugovor i plaća premiju, zapravo želi omogućiti materijalnu korist korisniku osiguranja u budućnosti, te stoga ima pravo biti upoznat s činjenicom tko će ostvariti materijalnu korist u slučaju nastupa osiguranog slučaja.

S obzirom na navedeno, možemo reći da korisnik osiguranja ustvari raspolaže s budućom neizvjesnom materijalnom koristi.

³⁶³ZOO čl. 984., 988., 989.

³⁶⁴ZOO čl. 986.

3.5.4. Prava osoba u čiju je korist polica životnog osiguranja založena ili vinkulirana

Sklapanje životnog osiguranja u suvremenom svijetu sve više poprima na svojoj važnosti. Jedan od razloga povećanja broja sklopljenih ugovora o osiguranju života vezano je uz sklapanje ugovora o kreditu. Naime, banke, u pravilu, ugovaranje police životnog osiguranja i njezinog vinkuliranja često uvjetuju ostvarivanjem prava na kredit.³⁶⁵ Time se ugovor o osiguranju života u praksi sve češće pojavljuje kao financijski instrument osiguranja naplate stambenih i potrošačkih kredita, odnosno preostalog dugovanja po osnovi odobrenog kredita.³⁶⁶ Na taj način banke prvenstveno štite svoje poslovanje.

Vinkulacija police osiguranja vrši se na zahtjev kreditora prema ugovaratelju osiguranja. ZOO poznaje institut zaloga police osiguranja.³⁶⁷ Policu osiguranja u zalog može dati ugovaratelj osiguranja, te mu u tom slučaju nije potreban pristanak korisnika osiguranja, osim u slučaju da je imenovanje korisnika postalo neopozivo. S druge strane, ako korisnik osiguranja daje policu osiguranja u zalog, potreban mu je pristanak ugovaratelja osiguranja i osiguranika.

Osiguranik odnosno korisnik osiguranja, prije nastupa osiguranog slučaja, daje izjavu osiguratelju temeljem koje se vrši vinkulacija police osiguranja. Izjava ustvari predstavlja uputu osiguratelju da se u slučaju nastupa osiguranog slučaja osigurnina (u cijelosti ili u određenom iznosu) isplati vinkulantu (kreditoru) ili da se osigurnina ne može isplatiti korisniku osiguranja bez prethodne suglasnosti vinkulanta.³⁶⁸

Vinkulacijska klauzula kojom se određuje tko može obavljati određena prava iz police (najčešće je riječ o naplati osigurnine pod određenim uvjetima) u pravilu je sadržana u samoj polici osiguranja, iako može biti sadržana i u posebnoj ispravi gdje tada mora biti točno navedeno na koju se policu ona odnosi.

³⁶⁵Vinkulacija police osiguranja kao institut osiguranja tražbine nije posebno uređen propisima već je rezultat prakse. Dok se kod ugovora o osiguranju korisnik osiguranja javlja kao treća strana (nije stranka ugovora), tako se i kod vinkulacije police osiguranja banka javlja kao treća strana.

³⁶⁶Groupama osiguranje d.d., „Uvjeti za grupno osiguranje života korisnika stambenih, hipotekarnih i gotovinskih kredita (19-0324)“, od 01.04.2024., https://www.otpbanka.hr/sites/default/files/doc/Op%C4%87i%20uvjeti_GO%20Life.pdf, stranica posjećena 21.05.2024.

³⁶⁷ZOO čl. 980.

³⁶⁸Aras, S., „Ugovor o osiguranju života s posebnim osvrtom na osiguranje korisnika kredita za slučaj smrti“, diplomski rad, Zg, 2022., str. 27.

Polica životnog osiguranja na ime kod životnih osiguranja prenosi se cesijom. Cesija se vrši na temelju posebnog sporazuma o zalogu temeljem kojega vjerovnik dolazi u fizički posjed police te je dužan čuvati policu. Kada dužnik podmiri potraživanja zalagodavatelja zbog kojih je polica dana u zalog, zalagodavatelj vraća policu zalagoprimalcu, a ako ne namiri svoja dugovanja tada zalagodavatelj ima pravo namiriti svoja potraživanja iz osigurane svote zajedno s kamatama i troškovima zalogu. Polica životnog osiguranja po naredbi zalaže se indosamentom. Za pravovaljanost indosamenta police po naredbi potrebno je da sadrži ime korisnika, nadnevak indosiranja i potpis indosanta.

Budući se kod vinkulacije police osiguranja radi o prijenosu prava, osiguranik odnosno korisnik osiguranja ostaje ista osoba, dok vinkulant postaje isključivi nositelj prava na isplatu osigurnine.³⁶⁹ Osoba u čiju je korist polica osiguranja vinkulirana, a u pravilu je riječ o bankarskoj instituciji, u slučaju ostvarenja osiguranog slučaja stječe pravo prvenstva naplate svog potraživanja iz osigurane svote ili iz dijela osigurane svote ukoliko je vinkuliran samo dio osigurane svote, uz uvjet da je vinkulacija police vezana upravo uz taj dug. To znači da će osiguratelj isplatiti osiguranu svotu do visine preostalog duga banci, a preostali dio korisniku osiguranja. Zahtjev za isplatom banka upućuje osiguratelju.³⁷⁰

Vinkulant stječe dodatno pravo ugovornog ograničenja prava na prijenos police ili ustupa tražbine (osiguranina) na treću osobu. To znači da osiguranik, odnosno korisnik osiguranja ne

³⁶⁹Mudrić, M., „Otvoreni problemi u vezi vinkulacije police osiguranja”, Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije, Hrvatski dani osiguranja 2017., str. 100., smatra da osiguratelj može prema vinkulantu isticati sve prigovore koje je mogao isticati i prema osiguraniku, što u praksi može prouzročiti niz problema. Postavlja se pitanje da li su osiguratelj i/ili ugovaratelj osiguranja i/ili osiguranik obavezni obavijestiti vinkulanta o promjena činjenica koje imaju određene pravne posljedice na sklopljen ugovor o osiguranju života kao što je npr. promjena zanimanja ili djelatnosti osiguranika koja je rezultirala povećanjem rizika u tolikoj mjeri da osiguratelj ugovor ne bi niti sklopio da je takvo stanje postojalo u trenutku njegova sklapanja, te sukladno zakonskim odredbama raskine ugovor. Također se postavlja pitanje da li vinkulant ima pravo sudjelovati u sporovima na kojima se odlučuje o isplati osigurnine i po kojoj osnovi ako ga jedna od stranaka u sporu nije predložila da sudjeluje kao umješak. O tome više Mudrić str. 102. i 103.

³⁷⁰Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj: Rev 166/11-2 od 24.09.2014. „Policu je založio ugovaratelj osiguranja kao jamstvo vjerovniku za otplatu kreditnog duga, pa založni vjerovnik ... zadržava svojstvo korisnika osiguranja do otplate osigurane tražbine ili do isteka roka na koji je polica založena. Naime, kada su kod zalaganja subjektivnih imovinskih prava ... tražbina – zalog kao i tražbina koja je osigurana založnim pravom dospjeli za ispunjenje, založni vjerovnik je ... ovlašten i dužan učiniti što je potrebno da bi tražbina bila ispunjena, te tako i zahtijevati od dužnika da mu ispuni založenu tražbinu prema pravilima o ostvarivanju prava na namirenje ... od trenutka kada je neka tražbina založena, dužnik te tražbine zalogu (konkretno osiguratelj koji je uredno obaviješten o zalaganju police određenom vjerovniku) je dužan u naprijed navedenim pretpostavkama ispuniti tražbinu založnog vjerovnika (... do visine osigurane svote). Dakle, ... pravo na prvenstvenu isplatu ima založni vjerovnik u čiju je korist polica osiguranja vinkulirana, pa osiguratelj osigurani iznos ne može isplatiti drugoj osobi bez suglasnosti založnog vjerovnika.”

može bez prethodne suglasnosti vinkulanta prenijeti svoja prava iz police osiguranja na treću osobu.³⁷¹

Polica se može založiti i kod više vjerovnika koji će tada svoja potraživanja naplatiti iz osigurane svote redosljedom nastanka njihovog založnog prava. Osiguratelj mora biti pisano obaviješten o zalaganju police određenom vjerovniku. U suprotnome, zalaganje police neće imati učinak na obvezu osiguratelja da osiguranu svotu isplati založnom vjerovniku. Drugim riječima, ako osiguratelj isplati osiguranu svotu korisniku osiguranja jer nije bio obaviješten o zalogu police znači da nije postupio suprotno svojoj obvezi isplate osigurane svote u slučaju nastupa osiguranog slučaja.³⁷²

Kod zalogu police osiguranja zakonodavac je napravio iznimku određivši da otkup police može zahtijevati i vjerovnik kome je polica osiguranja života dana u zalog, ako tražbina zbog čijeg osiguranja je polica dana u zalog ne bude namirena o dospelosti.³⁷³

Možemo reći da pored postojećeg odnosa osiguratelj - ugovaratelj osiguranja – osiguranik - korisnik osiguranja nastaje jedan novi odnos osiguratelj – založni vjerovnik koji nije nastao kao rezultat suglasnosti njihove volje već posljedično kao rezultat obavijesti da je polica osiguranja vinkulirana u korist određenog založnog vjerovnika.

³⁷¹Mudrić, bilj. 369., str. 100.

³⁷²Ibid, str. 99., smatra da se kroz ugovornu klauzulu putem koje se na zahtjevu za vinkulaciju police predviđa i potpis osiguratelja istome odmah daje na znanje kako je riječ o vinkulaciji police osiguranja. Na taj način se osigurava obaviještenost osiguratelja o vinkulaciji te se sprečava da u slučaju nastupa osiguranog slučaja osiguratelj isplati osigurninu korisniku osiguranja umjesto vinkulantu te time ne izvrši svoju obvezu.

³⁷³ZOO čl. 978. st. 4. U „Izjavi o vinkulaciji police” Croatia osiguranja d.d. sadržana je formulacija kojom se ugovaratelj osiguranja (korisnik kredita) odriče svojeg prava na otkup osiguranja za vrijeme trajanja vinkulacije police. https://crosig.hr/media/%C5%BE-pro-5_izjava_o_vinkulaciji_v_5.00.pdf, stranica posjećena 31.05.2024.

4. SPECIFIČNA OBILJEŽJA POJEDINIH VRSTA UGOVORA O OSIGURANJU ŽIVOTA

Osiguranje života kao dio prava osiguranja neprestano se razvija. Dokaz tome je pojava novih vrsta/podvrsta ugovora o osiguranju života u praksi kojima se pokrivaju novi, do tada nepostojeći, rizici koji nastaju kao rezultat razvoja tržišta.

S obzirom da na tržištu osiguranja postoji veliki broj ugovora o osiguranju života u ovom dijelu rada bavit ćemo se specifičnim obilježjima najčešćih vrsta ugovora o osiguranju života koji se javljaju u praksi. Ne smije se smetnuti s uma da se u praksi javljaju mnoge inačice postojećih ugovora kojima se reguliraju odnosi koje karakteriziraju neke specifičnosti koje nisu uobičajene u svakodnevnom pravnom prometu.

4.1. UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA ZA SLUČAJ SMRTI (RIZIKO OSIGURANJE ŽIVOTA)

Osiguranje za slučaj smrti ili riziko osiguranje bez štedne komponente najstariji je i najjednostavniji oblik osiguranja života.³⁷⁴

„Osiguranje za slučaj smrti pruža zaštitu članovima osiguranikove obitelji ili o njemu ovisnih osoba protiv financijskih gubitaka kojima bi mogli biti izloženi u slučaju smrti osiguranika.“³⁷⁵ U samom nazivu ugovora o osiguranju za slučaj smrti sadržan je osigurani rizik – smrt osiguranika.³⁷⁶

³⁷⁴Mašić, N., bilj. 3., str. 48., navodi da je riječ o tradicionalnom proizvodu pored mješovitog osiguranja i doživotnog osiguranja za slučaj smrti, uz koje se nude i dopunska osiguranja osoba (mogu se sklopiti tek po sklapanju osnovnog životnog osiguranja), a ostale vrste ugovora o životnom osiguranju su samo varijacije na navedena tri tradicionalna oblika. Tradicionalnim osiguranjima smatraju se jer su premije, naknade i otkupne vrijednosti ugovorene i utvrđene odnosno poznate od samog početka trajanja osiguranja. S navedenim se možemo složiti jer nove vrste ugovora o osiguranju pokrivaju nove rizike koji se javljaju kao rezultat suvremenog života i razvoja gospodarstva u cjelini te ustvari predstavljaju nadogradnju postojećeg sustava životnih osiguranja.

³⁷⁵Mašić, N., op. cit., bilj. 3., str. 130.

³⁷⁶Ćurković, M., bilj. 11., str. 155. U ovu grupu ugovora o životnom osiguranju spadaju: ugovori o kratkotrajnom osiguranju života, ugovori s fiksnim rokom i ugovori na cijeli život gdje se razlikuju police koje korisniku osiguranja daju pravo na dobit od polica osiguranja koje mu ne daju pravo na dobit.

Specifičnost ugovora o osiguranju za slučaj smrti u odnosu na neke druge vrste ugovora o osiguranju života je u tome što navedenim ugovorom može biti osigurana samo jedna osoba, odnosno ne postoji mogućnost kolektivnog osiguranja.³⁷⁷

Osnovna karakteristika ugovora o osiguranju za slučaj smrti je da sadrži samo komponentu osiguranja za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju. To znači da se korisniku osiguranja isplaćuje ugovorena svota samo ako smrt osiguranika nastupi u ugovorenom vremenskom razdoblju. Ako smrt osiguranika ne nastupi za vrijeme trajanja ugovora, odnosno ako osiguranik doživi rok na koji je polica osiguranja sklopljena, obveza osiguratelja prestaje. Osiguratelj zadržava uplaćene premije osiguranja, a osigurani iznos se ne isplaćuje korisniku osiguranja budući osigurani slučaj, smrt osiguranika, nije nastupio.

Ugovor o osiguranju za slučaj smrti ne sadrži štednu niti investicijsku komponentu kao ostale vrste ugovora o osiguranju života, niti mogućnost sudjelovanja u dobiti zbog čega je uz ovu vrstu ugovora o osiguranju vezana niska premija osiguranja.

Ugovor o osiguranju za slučaj smrti može sklopiti svaka fizička, pravno sposobna osoba. U praksi sve češće pravne osobe sklapaju ugovore o osiguranju za slučaj smrti svojih zaposlenika.³⁷⁸ Dok se kao ugovaratelj osiguranja javlja pravna osoba, dotle je zaposlenik u ulozi osiguranika. To znači da je pravna osoba kao ugovaratelj osiguranja obvezna plaćati premiju osiguranja što je i razumljivo, budući je potaknuta vlastitim interesom za sklapanjem ugovora. Sklapanjem ugovora o osiguranju za slučaj smrti svojih zaposlenika, pravna osoba ne može svom zaposleniku nametnuti obvezu plaćanja premije. Svrha sklapanja osiguranja za slučaj smrti zaposlenika može biti različita. Tako se poslodavac može „zaštititi“ od budućih nepredvidivih događaja vezanih uz smrt osiguranika, koja u pravilu za poslodavca predstavlja određene financijske gubitke, određivši sebe za korisnika osiguranja te si isplatom osiguranog iznosa osigurati dodatna financijska sredstva do pronalaska novog zaposlenika. Poslodavac može za korisnika osiguranja imenovati i osobu različitu od sebe. Tako može kao korisnika osiguranja imenovati fizičku osobu, člana obitelji zaposlenika, te na taj način osigurati financijska sredstva obitelji umrlog zaposlenika.

Kod ove vrste ugovora o osiguranju života, prilikom procjene rizika te posljedično i

³⁷⁷Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 24. „1) Ugovorom o riziko životnom osiguranju može biti osigurana samo jedna osoba.“

³⁷⁸Mašić, N., bilj. 3., str. 130. navodi da ovu vrstu osiguranja često kupuju pravne osobe radi osiguranja zaštite u slučaju financijskog gubitka koji može nastati kao posljedica smrti ključne osobe unutar tvrtke.

određivanja visine premije osiguranja, osiguratelj uzima u obzir nekoliko faktora: dob osiguranika, zdravstveno stanje,³⁷⁹ zanimanje, činjenicu da li je osiguranik izložen povećanom riziku uslijed obavljanja svog zanimanja ili bavljenja sportom, trajanje osiguranja, osigurani iznos, a o čemu je već ranije bilo riječi. Koje će sve okolnosti biti od značaja prilikom ocjene rizika, svaki osiguratelj odlučuje i procjenjuje zasebno. Upravo zbog toga postoje određene razlike između proizvoda pojedinih osiguratelja, koje su možda na prvi pogled neznatne, ali su svakako odlučujuće za ugovaratelja osiguranja prilikom donošenja odluke o sklapanju ugovora o osiguranju.

Kod sklapanja ugovora o osiguranju za slučaj smrti važnu ulogu ima dob osiguranika. Dobna granica nije propisana zakonom već svako osiguravajuće društvo, ovisno o svom modelu osigurateljnog proizvoda, propisuje najnižu i najvišu dobnu granicu unutar koje se osoba može osigurati³⁸⁰ te dodatne uvjete koje u pojedinim slučajevima mora ispuniti³⁸¹.

O visini osiguranog iznosa također ovisi da li se osiguranje ugovara sa ili bez liječničkog pregleda, odnosno koliko detaljno se obavlja liječnički pregled.³⁸² Što je osigurana svota veća, to je zdravstveni pregled detaljniji radi bolje procjene okolnosti koje utječu na nastup osiguranog slučaja.

I kod ove vrste ugovora se u praksi često događa da se osigurani rizik s vremenom poveća,

³⁷⁹Allianz osiguranje d.d. nudi povoljniji cjenik za zdrav život. „Premiju Riziko osiguranja manje ćete plaćati ako ne pušite jer na nepušače primjenjujemo povoljniji cjenik, a dodatni popust možete ostvariti i ako vam je indeks tjelesne mase (BMI) unutar preporučenih vrijednosti tj. između 19 i 24.“, https://www.allianz.hr/hr_HR/privatni-korisnici/zivot-i-zdravlje/zivotno-osiguranje/allianz-riziko.html, stranica posjećena 31.05.2024.

³⁸⁰Croatia osiguranje d.d. nudi proizvod „Riziko Plus osiguranje“ gdje se mogu osigurati osobe u dobi od 18 do 65 godina i osobe starije od 65 godina uz liječnički pregled. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/riziko-osiguranje/>, stranica posjećena 31.05.2024. Allianz osiguranje d.d. nudi proizvod „Allianz Riziko“ gdje se mogu osigurati osobe u dobi između 18 i 70 godina. https://www.allianz.hr/hr_HR/privatni-korisnici/zivot-i-zdravlje/zivotno-osiguranje/allianz-riziko.html#, stranica posjećena 31.05.2024.

³⁸¹Generali osiguranje d.d., „Posebni uvjeti za osiguranje za slučaj smrti“, od 16.04.2022., čl. 1. „(2) Na sklopljeni ugovor o osiguranju života primjenjuju se odredbe važećih Općih uvjeta za osiguranje života... kao i odredbe ovih Posebnih uvjeta. U slučaju neslaganja nekih odredbi Općih uvjeta s odredbama ovih Posebnih uvjeta primijeniti će se odredbe ovih Posebnih uvjeta.“

³⁸²Sava osiguranje d.d. nudi proizvod „Program Bonus life“ gdje se može ugovoriti osiguranje do određene visine osigurane svote bez liječničkog pregleda (visina osigurane svote ovisi o pristupnoj dobi osobe). Za veće osigurane svote potrebno je obaviti liječnički pregled (obim liječničkog pregleda ovisi o visini osigurane svote). <https://www.sava-osiguranje.hr/hr-hr/osiguranja/zivot/bonus-life/>, stranica posjećena 31.05.2024.

čime se povećava i mogućnost nastupa osiguranog slučaja.³⁸³

Procjena rizika obavlja se prema unaprijed utvrđenim kriterijima te se sukladno tome određuje visina premije koju osiguranik plaća osiguratelju. Premija se može platiti odjednom ili u anuitetima.

Uz osnovno osiguranje za slučaj smrti moguće je ugovoriti razna dopunska/dodatna osiguranja ovisno o ponudi osiguratelja.³⁸⁴ Dopunska osiguranja pojedinih osiguratelja međusobno se razlikuju ovisno o rizicima koje pokrivaju i pravima vezanim uz nastup osiguranog slučaja. S toga je vrlo bitno za ugovaratelja osiguranja da točno zna koje rizike želi osigurati dopunskim/dodatnim osiguranjem i prije negoli donese konačnu odluku dobro razmotri sve opcije koje se trenutno nude na tržištu osiguranja.³⁸⁵ Način izračuna premije i visine osiguranog iznosa koji se isplaćuje u slučaju nastupa osiguranog slučaja koji je pokriven dodatnim osiguranjem svaki osiguratelj regulira svojim uvjetima poslovanja.

Nastupom osiguranog slučaja, odnosno smrti osiguranika za vrijeme trajanja osiguranja, osiguratelj se nalazi u obvezi isplate osigurane svote. Iznos osigurane svote ovisi i o načinu

³⁸³*Supra*, t. 3.5.2.2.

³⁸⁴Ugovorima o osiguranju često su pored osnovnih rizika pokriveni i „posebni” rizici koji u pravilu predstavljaju dopunu/dodatak osnovnom osiguranju. Riječ je o tzv. dopunskom/dodatnom osiguranju koji se ugovara prilikom sklapanja osnovnog ugovora o osiguranju za slučaj smrti/doživljenja ili naknadno, a vezan je uz osnovni ugovor o životnom osiguranju te prestaje važiti nastupom osiguranog slučaja, iako može, pod određenim uvjetima, prestati važiti i ranije. Možemo reći da dopunsko/dodatno osiguranje predstavlja „produžetak” osnovnog osiguranja. Prihvat ponude od strane osiguratelja za sklapanjem dopunskog/dodatnog osiguranja podrazumijeva detaljnije utvrđivanje svih činjenica i procjene određenih okolnosti vezanih uz osobu osiguranika i njegovu izloženost osiguranim rizicima. Možemo reći da je postupak utvrđivanja svih okolnosti na temelju kojih se donosi odluka o sklapanje ugovora o dodatnom osiguranju mnogo zahtjevnija u odnosu na sklapanje ugovora o osnovnom osiguranju budući se ovdje mora pristupiti detaljnijem „ispitivanju” pojedinca.

³⁸⁵Croatia osiguranje d.d. nudi proizvod „Riziko Plus osiguranje” gdje je uz ovu vrstu osiguranja moguće ugovoriti i dodatna dopunska osiguranja: dopunsko osiguranje od malignih bolesti, dopunsko osiguranje od posljedica nezgode, dopunsko osiguranje od teško bolesnih stanja. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/riziko-osiguranje/>, stranica posjećena 31.05.2024. Allianz osiguranje d.d., „Moj život”, letak, siječanj 2024., str. 13., „Dodatna osiguranja koja možeš ugovoriti uz Allianz Riziko s jednokratnom uplatom: Nezgodna + Bolnička naknada i Teške bolesti (uže pokriće). Dodatna osiguranja koja možeš ugovoriti uz Allianz Riziko s višekratnim uplatama: Nezgodna + Bolnička naknada, Teške bolesti (uže pokriće) + Bolnička naknada, Teške bolesti (šire pokriće) i NutriFit.“ https://www.allianz.hr/content/dam/onemarketing/cee/azhr/privatni/hr/files/pdfs/docfinder/zivot/%C5%Beivot/Moj_Zivot_Allianz_sijecanj_2024.pdf, stranica posjećena 31.05.2024. Wiener osiguranje VIG d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja”, Proizvod: sRiziko, „Dopunska pokrića: Ako je posebno ugovoreno i ako je plaćena dodatna premija, osiguranje pokriva: smrt kao posljedica nesretnog slučaja + prometna nezgoda (dodatna isplata), trajni invaliditet kao posljedica nesretnog slučaja + dnevna naknada za boravak u bolnici kao posljedica nesretnog slučaja, prijelom kostiju kao posljedica nesretnog slučaja, operacije. Ugovorene osigurane svote navode se na ponudi i polici.“ [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Informacije%20o%20proizvodu%20-%20sRiziko%20-%20sRiz-23-1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Informacije%20o%20proizvodu%20-%20sRiziko%20-%20sRiz-23-1%20(1).pdf), stranica posjećena 03.03.2024.

nastupa smrti, da li je posljedica nesretnog slučaja ili prometne nesreće, ili se radi o prirodnoj smrti.

Osim nastupom osiguranog slučaja, odnosno istekom ugovorenog vremena, ugovor o osiguranju za slučaj smrti može prestati i pod uvjetima navedenim u uvjetima osiguratelja.³⁸⁶

Za vrijeme trajanja osiguranja za slučaj smrti, ugovaratelj osiguranja može sklopiti ugovor o osiguranju za slučaj smrti i doživljenja tzv. mješovito osiguranje bez potrebe podnošenja novih dokaza o zdravstvenom stanju osiguranika. Riječ je o osiguranju za slučaj smrti s određenim trajanjem koje se može preraditi. Postoji mogućnost da ugovaratelj osiguranja po isteku prvotne police sklopi novi ugovor o osiguranju za slučaj smrti bez obveze davanja novih podataka o zdravstvenom stanju. Kod takvog načina obnavljanja police premija obnovljene police bit će veća. Riječ je o osiguranju za slučaj smrti s određenim trajanjem koje se može obnoviti.

U današnje vrijeme banke prilikom odobravanja kredita zahtijevaju sklapanje ugovora o životnom osiguranju kao jedan od instrumenata osiguranja naplate kredita. Najčešće se radi o podvrsti ugovora o osiguranju života za slučaj smrti - ugovoru o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom, o kojemu će više riječi biti nastavno u radu.

4.1.1. Ugovor o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom

Mogli bismo reći da se ovaj ugovor u praksi izdvojio u posebnu podvrstu ugovora o osiguranju života za slučaj smrti s obzirom na njegovu učestalost na tržištu. Važno je napomenuti da ova vrsta osiguranja također nema štednu komponentu, što i je karakteristika riziko osiguranja.

Specifičnosti ugovora o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom nisu regulirane zakonskim propisima, već je ono prepušteno praksi osiguravajućih društava i

³⁸⁶Triglav osiguranje d.d., bilj. 302., čl. 4. „Uvjeti za prestanak i raskid ugovora: Ako drukčije nije ugovoreno, ugovor proizvodi svoje učinke istekom dana koji je njime označen kao dan početka trajanja osiguranja, pa sve do svršetka posljednjeg dana roka za koji je osiguranje ugovoreno. Ako ugovaratelj na pisani poziv Triglav d.d. ne plati dospjelu premiju u roku određenom u tom pismu, a koji rok ne može biti kraći od mjesec dana, niti to učini bilo koja zainteresirana osoba, Triglav d.d. može izjaviti da raskida ugovor. Po ovoj vrsti osiguranja nije moguć otkup osiguranja niti uglavničenje/kapitalizacija...,

njihovim uvjetima osiguranja kojima se detaljnije reguliraju rizici pokriveni ovom vrstom osiguranja, kao i rizici koji su isključeni iz ove vrste osiguranja, ograničenja pokrića, obveze osiguranika, pitanja vezana uz plaćanje premije osiguranja, trajanje pokrića³⁸⁷, raskid ugovora³⁸⁸, itd.

Uvjeti sklapanja ugovora o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom, u pravilu se nadovezuju na Opće uvjete sklapanja ugovora o osiguranju života za slučaj smrti.

Kod ove vrste osiguranja, osigurana osoba može biti korisnik kredita ili neka druga osoba uz ispunjenje uvjeta godina života koji je određen u uvjetima osiguranja osiguratelja.³⁸⁹

Ugovor o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom karakterističan je po tome što osiguranje pokriva rizik smrti korisnika kredita bez obzira na uzrok.³⁹⁰ Osigurana svota ustvari predstavlja iznos odobrenog kredita uvećanog za kamate. Ugovorena osigurana svota je promjenjiva te se smanjuje s protekom trajanja osiguranja, kako se smanjuje obveza korisnika kredita prema banci, odnosno neotplaćeni dio kredita.

Premija osiguranja kod ove vrste osiguranja povoljnija je od premije za osiguranje za slučaj smrti. Visina premije određuje se ovisno o godinama života osiguranika, premiji, trajanju osiguranja i kamatnoj stopi kredita, dok se trajanje osiguranja vezuje uz rok na koji je sklopljen ugovor o kreditu. Ako je riječ o većem osiguranom iznosu, prilikom ocjene rizika i određivanja visine premije uzet će se u obzir i zdravstveno stanje osiguranika i visina traženog osiguranog iznosa. Što je duži rok na koji je sklopljen ugovor o kreditu i što je iznos odobrenog kredita veći, posljedično je i trajanje osiguranja duže, a time je i visina premije veća.

³⁸⁷Triglav osiguranje d.d., „Riziko životno osiguranje s padajućim osiguranim iznosom (hipotekarno osiguranje)“, brošura, 09/2016., str. 2. „Prijevremenom otplatom kredita osiguranje se ne prekida.“

³⁸⁸Generali osiguranje d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod „Osiguranje za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom“, „Raskid ugovora: Ugovaratelj osiguranja može pisanim putem obavijestiti osiguratelja o odustajanju od ugovora o osiguranju u roku od 30 (trideset) dana od dana primitka police osiguranja i u tom slučaju ne snosi obveze koje proizlaze iz tog ugovora. Ugovaratelj osiguranja ima pravo pisanim putem zatražiti raskid ugovora o osiguranju u bilo kojem trenutku te, ovisno o proteklom trajanju osiguranja, zatražiti isplatu otkupne vrijednosti police sukladno odredbama uvjeta osiguranja.“

³⁸⁹Uniqa osiguranje d.d., kod Riziko osiguranja s višekratnim/jednokratnim plaćanjem premije s padajućim osiguranim iznosom mogu se osigurati osobe od 15 do 65 godina starosti. U slučaju smrti osiguranika isplaćuje se osigurani iznos iz kojeg se pokriva ostatak duga po kreditu. <https://www.uniqa.hr/fizicke-osobe/zivot-investicija/zivotno-osiguranje-s-pokricem-za-slucaj-smrti/24>, stranica posjećena 31.05.2024.

³⁹⁰*Supra*, t. 3.5.4.

Premiju osiguranja ugovaratelj osiguranja može uplatiti jednokratno ili višekratno.³⁹¹ Ovisno o poslovnoj praksi banke, premija se može platiti i iz odobrenog kredita, što je u praksi i najčešći slučaj. Problem nastaje kada ugovaratelj osiguranja ne uplati premiju. Tada osiguratelj o neplaćanju obavještava banku koja može tražiti promjenu uvjeta kreditiranja, što također treba biti naznačeno u sklopljenom ugovoru o kreditu kao jedan od razloga za izmjenu ugovora.

4.1.2. Doživotno osiguranje za slučaj smrti

Ova podvrsta ugovora o osiguranju života za slučaj smrti u praksi je vrlo rijetka. Osigurani slučaj i kod ove vrste ugovora o osiguranju života je smrt osiguranika. Specifičnost ove vrste osiguranja je da vrijeme unutar kojega se osigurani slučaj treba dogoditi da bi korisnik osiguranja ostvario pravo na isplatu osigurane svote nije određeno, odnosno neovisno u kojem je trenutku nastupila smrt osiguranika, korisnik stječe pravo na isplatu osiguranog iznosa. Upravo zbog toga se ovo osiguranje i zove „doživotno” osiguranje jer nije vezano uz neki određeni vremenski rok trajanja već ono obuhvaća cijeli životni vijek osiguranika.

Premije osiguranja su fiksne, a mogu se plaćati jednokratno ili višekratno. Kod doživotnog osiguranja za slučaj smrti premije se u pravilu ne plaćaju za cijelo vrijeme trajanja ugovora, već određeni broj godina, odnosno do smrti osiguranika ako ona nastupi ranije.³⁹²

Kao i kod drugih vrsta osiguranja iznos osiguranja ovisi o pristupnoj dobi osiguranika, trajanju plaćanja premije te visini premije.

Polica doživotnog osiguranja za slučaj smrti može se otkupiti u tijeku trajanja osiguranja pod uvjetom da su plaćene premije za određeno razdoblje. Također je moguća i kapitalizacija

³⁹¹Sava osiguranje d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja, Produkt - Osiguranje života za slučaj smrti – Jamac“, 03/2023. Riječ je o proizvodu osiguranja života za slučaj smrti sa padajućom osiguranom svotom gdje se premija osiguranja uplaćuje u cijelosti prilikom sklapanja ugovora. Uniga osiguranje, bilj. 389., osigurani iznos linearno prati pad glavnice kredita, premija se plaća samo za polovicu trajanja ugovora o osiguranju.

³⁹²Sava osiguranje d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja, Produkt - Doživotno osiguranje za slučaj smrti – Zelena jesen“, 03/23 „Ako je pristupna dob osiguranika na početku osiguranja bila 49 godina ili manje trajanje plaćanja premije je 20 godina. Ako je pristupna dob osiguranika na početku osiguranje bila 50 godina i više, premija se plaća do smrti osiguranika odnosno najviše do navršene 85. godine života.”

police te može biti predmetom zaloge. Ugovorom o doživotnom osiguranju za slučaj smrti može biti ugovoreno i ostvarivanje prava na dobit koja, niti kod ove vrste osiguranja, kao niti kod drugih vrsta osiguranja nije zajamčena. Ugovorom se može odrediti da se s ostvarenom dobiti raspolaže na jedan od dva načina. Jedan je da se po isteku poslovne godine u kojoj je ostvarena dobit ista isplati osiguraniku ili da se pripiše osiguranoj svoti. U svakom slučaju ostvarena dobit će biti isplaćena, ili odmah osiguraniku, ili kasnije korisniku osiguranja po nastupu osiguranog slučaja.

Ugovori o doživotnom osiguranju za slučaj smrti uređuju se i uvjetima osiguranja osiguratelja zbog čega se na tržištu javljaju razne varijante istih koji se razlikuju od osiguratelja do osiguratelja.

Ove police također sadrže riziko i štednu komponentu zbog čega su skuplje u odnosu na police koje sadrže samo riziko komponentu, ali su s druge strane povoljnije u odnosu na police mješovitog osiguranja budući je za njih karakteristično da se sklapaju na duže vremensko razdoblje.

4.2. UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA ZA SLUČAJ DOŽIVLJENJA

Osiguranje za slučaj doživljenja ima određene specifičnosti po kojima se razlikuje od drugih vrsta ugovora o osiguranju života.

Svrha sklapanja ove vrste ugovora o osiguranju života je ostvarivanje određenog novčanog prihoda u vidu isplate osigurane svote. Na taj način ostvaruje se dodatni prihod u budućnosti, ponajprije u godinama kada je sposoban za privređivanje znatno smanjena.

Osiguranje za slučaj doživljenja kao i mješovito osiguranje sadrži dvije komponente: osiguranje života i štednju.

Kod ugovora o osiguranju za slučaj doživljenja osigurana svota isplatit će se samo u slučaju doživljenja osiguranika, odnosno ako osiguranik doživi istek ugovorenog roka. Osigurani rizik je doživljenje osiguranika do određenog ugovorenog roka. To znači da u slučaju smrti osiguranika za vrijeme trajanja ugovora osiguratelj nije u obvezi isplatiti osiguranu svotu.

Korisniku osiguranja isplatit će se do tada uplaćeni iznosi premije osiguranja. U slučaju doživljenja osiguranika osiguratelj je u obvezi isplatiti ugovorene svote ili odgođene rente odnosno neposredne rente za određeno razdoblje ili za cijeli život.³⁹³

Osigurana svota koja se isplaćuje u slučaju doživljenja može biti uvećana za bonus za doživljenje.³⁹⁴ Iznos bonusa za doživljenje unaprijed je ugovoren i definiran policom osiguranja te je njegova isplata zajamčena. Ovdje je važno naglasiti da se bonus za doživljenje, kao što i sam naziv govori, isplaćuje samo u slučaju doživljenja, odnosno ukoliko smrt osiguranik nastupi prije isteka ugovorenog roka navedeni bonus se neće isplatiti.

Ugovor o osiguranju za slučaj doživljenja postoji u nekoliko varijanti. Tako se može govoriti o osiguranju odložene isplate osigurane svote, osiguranju sume na više života i osiguranju doživotne rente.³⁹⁵ Kod osiguranja odložene isplate osigurane svote osiguratelj osigurava isplatu osigurane svote osiguraniku samo ako je živ u ugovoreno vrijeme, kod osiguranja sume na više života osiguratelj osigurava isplatu osigurane svote ako su svi ili barem jedan osiguranik živ u ugovoreno vrijeme, dok kod osiguranja doživotne rente osiguratelj plaća rentu korisniku osiguranja do njegove smrti od zaključenja ugovora ili od trenutka određenog u ugovoru.

Uz osiguranje za slučaj doživljenja također se mogu ugovoriti i dodatna osiguranja.³⁹⁶

Što se tiče dobne granice, potrebe procjene zdravstvenog stanja osiguranika, načina plaćanja premije (jednokratno ili u obrocima), otkupa, privremene osigurateljne zaštite i ostalih specifičnosti vezanih uz životno osiguranje općenito te posebno uz osiguranje života za slučaj doživljenja, svaki ih osiguratelj uređuje svojim općim i posebnim uvjetima osiguranja, kao i

³⁹³Čurković, M., bilj. 11., str. 154.

³⁹⁴Generali osiguranje d.d., „Posebni uvjeti osiguranja za slučaj doživljenja“, od 15.06.2021., čl. 5. „(1) Po isteku osiguranja, u slučaju doživljenja, Osiguratelj je u obvezi korisniku osiguranja isplatiti osigurani iznos za slučaj doživljenja uvećan za bonus za doživljenje. Bonus za doživljenje je unaprijed ugovoren i zajamčen te se zajedno s osiguranim iznosom ispisuje na ponudi i polici. (2) U slučaju nastupa smrti osiguranika tijekom perioda trajanja osiguranja, korisniku osiguranja se vrši povrat premije plaćene do smrti osiguranika. U slučaju nastupa smrti osiguranika se ne isplaćuje bonus za doživljenje.“ Generali osiguranje d.d., „Informacije ugovaratelju osiguranja o osiguranju za slučaj doživljenja“, od 18.05.2023., „Ugovor o osiguranju života ne podliježe pravu na pripis dobiti Osiguratelja.“

³⁹⁵Pak, J., bilj. 22., str. 305.-306.

³⁹⁶Neki osiguratelji isključuju mogućnost ugovaranja dopunskih osiguranja uz ovu vrstu osiguranja. Generali osiguranje d.d., bilj. 394., čl. 8. „(1) Prema ovim Posebnim uvjetima nije moguće ugovoriti dopunska osiguranja.“

kod drugih vrsta osiguranja života.³⁹⁷

Sva osiguravajuća društva ne nude sklapanje ove vrste životnog osiguranja. Često osiguravajuća društva ovu vrstu životnog osiguranja nude kao svoj proizvod pod određenim nazivom, s određenim specifičnostima po kojima se razlikuju od osiguranja za slučaj doživljenja koja pružaju ostala osiguravajuća društva.

4.3. MJEŠOVITO OSIGURANJE ŽIVOTA ZA SLUČAJ SMRTI I DOŽIVLJENJA (MJEŠOVITO OSIGURANJE ŽIVOTA)

Ugovor o osiguranju života za slučaj smrti i doživljenja jedan je od najčešće vrste ugovora o osiguranju života koja se sklapa u praksi.

Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje) razlikuje se od osiguranja za slučaj smrti (riziko osiguranje) po tome što sadrži dvije osnovne komponente: osiguranje života i štednju.

U samom nazivu ugovora sadržan je osigurani rizik – smrt osiguranika tijekom trajanja ugovora ili doživljenje osiguranika do isteka ugovora o osiguranju. Možemo reći da osiguranje za slučaj smrti i doživljenja ustvari predstavlja dva odvojena osiguranja spojena u jednu policu. Riječ je o dva nezavisna rizika osigurana istom policom. Zbog toga se ovo osiguranje i naziva mješovito osiguranje.

Osiguranjem su obuhvaćena dva rizika, smrt i doživljenje osiguranika, od kojih će jedan sigurno nastupiti. To znači da će se korisniku osiguranja isplatiti osigurana svota ako smrt osiguranika nastupi za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju ili u slučaju doživljenja osiguranika tj. po isteku ugovora. Nastupom osiguranog slučaja, a time i isplatom osigurane svote, ugovor o osiguranju za slučaj smrti i doživljenja prestaje važiti.

U odnosu na policu osiguranja za slučaj smrti, polica mješovitog osiguranja je skuplja. Razlog tome leži u naprijed navedenoj činjenici da će se osigurani slučaj sigurno dogoditi, uz

³⁹⁷Ibid, čl. 4. „(1) Prilikom prihvata u osiguranje, ne provodi se procjena rizika uslijed zdravstvenog stanja osiguranika odnosno uslijed bavljenja rizičnim sportovima i zanimanjem.”, čl. 2. „(1) Premija se plaća unaprijed jednokratno, za cijeli period trajanja osiguranja.“

istovremeno postojanje štedne komponente te mogućnosti ugovaranja sudjelovanja u dobiti. Sve to je i razlog zašto se ugovor o osiguranju za slučaj smrti i doživljenja sklapa na određeno, duže vremensko razdoblje. Vrijeme trajanja osiguranja je unaprijed određeno.

Uplaćene premije osiguranja istodobno predstavljaju i oblik štednje. O visini uplaćenih premija ovisit će koliki će biti ušteden iznos koji će biti isplaćen korisniku osiguranja po nastupu osiguranog slučaja. Visina premije određuje se ovisno o dobi osiguranika³⁹⁸, njegovom zdravstvenom stanju, spolu, procjeni nastanka osiguranog rizika te roku na koji se ugovor o osiguranju sklapa. Prilikom određivanja visine premije, osiguravajuće društvo može, ovisno o svakom pojedinom slučaju, pristupiti procjeni svih onih okolnosti za koje smatra da su od utjecaja na vjerojatnost nastupa osiguranog slučaja. Osiguravajuća društva procjeni dodatnih okolnosti će, u pravilu, pristupiti u slučajevima kada se želi ugovoriti osiguranje na veću svotu.

Uz visinu premije vezan je i iznos osigurane svote. Tako će se kod osiguranja koja se zaključuju na višu osiguranu svotu, pristupiti procjeni zdravstvenog stanja osiguranika. Što je osigurana svota veća to će i zdravstveni pregled biti detaljniji.

Premije se mogu plaćati jednokratno ili višekratno. Ukoliko se plaćaju višekratno, one su fiksne i ugovaratelj osiguranja ih ne može tijekom trajanja ugovora mijenjati. Smrću osiguranika tijekom trajanja ugovora prestaje i obveza daljnjeg plaćanja premije, što je logičan slijed nastupa osiguranog slučaja.

Ugovorom o osiguranju života za slučaj smrti i doživljenja može biti osigurana jedna ili dvije osobe.³⁹⁹ Ako su istim osiguranim iznosom osigurane dvije osobe, govorimo o uzajamnom mješovitom životnom osiguranju. U slučaju smrti jedne od osigurane osobe za vrijeme plaćanja premije, osiguratelj isplaćuje ugovoreni osigurani iznos korisniku osiguranja, a to je uglavnom preživjeli osiguranik. Postoji i inačica jednokratnog mješovitog životnog osiguranja gdje se premija za cijelo vrijeme trajanja osiguranja uplaćuje odjednom prilikom sklapanja

³⁹⁸Uvjet godina života svako osiguravajuće društvo određuje svojim općim uvjetima poslovanja kao i pogodnosti vezane uz ovu vrstu osiguranja. Croatia osiguranje d.d., Osiguranik može biti osoba od 14 do 65 godina te osobe starije od 65 godina uz liječnički pregled. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/mjesovito-osiguranje-zivota/>, stranica posjećena 31.05.2024. Uniqa osiguranje d.d., „Osigurati se mogu osobe od 15 do 65 godina.“ <https://www.uniqa.hr/fizicke-osobe/zivot-investicija/zivotno-osiguranje-s-pokricima-za-slucaj-dozivljenja-i-smrti/20>, stranica posjećena 21.05.2024.

³⁹⁹Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 22. „1) Ugovorom mješovitog životnog osiguranja mogu biti osigurane dvije osobe.“

ugovora. Karakteristično za jednokratno mješovito životno osiguranje jest što kod ove vrste osiguranja nema procjene zdravstvenog rizika te se premija uplaćuje jednokratno.⁴⁰⁰

Osiguranjem života za slučaj smrti i doživljenja može se osigurati i veći broj osiguranika. Tako poslodavac kao ugovaratelj osiguranja može jednom policom osigurati sve svoje djelatnike. Riječ je o kolektivnom osiguranju života za slučaj smrti i doživljenja. Za ovo osiguranje je karakteristično da poslodavac plaća premiju osiguranja. Kao korisnik osiguranja može se javiti ugovaratelj osiguranja (pravna osoba) ili zaposlenik (fizička osoba). U slučaju nastupa osiguranog slučaja korisniku se isplaćuje ukupan ugovoreni iznos po isteku ugovorenog trajanja osiguranja.⁴⁰¹ Kod sklapanja kolektivnog osiguranja života, poslodavac može ugovoriti i dopunsko osiguranje od posljedica nesretnog slučaja.

Karakteristika ovog osiguranja je i u tome što se može ugovoriti sa sudjelovanjem u dobiti ili bez njega. Prilikom sklapanja ugovora osiguratelj prezentira ugovaratelju osiguranja očekivanu dobit temeljem prethodno izvršene analize. Međutim, osiguratelj ne jamči ostvarivanje dobiti navedene u tablici. Ostvarivanje dobiti također je jedan od značajnih razloga potencijalnih ugovaratelja osiguranja da se opredijele upravo za ovaj osigurateljni proizvod. Zbog toga je u interesu osiguratelja da korisniku osiguranja isplati dobit. Ukoliko bi se dogodilo da iz godine u godinu dobit ne bi bila ostvarena ili bi bila ostvarena u znatno manjem iznosu od predviđenog, ono bi imalo negativan odraz na „ozbiljnost“ osiguratelja u vođenju svog poslovanja. Ako je tijekom godine ostvarena dobit ona će se na kraju godine pridodati osiguranom svotu te će se isplatiti korisniku osiguranja zajedno s osiguranom svotom. Drugim riječima, korisnik osiguranja ne može „izgubiti“ ostvarenu dobit.⁴⁰²

⁴⁰⁰<https://www.triglav.hr/osiguranja/fizicke-osobe/zivotno-osiguranje/mjesovito-zivotno-osiguranje>, stranica posjećena 31.05.2024.

⁴⁰¹<https://www.unika.hr/pravne-osobe/vasi-zaposlenici/zivotno-osiguranje/34>, stranica posjećena 31.05.2024.

⁴⁰²Mašić, N., bilj. 3., str. 51., 87. i 89. Ostvarena dobit često se naziva nasljednim udjelom u dobiti. Osiguratelji često koriste izraz „prikupljeni kapital“ podrazumijevajući ukupni novčani iznos koji će biti isplaćen ugovaratelju osiguranja po dospelosti. Riječ je o zbroju osigurane svote i procijenjenoj dobiti u tom trenutku. Osiguratelji mogu isplatiti i krajnju dobit ili dobit za vjernost onim ugovarateljima koji su premije osiguranja plaćali tijekom cijelog vremena trajanja osiguranja. Allianz osiguranje d.d., „Dokument s ključnim informacijama (KID) od dana 01.01.2024.“, Proizvod: Allianz Život, M6U-200 cjenik“ Vrsta: Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje) s višekratnim plaćanjem premije. „...Ugovorom o osiguranju utvrđena je ugovorena svota za doživljenje koja se isplaćuje, uvećana za udjel u dobitku, korisniku osiguranja nakon isteka ugovorenog trajanja osiguranja u slučaju doživljenja. Ugovorom o osiguranju utvrđena je svota za slučaj prirodne smrti osiguranika koja se isplaćuje korisniku osiguranja uvećana za udjel u dobitku obračunat do nastupa smrtnog slučaja.“

Neki osiguratelji nude različite modele mješovitog životnog osiguranja, koji se međusobno razlikuju po obujmu pokrivenih rizika, osiguranim svotama i eventualnim udjelom u dobiti.⁴⁰³

Uz ugovor o osiguranju za slučaj smrti i doživljenja osiguratelji nude mogućnost ugovaranja dopunskih osiguranja, dodatnih pokrića. Što će biti obuhvaćeno dopunskim osiguranjem i pod kojim uvjetima svaki osiguratelj uređuje naosob svojim uvjetima osiguranja.⁴⁰⁴

Kod mješovitog osiguranja moguć je otkup i kapitalizacija police osiguranja te ona može biti i sredstvo zalaganja.

⁴⁰³Croatia osiguranje d.d. nudi tri modela mješovitog životnog osiguranja: „BASIC“ – osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja, „PREMIUM“ - osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja, ali u slučaju smrti zbog nezgode isplaćuje se dvostruki osigurani iznos, „EXCLUSIVE“ - osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja s jednokratnom uplatom premije u minimalnom iznosu od 2.500 €“ <http://www.crosig.hr/hr/osiguranja/zivotno/mjesovito-osiguranje-za-slucuj-smrti-i-dozivljenja/#detaljnije>, stranica posjećena 31.05.2024. Generali osiguranje d.d., „Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja“ - Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod „Mješovito osiguranje života“, <https://www.generali.hr/documents/20121/0/Mje%C5%A1ovito+osiguranje+%C5%Beivota.pdf/616a0b7d-c41c-3387-e16f-93be0c90b210?t=1613398847569>, stranica posjećena 31.05.2024. Tako može biti određeno da je osiguranjem pokriven rizik smrti bez obzira na uzrok. Dodatno se, u slučaju višekratnog plaćanja premije, može ugovoriti: –Osiguranje za slučaj smrti uslijed nezgode –Osiguranje za slučaj smrti uslijed prometne nezgode –Osiguranje od posljedica trajnog invaliditeta uslijed nezgode –Dnevna naknada za liječenje u bolnici uslijed nezgode –Osiguranje za slučaj nastanka teških bolesti –Osiguranje za slučaj nastanka potpune i trajne radne nesposobnosti. Uniqa osiguranje d.d. nudi programe životnog osiguranja: 1. Mješovito osiguranje - Osiguranje za slučaj doživljenja i smrti s višekratnim plaćanjem premije uz mogući udio u dobiti, 2. Mješovito osiguranje - Osiguranje za slučaj doživljenja i dvostrukim osiguranim iznosom za slučaj smrti s višekratnim plaćanjem premije uz mogući udio u dobiti, 3. Osiguranje za slučaj teških bolesti - Osiguranje za slučaj smrti, doživljenja i oboljenja od teških bolesti s višekratnim plaćanjem premije uz mogući udio u dobiti, „Život i sigurnost - Životno osiguranje“, brošura, https://www.uniqa.hr/UserDocsImages/dokumenti/bro%C5%A1ure/%c5%bdivot%20i%20Sigurnost_Zivotno%20osiguranje.pdf?vel=2095824, stranica posjećena 31.05.2024.

⁴⁰⁴Wiener osiguranje d.d. nudi proizvod Flexy benefit u okviru kojega je moguće ugovoriti jedno ili više dopunskih osiguranja koja pokrivaju smrt uslijed srčanog ili moždanog udara, trajni invaliditet, dnevnu naknadu za boravak u bolnici u slučaju nezgode, oboljenje od teških malignih bolesti, operacije, prijelom kostiju i rođenje djeteta. Flexy benefit - letak, <https://www.wiener.hr/EasyEdit/UserFiles/letci/2024-01/wiener/le-120-24-01flexi-benefitwiener.pdf>, stranica posjećena 15.12.2023. Croatia osiguranje d.d. nudi uz mješovito osiguranje: dopunsko osiguranje od malignih bolesti, dopunsko osiguranje od posljedica nezgode i dopunsko osiguranje od teško bolesnih stanja. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/mjesovito-osiguranje-zivota/>, stranica posjećena 31.05.2024. Triglav osiguranje d.d., „Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod: Mješovito životno osiguranje s dvostrukom osiguranom svotom za slučaj smrti bez isplate naknade, od 10.08.2021., dodatno se mogu ugovoriti: dodatno osiguranje osoba od posljedica nesretnog slučaja (nezgode); dodatno osiguranje osoba od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) djece; dodatno osiguranje kritičnih bolesti i ozljeda; dodatno osiguranje drugog liječničkog mišljenja; dodatno zdravstveno osiguranje za vrijeme trajanja puta u inozemstvu s asistencijom.

4.3.1. Osiguranje života s povratom premije

Specifična vrsta mješovitog osiguranja je osiguranje života s povratom premije.

Sklapanjem ugovora o osiguranju života s povratom premije osiguratelj jamči ugovaratelju osiguranja da će u slučaju doživljenja osiguranika nakon isteka roka na koji je ugovor sklopljen vratiti ukupno uplaćene premije, odnosno ako za vrijeme trajanja osiguranja nastupi smrt osiguranika da će isplatiti ugovoreni iznos korisniku osiguranja. Upravo je u obvezi osiguratelja sadržana osnovna karakteristika ove vrste osiguranja života. U svakom slučaju, osiguratelj će biti u obvezi isplatiti određeni novčani iznos, ovisno o razlogu prestanka ugovora, ili ukupno uplaćene premije u slučaju doživljenja osiguranika ili osiguranu svotu korisniku osiguranja u slučaju smrti osiguranika. U odnosu na obvezu osiguratelja da izvrši isplatu osigurane svote ova vrsta osiguranja života ima sličnosti s mješovitim osiguranjem života gdje se osiguratelj također nalazi u obvezi isplatiti osiguranu svotu u slučaju smrti osiguranika. Što se tiče isplate u slučaju doživljenja osiguranika postoji razlika budući se kod ove vrste osiguranja isplaćuje, „vraća”, uplaćena premija korisniku osiguranja, dok kod mješovitog osiguranja osiguratelj zadržava uplaćenu premiju, a isplaćuje ugovorenu svotu.

Kod ove vrste ugovora o osiguranju života premija se uplaćuje jednokratno.

Osiguratelj novčana sredstava prikupljena na temelju uplaćenih premija ulaže na tržištu kapitala ostvarujući na taj način dodatnu zaradu. Osiguratelj ne garantira isplatu dodane zarade jer ona ovisi o vrijednosti vrijednosnog papira u koji su uložene premije i općenito o kretanjima na financijskom tržištu.

U pravilu se ovakva osiguranja sklapaju na duži period, a trajanje police osiguranja određeno je ugovorom.

Sklapanje ugovora o osiguranju života s povratom premije u praksi nije čest.

4.4. INVESTICIJSKO OSIGURANJE ŽIVOTA

Ugovor o životnom osiguranju s investicijskim rizikom na tržištu osiguranja poprima sve veći značaj.⁴⁰⁵

Životno osiguranje s investicijskim rizikom počelo se razvijati 70-ih godina prošlog stoljeća.⁴⁰⁶ Predstavljalo je jednu potpuno novu vrstu osigurateljnog proizvoda kojim je osiguratelj omogućio svojim klijentima da sami donose odluku o ulaganju svojih financijskih sredstava u određene fondove preuzimajući na sebe rizik ulaganja i gubitka, odnosno eventualno ostvarene dobiti.

„Ugovor o investicijskom osiguranju života ustvari je kombinacija osigurateljnog (ugovor o osiguranju života) i bankarskog (investitor je ugovaratelj) ugovora. Ovaj ugovor sadrži niz specifičnosti u sastojnici financijskog ulaganja, a što se rješava ugovorom između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja“.⁴⁰⁷ „Revoluciju predstavlja i brisanje stroge granice između osigurateljnih i bankarskih poslova. Osiguranje života može poprimiti mješoviti osigurateljno-bankarski značaj.“⁴⁰⁸

Iz gore navedene definicije ugovora o životnom osiguranju s investicijskim rizikom jasno proizlaze dvije osnovne komponente karakteristične za ovu vrstu ugovora o životnom osiguranju: životno osiguranje i investiranje premije osiguranja u investicijske fondove.

⁴⁰⁵U zakonodavstvo RH Zakonom o osiguranju iz 2005.g. prvi puta je uvedeno životno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova, čime je i zakonski omogućeno osigurateljima uvođenje novog osigurateljnog proizvoda na tržište. Investicijski fondovi kod nas su u fazi razvoja. Razlog tome leži u činjenici da ono podrazumijeva ulaganje u vrijednosne papire, najčešće dionice. Budući se i tržište dionica još uvijek razvija, ulaganje u investicijske fondove ne može polučiti vrhunske rezultate i ohrabriti financijske laike na daljnja ulaganja. Osiguravajuća društva u RH nude proizvod životno osiguranje s investicijskim rizikom, u pravilu, u nekoliko modela. Tako Allianz osiguranje d.d. nudi proizvod: Allianz prospekt – jednokratni unutar kojega nudi dva osnovna modela Basic i Dinamic, i Allianz prospekt – višekratni unutar kojega se nude tri različite strategije ulaganja: Košarica fondova Active, Košarica fondova Balance i Košarica fondova Classic. https://www.allianz.hr/hr_HR/privatni-korisnici/zivot-i-zdravlje/zivotno-osiguranje/allianz-prospekt-visekratni.html, stranica posjećena 31.05.2024. Generali osiguranje d.d. nudi proizvod: Generali Stratego i Vizija u okviru kojega su s obzirom na moguće kombinacije ulaganja u investicijske fondove moguće sljedeće strategije ulaganja: Conservative, Balanced i Aggressive <https://www.generali.hr/zivot>, stranica posjećena 31.05.2024.

⁴⁰⁶U SAD-u su se razvila dva osnovna oblika: univerzalan život i promjenjivi univerzalni život. Potonji se u Velikoj Britaniji naziva osiguranje vezano za jedinice investicijskih fondova, a u kontinentalnoj Europi osiguranjem povezanim s fondovima. Mašić, N., bilj. 3. str. 48.

⁴⁰⁷Ćurković, M., op. cit., bilj. 28., str. 220.

⁴⁰⁸Ćurković, M., op. cit., bilj. 11., str. 154.

Važno je napomenuti da su ove dvije komponente u potpunosti odvojene.

Ugovor o investicijskom osiguranju života sklapa se između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja. Osiguratelji svojim općim i/ili posebnim uvjetima za investicijsko osiguranje određuju tko može biti osiguranik (uvjet godine života) i pod kojim uvjetima (da li se investicijsko osiguranje može sklopiti bez ili s liječničkim pregledom), rizike isključene od osiguranja, trajanje osiguranja, privremeno jamstvo, itd.⁴⁰⁹

S obzirom na broj osiguranih osoba, investicijskim životnim osiguranjem može biti obuhvaćena jedna ili dvije osobe, o čemu ovisi i obveza osiguratelja prema osiguraniku u trenutku nastupa osiguranog slučaja. Tako se obročno investicijsko životno osiguranje može odnositi na osiguranje jedne ili dvije osobe (uzajamno osiguranje), dok se jednokratno investicijsko životno osiguranje odnosi na osiguranje jedne osobe. Uzajamnim investicijskim životnim osiguranjem osigurane su istodobno dvije osobe, a smrću jedne od njih za vrijeme trajanja osiguranja osiguratelj isplaćuje korisniku osiguranja ugovoreni osigurani iznos.

Kod ugovora o investicijskom osiguranju života, kao i kod drugih vrsta osiguranja; ugovaratelj osiguranja preuzima obvezu uplate premije osiguranja. Da li će se raditi o jednokratnoj ili višekratnoj premije određuje osiguratelj svojim uvjetima osiguranja.⁴¹⁰ Premija osiguranja mora biti plaćena do unaprijed određenog datuma. U suprotnome, osiguratelj naplaćuje riziko premiju za slučaj smrti, premiju za dodatna osiguranja i ostale troškove otkupom udjela u fondu, čime ugovaratelj osiguranja gubi dio sredstava uložених u fond, a što se odražuje i na stanje investicijskog računa.⁴¹¹ Ovdje ćemo samo napomenuti da kod ove vrste osiguranja postoji mogućnost dodatnih uplata tijekom osiguranja, u skladu s uvjetima osiguranja.

Obveza ugovaratelja osiguranja, pored obveze uplate premije, je prijaviti osiguratelju sve

⁴⁰⁹Navedeni uvjeti spominju se i kod drugih vrsta životnih osiguranja. Budući im je osnova u pravilu ista, te su već obrađeni u ovom radu, nećemo ih posebno obrazlagati. Sve zainteresirane upućujemo na naprijed obrazloženo te da usporede uvjete sklapanja ugovora o osiguranju života s investicijskim rizikom kod pojedinih osiguratelja uvidom u njihove opće i posebne uvjete osiguranja.

⁴¹⁰Triglav osiguranje d.d., „Opći uvjeti za investicijsko osiguranje“, od 01.01.2023., čl. 7. „2) Ugovorena obročna premija plaća se mjesečno unaprijed...“ Grawe osiguranje d.d., „Opći uvjeti životnog osiguranja vezanog za investicijske fondove (FLV AB/2024)“, od 10.04.2024., čl. 6. „3. Premija se plaća godišnje unaprijed. Moguće je ugovoriti plaćanje godišnje premije u obrocima (ratama) pri čemu osiguratelj ima pravo obračunati doplatak na premiju.“

⁴¹¹Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 10. i 13.

okolnosti od značaja za ocjenu rizika, kao i promjene tih okolnosti koje nastupe tijekom trajanja ugovora (promjene zdravstvenog stanja ili zanimanja osiguranika), imajući u vidu posljedice netočne ili nepotpune prijave.

Pored osnovne obveze uplate premije osiguranja, ugovaratelj osiguranja ima i dodatnu obvezu po kojoj se ugovor o investicijskom osiguranju života razlikuje od drugih ugovora o osiguranju života. Riječ je o odabiru investicijskog fonda u koji će osiguratelj, u ime i za račun ugovaratelja osiguranja, uložiti premiju.⁴¹² Upravo ta karakteristika najbolje opisuje ovaj osigurateljni proizvod – životno osiguranje s investicijskim rizikom.

Ulaganja se ustvari sastoje od uplate premija u odabrani investicijski fond, odnosno kupnje određenog udjela u tom fondu. Na izabrani investicijski fond veže se vrijednost jedinice imovine na osobnom (investicijskom) računu ugovaratelja. Vrijednost jedinice imovine ovisi o kretanju vrijednosti udjela investicijskih fondova odnosno strukture ulaganja vrijednosnih papira investicijskog fonda. Ugovaratelj osiguranja može, radi smanjenja rizika ulaganja, izvršiti podjelu premije u cilju kupnje udjela u više investicijskih fondova.⁴¹³ Za svakog ugovaratelja osiguranja osiguratelj vodi investicijski račun na kojemu se evidentiraju uplaćene premije, kretanje vrijednosti jedinice imovine te ukupna vrijednost imovine na investicijskom računu ugovaratelja osiguranja.

Rizik prinosa odabranog investicijskog fonda, kao i eventualne promjene cijene udjela investicijskog fonda u potpunosti snosi ugovaratelj osiguranja.

Iako ugovaratelj osiguranja sam odabire u koji će investicijski fond ulagati, njegova sloboda izbora ipak je vezana uz poslovanje i ponudu fondova osiguratelja na tržištu osiguranja.⁴¹⁴

Međutim, ugovaratelj osiguranja i osiguratelj mogu ugovoriti da se pod određenim uvjetima,

⁴¹²Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 8. „3) Ugovaratelj određuje podjelu premije između odabranih fondova na koje se veže VII. Za vrijeme trajanja osiguranja može se zahtijevati promjena podjele premije između fondova. Promjena podjele premije između fondova besplatna je za ugovaratelja.“

⁴¹³Ibid, čl. 9. „1) Triglav d.d. preračunava premiju, umanjenu za ulazne troškove osiguranja (čista premija), u jedinice imovine na investicijskom računu, uzimanjem u obzir VII odabranog fonda...“

⁴¹⁴Grawe osiguranje d.d.; bilj. 410., čl. 8. „1. Osiguravatelj ulagačkom premijom kupuje udjele u jednom ili više investicijskih fondova koje je ugovaratelj osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju odabrao između investicijskih fondova koje je odredio osiguravatelj. Rizik ulaganja snosi ugovaratelj osiguranja. Kupljeni udjeli se evidentiraju na investicijskom računu ugovaratelja osiguranja.“ Generali osiguranje d.d.; Posebni uvjeti za investicijsko osiguranje života s višekratnim plaćanjem uz cjenik UL1_U - za klijente Privredne banke Zagreb d.d., od 11.01.2022., čl. 8. „(1) Prilikom sklapanja ugovora o osiguranju ugovaratelj osiguranja bira jednu od ponuđenih strategija ulaganja – košaricu investicijskih fondova u kojoj su unaprijed definirani investicijski fondovi kao i udjeli u kojoj je pojedini investicijski fond zastupljen unutar strategije ulaganja.“

u određenom vremenskom periodu, mijenja sastav fondova na način da se sredstva na investicijskom računu prenose na druge fondove.⁴¹⁵ Tu je važno napomenuti da je kod investicijskog životnog osiguranja ulaganje transparentno te da osiguranik u bilo kojem trenutku ima pravo uvida u vrijednost svog udjela u investicijskom fondu.⁴¹⁶

Na tržištu osiguranja iskristalizirala su se dva načina poslovanja osiguratelja. „Osiguratelji posreduju između ugovaratelja osiguranja i investicijskog fonda pri kupnji udjela u investicijskom fondu ili ulažu vlastita sredstva, unaprijed kupujući udjele investicijskih fondova koje onda dalje nude ugovarateljima osiguranja u okviru investicijskog osiguranja života.“⁴¹⁷ Osnovni preduvjet ulaganja u investicijske fondove je sklapanje ugovora o osiguranju života s investicijskim rizikom.

U prvom slučaju, kada osiguratelj posreduje između ugovaratelja osiguranja i investicijskog fonda, pri sklapanju ugovora o osiguranju nastaje pravni odnos karakterističan za ugovor o nalogu.⁴¹⁸ Naime, ugovaratelj osiguranja ovlašćuje osiguratelja da za njegov račun ulaže premiju osiguranja u odabrani investicijski fond.⁴¹⁹ Osiguratelj nastupa za račun ugovaratelja osiguranja kao njegov zastupnik u odnosu na investicijski fond u koji će se uložiti premija osiguranja. Pravni posao ulaganja u investicijski fond smatra se pravnim poslom sklopljenim u ime osiguratelja, a za račun ugovaratelja osiguranja. Ovdje se javljaju dva pravna odnosa: između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja te između osiguratelja i investicijskog fonda gdje osiguratelj nastupa kao zastupnik ugovaratelja osiguranja koji sklapa ugovor o ulaganju sredstava u investicijski fond. Nakon nastupa osiguranog slučaja osiguratelj je dužan temeljem ugovora o osiguranju prenijeti na ugovaratelja osiguranja stečeno pravo vlasništva nad udjelima u fondovima, odnosno isplatiti vrijednost udjela u novcu temeljem novog

⁴¹⁵Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 19. „Financijski ciljevi“

⁴¹⁶Osiguravajuća društva informacije o prinosima i kretanju cijena udjela investicijskih fonda objavljuju na službenoj internetskoj stranici društva. Udjeli u dobiti obračunavaju se na dan 31.12. svake godine, a službeni podaci dostavljaju se tekuće godine za godinu koja joj prethodi. Ostvarena dobit pripisuje se osiguranom iznosu, a visinu i način sudjelovanja u dobiti utvrđuje osiguratelj u posebnoj odluci.

⁴¹⁷Preložnjak, B., bilj. 342., op. cit., str. 984.–985.

⁴¹⁸ZOO čl. 763. st. (1) „Ugovorom o nalogu obvezuje se i ovlašćuje nalogoprimac poduzimati za račun nalogodavca određene poslove.“ Osiguratelji ulažu u investicijske fondove po nalogu ugovaratelja osiguranja. Za investicijski fond je relevantno da je sklopio pravni posao s osigurateljem, on ne mora znati da osiguratelj nastupa u ime i za račun ugovaratelja osiguranja.

⁴¹⁹Generali osiguranje d.d., bilj. 414., čl. 9. „(1) Osiguratelj provodi kupnju udjela u pojedinom investicijskom fondu sukladno odabranoj strategiji ulaganja po cijeni udjela na dan kupnje ukoliko je dospjela premija plaćena u cijelosti.“

pravnog posla, a koji proizlazi iz ranije sklopljenog ugovora o osiguranju i njime preuzetih prava i obveza.

U drugom slučaju, osiguratelj ulaže vlastita sredstva u kupnju udjela u investicijskim fondovima u cilju daljnjeg investiranja i ostvarivanja prinosa. Kupljene udjele osiguratelj dalje nudi ugovaratelju osiguranja putem ugovora o osiguranju s investicijskim rizikom.⁴²⁰ Sada se osiguratelj ne pojavljuje kao posrednik između ugovaratelja osiguranja i investicijskog fonda budući sam nudi ugovaratelju osiguranja udjele u investicijskim fondovima koje je ranije kupio.⁴²¹

Neovisno o tome da li osiguratelj nastupa kao posrednik između ugovaratelja osiguranja i investicijskog fonda ili ne, u oba slučaja ugovaratelj osiguranja sam snosi rizik ulaganja budući sam odabire investicijski fond.⁴²² Ovaj oblik ulaganja je znatno riskantniji, ali omogućuje viši prinos i vrijednost police po isteku osiguranja u odnosu na klasične ugovore o osiguranju života.⁴²³ Stoga je ova vrsta osiguranja namijenjena onima koji poznaju djelovanje tržišta kapitala, a nisu zadovoljni zajamčenim malim, ali sigurnim prinosima te su spremni preuzeti veći rizik.

S druge strane, i u interesu osiguratelja je da u svom poslovanju ostvaruje što veće pozitivne rezultate. Ako osiguratelj ulaže vlastita sredstva u kupnju udjela u investicijskim fondovima koji ne ostvaruju ili ostvaruju niske prinose izlaže se riziku nemogućnosti prodaje istih na tržištu.

Ugovorom o investicijskom osiguranju života osiguratelj se obvezuje pružiti osiguranje tijekom trajanja ugovora te po nastupu osiguranog slučaja ispuniti ugovorne obveze. Kod „klasičnih“ ugovora o osiguranju života nastupom osiguranog slučaja, bilo doživljenja bilo smrti, obveza osiguratelja je isplata ugovorom unaprijed određene ugovorne svote osiguranja. Rizik osiguranja snosi osiguratelj čija obveza isplate osigurane svote uvijek postoji. Zbog toga

⁴²⁰Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 8. „6) Temeljem Zakona o osiguranju vlasnik imovine fonda u pokriću jest Triglav d.d.“

⁴²¹Preložnjak, B., bilj. 342., str. 987.

⁴²²Moguće su razne kombinacije ovisno u kojemu omjeru ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja. Tako može u potpunosti snositi rizik ulaganja (unite linked pure police), djelomično snositi rizik ulaganja (partial guaranteed units linked police), osiguratelj može garantirati ugovaratelju osiguranja određeni prinos (guaranteed units linked police), itd.

⁴²³„Vrste životnog osiguranja i njegove razlike“, <https://www.wiener.hr/vrste-zivotnog-osiguranja-i-njihove-razlike.aspx>, stranica posjećena 01.06.2024.

mu je u interesu da dobrim ulaganjem ostvari što veću dobit kako bi lakše ispunio svoju obvezu. Kod ugovora o investicijskom osiguranju života, u trenutku njegova sklapanja obveza osiguratelja na isplatu određenog novčanog iznosa nije određena. Ona ovisi o vrijednosti jedinica investicijskog fonda u trenutku nastupa osiguranog slučaja i prinosu fonda.⁴²⁴ Vrijednost jedinica u investicijskom fondu u koji je premija uložena ne može se unaprijed znati jer se ona tijekom vremena mijenja. Upravo po tome se životno osiguranje s investicijskim rizikom razlikuje od klasičnih ugovora o osiguranju života.

Visina svote osiguranja koju će osiguratelj kod ugovora o investicijskom osiguranju života isplatiti nakon nastanka osiguranog slučaja ovisi o tome da li je sklopljen za slučaj doživljenja i/ili za slučaj smrti osiguranika.⁴²⁵

Prilikom sklapanja ugovora o životnom osiguranju s investicijskim rizikom ugovaratelj osiguranja sam odlučuje o visini osigurane svote za slučaj smrti.⁴²⁶ Tijekom trajanja ugovora visina osigurane svote može se mijenjati. Kod životnog osiguranja s investicijskim rizikom u slučaju smrti osiguranika, ako smrt nastupi tijekom trajanja ugovora osiguratelj je u obvezi isplatiti zajamčenu osiguranu svotu uvećanu za vrijednost imovine na osobnom (investicijskom) računu ugovaratelja.⁴²⁷ Nastupom osiguranog slučaja smrti vrši se prijenos vlasništva nad udjelima u fondovima koji čine fondovsku pričuvu police na korisnike osiguranja.

Kod životnog osiguranja s investicijskim rizikom u slučaju doživljenja nastupom osiguranog slučaja doživljenja osiguratelj ne jamči isplatu ugovorene svote već je u obvezi isplatiti korisniku osiguranja iznos na osobnom (investicijskom) računu, odnosno na korisnika izvršiti prijenos vlasništva nad udjelima u fondovima koji čine fondovsku pričuvu police.⁴²⁸

⁴²⁴Možemo reći da aleatornost najviše dolazi do izražaja kod ugovora o investicijskom osiguranju života jer ugovaratelj osiguranja u potpunosti snosi rizik ulaganja premije osiguranja.

⁴²⁵Preložnjak, B., bilj. 342., str. 1000.

⁴²⁶Osiguranu svotu i premiju određuje osiguratelj uzimajući u obzir određene faktore kao što su: godine starosti i zanimanje osiguranika te trajanje osiguranja. Osiguratelj i ugovaratelj osiguranja mogu se sporazumjeti o dodatnim jednokratnim uplatama, kao i o smanjenju premije. Moguće je tijekom trajanja ugovora odrediti smanjenje ili povećanje zajamčene osigurane svote.

⁴²⁷Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 4. „2) Za slučaj smrti osiguranika, Triglav d.d. se obvezuje isplatiti određenom korisniku ZOS ili njegov dio odmah nakon što nastupi smrt osiguranika, ako osiguranik umre za vrijeme trajanja osiguranja.... 3) Bez obzira na odredbe prethodnog stavka ovog članka, Triglav d.d. u slučaju smrti osiguranika isplaćuje vrijednost imovine na osobnom (investicijskom) računu, samo ako ista prelazi ZOS.“

⁴²⁸Preložnjak, B., bilj. 342., str. 1000.

Rizik isplate osigurane svote u potpunosti snosi ugovaratelj osiguranja jer sam upravlja svojim novčanim sredstvima preuzimajući rizik ulaganja uplaćenih premija samostalno odlučujući o izboru investicijskih fondova⁴²⁹ u koje će uložiti njegove premije osiguranja kao i o raspodjeli sredstava između njih.⁴³⁰ Time preuzima i rizik promjene cijene udjela u fondu.

Iznos vrijednosti imovine na osobnom (investicijskom) računu ugovaratelja prvenstveno ovisi o odluci ugovaratelja osiguranja o izboru investicijskog fonda.⁴³¹ Da li je ugovaratelj osiguranja odabrao fond koji uspješno posluje i ostvaruje dobre prinose ovisi o kretanjima na tržištu kapitala te posljedično o uspješnosti poslovanja izabranog investicijskog fonda i njegovim prinosima, zbog čega visina isplate u konačnici može biti veća, ali i manja od ukupnog iznosa uplaćenih premija po polici.⁴³²

Kod životnog osiguranja s investicijskim rizikom visina isplate osigurnine ovisi o prinosu fonda i vrijednosti udjela u fondu, dok kod tradicionalnih polica životnog osiguranja osiguratelj jamči isplatu određene osigurane svote ako nastupi osigurani slučaj.

Ugovaratelj osiguranja pored prava na isplatu osigurane svote ostvaruje i pravo na isplatu

⁴²⁹Investicijski fondovi razlikuju se po strukturi investicija i stupnju rizika investicija.

⁴³⁰Mišljenje nezavisne odvjetnice Eleanor Sharpston od 12. lipnja 2014. Predmet C-51/13 Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV protiv Hubertusa Wilhelmsa van Leeuwena (zahtjev za prethodnu odluku koji je podnio Rechtbank Rotterdam (Nizozemska)) „Životno osiguranje – Dužnost pružanja informacija – Informacije o premiji“. Zaključak 65. „S obzirom na sva prethodna razmatranja, smatram da bi Sud na pitanja koja mu je uputio Rechtbank Rotterdam (Nizozemska) trebao odgovoriti na sljedeći način: ... potencijalnom ugovaratelju osiguranja koji želi kupiti proizvod životnog osiguranja s ulagačkom komponentom na temelju kojeg se dio premije ulaže, prije sklapanja ugovora o životnom osiguranju moraju se pružiti informacije o premiji i definicija osigurnine, tako da mu se omogući razumijevanje veze između premije i osigurnine, različitih uporaba premije i mjerila koja utječu na iznos premije koja se koristi za ulaganje i za druge namjene. Članak 31. stavak 3. Direktive Vijeća 92/96 ne protivi se tomu da države članice mogućnost navedenu u tom članku ostvaruju putem „otvorenih“ i/ili nepisanih pravila, ako su ispunjeni uvjeti iz te odredbe. Na taj zaključak ne utječu posljedice nepružanja potrebnih informacija prije sklapanja ugovora o životnom osiguranju prema nacionalnom pravu.“ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:62013CC0051>, stranica posjećena 01.06.2024.

⁴³¹Najrizičniji su dionički fondovi, ali s druge strane omogućuju ostvarivanje visokih prinosa. Nakon toga su mješoviti fondovi koji su umjereno rizični uz mogućnost ostvarivanja visokih prinosa koje pružaju dionice i stabilan prinos koji pružaju obveznice. Najmanje rizični su obveznički fondovi koji pružaju i najmanji, ali stabilan prinos. Imovinu fonda čine vrijednosni papiri kojima se dnevno trguje na financijskim tržištima. Ako padne cijena pojedinog vrijednosnog papira u koji je uložena imovina fonda, smanjuje se i prinos na ulaganje. Iako je odluka o izboru investicijskog fonda na osiguraniku, društvo za osiguranje ima obvezu pisanim putem obavijestiti osiguranika o prospektu fonda te strukturi ulaganja u imovinu fonda.

⁴³²Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 4. „1) Nastupom doživljenja ugovorenog trajanja osiguranja, Triglav d.d. se obvezuje isplatiti određenom korisniku osiguranu svotu za doživljenje, ako osiguranik odnosno oba osiguranika kod uzajamnog investicijskog životnog osiguranja, dožive ugovoreni rok. Osigurana svota za doživljenje jednaka je vrijednosti imovine na osobnom (investicijskom) računu ugovaratelja...“.

eventualno ostvarene dobiti.⁴³³

Ugovaratelj osiguranja imenuje korisnika kojemu će pripasti prava iz osiguranja. Sve dok ne nastupi osigurani slučaj ili dok korisnik ne prihvati imenovanje, ugovaratelj osiguranja može raspolagati pravima iz osiguranja. U slučajevima određenim zakonom ili općim uvjetima osiguratelja, ugovaratelj može raspolagati pravima unatoč tome što je korisnik osiguranja prihvatio imenovanje.

S obzirom da se ugovor o životnom osiguranju s investicijskim rizikom sklapa na duži rok, nije moguće prilikom sklapanja predvidjeti sve okolnosti koje će se pojaviti tijekom njegovog trajanja, niti da li će nastupiti promjene tih okolnosti, te kako će one utjecati na ostvarenje osiguranog rizika. S obzirom da na ugovorenu premiju i preuzet rizik prvenstveno utječu okolnosti u trenutku sklapanja ugovora, a koje se tijekom trajanja ugovora odnosno do trenutka dospelosti obveze osiguratelja mogu izmijeniti te dovesti do povećanja ili smanjenja preuzetog rizika, ugovornim stranama dana je mogućnost da raskinu ugovor.

Ovdje ćemo samo spomenuti da kod ugovora o životnom osiguranju s investicijskim rizikom također postoji mogućnost mirovanja osiguranja, otkupa osiguranja⁴³⁴, kapitalizacije, vinkulacije, zaloge ili ustupanja prava iz ugovora drugoj osobi, itd. Sva ta, i druga prava, osiguratelji detaljno reguliraju općim i posebnim uvjetima osiguranja. Ugovor o investicijskom osiguranju života također se može javiti u ulozi instrumenta osiguranja naplate kredita.

Prilikom sklapanja ugovora o životnom osiguranju s investicijskim rizikom, ili čak i naknadno, može se ugovoriti dodatno osiguranje.⁴³⁵

Investicijsko životno osiguranje razlikuje se od ostalih vrsta životnih osiguranja po tome što u

⁴³³Treba voditi računa i na troškove i naknade vezane uz poslovanje fonda budući one utječu na visinu neto dobiti ulagača. Mašić, N., bilj. 3., str. 153. smatra da kod izbora investicijskog fonda treba odabrati onaj koji ima najmanje troškove, iako viši ukupni troškovi ne znače nužno i automatski slabiji prinos fonda budući da ulagatelj može smatrati da se isplati platiti i veće usporedne troškove u nadi da će oni biti kompenzirani sa značajno većim prinosom odnosno boljim poslovnim rezultatom.

⁴³⁴Otkupna vrijednost police kod životnog osiguranja s investicijskim rizikom ovisi prvenstveno o prinosu fonda što znači da ona, ovisno o prinosu fonda u trenutku otkupa, može biti povoljnija nego u trenutku ostvarenja osiguranog slučaja, ali i manja od ukupne vrijednosti uplaćenih premija osiguranja, što je češći slučaj.

⁴³⁵Generali osiguranje d.d.; bilj. 414., čl. 15. „(2) Ugovaratelj može tijekom trajanja ugovora o osiguranju pisanim putem zatražiti ugovaranje ili ukidanje dopunskih osiguranja što se provodi uvijek na početku osigurateljne godine.“ Triglav osiguranje d.d., bilj. 410., čl. 25. „Dodatna osiguranja“

slučaju nastavka važenja osiguranja nije potrebno plaćati unaprijed ugovorenu premiju. Pored toga, ugovaratelj može zahtijevati isplatu vrijednosti imovine na osobnom (investicijskom) računu u fondu.

Jedna od specifičnosti investicijskog životnog osiguranja je da ugovaratelj osiguranja može tražiti promjenu investicijskog životnog osiguranja u osiguranje za slučaj doživljenja i smrti (mješovito životno osiguranje), pod uvjetom da su ispunjeni uvjeti određeni u Uvjetima osiguranja osiguratelja. U tom slučaju se otkupna vrijednost investicijskog životnog osiguranja smatra jednokratnom premijom mješovitog životnog osiguranja.⁴³⁶

Možemo reći da je životno osiguranje s investicijskim rizikom rezultat modernog doba gdje korisnicima osiguranja/osiguranicima nije dovoljno da budu samo osigurani od slučaja nastupa smrti/doživljenja, već žele sami donositi odluke o ulaganju svojih novčanih sredstava u investicijske fondove. Životno osiguranje s investicijskim rizikom istodobno je i najsloženiji proizvod iz područja osiguranja. Tome u prilog govori i niz dokumenata koje je osiguratelj dužan, sukladno europskom pravu i nacionalnom hrvatskom pravu, u predugovornoj fazi dostaviti zainteresiranoj osobi kako bi dobila najvažnije podatke o proizvodu u vezi s kojim želi sklopiti ugovor o osiguranju. Sadržaj tih dokumenta teško je razumljiv prosječnom potrošaču, te je potrebno za njegovo razumijevanje imati i određena znanja iz područja tržišnog kretanja, ekonomije, statistike i drugih povezanih grana.⁴³⁷ Uzlet ove vrste ugovora o osiguranju života u budućnosti ne bi trebao čuditi.

⁴³⁶Triglav osiguranje d.d., bilj. 414., čl. 22. „Pretvorba investicijskog životnog osiguranja“

⁴³⁷Vidi Uniqa osiguranje d.d., „Dokument s ključnim informacijama o proizvodu“, Proizvod „Fidelis Life“, od 01.03.2020., Generali osiguranje d.d., „Dokument s ključnim informacijama“, Proizvod „Doživotno investicijsko osiguranje života s jednokratnim plaćanjem premije – za klijente Privredne banke Zagreb d.d., Paket ulaganja: Agressive“, od 01.11.2019.

4.5. OSIGURANJE KRITIČNIH BOLESTI

Osiguranje kritičnih bolesti jedno je od novijih osiguranja koje se razvilo relativno kasno. Ovo osiguranje često se naziva i osiguranje teško bolesnih stanja.

Možemo reći da je ono nastalo kao reakcija na nedovoljnu zdravstvenu skrb koju država pruža pojedincima. Svrha sklapanja ugovora o osiguranju kritičnih bolesti je osiguravanje dodatne zdravstvene skrbi osiguranika u slučaju nastupa neke od bolesti pokrivena osiguranjem. Koje će se bolesti osigurati prvenstveno ovisi o osigurateljevom proizvodu te one moraju biti striktno određene ugovorom.

Ugovor o osiguranju kritičnih bolesti u praksi se može pojaviti kao samostalni ugovor, iako se najčešće ugovara kao dodatno osiguranje uz osnovni ugovor o osiguranju života⁴³⁸. Tako osiguratelji često kreiraju osigurateljni proizvod gdje pored osiguranja za slučaj smrti i doživljenja omogućuju dodatno ugovaranje osiguranja za slučaj oboljenja od teških bolesti. Ako se osiguranje od kritičnih bolesti ugovara kao dodatno osiguranje tada je korisnik uvijek osiguranik. Prestankom važenja osnovnog ugovora prestaje i dodatno osiguranje kritičnih bolesti. Da bi proizvod bio konkurentniji na tržištu često su osiguranjem od teških bolesti obuhvaćena i djeca osiguranika.⁴³⁹

Možemo reći da kod osiguranja kritičnih bolesti više nego kod drugih vrsta ugovora o osiguranju života dolazi do važnosti utvrđivanje dobi osiguranika, njegovo zdravstveno stanje, da li boluje od neke bolesti, da li je izložen povećanom riziku pojave teško bolesnog stanja, da li obavlja rizično zanimanje koje predstavlja uvećani rizik, itd. Ovisno o utvrđenim činjenicama odredit će se i visina premije.

Nastup bolesti pokrivena osiguranjem osiguranik mora dokazati medicinskom dokumentacijom. Na koji način će dokazati postojanje stanja koji osiguratelj zahtijeva kao

⁴³⁸U pravilu se ugovara istodobno s osiguranjem života, ali se može ugovoriti i tijekom trajanja postojećeg ili novog ugovora o osiguranju života.

⁴³⁹Merkur životno osiguranje (letak, 05/2021.), proizvod „Merkur Život 15 Plus“ je mješovito osiguranje za slučaj smrti i doživljenja s osiguranjem za slučaj oboljenja od 14 teških bolesti“. Zanimljivo da ovaj proizvod uključuje i osiguranje osiguranikove djece od 3 do 16 godina života od teških bolesti, str. 3. https://www.merkur.at/documents/12682821/13176038/Zivot_4str-2021_0621.pdf/7a2218c2-d814-a14e-8cd9-58e23b7ac75a?t=1640679626695, stranica posjećena 01.06.2024. Unika osiguranje d.d., „Životno osiguranje s pokrićem 20 teških bolesti“, brošura https://www.unika.hr/UserDocsImages/dokumenti/bro%C5%A1ure/%c5%bdivot%20i%20Sigurnost_Te%c5%a1ke%20bolesti%2020.pdf?vel=1697445, stranica posjećena 01.06.2024.

uvjet isplate naknade i u kojem trenutku će osiguratelj isplatiti naknadu potrebno je detaljno urediti ugovorom ili uvjetima osiguranja.

Osiguranje kritičnih bolesti je vrsta životnog osiguranja u kojoj osiguravateljeva obveza isplate ugovorene svote nastupa u trenutku kada osiguranik oboli od neke kritične bolesti koja je pokrivena osiguranjem u razdoblju trajanja police osiguranja. Najčešće se naknada ne isplaćuje odmah po nastupu nekog stanja, odnosno po utvrđenoj dijagnozi, već protekom određenog roka doživljenja kako bi se izbjegla zloupotreba osiguranja ukoliko bi osiguranik odmah po osiguranju od osiguranog rizika i preminuo. Često se ugovara i razdoblje odgode unutar kojeg se osiguraniku neće isplatiti naknada, ako unutar tog roka nastupi neka od osiguranih kritičnih bolesti. Ugovorom o osiguranju kritičnih bolesti može biti određeno da se naknada isplaćuje jednokratno ili višekratno u slučaju nastupa osiguranog rizika.

Kod dopuskog osiguranja malignih bolesti osiguratelj navodi bolesti koje su obuhvaćene pojmom maligne bolesti i kao takve pokrivene dopunskim osiguranjem. I kod ove vrste dopuskog osiguranja visina premije ovisi o pristupnoj dobi, trajanju osiguranja, visini osiguranog iznosa te zdravstvenom stanju osiguranika.

Ako pogledamo tržište osiguranja i ponude osiguratelja koji sve više nude proizvode osiguranja kritičnih bolesti u raznim varijantama, vidimo da se ova vrsta osiguranja intenzivno razvija.

4.6. UGOVOR O RENTNOM OSIGURANJU

Rentno osiguranje je vrsta životnog osiguranja gdje osiguranik tijekom određenog razdoblja uplaćuje premiju osiguranja da bi kasnije ostvario pravo na periodičnu isplatu (rentu). Sklapanjem ove vrste osiguranja ugovaratelj osiguranja se obvezuje platiti premiju osiguranja osiguratelju, a osiguratelj se obvezuje osiguraniku isplatiti rentu na način i tijekom vremenskog razdoblja kako je određeno ugovorom o rentnom osiguranju.

Rentno osiguranje se po mnogočemu razlikuje od ostalih životnih osiguranja.

Kod rentnog osiguranja isplata ugovorene svote nije vezana uz nastup osiguranog rizika smrti

ili doživljenja kao kod riziko osiguranja ili mješovitog osiguranja. Svrha rentnog osiguranja ostvaruje se na bitno drugačiji način. Osnovna funkcija rentnog osiguranja ostvaruje se kroz isplatu rente korisniku u starijoj životnoj dobi te mu se na taj način osigurava dostojanstveniji život u dobi kada mu se sposobnost za privređivanjem znatno smanjila. Zbog toga se na rentno osiguranje često gleda kao na dodatni prihod uz mirovinu kroz koji se vrši „korekcija socijalnog mirovinskog osiguranja zasnovanog na načelu generacijske solidarnosti“⁴⁴⁰.

Da bi osoba ostvarila pravo na isplatu rente potrebno je s osiguravajućim društvom sklopiti ugovor o osiguranju kojim su određene sve pojedinosti vezane uz godine života osiguranika, uplatu premije, početak isplate rente, razdoblje u kojemu će se renta isplaćivati, itd. Prilikom sklapanja ugovora o rentnom osiguranju osiguratelji ne traže podatke o zdravstvenom stanju osiguranika, za razliku od drugih vrsta životnih osiguranja. I kod ove vrste osiguranja osiguratelji na tržištu nude svoje proizvode rentnog osiguranja kreirane prema svojoj poslovnoj politici, a koji se u konačnici međusobno razlikuju, zbog čega je potrebno da osiguranik prije sklapanja ugovora o rentnom osiguranju dobro prouči uvjete svakog pojedinog proizvoda i opredijeli se za onaj koji najbolje odgovara njegovim željama.

Za rentno osiguranje karakteristično je da se ista osoba nalazi u ulozi osiguranika i korisnika osiguranja, osobe kojoj se isplaćuje ugovorena renta.⁴⁴¹

Kod nekih oblika osiguranja rente može doći do imenovanja korisnika. Tako postoje ugovori s „vremenom odgode“ koje se odnosi na vrijeme od sklapanja ugovora do početka isplate rente. Kod tih oblika osiguranja rente može se imenovati korisnik različit od osobe osiguranika kojemu će se u slučaju smrti osiguranika „za vrijeme odgode“ isplatiti prikupljena matematička pričuva. Iznimno se, kao korisnik može javiti druga fizička ili pravna osoba ukoliko je ugovorena renta s isplatom neiskorištenog dijela premije. Korisnika za slučaj smrti osiguranika imenuje ugovaratelj osiguranja koji je ujedno i osiguranik. Ako ugovaratelj osiguranja i osiguranik nisu iste osobe, tada je za imenovanje korisnika osiguranja potrebna suglasnost osiguranika.

Premije osiguranja uplaćuju se u skladu s uvjetima dogovorenim s društvom za osiguranje.

⁴⁴⁰Čurković, M., op. cit., bilj. 11., str. 17.

⁴⁴¹„Kod renti može postojati ugovaranje dodatnih garancija, kao što su prijenos na supružnika ili garantirani periodi isplate.“, <https://www.grawe.hr/grawe-renta/>, stranica posjećena 01.06.2024. Croatia osiguranje d.d. nudi proizvod „Croatia senior“ gdje je u slučaju da korisnik ne doživi isplatu, mjesečnu rentu moguće naslijediti, <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/croatia-senior/>, stranica posjećena 01.06.2024.

Premija se može platiti odjednom⁴⁴² ili kroz određeno vremensko razdoblje. U slučaju jednokratne uplate premije može se ugovoriti isplata rente odmah nakon uplate. Međutim, uplata premije može se vršiti i kroz duže vremensko razdoblje sa ciljem dugoročne štednje i kasnije isplate rente.⁴⁴³ U tom slučaju postavlja se pitanje što se događa u slučaju da smrt osiguranika nastupi prije početka isplate rente. Da li će korisnici osiguranja imati pravo na isplatu ovisi o ugovorenom načinu isplate rente.

Visina i način isplate rente određen je ugovorom. Visina rente može biti unaprijed određena ili može ovisiti o kretanju inflacije ili nekog drugog indeksa. Na tržištu osiguranja postoje razne varijante isplate rente koje se razlikuju od osiguratelja do osiguratelja. Osiguranik se može opredijeliti za isplatu doživotne rente (osiguratelj isplaćuje rentu osiguraniku do njegove smrti), isplatu rente na određeno trajanje (osiguratelj isplaćuje rentu osiguraniku do njegove smrti, ali najdulje do isteka razdoblja na koje je isplata rente ugovorena). Ukoliko želi „osigurati povrat“ barem dijela uplaćene premije, osiguranik može ugovoriti isplatu doživotne rente ili rente na određeno trajanje s isplatom neiskorištenog dijela premije. U prvom slučaju osiguratelj će nakon smrti osiguranika korisnicima isplatiti jednokratnu naknadu u visini neiskorištenog dijela premije kako je navedeno u polici, a u drugom slučaju će isplatiti jednokratnu naknadu u visini neiskorištenog dijela premije pod uvjetom da je smrt osiguranika nastupila prije isteka razdoblja na koje je ugovorena isplata rente.⁴⁴⁴ S obzirom da rentnim osiguranjem nije pokriven rizik smrti osiguranika, možemo reći da je ugovaranjem isplate korisnicima neiskorištenog dijela premije posredno postignut cilj financijske zaštite korisnika osiguranja u slučaju smrti osiguranika. Također se može ugovoriti isplata privremene rente koja će se isplaćivati tijekom određenog unaprijed dogovorenog vremena.

Neki autori vrše podjelu rente na pojedinačnu životnu rentu i uzajamne rente na više života

⁴⁴²Grawe osiguranje d.d., „Opći uvjeti rentnog osiguranja (LV ABR/2023)“, od 01.01.2023., čl. 5., 1.

⁴⁴³Mašić, N., bilj. 3., str. 58. Isplata rente odmah po sklapanju ugovora o osiguranju naziva se neodgođena renta, a može biti doživotna ili privremena, odnosno na određeno razdoblje. Croatia osiguranje d.d. nudi proizvod „Croatia Senior“ u dva modela ovisno o načinu isplate rente. Kod odgođene rente premija se uplaćuje jednokratno ili višekratno, a mjesečna isplata počinje najranije 5 godina od ugovaranja i može trajati od 5 do 20 godina. Kod neodgođene rente premija se uplaćuje jednokratno, a isplata počinje idući mjesec od ugovaranja osiguranja. Isplata ove vrste rente ograničava se na razdoblje od 2 do 10 godina, ali najduže do 75. godine života osiguranika. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/croatia-senior/>, stranica posjećena 01.06.2024.

⁴⁴⁴Grawe osiguranje d.d. nudi nekoliko modela proizvoda „Grawe renta“: Grawe renta – na određeno trajanje (bez isplate neiskorištenog dijela premije), Grawe renta plus - na određeno trajanje (s povratom neiskorištenog dijela premije), Grawe renta - doživotna (bez isplate neiskorištenog dijela premije), Grawe renta – doživotna (s povratom neiskorištenog dijela premije) <https://www.grawe.hr/grawe-renta/>, stranica posjećena 01.06.2024.

koje se dalje dijele na rentu na prvu smrt i na rentu na zadnju smrt. Kod uzajamne rente na prvu smrt renta se isplaćuje sve dok jedan od osiguranika koji je pokriven osiguranjem ne umre. Kod uzajamne rente na zadnju smrt renta se isplaćuje sve dok je bilo koja osoba osiguranik na životu.

Rentu koju osiguratelj isplaćuje sastoji se od osnovne i bonus rente. Osnovnu rentu čini ugovorom zajamčeni iznos i osiguratelj je obvezan isplaćivati ju na način i tijekom vremenskog razdoblja kako je određeno ugovorom. Ovisno o rezultatima svog poslovanja, osiguratelj može isplatiti i bonus rentu, o čemu donosi posebnu odluku. Isplata bonus rente, za razliku od osnovne rente nije zajamčena ugovorom o osiguranju.⁴⁴⁵ Renta se najčešće isplaćuje periodično, (mjesečno, kvartalno, polugodišnje) te služi kao dopuna mirovini. Iznos rente tijekom cijelog razdoblja isplate može biti isti ili se može smanjivati, odnosno povećavati, ovisno kako je određeno ugovorom.

Ugovorom o osiguranju obavezno se određuje datum početka i datum završetka isplate rente.

Kod rentnog osiguranja postoji još jedna specifičnost vezana uz početak isplate rente. Naime, osiguranik ima obvezu dostaviti dokaz o životu kao preduvjet isplate rente prije početka svake nove osigurateljve godine.

Ugovor o osiguranju rente prestaje istekom ugovorenog razdoblja isplate rente ili smrti osiguranika ako je nastupila prije isteka ugovorenog razdoblja isplate rente. Međutim, ako je ugovorena zajamčena isplata rente, a osiguranik umre, renta će se dalje do isteka zajamčenog razdoblja isplate isplaćivati korisniku za slučaj smrti.

Uz rentno osiguranje također je moguće ugovoriti dopunska osiguranja. Kojim dopunskim osiguranjima se mogu ugovoriti ovisi o ponudi osiguratelja.

Kod rentnog osiguranja postoji jedna specifičnost koju ne nalazimo kod drugih vrsta ugovora o osiguranju života. Naime, svaki ugovor o osiguranju života za slučaj doživljenja može se pretvoriti u rentno osiguranje i kao takav nastaviti egzistirati. Tada se korisniku neće isplatiti ugovorena svota već će se ona pretvoriti u rentu i kao takva isplaćivati.

Rentno osiguranje razlikuje se od ostalih vrsta osiguranja života upravo po svojoj svrsi, da služi osiguraniku kao izvor dodatnih sredstava uz mirovinu tijekom određenog razdoblja ili doživotno. Uzevši u obzir specifičnosti rentnog osiguranja i činjenicu da je dobrovoljno te da

⁴⁴⁵Grawe osiguranje d.d., bilj. 442., čl. 6., 2.

se osiguraniku isplaćuje renta, ono je od svih drugih vrsta životnog osiguranja najbližnije dobrovoljnoj mirovinskoj štednji.

Važno je napomenuti da rentno osiguranje za mirovinu može ugovoriti i poslodavac za svoje zaposlenike.

4.7. DRUGI UGOVORI VEZANI UZ ŽIVOTNO OSIGURANJE

Na tržištu osiguranja postoje razne podvrste ugovora o osiguranju života prilagođene raznim interesima pojedinaca. Budući se ne mogu sve navesti niti obraditi, u nastavku rada skrenut ćemo pozornost na neke od njih za koje smatramo da će u budućnosti doći sve više do izražaja.

U razvijenijim zemljama javio se novi oblik osiguranja koji još nije pronašao svoje mjesto na hrvatskom tržištu osiguranja. Za razliku od ranije, kada su u istom kućanstvu živjele i po nekoliko generacija iste obitelji te žene, u pravilu, nisu bile u radnom odnosu, potreba za ovom vrstom osiguranja nije bila izražena jer se briga o starijim i nemoćnim ukućanima pružala unutar obitelji. Razvojem gospodarstva i društva dogodile su se značajne promjene. Danas generacije žive zasebno, a zastupljenost žena na tržištu rada gotovo je ista kao i muškaraca. Zbog toga se nametnula potreba zbrinjavanja starijih i nemoćnih osoba jer se u sve većem broju slučajeva skrb više ne može ostvariti u okviru doma. To je dovelo do pitanja podmirenja novonastalih troškova kojih ranije nije bilo. S obzirom da se slična situacija događa i u R Hrvatskoj, za očekivati je da će taj proizvod ubrzo biti dostupan i na našem tržištu osiguranja. Naime, radi se o vrsti osiguranja gdje se već iz samog imena može iščitati njegova svrha. Riječ je o osiguranju dugoročne njege (Long Term Care Insurance: skraćeno LTCI) koje sadrži obilježja životnog i zdravstvenog osiguranja. Njegova svrha je omogućiti osiguraniku pokrivanje financijskih troškova dugoročne njege kroz isplaćivanje naknade, kad osiguranik više nije u mogućnosti sam fizički brinuti o sebi već se o njemu brine neka treća osoba. Osigurani slučaj je bolest osiguranika u smislu potrebe za dugoročnom njegom. Zbog toga je ova vrsta osiguranja primamljiva starijoj populaciji, samcima ili jednostavno osobama koje neće biti u mogućnosti same brinuti o sebi niti će o njima moći brinuti treće osobe, a i zbog same činjenice da se u starosti javljaju zdravstveni problemi. Možemo zaključiti da je

kod ove vrste osiguranja vjerojatnost nastupa osiguranog slučaja iznimno velika, što svakako nije u interesu osiguratelja. Zbog toga su osiguratelji suočeni s potrebom što detaljnije analize zdravstvenog stanja potencijalnih osiguranika prije sklapanja ove vrste ugovora. Također postoji velika mogućnost da osiguranik ili članovi njegove obitelji aktiviraju policu iako bi mogli pružiti adekvatnu skrb bolesnoj osobi. Tu se postavlja pitanje kojim kriterijima se osiguravajuće društvo vodi kada utvrđuje postojanje osnove za isplatu odštete, odnosno visine naknade, da li je potreba za dugoročnom njegom opravdana i u kojem opsegu. Najčešće se kombiniraju razni kriteriji kao što su životna dob stanovništva, zdravstveno stanje, financijska sigurnost, itd., pomoću kojih se utvrđuje koliko je osiguranik sposoban obavljati osnovne fizičke aktivnosti te se prema tako određenom stupnju zdravstvenog stanja priznaje nastala šteta i određuje visina isplate novčanog iznosa. Kriterije koji su uzeti u obzir prilikom prvotnog utvrđivanja da li su ispunjeni uvjeti za sklapanje ugovora, potrebno je s vremenom preispitati, a poglavito ako uzmemo u obzir činjenicu da se troškovi zdravstvene skrbi s godinama života povećavaju.⁴⁴⁶

Na tržištu osiguranja sve češći su ugovori usmjereni prema osiguranju obitelji, a poglavito djece gdje se isplata ugovorene svote predstavlja kao financijska pomoć u određenim životnim situacijama. Možemo reći da se radi o pogodnostima prilagođenim promjenama u životu osiguranika koje dovode do novih troškova, koji u trenutku sklapanja police nisu postojali, nastojeći tako privući što veći broj klijenata. Potrebno je naglasiti da se ne radi o troškovima koji su u svezi s povećanjem rizika osiguranja.

Osiguravajuća društva nude razne proizvode kojima je osnovna svrha osigurati financijsku budućnost djece. Riječ je o policama osiguranja za slučaj smrti i/ili doživljenja roditelja gdje

⁴⁴⁶Bedić, A., „Osiguranje dugoročne njege“, završi rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zg, 2019., vidi str. 16.-18. Najrasprostranjenija metoda je test dnevnih životnih aktivnosti (Activities of daily living test, dalje u tekstu: ADL test) koja uključuje osnovne zadatke kao što su: osobna higijena, hranjenje, odijevanje, pokretnost, odlazak na toalet, funkcionalni transferi. Osim ADL testa koristi se i metoda instrumentalnih aktivnosti svakodnevnog života (Instrumental activities of daily living, dalje u tekstu: IADL) koji uključuje zadatke koje obično naučimo kao adolescenti i zahtijevaju kompleksnije vještine razmišljanja i organizacije kao što su: upravljanje financijama, mobilnost, kupnja namirnica i priprema obroka, čišćenje i pospremanje stana ili kuće, održavanje komunikacije putem telefona, pošte ili elektroničke pošte, uzimanje lijekova sukladno uputi liječnika

se dijete/djeca javljaju kao korisnici osiguranja kojima se po isteku osiguranja, u slučaju doživljenja osiguranika isplaćuje ugovorena osigurana svota, odnosno u slučaju smrti ugovoreni postotak osiguranog iznosa u obliku polugodišnje rente.⁴⁴⁷ Police osiguranja u kojima su djeca korisnici dopijevaju nakon navršene 18. godine života djeteta ili ako je ugovorom određeno i kasnije. Ovdje se može postaviti pitanje kome će se isplatiti osigurana svota u slučaju da korisnik (dijete) umre prije nastanka osiguranog slučaja. Osigurana svota ne pripada nasljednicima umrlog korisnika, već narednom korisniku ako je određen u polici. Ako naredni korisnik nije određen u polici osiguranja, osigurana svota predstavlja imovinu ugovaratelja osiguranja koju tada nasljeđuju njegovi nasljednici.

Na tržištu se također mogu pronaći proizvodi kojima je svrha osigurati financijska sredstva za buduće školovanje djeteta. Proizvodi koji nude osiguranje za školovanje djece u budućnosti će biti sve traženiji budući kvalitetno školovanje iziskuje velike financijske izdatke. Tako osiguravajuće društvo nudi stipendijsko osiguranje opisujući ga kao kombinaciju štednje i osiguranja s ciljem da se od ugovorenog dana i za ugovoreno vrijeme korisniku osiguranja osigura isplata stipendije. Početak i razdoblje isplaćivanja stipendije prilikom sklapanja ugovora određuje ugovaratelj osiguranja. Karakteristično za ovu vrstu ugovora je što korisnik osiguranja i osiguranik obavezno moraju biti različite osobe.⁴⁴⁸

Jedan od načina da osiguravajuća društva privuku što veći broj klijenata, prvenstveno mlađu populaciju s obzirom da se ugovori o osiguranju života sklapaju na dulji rok, je da nude razne pogodnosti u slučaju sklapanja ugovora o osiguranju. Jedna od njih je vezana uz rođenje/posvajanje djeteta gdje se ugovaratelju osiguranja (majci ili ocu), uz ispunjenje ugovorom određenih pretpostavki, jamči isplata određenog postotka od ugovorene svote za

⁴⁴⁷Generali osiguranje d.d., „Posebni uvjeti za osiguranje života u korist djeteta”, od 11.01.2022., čl. 1. „(1) Posebni uvjeti za osiguranje života u korist djeteta sastavni su dio ugovora o osiguranju za slučaj smrti i doživljenja u korist djeteta kojeg ugovaratelj osiguranja sklopi s Generali osiguranjem d.d.”. Čl. 13. „(1) Korisnik osiguranja je osoba koja je u trenutku sklapanja ugovora maloljetna, u čiju se korist osiguranje ugovara i koja je navedena kao primatelj naknade ili osiguranog iznosa iz ugovora o osiguranju.” „Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja u korist djece, Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, proizvod „Mješovito osiguranje života – Ziherica“, <https://www.generali.hr/documents/20121/0/Mje%C5%A1ovito+osiguranje+%C5%BEivota+-+Ziherica.pdf/39c8e207-2d62-9bff-39ed-d3f9fdd45e9a?t=1613398736690>, stranica posjećena 01.06.2024.

⁴⁴⁸Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 23. „Stipendijsko osiguranje”. Generali osiguranje d.d. nudi proizvod „Obiteljsko osiguranje“ gdje se mogu osigurati roditelji i djeca do završetka formalnog školovanja (srednje škole ili fakulteta), ali najviše do 25. godine života. <https://www.generali.hr/obiteljsko-osiguranje>, stranica posjećena 01.06.2024.

doživljenje u slučaju rođenja/posvajanja djeteta.⁴⁴⁹

Ugovaranjem osiguranja obiteljskog prihoda kao dopunskog osiguranja osiguratelj se obvezuje isplatiti naknadu korisniku osiguranja u vremenu kada je prihod obitelji smanjen zbog nesposobnosti za rad. U pravilu se isplaćuju mjesečne naknade u određenom dogovorenom postotku od ugovorene osigurane svote osnovnog osiguranja života. Pogodnosti ove vrste dopunskog osiguranja razlikuje se od osiguratelja do osiguratelja.

Velike kompanije često sklapaju ugovore o osiguranju kojima su obuhvaćene osobe na rukovodećim položajima. Riječ je o tzv. managerskom osiguranju, osiguranju osoba s posebnim ovlastima i odgovornostima od posljedica nesretnog slučaja. Može se ugovoriti kao pojedinačno ili grupno osiguranje. Kod te vrste osiguranja karakteristično je da se može ugovoriti znatno veća osigurana svota u odnosu na osigurane svote koje se uobičajeno ugovaraju kod osiguranja od nezgode uz plaćanje dodatne premije osiguranja.⁴⁵⁰ Poslodavci često posebno osiguravaju i pojedinačne osobe određenog zanimanja, zaposlenike koji imaju posebna znanja i kvalifikacije kao npr. osposobljenost za rad na teškim strojevima. Za osiguravanje takvih zaposlenika u pravilu se plaća dodatna premija. Kolektivnim ugovorom nudi se i pokrivenost za rizik nezaposlenosti koji je posljedica i drugih uzroka, a ne samo posljedica radne nesposobnosti. Ugovorom o kolektivnom osiguranju osoba može se predvidjeti oslobođanje od plaćanja premije za vrijeme trajanja nesposobnosti za rad.

Najčešće dopunsko osiguranje uz osiguranje života svakako je osiguranje od posljedica nesretnog slučaja, koje u pravilu nudi svaki osiguratelj.⁴⁵¹ Osiguratelji ponaosob određuju koji

⁴⁴⁹Allianz osiguranje d.d., bilj. 260., „Proizvod dodatno uključuje isplatu naknade za opremu novorođenog djeteta u visini 3 % od ugovorene svote za doživljenje...“ Triglav osiguranje d.d., bilj. 156., čl. 22., „3) a) Ako roditelji imaju sklopljeno uzajamno mješovito životno osiguranje ili ako je mješovitim životnim osiguranjem osigurana samo majka ili otac, Triglav d.d. će za opremu djeteta prijevremeno isplatiti dio osigurane svote u visini od 10% osigurane svote za doživljenje, ali ne više od 500 EUR. b) Jednokratni iznos isplaćuje se samo jedanput za vrijeme trajanja osiguranja i to za dijete koje se rodi nakon prve godine trajanja osiguranja kojim su osigurani roditelji djeteta. Ako se rode blizanci, trojke itd., može se isplatiti jednokratni iznos za svako dijete. Ukupna svota kojeg Triglav d.d. isplaćuje po svim policama kod rođenja djeteta ne smije premašiti 500,00 EUR.“ 4) „Djeca osiguranika su od 30. dana života do navršene 14. godine života besplatno osigurana za troškove sahrane. Osigurana svota iznosi 10% osigurane svote za doživljenje kojom je osigurana majka ili otac, ali ne više od 1.000,00 EUR. Osigurana svota za troškove sahrane može se isplatiti po više polica, ali ukupna osigurana svota za pojedino dijete ne smije premašiti 1.000,00 EUR.“

⁴⁵⁰Managerskim osiguranjem se mogu osigurati osobe od navršene 18. do 65. godine života. <https://www.generali.hr/osiguranje-managera-pravne-osobe>, stranica posjećena 01.06.2024.

⁴⁵¹Uz proizvod „Croatia Senior“ moguće je ugovoriti dopunsko osiguranje od posljedica nezgode. <https://crosig.hr/zivotno-osiguranje/croatia-senior/>, stranica posjećena 01.06.2024. Euroherc osiguranje d.d. nudi

će rizici biti pokriveni, obveze i prava ugovaratelja osiguranja i osiguratelja prije sklapanja dopunskog osiguranja, pod kojim uvjetima se smatra da je nastupio osigurani rizik te koja prava i obveze iz istoga proizlaze. Tako u slučaju nastupa osiguranog slučaja osiguratelji mogu imati obvezu isplate ugovorenog osiguranog iznosa za smrt uslijed nezgode ako je smrt nastupila kao posljedica nesretnog slučaja, ili isplate određenog postotka od osiguranog iznosa za slučaj invaliditeta ovisno o tome da li je nastao djelomičan ili trajni invaliditet zbog nesretnog slučaja, ili isplate dnevne nadoknade za liječenje u bolnici, ako je osiguranik boravio u bolnici radi liječenja od posljedica nesretnog slučaja, itd, ovisno o tome što je ugovorom određeno.

Tontine osiguranja spadaju u skupinu životnih osiguranja gdje više investitora uplaćuje određenu svotu novca u investicijski fond – tontine.⁴⁵² Radi se o udruživanju više osoba koje ulažu svoje doprinose koje zajedno s prinosom po osnovi ostvarene kamate te umanjene za troškove, nakon isteka ugovorenog roka dijele između sebe, odnosno nasljeđuju ih njihovi nasljednici u slučaju smrti pojedinog člana. One ustvari predstavljaju kolektivno životno

kolektivno osiguranje djelatnika od posljedica nezgoda kojim se može ugovoriti pokriće svih nezgoda pri obavljanju redovitog zanimanja, tj. djelatnosti i pri obavljanju redovitog zanimanja i izvan obavljanja redovitog zanimanja (0-24h). Također se mogu ugovoriti i različite osigurane svote ovisno o razredu opasnosti u koji spada pojedini djelatnik. Kod kolektivnog osiguranja djelatnika od posljedica nezgode može se ugovoriti pokriće svih nezgoda: smrt uslijed nezgode, smrt uslijed bolesti, trajni invaliditet i troškovi liječenja. Također nudi i druga taksativno nabrojena osiguranja od posljedica nezgode: osiguranje osoba za vrijeme službenog puta, osiguranje članova kućanstva od posljedica nezgode, osiguranje članova sportskih organizacija od posljedica nezgode, osiguranje članova lovačkih i ribolovnih organizacija od posljedica nezgode koje se može ugovoriti pojedinačno ili grupno, itd., <https://www.euroherc.hr/osobe/#osobe-tabovi1>, stranica posjećena 01.06.2024. Grawe osiguranje d.d. kod kolektivnog osiguranja radnika za slučaj nezgode pokriva sljedeće rizike: smrt kao posljedica nesretnog slučaja, smrt kao posljedica prometne nezgode, smrt uslijed bolesti, iznenadna smrt uslijed bolesti, trajni invaliditet – bez progresije, trajni invaliditet s progresijom, trajni invaliditet s progresijom 300, potpuni trajni invaliditet – bez progresije, naknada za vrijeme boravka u bolnici, naknada troškova liječenja, naknada za pretrpljenu bol, naknada za lom kostiju, naknada za nastup teške bolesti, naknada za nošenje gipsa, dnevna naknada, hospitalizacija, naknada troškova kozmetičke operacije, naknada za psihološku pomoć, <https://www.grawe.hr/kolektivno-osiguranje-od-posljedica-nesretnog-slucaja/>, stranica posjećena 01.06.2024. Generali osiguranje d.d. navodi da se ugovaranjem police od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) može odabrati neki od taksativno ponuđenih pokrića: smrt uslijed nezgode, smrt uslijed prometne nezgode, trajni progresivni invaliditet, bolnička naknada, dnevna naknada, hospitalizacija, kozmetička operacija, troškovi liječenja, smrt uslijed bolesti, iznenadna smrt uslijed bolesti, nastanak teških bolesti, <https://www.generali.hr/kolektivno-osiguranje-pravne-osobe>, stranica posjećena 01.06.2024. Država kao poslodavac također raznim aktima regulira kolektivno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja svojih zaposlenika. Vidi Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na kolektivno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja, "Narodne novine" broj 73/13, 75/15, 50/16, 91/18, 91/18)

⁴⁵²Naziv je dobio po svom začetniku Lerenzu de Tontiniju, talijanskom bankaru iz 17. st.

investicijsko osiguranje.⁴⁵³ Smatraju se ugovorom o kolektivno oročenom ulogu na štednju. Iako ZOS tontine spominje kao osiguranje života, one u praksi nisu zaživjele. U nekim zemljama tontine su kao osigurateljni posao čak i zabranjene (kao npr. Italija).⁴⁵⁴

⁴⁵³U Francuskoj tontine predstavljaju poseban oblik društava za uzajamno osiguranje. Radi usklađivanja s pravnom stečevinom EU pojam tontine sadržan je i u čl. 7. st. 3. ZOS-a „Tontine su osiguranja u kojima se osnivaju udruženja članova kako bi zajednički kapitalizirali svoje doprinose i potom raspodijelili tako prikupljena sredstva preživjelim članovima ili korisnicima umrlih članova.”

⁴⁵⁴<https://burza.com.hr/portal/sto-je-tontine-osiguranje/4742>, stranica posjećena 25.04.2024.

5. ZAKLJUČAK

Počeci djelatnosti osiguranja sežu u daleku prošlost. Tijekom stoljeća, osiguranje kao djelatnost, razvilo se u važnu granu gospodarstva. Institut osiguranja neprestano se razvija, čemu u prilog govori činjenica pojave novih vrsta/podvrsta ugovora o osiguranju. Tako se prvotna svrha ugovora o osiguranju, otklanjanje ekonomske štete u slučaju nastupa osiguranog slučaja, proširila, te ugovori o osiguranju danas, u pravilu, sadrže i štednu komponentu. Nove vrste ugovora o osiguranju predstavljaju kombinaciju dvaju ugovora, osigurateljnog i bankarskog, te sadrže novu komponentu investicijsko ulaganje premije. U budućnosti možemo očekivati pojavu novih vrsta ugovora o osiguranju života sa novim komponentama kojima će se postizati svrha ugovora, koja će u budućnosti biti puno šira.

Što se tiče forme ugovora o osiguranju života ZOO-om je striktno određeno da se ugovor o osiguranju osoba smatra sklopljenim kada ugovorne strane potpišu policu osiguranja. Riječ je o formalizmu koji se ne zahtijeva kod drugih vrsta osiguranja. Razmatrajući Načela europskog ugovornog prava o osiguranju (PEICL) koja navode da ugovor o osiguranju života ne mora biti zaključen ili dokazan u pisanom obliku, vidimo da bi hrvatski zakonodavac trebao napustiti, ili barem ublažiti, postojeći formalizam te olakšati ugovornim stranama sklapanje ugovora o osiguranju života, ne zahtijevajući zadovoljavanje posebne forme potpisivanja police kao preduvjeta valjanosti samog ugovora. Tome u prilog govori i činjenica da je važeći ZOO preuzeo rješenje iz Zakona o osiguranju SFRJ iz 1978., koje se nije prilagodilo novim okolnostima i vremenu u kojemu informatizacija omogućuje lakšu komunikaciju između ugovornih strana. Pored toga, 2020.g. bila je obilježena pandemijom COVID-19 uslijed čega su osiguratelji prilagodili postojeću praksu u komunikaciji s klijentima, a koja nije nužno zahtijevala neposredan kontakt. Sve to dovelo je do toga da se postojeća praksa razlikuje od zakonskog rješenja te da je pitanje formalnosti i dalje ostalo otvoreno.

Kada govorimo o obveznom pravnom uređenju ugovora o osiguranju života, pored Zakona o obveznim odnosima i Zakona o osiguranju kao najvažnijim pravnim izvorima na području prava osiguranja, važan izvor prava predstavljaju i podzakonski akti koje donosi HANFA u cilju provedbe zakonskih propisa. U nacionalnom zakonodavstvu nezaobilazan izvor prava kojima se detaljno reguliraju sva pitanja vezana uz pojedine ugovore o osiguranju života, te

kao takvi čine sastavni dio sklopljenog ugovora o osiguranju života, su opći i posebni Uvjeti osiguranja osiguratelja. Važnu ulogu u tumačenju zakonskih propisa i njihovoj primjeni u praksi imaju presude nacionalnih sudova i Suda EU. Što se tiče primjene pravne stečevine EU, presude Suda EU trebale bi pridonijeti harmonizacija prava osiguranja.

Pravna stečevina EU, odnosno pravni izvori prava osiguranja inkorporirana su kroz nacionalne zakone u pravni poredak RH. Na području prava osiguranja EU je donijela niz direktiva. Jedna od značajnijih je Direktiva o distribuciji osiguranja koja je implementirana u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo kroz odredbe ZOS-a. ZOS sadrži odredbe koje se odnose na distribuciju osiguranja, uključujući odredbe o obvezi dostave informacija ugovaratelju osiguranja od strane osiguratelja. Osiguratelj je u obvezi ugovaratelju dostaviti niz dokumenata. Obveza dostavljanja dokumenata postoji u fazi koja prethodi sklapanju ugovora, kao i u fazi nakon sklapanja ugovora. Napredak informatizacije svakako pomaže osigurateljima u ispunjavanju te obveze, budući da na svojim mrežnim stranicama objavljuju informacije o svojim proizvodima, a komunikacija s klijentima i dostava pojedinih dokumenata moguća je i putem elektroničke pošte. Zakonom je striktno određeno koje informacije osiguratelj mora dostaviti ugovaratelju osiguranja i u kojoj fazi. U predugovornoj fazi informacije sadržane u dokumentima o pojedinom osigurateljevom proizvodu često su običnom čovjeku teško razumljive, a naročito kod „složenijih” proizvoda kao što je investicijsko osiguranje života. ZOO sadrži i obvezu savjetovanja ugovaratelja osiguranja. S obzirom da je teško zakonski odrediti do koje mjere su osiguratelji obvezni izvršavati svoju obvezu savjetovanja, isto je prepušteno praksi. Tu se može postaviti pitanje da li savjetovanje podrazumijeva davanje osnovnih informacija o proizvodu ili ono može (mora) biti toliko detaljno da, uzimajući u obzir izrečene želje potencijalnog ugovaratelja i cilj ugovaranja životnog osiguranja, osiguratelj ustvari u potpunosti utječe na odluku ugovaratelja o izboru određenog proizvoda.

Ugovor o osiguranju života je, između ostalog, i dvostrano obvezni ugovor gdje obveza jedne strane predstavlja pravo druge strane, i obratno. Kada se govori o pravima i obvezama ugovornih strana, postavlja se pitanje da li je zakonodavac u istoj mjeri pružio zaštitu objema stranama u slučaju neispunjavanja obveza i pravnih posljedica koje ono proizvodi? Ovo pitanje javlja se kada ugovaratelj ne ispunji svoju obvezu plaćanja premije osiguranja, a osiguratelj ne može sudskim putem prisiliti ugovaratelja na plaćanje. Budući se radi o iznimci u odnosu na druge ugovorne odnose, postavlja se pitanje da li je zakonodavac, kada je izričito

isključio mogućnost sudske naplate premije kod ugovora o osiguranju života, osiguratelja stavio u nepovoljniji položaj u usporedbi s istim položajem vjerovnika u nekom drugom ugovornom odnosu? Naime, osiguratelj može pristupiti kapitalizaciji police osiguranja, uz uvjet ispunjenja propisanih uvjeta, što osiguratelji dodatno reguliraju svojim uvjetima osiguranja. Ako uzmemo u obzir osnovnu svrhu ugovora o osiguranju života, pružanje osiguranja koje u slučaju kapitalizacije i dalje postoji, ovakvo rješenje je prihvatljivo, što je vjerojatno bila i intencija zakonodavca. S druge strane, ako ugovaratelj više ne može ili ne želi plaćati premiju, može, ako su ispunjeni ostali uvjeti, tražiti kapitalizaciju police ili otkupiti policu osiguranja. Kao što vidimo, zakonodavac ugovaratelju daje mogućnost izbora otkupa police čime osiguranje prestaje. Možemo reći da je zakonodavac dajući mogućnost otkupa police ugovaratelju „odustao” od ostvarivanja osnovne svrhe ugovora o osiguranju života – osiguranja, koju je kapitalizacijom police „nametnuo” osiguratelju.

Ugovaratelj osiguranja je dužan prije sklapanja ugovora pružiti osiguratelju sve okolnosti značajne za ocjenu rizika te koje utječu na njegovu odluku o sklapanju ugovora o osiguranju života. Također ima obvezu obavijestiti o promjeni zanimanja ili djelatnosti, ako ona povećava rizik nastupa osiguranog slučaja, a nastala je tijekom trajanja ugovora. Iako je i u slučaju namjernog/nenamjernog davanja netočnih podataka zakonodavac zaštitio osiguratelja te mu dao mogućnost raskida ili poništaja ugovora ovisno o slučaju, u praksi će osiguratelj najčešće postupanje ugovaratelja tumačiti kao nenamjerno budući su posljedice takvog tumačenja prihvatljivije za samog osiguratelja. Ovdje vidimo da je praksa osiguratelja imala važnu ulogu u odabiru i primjeni danih zakonskih rješenja. S obzirom da se osiguratelj u ugovornom odnosu nalazi u položaju profesionalca, Zakonom o zaštiti potrošača dana je dodatna zaštita ugovaratelju osiguranja koji ne raspolaže s stručnim znanjem. Kada sagledamo sve navedeno, možemo reći da je zakonodavac pružio dovoljnu zaštitu ugovaratelju koji u ugovornom odnosu nastupa kao laik.

U novije vrijeme, zaštita osobnih podataka javlja se kao jedno od važnih pitanja na svim područjima života, pa tako i na području prava osiguranja. Upravo je to jedna od važnih obveza osiguratelja, a koja u novije vrijeme sve više dolazi do izražaja, te je regulirana nacionalnim zakonskim propisima i Direktivama EU. Zaštita osobnih podataka posebno je dobila na značaju stupanjem na snagu Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka, kojim se osigurava provedba Uredbe EU. Odredbe GDPR-a odnose se na zaštitu potrošača te su ih osiguravajuća društva dužna primjenjivati. Riječ je o predugovornoj obvezi osiguratelja

koja se proteže i na razdoblje nakon sklapanja ugovora. Osiguratelji su također obvezni dostaviti klijentima dokument koji se odnosi na način obrade osobnih podataka, a čiji primitak klijent potvrđuje svojim potpisom. Važno je napomenuti da su poslovi osiguranja proglašeni poslovima od značajnog javnog interesa, što je za obavljanje poslova osiguranja važno jer osiguratelji više nisu dužni tražiti pristanak klijenta za obradu posebne kategorije osobnih podataka kao što su podaci vezani uz zdravlje, a što je od iznimne važnosti za poslove životnog osiguranja. Kada se govori o zaštiti osobnih podataka, važno je spomenuti i Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma prema kojemu su osiguratelji dužni dati nadležnim tijelima osobne podatke u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te utaje poreza. Upravo iz navedenih razloga, za očekivati je da će u budućnosti pitanje zaštite osobnih podataka zahtijevati dodatnu zakonsku regulativu kojom će se detaljnije regulirati pitanje obrade osobnih podataka i dostavljanje istih nadležnim institucijama radi sprečavanja/ kažnjavanja počinjenja kaznenih djela.

Na tržištu osiguranja postoje razne vrste ugovora o osiguranju osoba kojima su pokriveni različiti rizici u cilju ostvarivanja određene svrhe. Iako svaku vrstu životnog osiguranja karakteriziraju osnovna obilježja, svaki osiguratelj kreira proizvod životnog osiguranja prema svojoj politici poslovanja, te se po uvjetima sklapanja ugovora i pogodnostima koje nudi, razlikuje od proizvoda iste vrste životnih osiguranja ostalih osiguratelja.

Budući da na tržištu postoje mnoge vrste ugovora o osiguranju života, u radu su prikazani najvažniji „osnovni“ ugovori o osiguranju života: ugovor o osiguranju života za slučaj smrti (riziko osiguranje života), ugovor o osiguranju života za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom, doživotno osiguranje za slučaj smrti, ugovor o osiguranju za slučaj doživljenja, mješovito osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje života), osiguranje kritičnih bolesti, investicijsko osiguranje života, osiguranje života s povratom premija, ugovor o rentnom osiguranju i drugi ugovori o životnom osiguranju koji ustvari predstavljaju „nadogradnju“ osnovnih ugovora te su dokaz osiguranja novih rizika kojima se proširuje svrha sklapanja ugovora o osiguranju života.

Važno je naglasiti da se ugovorom o rentnom osiguranju, kao i raznim dopunskim/dodatnim osiguranjima koja se mogu ugovoriti uz osnovno osiguranje, korigira nedostatak obveznog zdravstvenog i obveznog mirovinskog osiguranja koja se temelje na načelima solidarnosti i uzajamnosti, a sve manje uspijevaju ispuniti svoju osnovnu funkciju ostvarivanja pune

zdravstvene skrbi i njege, odnosno dostojne mirovine za život.

Investicijsko osiguranje života predstavlja noviji oblik ugovora o osiguranju života koji pojedincu omogućuje preuzimanje rizika ulaganja svojih financijskih sredstava. Ono ustvari predstavlja složeni osigurateljev proizvod koji u sebi pored osnovne svrhe osiguranja, sadrži i financijski instrument ulaganja novčanih sredstava u investicijske fondove. Već je kroz ovu vrstu ugovora o osiguranju života vidljivo da djelatnost osiguranja obuhvaća i proizvode u koje je inkorporiran i bankarski ugovor. Nastavak ovakvog trenda pojave novih „složenih” ugovora o osiguranju svakako će zahtijevati da ugovaratelji imaju određena dodatna znanja s područja financija, bankarstva, kretanja na tržištu, itd., ili će informacije o proizvodu, koje je osiguratelj obvezan pružiti ugovaratelju trebati biti prilagođene razumijevanju običnog čovjeka, odnosno obveza savjetovanja će više doći do primjene u praksi. Ugovor o osiguranju života danas se sve češće javlja kao instrument osiguranja kredita gdje se polica osiguranja vinkulira u korist treće osobe, kreditora. U tom smislu postoji i sudska praksa.

Mnogi pojedinci još uvijek nisu dovoljno informirani o svrsi životnog osiguranja kao zaštiti od budućih nepredvidljivih štetnih događaja. Ljudi su skloni razmišljanju da mogu prepoznati potencijalne rizike koji bi im mogli nanijeti štetu te da će ih moći na vrijeme izbjeći. Također smatraju da tijekom svog života mogu dovoljno uštedjeti za „crne dane“, a da će u slučaju sklapanja ugovora o životnom osiguranju biti obvezni izdvajati određena financijska sredstva dugi niz godina, bez jamstva da će im ona u konačnici i biti isplaćena. Ljudi još uvijek na ugovore o osiguranju života gledaju kao na posao gdje će osiguravajuća društva „zaraditi“ na njima. S druge strane, moramo uzeti u obzir i činjenicu da niti osiguravajuća društva ne mogu predvidjeti da li će i kada će nastupiti osigurani slučaj, te da li će morati isplatiti osigurani iznos osiguraniku. Možemo zaključiti da niti osiguratelj niti osiguranik prilikom sklapanja ugovora o osiguranju ne mogu znati tko će i koliku „korist“ ostvariti, te da je podjela rizika ravnomjerna.

Zaključno možemo reći da je pravo osiguranja živuća grana prava koja se neprestano razvija. Na razvoj instituta osiguranja u cjelini, te pojedinih vrsta osiguranja, uvelike utječe globalna industrijalizacija, razvoj gospodarstva i financijskog tržišta na mikro i makro razini. Zbog svega navedenog, možemo očekivati u budućnosti nove vrste ugovora o osiguranju života kojima će biti pokriveni neki novi rizici. Shodno tome, na području osiguranja novonastale promjene bit će praćene novom regulativom, koja će vjerojatno biti rezultat ozakonjenja već

postojeće prakse uređenja novih ugovornih odnosa.

Ne možemo reći da je osiguranje već doživjelo ili doživljava vrhunac svog razvoja, već bismo prije mogli reći da će osiguranje tek doživjeti svoj procvat u pravom smislu riječi. S toga se nadam da će prikaz pozitivnih učinaka ugovora o osiguranju života „na duge staze“ u ovom radu mnoge ohrabriti da počnu razmišljati o svojoj financijskoj budućnosti te da će donijeti odluku o sklapanju ugovora o osiguranju života.

POPIS LITERATURE:

KNJIGE:

Bolanča Dragan, „Pravo osiguranja Republike Hrvatske”, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split, 2017.

Ćurak Marijana, Jakovčević Drago, „Osiguranje i rizici“, RReF-plus, Zagreb, 2007.

Ćurković Marijan, „Ugovor o osiguranju - Komentar odredaba Zakona o obveznim odnosima“, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2017.

Ćurković Marijan, „Ugovor o osiguranju osoba život – nezgoda – zdravstveno“, Inženjerski biro d.d. 57., Zagreb, 2009.

Gorenc Vilim, Belanić Loris, Momčinović Hrvoje, Perkušić Ante, Pešutić Andrea, Slakoper Zvonimir, Vukelić Mario, Vukmir Branko, „Komentar Zakona o obveznim odnosima“, Narodne novine, 2014.

Keglević Ana, „Ugovorno pravo osiguranja: obveza obavještanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu“, Školska knjiga, Zagreb, 2016.

Klarić Petar, Vedriš Martin, „Građansko pravo“, Narodne novine, Zagreb, 2009.

Marin Jasenko, „Pravo osiguranja“, u „Privatno pravo Europske unije – posebni dio“ (ur. Tatjana Josipović), Narodne novine, Zagreb, 2022.

Mašić Nikola, „Životno osiguranje – Osnovni principi“, Zagreb, 2008.

Nikolić V. Nikola, „Ugovor o osiguranju“, Državni osiguravajući zavod, Beograd, 1957.

Pak Andrej, "Zaključenje i prestanak ugovora o osiguranju“, doktorska disertacija, Univerzitet Edukons Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad, 2016.

Pak Jasna, „Pravo osiguranja“, Beograd, Univerzitet Singidunum, 2011.

Pavić Drago, „Ugovorno pravo osiguranja - komentar zakonskih odredaba“, Tectus, Zagreb, 2009.

Radolović Aldo, „Ugovor o osiguranju u svjetlu općeg dijela građanskog prava“, u „Ugovor o

osiguranju prema novom ZOO“, (zbornik radova, grupa autora), Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2005.

Ramljak Božena, „Pravo osiguranja“, Mate d.o.o., prosinac, 2018.

ZNANSTVENI I STRUČNI ČLANCI, PUBLIKACIJE I OSTALA LITERATURA:

Akrap Ivan, Rodin Mirela, „Ograničenja u primjeni valutne klauzule načelima moralnog sadržaja“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 36, br 2, str. 997-1024 (2015)

Aras Sara, „Ugovor o osiguranju života s posebnim osvrtom na osiguranje korisnika kredita za slučaj smrti“, diplomski rad, Zagreb, 2022.

Baretić Marko, „Načelo savjesnosti i poštenja u obveznom pravu“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, broj 1, 2003.

Bašić Đivo, „Pomorstvo Dubrovnika od XII. do početka XX. stoljeća“, Pomorski zbornik 44 (2006)¹

Bedić Aleksandra, „Osiguranje dugoročne njege“, završi rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb, 2019.

Belanić Loris, „Harmonizacija prava osiguranja u Europskoj uniji s osvrtom na ugovorno pravo osiguranja“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60 No. 6, 2010.

Bikić Enes, Grgić Dubravko, „Ugovor o osiguranju“, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 21, god. 11., 2018.

Bosnić Marko, „Zastara kod ugovora o osiguranju“, završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2016.

Ćurković Marijan, „Ugovor o osiguranju“, Pravo u gospodarstvu, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, 2005.

Ćurković Marijan, „Zakon o obveznim odnosima – sazrelo vrijeme za promjenu odredbi o ugovoru o osiguranju“, Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije, Hrvatski dani osiguranja 2018., Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2018.

Ćurković Marijan, „Sklapanje ugovora o osiguranju plaćanjem premije“, Pravo i porezi, časopis za pravnu, poreznu i upravnu praksu, broj 12/18

Đuras Ivana, „Savjesnost i poštenje u sudskoj praksi“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 3/2019

Jovanović Slobodan, Počuča Milan, „Subrogacija u osiguranju, sličnosti i razlike sa drugim institutima“, Evropska revija za pravo osiguranja, 4-2014.

Keglević Ana, „Načela europskog ugovornog prava osiguranja - razvoj, status i perspektive“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, 3/2013.

Keglević Ana, „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 34, broj 1, str. 209-237 (2013)

Matić Zvonimir, „Pravni i društveno – ekonomski aspekti osiguranja od odgovornosti“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 67 No. 6, str. 1017.-1041., 2017.

Mudrić Mišo, „Otvoreni problemi u vezi vinkulacije police osiguranja“, Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije, Hrvatski dani osiguranja 2017.

Pavić Drago, „Osiguranje ratnih rizika“, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46. 3/2009, str. 465–492

Rodin Siniša, Čapeta Tamara, „Učinci direktiva Europske unije u nacionalnom pravu s izabranim presudama Europskog suda u punom tekstu i komentarom“, Pravosudna akademija; Nakladnik Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, 2008.

Osrečak Jadranka, „Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja“, Zagrebačka pravna revija, Elektronički časopis poslijediplomskih studija Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Svezak 3, broj 1, (2014), str. 53-77

Pintar Gordan, „Sklapanje ugovora o osiguranju života“, završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, 2023.

Petrović Anita, Novačić Tomislav, „Pravo na odustanak od ugovora o osiguranju života“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, broj 1, 1-21 (2022)

Preložnjak Barbara, „Pravna priroda ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove“, Zbornik PFZ 61, (3) 967 -1010 (2011)

Stude Robert, „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.58 No.1-2, siječanj, 2008., str. 673-680

Šimunović Stella, „Zaštita potrošača u proizvodima životnog osiguranja s elementima ulaganja“, Poslijediplomski specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2020.

HANFA, „Osiguranje“ (brošura)

„2018. Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj“, Hrvatski ured za osiguranje

„2021. Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj“, Hrvatski ured za osiguranje, 2022.

„Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj 2022.“, Hrvatski ured za osiguranje, 2023.

„Ključne informacije o tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj 2022.“, Hrvatski ured za osiguranje, 2023.

„Žene i muškarci u Hrvatskoj 2022.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2022.

Ćurković Marijan, „Amortizacija izgubljene police nije potrebna“, članak na portalu „Burza portal“

Ćurković Marijan, „Kapitalizacija umjesto otkupa životnog osiguranja“, članak na portalu „Burza portal“

DOMAĆI PROPISI:

a) ZAKONI

Pomorski zakonik Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 181/04, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19)

Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza („Narodne novine“ broj 115/16, 130/17, 106/18, 121/19, 151/22, 114/23)

Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga („Narodne novine“, broj 140/05,

154/11, 12/12)

Zakon o javnom bilježništvu („Narodne novine“ broj 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22)

Zakon o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23)

Zakon o općem upravnom postupku („Narodne novine“ broj 47/09, 110/21)

Zakon o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu („Narodne novine“ broj 132/98, 63/08, 134/09, 94/13)

Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu („Narodne novine“ broj 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14, 155/23)

Zakon o osiguranju („Narodne novine“, broj 90/94, 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22,)

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba („Službeni list SFRJ" broj 17/90, 82/90)

Zakon o preuzimanju saveznih zakona iz oblasti financija koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuju kao republički zakoni („Narodne novine“ broj 53/91)

Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka („Narodne novine“ broj 42/18)

Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma („Narodne novine“ broj 108/17, 39/19, 151/22)

Zakon o trgovačkim društvima („Narodne novine“ broj 111/93, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23)

Zakonu o zaštiti osobnih podataka („Narodne novine“ broj 103/03, 118/06, 41/08, 130/11 i 106/12 – pročišćeni tekst (na snazi do 25.05.2018., prestao važiti stupanjem na snagu Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka))

Zakon o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 19/22, 59/23)

b) PRAVILNICI

Pravilnik o promidžbenim aktivnostima („Narodne novine“ broj 93/2013)

Pravilnik o rasporedu vrsta rizika po skupinama i vrstama osiguranja odnosno reosiguranja, „Narodne novine“ broj 23/16, 27/16, 42/19, 142/22

Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na kolektivno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja ("Narodne novine" broj 73/13, 75/15, 50/16, 91/18)

Pravilnik o vrstama i obilježjima imovine za pokriće tehničkih pričuva, pravila za disperziju i ograničenje ulaganja imovine za pokriće tehničkih pričuva, njihovo vrednovanje, usklađenost, pravila za upotrebu izvedenih financijskih instrumenata te način i rok izvještavanja („Narodne novine“ broj 119/2009, 155/09. 01/12, 39/12, 79/13, 105/13)

PROPISI EU

Ugovor o funkcioniranju Europske unije (2016/C 202/01); Službeni list EU, 07.06.2016. – pročišćena verzija

„Uredba Komisije (EZ) broj 2236/2004 od 29. prosinca 2004. o izmjeni Uredbe (EZ) broj 1725/2003 o usvajanju određenih međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) broj 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu međunarodnih financijskih standarda izvještavanja (MSFI) broj 1, 3 do 5, Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) broj 1, 10, 12, 14, 16 do 19, 22, 27, 28, 31 do 41 i tumačenja Odbora za standardno tumačenje (SIC) brojevi 9, 22, 28, i 32 teksta od značaja za EGP“, Službeni list EU, L392/1, 31.12.2004.

Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka – General Data Protection Regulation, skraćeno GDPR), Službeni list EU-a, L 119, 04.05.2016.

Načela europskog ugovornog prava o osiguranju (Principles of European Insurance Contract Law – PEICL)

Uredba EU br 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24.11.2010. o osnivanju Europskog nadzornog tijela (Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje), o izmjeni Odluke broj 716/2009/EZ i o stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2009/79/EZ, Službeni list EU, L 331, 15.12.2010.

Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju uslugama, Službeni list EU, L 373/37, od 21.12.2004.

Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Direktiva Solventnost II), Službeni list EU, L 335/1, 17.12.2009.

Direktiva (EU) 2016/97 o distribuciji osiguranja (Insurance Distribution Directive), Službeni list EU, L 26/19, 02.02.2016.

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, Službeni list EU, L 95/29L, 21.04.1993.

Direktiva Vijeća 79/267/EEZ od 5. ožujka 1979. o usklađivanju zakona, propisa i upravnih odredbi koje se odnose na preuzimanje i obavljanje djelatnosti izravnog životnog osiguranja (Prva direktiva 79/267/EEZ za životno osiguranje), Službeni list EU, L 63, 13.3.1979.

Direktiva 2002/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. 11. 2002 o osiguranju života, Službeni list EU, L 345, od 19.12.2002-

Provedbena Uredba Komisije (EU) 2017/1469 od 11. kolovoza 2017. o utvrđivanju standardiziranog formata dokumenta s informacijama o proizvodu osiguranja, Službeni list EU, L 209/19, 12.08.2017.

Delegirana uredba Komisije (EU) 2017/2359 od 21. rujna 2017. o dopuni Direktive (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu obveze informiranja i pravila poslovnog ponašanja koja se primjenjuju na distribuciju investicijskih proizvoda osiguranja, Službeni list EU, L 341/8, 20.12.2017.

Sporazuma o povlačenju od 31.01.2020.

ZAKONI STRANIH DRŽAVA

Insurance Code (Francuski Građanski zakonik)

Zakon o ugovorima o osiguranju (ICA) - Försäkringsavtalslag (2005:104)

Law of Obligations Act (LOA)

Versicherungsvertragsgesetz, VVG, od 23.11.2007. (Savezni glasnik i, stranica 2631.), kako je posljednji put izmijenjen člankom 13a Zakona od 17.07.2009. (Savezni vjesnik i, stranica 1990.)

Insurance contract law No. 2496/97

Vakuutusopimuslaki (543/1994), s amandmanima 426/2010

Stamp Act (Zakon o markama)

Zakon o potrošačkom osiguranju (otkrivanje i zastupanje) iz 2012, (The Consumer Insurance (Disclosure and Representations) Act 2012)

Codul civil al României, službeno Zakon broj 287/2009 o Građanskom zakoniku

Ley 50/1980, de Contrato de Seguro, LCS

Marine Insurance Art 1906 (Zakon o pomorskom osiguranju iz 1906.)

DOKUMENTACIJA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

Adriatic osiguranje d.d.

Master(opći) uvjeti za „Osiguranje od požara i druga osiguranja imovine“ (Vrsta osiguranja 8 i 9), Zagreb, 2022.

AGRAM LIFE osiguranje d.d.

„Opći uvjeti za životno osiguranje AG-14 DG“, od 01.04.2014.

„Opći uvjeti za životno osiguranje AG-18C“, od 31.03.2018.

„Uvjeti za životno osiguranje AG-19 R“, od 01.02.2019.

Allianz Hrvatska d.d.

„Dokument s ključnim informacijama (KID) od dana 1.1.2024.“, Proizvod „Allianz Život, M6U-300 cjenik“

„Dokument s ključnim informacijama (KID) od dana 01.01.2024.“, Proizvod: „Allianz Život M6U-200 cjenik“ Vrsta: Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja (mješovito osiguranje) s višekratnim plaćanjem premije“

„Moj život“, letak, siječanj, 2024.

Croatia osiguranje d.d.

„Uvjeti za osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja uz jednokratnu uplatu premije“, od 01.01.2023.

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod: „Doživotno osiguranje života za slučaj smrti - Krug života“, od 01.06.2019.

Generali osiguranje d.d.

„Opći uvjeti za osiguranje života“, od 28.11.2022.

„Posebni uvjeti za osiguranje za slučaj smrti“, od 16.04.2022.

„Posebni uvjeti osiguranja za slučaj doživljenja“, od 15.06.2021.

„Posebni uvjeti za investicijsko osiguranje života s višekratnim plaćanjem uz cjenik UL1_U - za klijente Privredne banke Zagreb d.d.“, od 11.01.2022.

„Posebni uvjeti za osiguranje života u korist djeteta“, od 11.01.2022.

„Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja - Dokument s informacijama o proizvodu

osiguranja“ Proizvod „Mješovito osiguranje života“

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod „Osiguranje za slučaj smrti s padajućom osiguranom svotom“

„Dokument s ključnim informacijama“, Proizvod „Doživotno investicijsko osiguranje života s jednokratnim plaćanjem premije – za klijente Privredne banke Zagreb d.d., Paket ulaganja: Agressive“, od 01.11.2019.

„Osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja u korist djece - Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod „Mješovito osiguranje života – Ziherica“

„Informacije ugovaratelju osiguranja o osiguranju za slučaj doživljenja“, od 18.05.2023.

Grawe Hrvatske d.d.

„Opći uvjeti životnog osiguranja (LV AB/2024)“, od 10.04.2024.

„Opći uvjeti rentnog osiguranja (LV ABR/2023)“, od 01.01.2023.

„Opći uvjeti životnog osiguranja vezanog za investicijske fondove (FLV AB/2024)“, od 10.04.2024.

Groupama osiguranje

„Uvjeti za grupno osiguranje života korisnika stambenih, hipotekarnih i gotovinskih kredita (19-0324)“, od 01.04.2024.

Merkur osiguranje d.d.

Merkur životno osiguranje, letak, svibanj, 2021.

Triglav osiguranje d.d.

„Opći uvjeti za životno osiguranje“, od 01.01.2023.

„Opći uvjeti za investicijsko osiguranje“, od 01.01.2023.

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod: Mješovito životno osiguranje s dvostrukom osiguranim svotom za slučaj smrti bez isplate naknade

„Informacije ugovaratelju osiguranja prije sklapanja ugovora za riziko životno osiguranje“, 01/23

„Riziko životno osiguranje s padajućim osiguranim iznosom (hipotekarno osiguranje)“, brošura, 09/2016.

Sava osiguranje d.d.

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja, Produkt - Osiguranje života za slučaj smrti – Jamac“, 03/2023

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Produkt: „Doživotno osiguranje za slučaj smrti – Zelena jesen“, 03/23

Uniqa osiguranje

„Dokument s ključnim informacijama o proizvodu“, Proizvod „Fidelis Life“, od 01.03.2020.

„Život i sigurnost - Životno osiguranje“, brošura

„Životno osiguranje s pokrićem 20 teških bolesti“, brošura

Wiener osiguranje Vienna Insurance Group d.d.

„Opći uvjeti za osiguranje života WU 1901.01-0324“, 01.03.2024.

„Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja“, Proizvod: sRiziko

Flexy benefit – letak

SUDSKA PRAKSA (domaća i strana te Suda EU)

Županijski sud u u Rijeci, Presuda u predmetu broj Gž 1353/2016-2, od 04.04.2018.

Županijski sud u Zadru, Presuda u predmetu broj 12 Gž-162/19-2, od 29.08.2019.

Županijski sud u Dubrovniku, Rješenje u predmetu broj Gž 288/2019-2, od 25.09.2019.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj Rev 596/03-2, od 29.09.2004.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj Rev-x 93/09-2, od 23.09.2009.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj Rev 166/11-2, od 24.09.2014.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Presuda u predmetu broj Rev 1949/2015-2, od 10.04.2018.

Odluka Ustavnog suda, broj U-III-3340/2018, od 02.10.2019.

Visoki sud Švedske, NJA 2018 s. 834

Predmet „Prudential Insurance Co protiv povjerenika za unutarnje prihode“ 1904. g. - tumačenje suca Channella J.

Presuda Suda od 24.11.1993., Spojeni predmeti C-267/91 i C-268/91, Keck i Mithuard (1993) ECR I-06097

Presuda Suda EU, od 1. ožujka 2011., u predmetu C-236/09, povodom zahtjeva za prethodnu odluku, u postupku Association belge des consommateurs Test-Achats, Yann van Vugt, Charles Basselier protiv Conseil des ministres (Vijeća ministara)

Presuda Suda EU (prvo vijeće), od 19.12.2013., C-209/12, EU:C:2013:864, u postupku Walter Endress protiv Allianz Lebensversicherungs AG

Presuda Suda EU, od 19. prosinca 2019., Rust-Hackner, spojeni predmeti C-355/18 do C-357/18 i C-479/18, EU:C:2019:1123

Mišljenje nezavisne odvjetnice Eleanor Sharpston od 12. lipnja 2014, predmet C-51/13 Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV protiv Hubertusa Wilhelmsa van Leeuwena (zahtjev za prethodnu odluku koji je podnio Rechtbank Rotterdam (Nizozemska))

MREŽNE STRANICE

<https://www.legislation.gov.uk/>

<https://swarb.co.uk/>

<http://legislatie.just.ro/>

<https://www.boe.es/>

<https://lagen.nu/dom/nja/2018s834>

<http://eur-lex.europa.eu>

<https://www.eiopa.europa.eu/>,

<https://curia.europa.eu/>

<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH>

<http://www.sudacka-mreza.hr>.

<https://www.HANFA.hr/>

<https://enciklopedija.hr/>

<https://www.moj-bankar.hr/>

<http://www.fortius.hr/hr/>

<https://proleksis.lzmk.hr/>

<https://burza.com.hr/>

<https://www.otpbanka.hr/>

<https://www.ius.uzh.ch/>

<https://www.agramlife.hr/>

<https://www.allianz.hr/>

<https://crosig.hr/>

<https://www.euroherc.hr/>

<https://www.generali.hr/>

<https://www.grawe.hr/>

<https://www.merkur.at/>

<https://www.sava-osiguranje.hr/>

<https://www.triglav.hr/>

<https://www.unika.hr/>

<https://www.wiener.hr/>